

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ННЦ ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ НААН УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
ОДЕСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА
ТА АРХІТЕКТУРИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ім. П. ВАСИЛЕНКА**

**«НАЦІОНАЛЬНІ І СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ
РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА
КОНТРОЛЮ»**

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

21 травня 2020 р.

(присвяченої 60-річчю кафедри обліку і оподаткування

Одеського державного аграрного університету)

Одеса 2020

УДК 657.1(477)

Національні і світові тенденції розвитку обліку, оподаткування та контролю: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (присвяченої 60-річчю кафедри обліку і оподаткування ОДАУ), 21 травня 2020 р. / редкол.: І.О. Крюкова [та ін.]; Одеський державний аграрний університет. Одеса: «ВМВ-Принт», 2020. 262 с.

Редакційна колегія:

- Крюкова І.О.** - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Одеського державного аграрного університету;
- Маренич Т.Г.** - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П.Василенка;
- Бруханський Р.Ф.** - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу Тернопільського національного економічного університету;
- Баланюк І.Ф.** - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»;
- Ткаченко С.А.** доктор економічних наук, доцент, ректор Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»
- Зайцев Ю.О.** - доктор економічних наук, професор, начальник Східного управління Головного управління Державної податкової служби в Харківській області
- Найда А.В.** - кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування Одеського державного аграрного університету

Рекомендовано до видання вченою радою Одеського державного аграрного університету (протокол №11 від 25 червня 2020 р.).

У збірнику представлено результати наукових досліджень, які оприлюднено на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Національні і світові тенденції розвитку обліку, оподаткування та контролю» і орієнтовані на пошук напрямів удосконалення науково-теоретичних, методичних і практичних засад бухгалтерського обліку, оподаткування, аудиту і контролю для підвищення результативності функціонування суб'єктів господарювання національної економіки.

УДК 657.1(477)
© ОДАУ, 2020

ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ КАФЕДРИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Кафедра обліку і оподаткування Одеського державного аграрного університету була заснована у 1960 році (в той час – кафедра статистики і бухгалтерського обліку) для підготовки кваліфікованих фахівців з бухгалтерського обліку для сільського господарства. Під керівництвом доц. Рахліна Д.М. співробітники кафедри надавали допомогу радгоспам і колгоспам Одеської області з питань організації бухгалтерського обліку та звітності, впровадження журнально-ордерної форми обліку на сільськогосподарських підприємствах. З того часу кафедра пройшла тривалий шлях свого розвитку щодо кадрового складу та наукових здобутків, але курс її залишався незмінним - якісна підготовка спеціалістів з обліку, аудиту та оподаткування для всіх видів економічної діяльності.

В різні періоди функціонування кафедри її очолювали: професор Постнікова Г.В., к.е.н., доцент Скалозубова Н.О., к.е.н., доцент Тімінський А.Г., доцент Несененко П.Г., д.е.н., професор Немченко В.В., к.е.н., доцент Цуканов О.Ю., д.е.н., професор Деречин В.В., к.е.н., доцент Кононенко В.А. та д.е.н., професор Дога В.С.

Сьогодні кафедра обліку і оподаткування успішно вирішує актуальні питання сучасної підготовки здобувачів всіх рівнів вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», здійснює наукові дослідження та імплементацію їх практичних розробок у сфері удосконалення бухгалтерського обліку, оподаткування, аудиту та контролю на підприємствах різних форм власності та видів економічної діяльності, приймає участь у реалізації програм національного і міжнародного науково-практичного співробітництва.

Місією існування і роботи кафедри обліку і оподаткування незмінно залишається підготовка висококваліфікованих фахівців спеціальності «Облік і оподаткування» на базі використання найсучасніших методів навчання, надання допомоги для здобуття студентами практичного досвіду роботи за обраної спеціальністю, навчання здобувачів вирішувати складні економічні завдання на основі здобутих вмінь, навиків і високого професійного рівня.

Кафедра обліку і оподаткування виражає щире вдячність всім її співробітникам, які протягом 60-ти років сумлінно працювали на користь вітчизняної вищої освіти і науки, здійснювали якісну підготовку фахівців, забезпечували організаційну, методичну і практичну допомогу аграрному виробництву та сприяли розвитку наукового потенціалу Південного регіону країни.

*Завідувач кафедри обліку і оподаткування ОДАУ,
доктор економічних наук, професор
Крюкова І.О.*

СЕКЦІЯ 1

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ОБЛІКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

*Бруханський Р.Ф.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри
обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

ПОСЛІДОВНІСТЬ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Методології стратегічного управлінського обліку, як функціонального напрямку облікової системи підприємства, властива визначальна автентична риса – формування облікової інформації для прийняття стратегічних управлінських рішень. Реалізація цієї домінанти зумовлює використання спектру методів обробки, узагальнення і представлення облікової інформації в цілях генерування й моніторингу стратегічно орієнтованих векторів розвитку бізнесу.

Застосування методів управлінського обліку, призначених для тактичного управління, не відповідає потребам стратегічного менеджменту, а в окремих випадках, навіть перешкоджає формуванню необхідних аналітичних розрізів, інформація за якими потрібна для процесу формулювання та реалізації стратегії підприємства. І. Ансофф та Е. Дж. Макдоннел доводять, що екстраполяція облікової інформаційної системи, що типово використовується у підприємстві, є неадекватною та вводить в оману відносно прогнозування продуктивності в турбулентному середовищі [1]. Існування ситуації, що управлінський облік, як правило, не забезпечує за допомогою наявних у його арсеналі методів підтримку процесу прийняття стратегічних управлінських рішень, підтверджують також Ю. Барчі, М. Грошне і З. Земан [2, с. 12]. Б. Рамляк та А. Рогошіч стверджують, що традиційна система управлінського обліку взагалі не прагне адаптуватись до довгострокової, орієнтованої на майбутнє позиції, і не характеризує маркетингові або конкурентні позиції підприємства [3, с. 95].

Якщо для аналізу внутрішніх можливостей підприємства, які значною мірою залежать від особливостей наявних бізнес-процесів, основним джерелом інформації є система бухгалтерського обліку, то для аналізу зовнішнього середовища слід використовувати додатковий інструментарій. Однак, існування значного переліку методів стратегічного управлінського обліку, які можуть використовуватись у практичній діяльності підприємств, зумовлює проблему вибору серед них найбільш оптимального для конкретного підприємства (із

врахуванням його технологічної й організаційної структури, специфіки діяльності, зовнішнього середовища тощо).

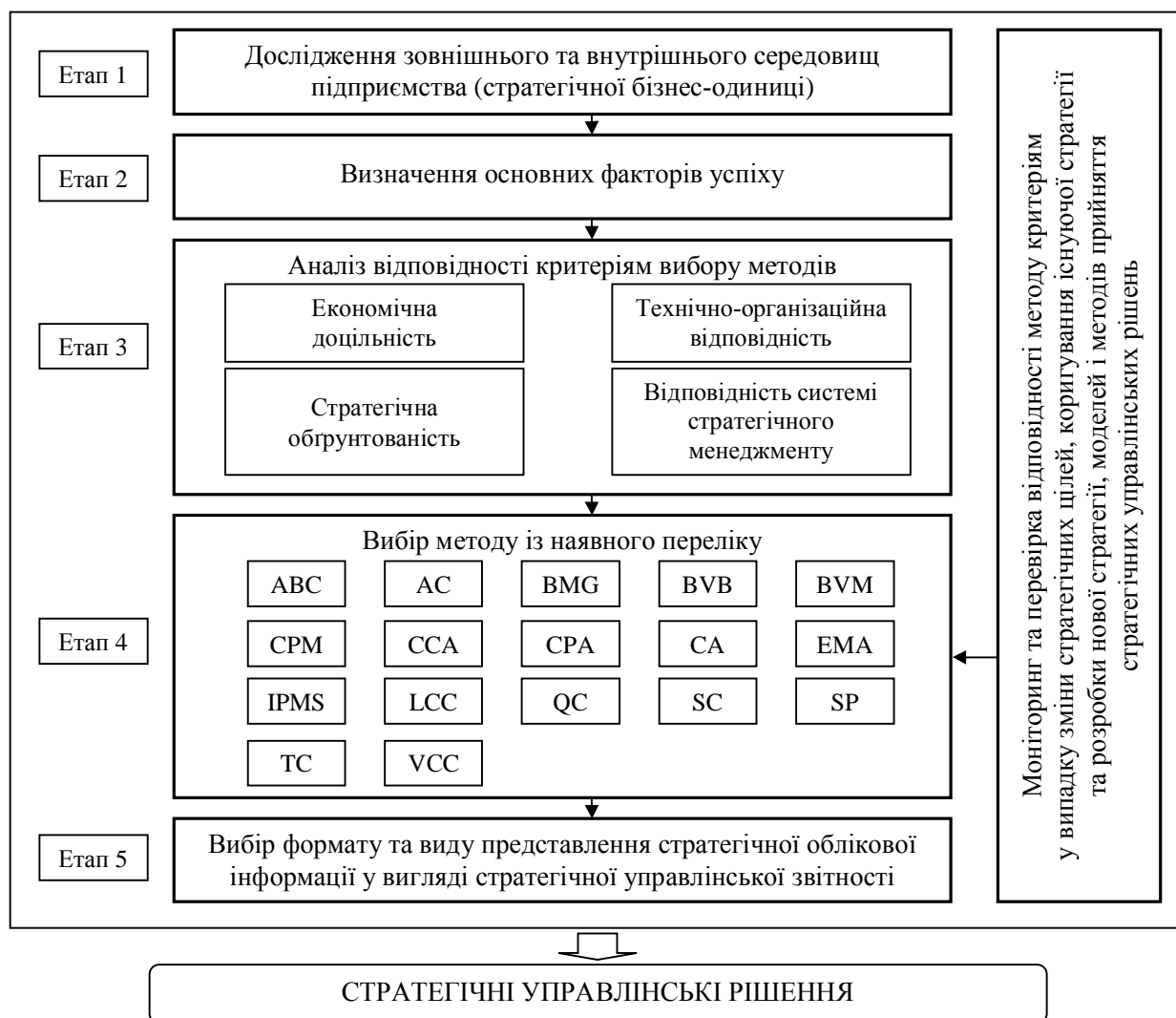
Враховуючи той факт, що на рівні підприємства або стратегічної бізнес-одиниці має бути здійснений вибір методу стратегічного управлінського обліку, одночасне комплексне використання всіх методів є неможливим як з позиції економічної доцільності, так і через відсутність такої потреби на рівні суб'єктів прийняття стратегічних управлінських рішень. Це пов'язано з тим, що значна кількість методів частково збігається, що передбачає дослідження одних і тих самих аспектів функціонування внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства, проте дещо під іншим кутом зору, в різних розрізах надаючи інформацію стратегічного характеру. До того ж існуючі методи значно відрізняються між собою за обсягом охоплення явищ, наприклад, система збалансованих показників (Balanced Scorecard) охоплює діяльність підприємства загалом, а управлінський облік брендів (Brand Management Accounting) стосується лише торговельних марок підприємства.

Вибір конкретного методу (методів) для організації системи стратегічного управлінського обліку на підприємстві можливий лише за умови відповідності критеріям, які враховують основні вимоги, що висувуються до функціонування облікової системи та системи стратегічного менеджменту підприємства (стратегічної бізнес-одиниці): 1) економічна доцільність (стратегічні вигоди від впровадження методу мають перевищувати понесені витрати); 2) технічно-організаційна відповідність (наявність відповідних інформаційно-комп'ютерних систем і технологій, організаційного і кадрового забезпечення); 3) стратегічна обґрунтованість (адекватність обраних методів господарській діяльності підприємства або стратегічної бізнес-одиниці); 4) відповідність існуючій на підприємстві системі стратегічного менеджменту: – організаційній складовій системи (місії, цілям, обраному типу і виду стратегії); – методичній складовій системи (моделям і методам прийняття стратегічних управлінських рішень) (рис. 1.).

Потребує обґрунтування доцільність одночасного застосування декількох методів стратегічного управлінського обліку. Зокрема, варто з'ясувати, чи не буде заважати одночасне їх використання на підприємстві ефективності функціонування системи стратегічного менеджменту через перевантаження суб'єктів прийняття рішень зайвою інформацією стратегічного змісту.

Відповідь на це запитання спробували дати хорватські науковці Б. Рамляк та А. Рогошіч, дослідивши діяльність 400 найбільших хорватських компаній. Автори висунули наукову гіпотезу, що синергетичний ефект від реалізації різних методів стратегічного управлінського обліку має позитивний вплив на управління витратами та їх зменшення. За результатами дослідження [3, с. 99], дана гіпотеза була підтверджена, зокрема було емпірично доведено, що існує позитивний синергетичний ефект у результаті одночасного застосування декількох методів стратегічного управлінського обліку, тобто, виникає краще розуміння діяльності підприємства з позиції стратегічних перспектив, підвищується ефективність стратегічного контролю витрат.

Таким чином, на підприємстві одночасно можуть використовуватись декілька методів стратегічного управлінського обліку за умови, якщо вони охоплюють різні етапи побудови, реалізації або контролю виконання стратегії та відповідають розглянутим вище критеріям вибору методів. Остаточне рішення щодо доцільності застосування одного або декількох методів стратегічного управлінського обліку має бути прийняте не на рівні бухгалтерської служби, а вищим керівництвом підприємства, що відповідає за стратегію менеджменту.

Рис. 1. Послідовність побудови методики стратегічного управлінського обліку підприємства (стратегічної бізнес-одиниці)

Незважаючи на вид обраного методу стратегічного управлінського обліку, залежно від наявних запитів користувачів облікової інформації стратегічного характеру та моделей і методів прийняття стратегічних управлінських рішень, які використовуються, має бути узгоджено формат та вид представлення такої інформації. В діяльності сучасних підприємств, які використовують інформаційно-комп'ютерні технології, найбільшого поширення набули три формати представлення стратегічної облікової інформації: 1) текстовий

(пояснювальна облікова інформація стратегічного характеру); 2) табличний (основні стратегічні показники за даними стратегічного управлінського обліку); 3) графічний (використання сучасних засобів візуалізації облікових даних стратегічного характеру).

Згідно із рівнем охоплення предмета системи стратегічного менеджменту стратегічна облікова інформація може бути представлена у звітах таких видів:

1) комплексні стратегічні управлінські звіти відображають всі аспекти стратегічного менеджменту підприємства в розрізі всіх типів і видів стратегій, стратегічних бізнес-одиниць та стратегічних бізнес-зон. Є комплексним інструментом інформаційної підтримки процесу формування, розробки та моніторингу за реалізацією стратегії підприємства;

2) сегментні стратегічні управлінські звіти відображають окремі аспекти стратегічного менеджменту підприємства в розрізі територіальних або часових сегментів, стосуються окремих типів або видів стратегії, окремих стратегічних бізнес-одиниць чи стратегічних бізнес-зон;

3) оперативні стратегічні управлінські звіти складаються у випадках наявності оперативних запитів стратегічного менеджменту з метою забезпечення екстреного реагування на зміни, що відбуваються в зовнішньому середовищі підприємства або стратегічної бізнес-одиниці.

Періодичність формування і порядок представлення всіх видів стратегічних управлінських звітів визначається в рамках облікової політики підприємства і також значною мірою залежить від рівня комп'ютеризації обліково-аналітичних процедур на підприємстві та можливостей програмного забезпечення, що використовується.

Література:

1. Ansoff H. I. *Implanting strategic management* / H. Igor Ansoff, Edward J. McDonnell. – Prentice Hall, 1990. – 520 p.

2. Barczy J. *The (information-) connection between the strategic management-accounting and the company valuation* / Judit Barczy, Marta Groszne Szentirmai, Zoltan Zeman. – Режим доступу: <http://ssrn.com/abstract=1928034>.

3. Ramljak Br. *Strategic Management Accounting Practices in Croatia* / Branka Ramljak, Andrijana Rogošić / *The Journal of International Management Studies*. – 2012. – Vol. 7, No 2, October. – P. 93-100.

*Варгатюк М.О.,
аспірант кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Трансформаційні процеси у національній економіці викликали глибокі та масштабні інституціональні зміни в аграрному секторі. Ринкові трансформації вітчизняного аграрного сектору мають суперечливий характер і поки що є незавершеними. На сьогодні однією з найбільш глобальних проблем для сучасного аграрного сектору є інституційно-аналітичне забезпечення у контексті впливу зовнішнього середовища, яке безперервно змінюється.

Наразі, під інституційно-аналітичним забезпеченням розвитку аграрного сектору розуміється система впорядкованих організаційно-економічних дій стейкхолдерів (органів державної влади, суб'єктів аграрного бізнесу, громадськості, наукового сектору, інформаційно-комунікаційного сектору) на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, яка передбачає збір, обробку, аналіз інформації з метою отримання відповідних даних, які є основою для прийняття рішень щодо їх прямого й непрямого впливу на розвиток аграрного сектору.

Дослідження особливостей інституційно-аналітичного забезпечення розвитку аграрного сектору у науковій літературі здійснюється крізь призму таких основних підходів: системний, синергетичний, еволюційний, інституціонально-когнітивний та експертно-аналітичний. Поєднання таких підходів дає змогу:

1) шляхом включення до наукового аналізу всіх можливих інститутів адекватно представити взаємовідносини між стейкхолдерами аграрного сектору;

2) обґрунтувати тенденції інституційної трансформації та розкрити аналітичний інструментарій забезпечення розвитку аграрного сектору;

3) забезпечити розуміння ролі держави, громадськості, наукового сектору та інформаційно-комунікаційного секторів у інституційно-аналітичному забезпеченні розвитку аграрного сектору.

Інституційно-аналітичне забезпечення розвитку аграрного сектору має реалізовуватися в рамках відповідної системи паралельно з реалізацією проектів е-урядування. Під системою інституційно-аналітичного забезпечення розвитку аграрного сектору запропонуємо розглядати сукупність архітектур інституційного середовища, які на основі інформаційно-комунікаційних технологій залучають комплекс методів збору і обробки інформації з внутрішніх та зовнішніх джерел, для забезпечення суб'єктів аграрного сектору та його стейкхолдерів вичерпною інформацією, необхідною для прийняття й реалізації управлінських рішень щодо розвитку аграрного сектору.

Нерозвиненість інституційно-аналітичного забезпечення розвитку аграрного сектора потребує встановлення стратегічної мети та напрямів реалізації завдань державної політики розвитку аграрного сектору. У свою чергу особлива увага повинна бути сконцентрована на узгодження відповідних заходів інституційно-аналітичного забезпечення розвитку аграрного сектора за соціально-економічними та екологічними напрямами. Базовими елементами державної політики у сфері підтримки інституційно-аналітичного забезпечення розвитку аграрного сектору є:

- *змістовна характеристика* (механізми державного регулювання, які охоплюють цілі, завдання, заходи, принципи, орієнтовані на інституційно-аналітичне забезпечення розвитку аграрного сектору);

- *об'єкт державної політики розвитку аграрного сектору* (суб'єкти аграрного бізнесу; галузі аграрного сектору й суміжні сектори економіки; споживачі продовольчої продукції та сільські території);

- *суб'єкт державної політики* (органи законодавчої і виконавчої влади; суб'єкти аграрного сектору; громадськість та інші інституції);

- *цілі державної політики* (тактичні, проміжні, стратегічні);

- *принципи* (законність; критеріальність; пріоритетність; прозорість; єдність методології і сумісність, виправдана уніфікація, повнота і точність, комплексність, ефективність, протекціонізм);

- *умови реалізації* (підвищення ефективності інтеграції національного аграрного сектору у продовольчі сегменти світового аграрного ринку; сталий розвиток ключових параметрів функціонування аграрного сектору; розробка політики щодо формування позитивного іміджу аграрної продукції на міжнародних ринках).

Отже перевагою інституційно-аналітичного забезпечення розвитку аграрного сектору на основі державної політики є уможливлення поєднання соціо-еколого-економічних компонент розвитку галузі, сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки держави. Пріоритетним напрямом реалізації державної політики інституційно-аналітичного забезпечення розвитку аграрного сектору залишається стратегічне планування, яке ґрунтується на середньо- й довгострокових програмах розвитку, визначених цінностях, а також на порівнянні ключових показників пов'язаних із прийняттям відповідного плану. А також заходи реалізації ефективної державної політики інституційно-аналітичного забезпечення розвитку аграрного сектору, які повинні бути спрямовані перш за все на розробку та впровадження механізмів у сфері виявлення викликів й загроз в аграрному секторі, встановлення причин, що їх обумовлюють та впровадження дієвих механізмів щодо їх попередження і протидії у забезпеченні продовольчої безпеки держави.

Література:

1. Гуренко Т.О. Обліково-інформаційне забезпечення стратегічного розвитку аграрної сфери *Науковий вісник НУБІП* URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/view/11881/10255>

2. Лупенко Ю.О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи *Науковий вісник Мукачівського державного університету*, 2015 URL: <https://msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2015/12/2-4-2-2015-5.pdf>

Виборна В.Д.,
аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна

Крисанов Д.Ф.,
д.е.н., професор, керівник Інституту економіки і бізнесу,
Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В АГРОСФЕРІ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА

Капітал - це все те, що збільшує здатність людини генерувати цінність. Він може використовуватися для збільшення цінності таких категорій, як фінансовий, соціальний, фізичний, інтелектуальний тощо. У бізнесі та економіці найпоширеніші – фінансовий та людський капітали. До фінансового капіталу належить оборотний, основний, інвестиційний, позичковий; до людського капіталу - соціальний, інтелектуальний, фізичний, таланти і навички; до природного – екологія, тварини, рослини, природні ресурси, тощо.

Серед американських та західноєвропейських економістів найбільш популярною є модель п'яти форм капіталу. Її називають основою стійкого розвитку в умовах обмежених ресурсів - вона розширює розуміння економічної стійкості, оцінюючи активи, окрім фінансових. П'ять активів або «капіталів» - це: фінансовий капітал, мануфактурний капітал, людський капітал, соціальний капітал і природний капітал [1].

Для ринкових умов було встановлено, що саме соціальний капітал (СК) має значний вплив на ефективність діяльності суб'єктів господарювання. При цьому СК несе неформальний та некореляційний характер, частково базується на морально-етичних і соціальних нормах, історично-культурних засадах та політико-економічному становищі об'єкта аналізу. Унаслідок таких обставин немає однозначної узагальненої теорії щодо соціального капіталу та методологічних підходів його оцінювання.

В емпіричних дослідженнях передовсім застосовуються кількісні методи вимірювання соціального капіталу. Багато дослідників покладаються на опитування за допомогою анкет та застосовують різноманітні індекси соціального капіталу, які розроблені окремими дослідниками та міжнародними організаціями - Світовий банк, Організація економічного співробітництва та

розвитку, Асоціація дослідження світових цінностей - з метою вимірювання та порівняння. Конкретні підходи до вимірювання соціального капіталу варіюють від простого використання одного показника (наприклад, соціальних мереж) до використання складних груп індексів.

Сидорчук О.Г. узагальнює підходи до оцінювання соціального капіталу, виділяючи, зокрема [2] :

1. *Методика Р. Патнама*, що заснована на складному показнику, який базується на таких елементах: 1) інтенсивність залучення індивіда в життя суспільства; 2) суспільна активність; 3) благодійна і добродійна діяльність; 4) неформальна соціалізація; 5) ступінь міжособистісної довіри.

2. *Методика Національної комісії США з громадянського оновлення*, яка є альтернативною до методики Р. Патнама. Суть її полягає в тому, що замість вимірювання соціального капіталу як позитивної цінності, можна простіше виміряти відсутність (чи дефіцит) соціального капіталу через традиційні виміри порушень у функціонуванні суспільства.

3. *Методика Ф. Фукуяма* передбачає аналіз трьох найважливіших груп даних для вимірювання тенденцій зміни соціального капіталу, а саме: 1) дані про злочинність; 2) дані про сімейний стан, включаючи народжуваність, одруження, розлучення, кількість дітей, народжених поза шлюбом; 3) дані опитувань про довіру, цінності і громадянське суспільство.

4. *Методика вивчення громадянської політики університету Стречклайд та Австралійського інституту вивчення сім'ї*, де запропоновано оцінювати соціальний капітал за інтегральним індикатором, який фіксував обсяг соціального капіталу в емпіричних дослідженнях.

5. *Методика оцінки соціального капіталу сім'ї* (Д. Коулман) передбачає оцінювання за такими показниками: 1) фізична присутність обох батьків у сім'ї; 2) якість і кількість уваги, яку дорослі приділяють дітям.

6. *Методика Ю. Привалова, О. Рогожина, Ю. Саєнко*, які пропонують визначити ступінь ефективності соціального капіталу.

7. *Методика Р. Роуза*, що базується на використанні даних поглибленого опитування населення про участь у формальних і неформальних мережах, їх цільові настанови.

8. *Методика "Конуса" Міжамериканської фундації*. Працюючи за цією схемою, потрібно пам'ятати, що розвиток соціальних організацій продукує результати на трьох рівнях і що він має як очевидні, матеріалізовані наслідки, так і непрямі, нематеріальні, неявні наслідки.

Проте жодна з наведених вище методик не є досконалою і через брак достовірних статистичних даних їх складно застосувати для наших умов. Це спричинено тим, що не існує прямої оцінки СК, де було б враховано всі індикатори, їх інструментальна оцінка, визначено взаємовплив чинників та елементів, територіальних аспектів, джерел генерування СК тощо.

Місце соціального капіталу в розрізі структури капіталів та об'єктів бухгалтерського обліку значною мірою реалізовано в категорії нематеріальних активів (трудові ресурси, знання, інформація, технології, в тому числі через

соціальну мережу, корпоративну довіру та норми, спільність та взаємочасть), має частковий вплив на формування основного (необоротного) й оборотного матеріального капіталів, а також у свою чергу може впливати на формування та реалізацію таких об'єктів бухгалтерського обліку як грошові кошти, фінансові інвестиції, нематеріальні активи.

Враховуючи тісні взаємозв'язки між різними категоріями капіталів, то оцінювання СК в агросфері матиме комплексний характер і такі складові:

1) Матеріальні активи, в тому числі біологічні активи. Оцінити соціальний капітал в розрізі основних засобів на даний момент розвитку є викликом для науки. У цьому випадку СК виступає каталізатором: полегшує формування та сприяє ефективній реалізації виробничих та невиробничих основних засобів. Іноді саме за наявності довіри та взаємодопомоги, СК компенсує відсутність чи дефіцит натурально-речових основних засобів (наприклад, надання в користування інвентарю на безоплатній умові у випадку форс-мажору).

2) Нематеріальні активи. Цей аспект у розрізі соціального капіталу є більш дослідженим, адже має пряме відношення до основних функціонально-інституціональних складових СК, таких як зв'язки, мережі в соціумі, відносини, культурні та етнічні цінності, процедури, правила, норми, довіра, переконання, індивідуальні та групові цінності [3-7]. У першу чергу це реалізовується завдяки трудовим ресурсам. Але оцінка СК в розрізі людського капіталу не може обмежуватись лише продуктивністю праці, варто враховувати ефективність використання не лише індивідуального потенціалу, а й ступінь реалізованості індивіда та його можливостей в команді, в тому числі позитивний клімат в ній, існування довіри та взаємодопомоги, існування норм та цінностей, що розділяє колектив, міцність мережі та наявність великої кількості взаємозв'язків між всіма рівнями організації. Особливо складно формується, акумулюється та реалізується соціальний капітал в агросфері унаслідок територіального розриву міжособистісних зв'язків, їх нечастого використання та відчуженості між агровиробниками як конкурентами.

Побічним продуктом реалізації соціального та людського капіталу можна назвати інтелектуальний капітал, котрий з точки зору бухгалтерського обліку, включає нематеріальні активи, що відображені на балансі підприємства (інтелектуальна власність), та знання, які не відображені в обліку – знання працівників, їх вміння, організаційна культура тощо [8, с. 407].

Проте не всі компоненти капіталу можуть бути відображені на балансі підприємства, оскільки традиційні методи бухгалтерського обліку перестали бути актуальними на сьогодні у зв'язку із підвищенням ролі соціального капіталу, як ключового чинника зростання вартості підприємства.

Крім облікових активів, що мають відображення в балансі агросфери, доцільно ще враховувати наступні складові та нематеріальні активи:

- клієнтський капітал (виражається побудовою мережі та міцністю стосунків з клієнтами і постачальниками);

- імідж компанії, адже саме репутація складає 70-80% вартості підприємства (що є фактичним вартісним вираженням довіри);
- визнання продукції та/або торговельної марки (є оцінкою споживчої цінності продукції);
- роялті (платіж, що отриманий як винагорода за використання або за надання права на використання об'єкта цінності у вигляді права інтелектуальної власності).

Як й інші форми капіталу, соціальний капітал приносить дивіденди лише в разі його активного використання. На індивідуальному рівні до одержуваних вигод СК належать стан здоров'я, умови виховання і навчання дітей, можливості пошуку роботи, ступінь задоволеності життям, вивільнення часу (використання послуг), когнітивна простота світу (відсутність необхідності самостійно вирішувати всі проблеми), більш широка соціальна ідентифікація; на організаційному рівні – зниження плинності кадрів, спадкоємність персоналу, неформальні можливості підвищення кваліфікації, колективний приріст знань, спадкоємність організаційної поведінки; на рівні суспільства – полегшення соціального контролю і передачі соціального досвіду, солідарність, здешевлення бюрократичної машини [9].

В Україні практично не ведеться аналітичний облік та синтетичний соціального капіталу, зважаючи на складність виокремлення та оцінки його структурних елементів. Проте, приймаючи до уваги досвід інших країн, ряд українських вчених (Мельничук М.О., Жиглей І.В., Давидюк Т.В. та ін.) наполягають на створенні соціальних звітів, котрі висвітлять реальну ефективність діяльності підприємства, базуючись не лише на прибутковості та витратності в кількісному вираженні, але й враховуючи соціальний вплив та різнобічні ефекти [10-13].

За всіма формальними ознаками, соціальний звіт – це прояв турботи власників корпорацій про суспільство, представниками якого є акціонери, працівники підприємства, його клієнти та партнери, місцева громада та суспільство в цілому [10, с.77].

Зазначимо, що соціальний капітал має властивість збільшуватися або ж знецінюватися залежно від свого становища в системі ринкових відносин між суб'єктами соціального процесу [14]. Наприклад, якщо в колективі існує негативна атмосфера чи його супроводжують постійні конфлікти, то це знижує фактичну продуктивність, може принести вагомі втрати підприємству чи стати причиною невиконання планових завдань, що свідчить про відчутний дефіцит соціального капіталу.

Сукупний економічний ефект від соціального капіталу полягає в тому, що він зменшує витрати на координацію спільної діяльності, примножує економічні ефекти за рахунок нарощування ресурсу довіри, надійності ustalених професійних стандартів, етики не лише економічних, а й політичних, соціальних та духовних відносин.

Оцінювання соціального капіталу в агросфері та його впливу на результати господарювання є досить складним методологічним і методичним завданням,

адже в складі цього показника, як правило, присутні різноманітні мережі, різнорівневі об'єднання, комплекси з довіри та цінностей тощо. Соціальний капітал не може розглядатися в якості однієї змінної або цілі, тому що він є всеохоплюючим поняттям, який включає в себе безліч аспектів зі складними відносинами. Таким чином, не існує єдиної міри, за допомогою якої можна розрахувати значуще число, або навіть набір чисел. Це означає, що кількісні методи вимірювання соціального капіталу є непридатними в більшості контекстів, а якісні методи (і потенційно змішані методи), як правило, дають кращі результати, так як вони дають можливість зрозуміти складні процеси та розкривають справжню картину в контексті проведеного дослідження. Тому виникає потреба в оформленні відповідної звітності, де оцінити ефективність виробництва можна на основі кількісних та якісних показників.

Узагальнюючи вищевикладене, можемо виділити такі основні причини відсутності адаптованої до нинішніх реалій методики оцінювання та чутливих інструментів вимірювання соціального капіталу, а саме: відсутність узгодженого єдиного визначення СК; відмінності між рівнями аналізу і контексту; проблеми агрегування кількісних показників вимірювання соціального капіталу; нерівномірний розподіл СК; нелінійні відносини і складні причинно-наслідкові зв'язки тощо.

Література:

1. Jonathon Porritt, *Capitalism as If the World Matters*. London: Earthscan, 2007. 360 p.
2. Сидорчук О.Г. Механізми формування соціального капіталу: державно-управлінський аспект: дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Національна академія держ. управління при Президентові України. Львівський регіональний ін-т держ. управління. Львів, 2007. 217 с.
3. Bourdieu P. The forms of capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. N.Y., 1985. P. 16–29.
4. Coleman, James S. Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*. USA, 1988. P. 94–95.
5. Healy T. Social Capital: Challenges for its Measurement at International Level. *Social Networks*, 2010. URL: <http://spitswww.uvt.nl/web/fsw/lustrum/papers/healy.pdf>. [Дата звернення 10 квітень 2020].
6. Lin N. The position generator: measurement techniques for investigations of social capital. *Social Capital: Theory and Research* / N. Lin, K. Cook, S. Burt. - New Brunswick: Transaction Publishers, 2001. P. 57–81.
7. Putnam R. D. *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Putnam.-N.Y.: Oxford University Press, 2002. 522 p.
8. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: монографія. Київ: ЦНЛ, 2007. 522 с
9. Балакірева О.М. Ціннісні орієнтації українського суспільства: 1996 – 1999 – 2006 pp. URL: http://uisr.org.ua/img/upload/files/3_evs_wvs_US_2_2008.pdf

10. Жиглей І.В. Соціальна Відповідальність Бізнесу через призму Бухгалтерського обліку. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2007. № 4(42). С.74-81.

11. Давидюк Т. В. Методичні підходи до відображення людського капіталу у звітності зарубіжних компаній: досвід для України. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*: міжн. зб. наук. пр. Житомир: ЖДТУ, 2011. Вип. 1(19). С. 117-125.

12. Козяр С., Белова І. Позабалансовий облік в системі управління підприємством . *Розвиток аграрного бізнесу в умовах глобалізації*: матер. Міжнар. наук.-практ.конф. за участю іноз. студ. [м. Тернопіль, 15-17 квітня 2016 р.]. Тернопіль: Астон, 2016. С. 98-100.

13. Мельничук М. О. Облікова політика соціального капіталу торговельного підприємства. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2018. Вип. 36. С. 250-256.

14. Шихирев П. От капитала физического к капиталу социальному. *Сообщение*. URL: <http://www.soob.ru/n/2005/10/c/7>.

Волчек Р.М.,
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ОЦІНКА ВАРТОСТІ РЕЗЕРВУ НА РЕКУЛЬТИВАЦІЮ ЗЕМЕЛІ

На цей час стан ринкової економіки в Україні досяг такого етапу у своєму розвитку, згідно із яким доцільно зробити наголос на врахуванні екологічних чинників під час управління ефективністю бізнесу. Вимоги Міністерства фінансів України щодо складання підприємствами Звіту про управління зумовило керівництво вітчизняних товариств поступово замислюватися над обліково-аналітичними аспектами складання нефінансових показників розвитку бізнесу. Тому актуальність обраної тематики дослідження не викликає сумнівів.

Критично-бібліографічний аналіз літературних джерел, присвячених проблематиці визначення резервів на рекультивацію земельних ділянок, показав, що на цей час численна кількість публікацій присвячена особливостям обліку резервів на відновлення корисності землі, а саме, на яких бухгалтерських рахунках доцільно відображати зазначене відстрочене зобов'язання; яким чином проводити його подальшу оцінку від періоду виникнення до часу виконання зобов'язань з відновлення корисності земельної ділянки, яка зазнала погіршення внаслідок експлуатації активу, який був розташований на ній. Відстрочення періоду виконання зазначених зобов'язань обумовлює використання процедури дисконтування грошових потоків й, відповідно, використання функцій грошової одиниці для коректного відображення у Звіті про фінансовий стан (форма №1) та Звіті про сукупний дохід (форма №2). Між тим, якщо завдатися метою й дослідити, чи надається у

зазначених публікаціях відповідь на питання стосовно теоретико-методологічних підходів до первісної оцінки вартості резерву на рекультивацію земельних ділянок, то основний висновок полягає в тому, що науковці та практики зазначають, що обсяг та вартість робіт щодо відновлення корисності земельних ділянок визначають проектні організації, й, відповідно, зазначена сума й буде визначати первісну вартість резерву на рекультивацію земельної ділянки. Безумовно, із логікою авторів важко погодитися, оскільки ані бухгалтер, ані оцінювач не є фахівцями з екологічних питань. Проте, на нашу думку, не до кінця дослідженими залишаються питання щодо особливостей визначення ставки капіталізації, за якою необхідно буде дисконтувати грошові потоки за відстроченими зобов'язаннями.

Питання оцінки вартості резерву на рекультивацію земельної ділянки має кореляційний зв'язок із особливостями розрахунку вартості соціально-економічного знецінення активів. Зазначені питання є мало дослідженими, оскільки цей вид знецінення вкрай важко розрахувати.

Мета дослідження полягає у розробці обліково-аналітичного інструментарію, який дозволяє оцінити вартість резерву на рекультивацію земельних ділянок відповідно до норм МСФЗ й вимог Міністерства фінансів України щодо розкриття інформації про справедливу вартість активів та зобов'язань у Примітках до фінансової звітності підприємствами, що набули суспільного інтересу. Запропонований методичний інструментарій дозволить підвищити прозорість ведення обліку й складання фінансової звітності суб'єктами господарювання.

Згідно п. 14 МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [1], резерв на рекультивацію треба створювати, якщо юридичне зобов'язання виникло у підприємства внаслідок минулої події; при цьому існує висока вірогідність, що для врегулювання такого зобов'язання відбудеться вибуття економічних ресурсів з підприємства; вартість такого зобов'язання можливо коректно оцінити.

МСФЗ не містять чітких настанов щодо особливостей первісного та подальшого оцінювання вартості резерву на рекультивацію земельної ділянки. Тому дискусійними, на нашу думку, є такий аспект у теоретико-методологічному та методичному забезпеченні оцінювання вартості резерву на рекультивацію, як складові ставки дисконту, які необхідно обрати задля подальшого дисконтування вартості резерву на рекультивацію землі, розрахованої на дату його створення.

На нашу думку, ставку дисконтування задля подальшої оцінки вартості резерву на рекультивацію корисності землі (вартості відновлювальних робіт) можливо визначити двома способами: виходячи з відсотку втрати якості землі; завдяки розрахунку ставки, що відображає соціально-економічне знецінення активів, які функціонують на території України.

Ставка дисконтування вартості відновлювальних робіт виходячи з відсотку втрати якості землі ($B_{в\text{яз}}$) розраховується за формулою 1.

$$B_{\text{вяз}} = \frac{B_{\text{ер}}}{C_{\text{рз}}} \times 100, \quad (1)$$

де, $B_{\text{ер}}$ – вартість відновлювальних робіт, розрахована станом на дату початку робіт, які спричиняють нанесення екологічних збитків земельній ділянці, на якій функціонує актив; $C_{\text{рз}}$ – ринкова вартість земельної ділянки, визначена на дату до початку спричинення екологічних збитків.

Дисконтування ринкової вартості відновлювальних робіт доцільно проводити за допомогою функції *майбутньої вартості ануїтету*. Ця функція дозволяє розрахувати майбутню вартість одиниці періодичного депозиту при визначеній ставці відсотка (формули 2, 3, 4).

$$S_n = \frac{S^n - 1}{B_{\text{вяз}}}, \quad (2)$$

де S_n – майбутня вартість ануїтету.

$$S^n = (1 + B_{\text{вяз}})^n \quad (3)$$

де, S^n – майбутня вартість грошової одиниці; n – кількість часових періодів; $B_{\text{вяз}}$ – відсоток втрати якості земельної ділянки.

Коли розраховується серія періодично однакових грошових надходжень, тобто ануїтет, його майбутня величина складає:

$$FVA_n = PVT \times S_n, \quad (4)$$

де, FVA_n – майбутня вартість ануїтету; PVT – поточна вартість одного платежу у серії виплат.

Розрахунок ставки дисконту за методичним підходом, заснованим на відсотку втрати якості земельної ділянки враховує її цільове призначення, але, на жаль, не враховує соціально-економічне знецінення рекультивованої земельної ділянки. Тому в якості альтернативи можна використовувати методичний підхід, який враховує зовнішнє знецінення активів, які функціонують на теренах нашої держави.

Вважаємо, що ризик соціально-економічного знецінення активів, які функціонують на теренах України, складається з трьох складових: ставки %, під яку МВФ надає кредити Україні в доларах США; ризику зміни політичної ситуації в Україні; інфляції в країні протягом року.

Ставка %, під який МВФ надає кредит Україні складає 3% річних [2]. Ризик зміни політичної ситуації в Україні ($P_{\text{зп}}$) вважаємо за доцільне розраховувати виходячи із зміни обсягу іноземних інвестицій в економіку країни за формулою 5.

$$P_{\text{зп}} = P, \quad (5)$$

де, P – річний % зменшення обсягів іноземних інвестицій в економіку України.

Більш-менш інформативною є оцінка зміни обсягу іноземних інвестицій в економіку України за 2013-2014 рік (зміна макроекономічної ситуації в країні зі стабільної до нестабільної). Зокрема, у 2014 році в економіку України надійшло тільки 2,5 млрд дол. США інвестицій, що на 55,1% менше ніж у 2013 році [3].

$$P_{zn} = 55,1\%$$

Інфляція в Україні за 2019 рік складала 4,1%. Отже, ризик соціально-економічного знецінення активів в Україні, складає 62,2%. Дисконтування резерву на рекультивацію землі при використанні цього підходу також здійснюється за функцією майбутньої вартості ануїтету.

Узагальнюючи проведені розрахунки вартості резерву на рекультивацію земельних ділянок, зазначимо, що ринкову вартість робіт щодо відновлення корисності землі доцільно розраховувати виходячи із ринкової вартості обсягу відновлювальних робіт. Ставку дисконтування можливо визначити за двома методичними підходами: за відсотком втрачання якості землі та за ризиком соціально-економічного знецінення активів. Наші розрахунки свідчать, що ризик соціально-економічного знецінення активів станом на кінець 2019 року складає 62,1%. Це вкрай висока ставка. Вважаємо, щодо несільськогосподарської землі, яка знаходиться в Україні, розрахований інвестиційний ризик є доцільним, оскільки, наприклад, МВФ надає Україні кредити тільки у такому обсязі, який необхідний задля того, що розраховатися за колишніми боргами по зовнішнім запозиченням, й, відповідно, рахує соціально-економічне знецінення активів в Україні на ще більшому рівні, ніж розрахований нами. Крім того, складність оцінки резерву на рекультивацію землі полягає в тому, що фактично здійснювати відновлювальні роботи необхідно буде лише після закінчення функціонування активів, що спричиняють погіршення екології земельної ділянки, на якій вони функціонують. Тому ці витрати необхідно буде здійснювати через 5-10 років, що й обумовлює наявність таких значних ризиків.

Література:

1. МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS%2037_ukr_2018.pdf (дата звернення: 14.05.2020).
2. МВФ надав Україні кредит під 3% річних. URL: https://ipress.ua/ru/news/mvf_predostavyl_ukrayne_kredyt_pod_3_godovih_63395.html (дата звернення: 14.05.2020).
3. Сколько иностранных инвестиций поступило в Украину в 2010-2018 годах URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2018/08/31/infografika/jekonomika/skolko-inostrannyx-investicij-postupilo-ukrainu-2010-2018-godax> (дата звернення: 14.05.2020).

*Горшкова Ю.А.,
студент факультету економіки і менеджменту
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ТА ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА

Кожне підприємство зобов'язується складати та подавати фінансову звітність на основі бухгалтерського обліку. На підставі облікових показників формують Баланс (Звіт про фінансовий стан). Користування даною формою фінансової звітності, на відповідному рівні, дозволяє обґрунтувати і ухвалити рішення, щодо діяльності підприємства. Дані балансу необхідні для аналізу підприємницької діяльності, а саме: визначити, яке місце займає дане підприємство у системі аналогічних підприємств; чи правильно обраний стратегічний курс; порівняти характеристики ефективності використання і прийняття управлінських рішень.

Вагомий внесок у дослідження питань, щодо складання фінансової звітності, внесла велика кількість вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких Бутинець Ф., Сорокіна Н., Голов С. та багато інших видатних науковців.

У роботах науковців прослідковується одна спільна ідея, необхідність вдосконалення фінансової звітності, яка буде відповідати вимогам національних та міжнародних стандартів.

Поняття «баланс» походить від латинського «bilanx», що означає ваги з двома шальками, рівновага. Історично поява балансу припадає на стародавні часи. Існувала велика кількість різноманітних способів відображення доходів та витрат. Наприклад, матеріальні баланси почали застосовуватися в Стародавньому Китаї, вони відображали рух цінностей. Щодо Стародавньої Греції, то там облік вели по окремим господарствам та кредитним установам. Необхідність ведення обліку на рівні держави відчували в Стародавньому Римі, адже він забезпечував ефективний контроль за управлінням. Інакше кажучи, Стародавній світ відчув потребу в обліку доходів і витрат, грошових потоків, але всі операції проводились без застосування балансу.

Л. Пачолі – видатний математик, засновник сучасних принципів бухгалтерського обліку. Зародження подвійного запису знайшло відображення у його Трактаті «Про рахунки і записи», а появу балансу відносять до середини XIV століття. Положення «Трактату» знайшли своє продовження в працях Д. Кардано (1539 р.), Д. Манчіні (1549 р.), В. Котрулі (1573 р.), Л. Флорі (1633 р.), в Італії; Я. Імпіна (1543 р.) — в Голландії; І. Готліба (1531 р.) та В. Швайкера (1549 р.) — в Німеччині [1].

Найбільший внесок в розвиток облікової думки зробили два французьких вчених, Е.П. Леоте та А. Гільбо. Їхня теорія полягала в тому, що бухгалтерський баланс є результатом подвійного запису, підсумком рахунків, які не закрили. Вони вважали, що основою бухгалтерського балансу є рахунки,

однак він відображає активи та капітал підприємства з урахуванням отриманого прибутку. Вчені подали думку, що необхідно основні засоби, капітальні інвестиції, оборотні активи та збитки відображати в активі, а власний капітал підприємства, заборгованість перед кредиторами, прибуток – в пасиві.

Зараз зміст і форма Балансу (Звіту про фінансовий стан) визначається Національним Положенням (Стандартом) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [2].

Баланс – це двостороння таблиця, ліва сторона – актив, що призначена для відображення господарських засобів за складом і розміщенням, а права сторона – пасив, призначена для відображення джерел формування господарських засобів. В основі побудови балансу знаходиться балансове рівняння, яке має вигляд рівності активів та суми власного капіталу та зобов'язань. Дане рівняння свідчить про те, що активи формуються як шляхом власних коштів, так і залучених.

На початкових стадіях діяльності підприємства активи можуть дорівнювати власному капіталу. Всі господарські засоби підприємства та джерела їх формування в бухгалтерському балансі об'єднанні в однорідні економічні групи – статті балансу. Кожна стаття бухгалтерського балансу має загальну назву, окремий код і записується окремими сумами. Бухгалтерські статті поділяються на активні (відображаються в активі балансу) та пасивні (відображаються в пасиві балансу).

Отже, стаття балансу – це показник, який відображає на певну дату стан окремих видів активів, власного капіталу та зобов'язань підприємства.

Про стан господарських засобів можна дізнатися в активі балансу, який надає інформацію про основні засоби, запаси, кошти, дебіторську заборгованість тощо. Пасивні статі дають характеристику джерел формування коштів: зареєстрований капітал, прибуток, кредити банку, кредиторська заборгованість тощо.

Підсумок активу чи пасиву називається валютою балансу, валюта балансу активу повинна дорівнювати валюті балансу пасиву. Рівність валюти балансу активу і пасиву визначається тим, що в обох його частинах відображені у вартісній оцінці одні й ті самі господарські засоби, які згруповані за різними ознаками: в активі за складом і розміщенням, а в пасиві – за джерелами їх формування. Це є обов'язковою умовою правильного складання балансу. Щодо статей бухгалтерського балансу, то вони розміщуються за здатністю перетворюватися на гроші. Активні статті балансу розташовуються в міру зростання їх ліквідності: від нематеріальних активів до грошових коштів, а пасивні – за ознакою часу, який потрібен для повернення боргу.

Складання балансу як процес поділяється на 3 етапи:

1. Складання попередній не скоригований баланс.
2. Формування скоригованого балансу після проведених коригувань.
3. Складання кінцевого балансу.

Перший етап передбачає коригування на рахунках доходів і витрат майбутніх періодів, отриманих і виданих авансів, у частині «оцінених об'єктів».

Другий етап передбачає складання скоригованого попереднього балансу, який є основою для формування Звіту про фінансові результати.

На третьому етапі складають кінцевий баланс, після відображення фінансових результатів на рахунку 44 та розподілу прибутку. Отримані дані експортують до форми 1 Баланс «Звіт про фінансовий стан» [3].

Отже, бухгалтерський баланс — це не просто виокремлена складова методу бухгалтерського обліку, його елемент; це один з найважливіших документів бухгалтерської звітності, суттєве джерело актуальної інформації для управління, який являє собою інструмент для об'єктивної та достовірної оцінки фінансово-майнового стану підприємства на певну дату.

Література:

1. Кулик В.А. Бухгалтерський баланс: минуле, сучасне, майбутнє. Монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. 186 с.

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 (зі змінами і доповненнями). // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 07.05.2020)

3. Погорелова Т.П., Сьоміна О.Р. Бухгалтерський баланс: його сутність, історія виникнення та технологія складання. *Агросвіт*. 2017. № 1-2. С. 44-48.

Євсєєва А. М.,

студентка інженерно-економічного факультету

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Найда А. В.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА БІОЛОГІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В РОСЛИНИЦТВІ

У наш час багато хто плутає витрати на виробництво продукції рослинництва з витратами на біологічні перетворення. Але це не правильно, адже витрати на виробництво продукції рослинництва складається з таких витрат:

– технологічні витрати, які здійснюються до визнання біологічних активів;

– витрати на біологічні перетворення;

– технологічні витрати що здійснюються після завершення біологічних перетворень.

Тобто витрати на біологічні перетворення це одна зі складових витрат на виробництво продукції рослинництва.

Скоріше за все ця плутанина виникає через те, що у законодавстві України немає визначення поняття «Витрати на біологічні перетворення».

Згідно з положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 30 "Біологічні активи", біологічні перетворення - це процес якісних і кількісних змін біологічних активів [1]. Саме від цього визначення відштовхувалися Іщенко Я. П. та Іщенко М. Ю. коли зазначили що витрати на біологічні перетворення – це витрати що здійснює підприємство для підтримання якісних і кількісних змін біологічних активів [2].

При організації обліку процесів відтворення біологічних активів значну увагу потрібно приділити вибору методів обліку витрат, що визначаються галузевими особливостями технологічних процесів і залежать від керівництва та бухгалтерів підприємства [3, с. 34].

Згідно з П(с)БО 30 «Біологічні активи», витрати пов'язані з біологічними перетвореннями біологічних активів, визнаються витратами основної діяльності. Облік витрат ведеться за окремими об'єктами обліку витрат (окремі види біологічних активів та/або їх група) відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [1].

В рослинництві відповідно до пункту 21 П(с)БО 16 «Витрати» виділяють такі елементи операційних витрат: матеріальні затрати; витрати на оплату праці працівникам; відрахування на соціальні заходи; амортизаційні відрахування; інші операційні витрати (табл. 1).

Чернікова І. Б. рекомендує вести облік витрат в галузі рослинництва за такими статтями:

- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- насіння та посадковий матеріал;
- паливо та мастильні матеріали;
- добрива;
- засоби захисту рослин;
- сировина та матеріали;
- роботи та послуги;
- витрати на ремонт необоротних активів;
- інші витрати на утримання необоротних активів [5, с. 12].

Облік виробничих витрат рослинництва ведеться за дебетом синтетичного рахунка 23 "Виробництво", субрахунку 231 "Рослинництво". За кредитом рахунка 23 відображається вихід сільськогосподарської продукції, поточних біологічних активів та додаткових біологічних активів, вироблених на підприємстві [6, с. 38].

Групування витрат за елементами операційних витрат

№ з/п	Елемент витрат	Витрати, що включаються до складу відповідного елемента
1	Матеріальні витрати	1) сировина й основні матеріали; 2) купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби; 3) тара і тарні матеріали; 4) паливо та енергія; 5) будівельні матеріали; 6) запасні частини; 7) допоміжні та інші матеріали.
2	Витрати на оплату праці	1) заробітна плата за окладами й тарифами; 2) премії та заохочення; 3) матеріальна допомога; 4) компенсаційні виплати 5) оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу 6) інші витрати на оплату праці
3	Відрахування на соціальні заходи	1) відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; 2) відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства; 3) відрахування на інші соціальні заходи
4	Амортизація	1) амортизація основних засобів; 2) амортизація інших необоротних матеріальних активів; 3) амортизація нематеріальних активів
5	Інші операційні витрати	Витрати, що не ввійшли до складу елементів, зазначених у рядках 1 — 4 таблиці, зокрема: 1) витрати, пов'язані з управлінням виробництвом: — на відрядження працівників; — на послуги зв'язку; — на придбання ліцензій та інших спеціальних дозволів, пов'язаних з виробництвом продукції (робіт, послуг); — оплата за використання та обслуговування технічних засобів управління, пов'язаних з виробничим процесом (обчислювальної техніки, засобів сигналізації, пожежної та сторожової охорони); — на охорону праці та техніку безпеки; 2) витрати на перевезення працівників виробництва до місця роботи та назад; 3) витрати зі страхування ризиків, пов'язаних з виробничим процесом; 4) податки, збори та інші обов'язкові платежі, що включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг); 5) інші витрати.

Джерело: складено та згруповано авторами за матеріалами джерела [4]

Але ми вважаємо, що інформації яку надає субрахунок 231 «Рослинництво» замало. Тому ми пропонуємо відкривати субрахунки третього порядку (наприклад, 2311 «Озима пшениця», 2312 «Яра пшениця», 2313 «Озимий ячмінь» і т. д.), ще деякі підприємства якщо для них це доцільно можуть ввести свої додаткові субрахунки в яких може зазначатися назва сорту

культури або номер ділянки (наприклад, 23111 «Озима пшениця сорту «Землячка одеська»», 23131 «Озимий ячмінь сорту «Буревій»»).

Оприбуткування поточних біологічних активів (сільськогосподарських культур) відбувається по дебету рахунка 21 «Поточні біологічні активи», субрахунку 211 «Поточні біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю» [6, с. 38].

На відміну від поточних біологічних активів, довгострокові біологічні активи (багаторічні насадження) не здатні давати сільськогосподарську продукцію у перший рік росту. Тому витрати на формування таких активів відображаються в обліку як капітальні інвестиції за дебетом субрахунку 155 «Придбання (виращування) довгострокових біологічних активів».

Оприбуткування довгострокових біологічних активів здійснюється за дебетом рахунка 16 «Довгострокові біологічні активи», субрахунків 161 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю» або 162 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю» в залежності від методів оцінки таких активів (справедливої чи первісної вартості) [7, с. 45].

Визначення місця витрат на біологічні перетворення у складі витрат на виробництво продукції рослинництва та визначення їх поняття сприятиме кращому розумінню витрат на біологічні перетворення. А відкриття аналітичних 3-го порядку за допомогою яких можна буде передбачити номер ділянки поля, сорти сприятимуть покращенню управлінського обліку для прийняття правильних управлінських рішень.

Література:

1. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: *Наказ Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05> (Дата звернення: 14.05.2020 р.).

2. Іщенко Я.П., Іщенко М.Ю. Сутність витрат на біологічні перетворення та особливості методики їх обліку. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. № 2(4). С. 111-117.

3. Жук В.М. Нові методологічні засади обліку сільськогосподарської діяльності та проблеми практичного застосування П(С)БО 30 «Біологічні активи». *Облік і фінанси АПК*. 2006. № 6. С.34-42.

4. Про затвердження положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: *Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999р. № 318*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (Дата звернення: 14.05.2020 р.).

5. Чернікова І.Б. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: посібник / Чернікова І. Б., Дергільова Г. С., Нестеренко І. В. Харків: «Видавництво «Форт», 2015. 200 с.

6. Сук Л.К., Сук П.Л. Облік витрат на біологічні перетворення поточних біологічних активів рослинництва. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2007. № 10-11. С. 34-42.

7. Сук Л.К., Сук П.Л. Облік довгострокових біологічних активів. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2007. № 6. С. 45-48.

Коваленко А.О.,

*студентка інженерно-економічного факультету
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Найда А.В.

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Реформування бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів, створення нової нормативної бази бухгалтерського обліку вимагає рішення цієї проблеми на національному рівні. Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі МСФЗ) виступають на даний момент ефективним інструментом підвищення прозорості і зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для визнання доходів і витрат, оцінки активів і зобов'язань, яка надає можливість об'єктивно розкривати і віддзеркалювати існуючі фінансові ризики у звітуючих суб'єктів, а також порівнювати результати їх діяльності в цілях забезпечення адекватної оцінки їх потенціалу та ухвалення відповідних управлінських рішень.

Крім того, МСФЗ якісно впливають на можливості керівництва в області управління організацією і надають значні переваги перед конкурентами. У суб'єктів, які складають звітність за МСФЗ, значно зростає можливість залучити додаткові джерела капіталу та партнерів по бізнесу, які допоможуть забезпечити економічне зростання і процвітання. У свою чергу суб'єкти, використовуючи МСФЗ, мають доступ до інформації про фінансовий стан потенційних партнерів, що слугує додатковим інструментарієм при їх виборі [1].

Питання застосування міжнародних стандартів і покладення їх в основу реформованої національної системи бухгалтерського обліку завжди було дискусійним, як в наукових колах, так і серед фахівців-практиків. Найбільш ґрунтовно свої позиції щодо міжнародних стандартів висвітлювали у своїх працях Г.Г. Кірейцев, Ф.Ф. Бутинець, В.М. Жук, С.Ф. Голов, В.М. Пархоменко, С.Я. Зубілевич, І.А. Белоусова.

Пропри наявність досить великої кількості дискусійних питань, правове поле щодо регулювання бухгалтерського обліку невпинно рухалося до законодавчого закріплення застосування МСФЗ в Україні. З прийняттям відповідного Закону постала необхідність визначення напрямків подальшого реформування національної системи бухгалтерського обліку [1].

Метою дослідження є аналіз проблем, якими супроводжується застосування МСФЗ в Україні в результаті його законодавчого закріплення, та систематизація комплексу заходів щодо можливих шляхів вирішення даних проблем.

Державне регулювання питань методології бухгалтерського обліку і звітності здійснює Міністерство фінансів України шляхом прийняття відповідних НП(С)БО та П(С)БО, інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, а також галузеві Міністерства шляхом розробки та впровадження галузевих Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку та звітності.

Стратегія застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, яка була прийнята ще у 2007 році [2], передбачала саме адаптацію П(С)БО до вимог МСФЗ та МСБО. Поправки ж до Закону про бухгалтерський облік [8] внесли зміни в це питання. Відтепер НП(С)БО повинні бути розроблені на основі міжнародних стандартів фінансової звітності і законодавства Європейського Союзу у сфері бухгалтерського обліку.

Крім того, з 01.01.2018 р. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3] встановлює критерії розмежування підприємств за розміром: мікропідприємства, малі, середні та великі підприємства. Закон про бухгалтерський облік визначає підприємства, які складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами, а саме:

- підприємства, що становлять суспільний інтерес (емітенти, цінні папери яких допущені до біржових торгів; банки; страховики; недержавні пенсійні фонди; інші фінансові установи та підприємства, які належать до групи великих підприємств);

- публічні акціонерні товариства;

- підприємства, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення;

- підприємства, які провадять господарську діяльність з надання фінансових послуг (крім страхування та пенсійного забезпечення, недержавного пенсійного забезпечення), допоміжної діяльності у сферах фінансових послуг і страхування (за винятком допоміжної діяльності у сфері страхування та пенсійного забезпечення) [4].

Міністерство фінансів України, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) та Національна комісія, що здійснює регулювання ринку фінансових послуг, підписали 18 грудня 2017 року Меморандум про взаєморозуміння щодо запровадження в Україні Системи фінансової звітності [5].

Запровадження в Україні Системи фінансової звітності дозволяє здійснювати прийом, обробку, перевірку та розкриття фінансової звітності підприємств у єдиному електронному форматі. Основою для роботи системи є широко вживаний в світі стандарт XBRL (англ. eXtensible Business Reporting Language – «розширювана мова ділової звітності») – відкритий стандарт обміну бізнес-інформацією. На даний час XBRL офіційно рекомендований до використання і підтримується Радою з МСФЗ для електронного складання звітності за принципами МСФЗ.

Система пропонує єдиний стандарт звітності в залежності від видів діяльності компаній та обладнана єдиним вікном для подання фінансової звітності до фінансових регуляторів; забезпечує ефективний та надійний аналіз фінансових показників компаній; швидке виявлення помилок та невідповідностей у фінансових звітах [4].

Процес створення належних організаційних та правових передумов для застосування міжнародних стандартів не може обмежуватися лише прийняттям відповідних законодавчо-нормативних актів, а перш за все, потребує перманентної скоординованої роботи органів державної влади, професійних організацій бухгалтерів та аудиторів, підприємств, установ, організацій та інших учасників зазначеного процесу. Виходячи з цього, основним напрямком, який вимагає наукового обґрунтування та експертної оцінки професійних організацій є вдосконалення НП(С)БО з урахуванням вимог МСФЗ та національних особливостей здійснення діяльності суб'єктами господарювання [6].

За рівнем наближення національних стандартів до міжнародних стандартів фінансової звітності Україна значно відстає від передових країн світу. Про це свідчать проблеми, які потребують вирішення:

1. Технічні проблеми. Існуюча система бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності не повною мірою відповідає національним П(С)БО; проблеми в оцінці окремих статей на дату переходу; необхідність використання професійного судження бухгалтерами; техніка застосування МСФЗ (або тільки для складання звітності, або для ведення бухгалтерського обліку); відображення у звітності інвестицій у дочірні та асоційовані компанії, міцний зв'язок з податковим обліком.

2. Організаційні проблеми. На багатьох вітчизняних підприємствах склалася думка, що питання, пов'язані з обліком і звітністю, належать до внутрішніх проблем бухгалтерської служби. Проте це не так. Підготовка інформації та складання комплекту звітності, що відповідає міжнародним стандартам, потребує залучення широкого кола фахівців технічних, аналітичних, фінансових служб, юристів та ін.

3. Освітні проблеми. В законодавчій базі не існує обов'язкових вимог до бухгалтерів, що підтверджують знання із МСФЗ. Назріває потреба вносити зміни до програми вищої школи. Тому регуляторам з урахуванням галузевої специфіки доцільно б було розробити програми підвищення кваліфікації з

урахуванням МСФЗ, затвердити перелік існуючих міжнародних дипломів, що підтверджують знання з МСФЗ [7].

Перехід на застосування МСФЗ в більшості випадків відбувається лише технічно: підприємства, які переходять на МСФЗ, починають використовувати новий План рахунків без субрахунків і у фінансовій звітності ставлять відмітку «згідно з МСФЗ». Теоретично, примітки до фінансової звітності повинні робитися у вільній формі відповідно до вимог МСФЗ. Деякі компанії здійснили трансформацію фінансової звітності попередніх періодів для порівняння, залучали кваліфікованих аудиторів, бухгалтерів та консультантів для допомоги у формуванні нової облікової політики відповідно до МСФЗ. Проте, більшість компаній, швидше за все проставляють галочку «згідно МСФЗ» без будь яких відповідних змін та трансформацій у процесі формування фінансової звітності [6].

Таким чином, перспектива застосування МСФЗ в Україні буде залежати від ефективності вирішення вище зазначених проблем, для яких необхідна координація дій та рішень органів влади, суб'єктів господарювання та представників професійної спільноти бухгалтерів та аудиторів України.

Інструментами вирішення проблем впровадження міжнародних стандартів обліку і фінансової звітності мають стати: розробка норм, методик та рекомендацій із застосування МСФЗ; забезпечення співпраці між вітчизняними спеціалістами; підвищення кваліфікації бухгалтерів. За таких умов впровадження МСФЗ може стати інструментом підвищення прозорості й ефективності системи управління підприємства, що, у свою чергу, надасть Україні можливість залучення іноземних інвестицій і позик, а також виходу на зарубіжні ринки. Впровадження МСФЗ є ефективним інструментом європейської інтеграції та частиною сталого економічного розвитку для України. Для суб'єктів господарювання впровадження міжнародних стандартів обліку і фінансової звітності визначає як прозорість і відкритість фінансової звітності та показує реальний його фінансовий стан, так і чітке уявлення про його інвестиційну привабливість. Отже, використання МСФЗ має суттєві переваги перед П(С)БО для великої кількості підприємств та користувачів фінансової звітності.

Література:

1. Жадько К. С. Сутність і методика застосування міжнародних стандартів фінансової звітності. URL:<http://magazine.faaf.org.ua/sutnist-i-metodika-zastosuvannya-mizhnarodnih-standartiv-finansovoi-zvitnosti.html> (Дата звернення: 08.05.2020 р.).

2. Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні від 24 жовтня 2007 року. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80> (Дата звернення: 10.05.2020 р.).

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (Дата звернення: 04.05.2020 р.).

4. Ісаншина Г. Ю. Особливості застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2019/45.pdf (Дата звернення: 14.05.2020 р.).

5. Меморандум № 102/15 про взаєморозуміння щодо розробки і запровадження системи фінансової звітності від 18 грудня 2017 року. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102201-17> (Дата звернення: 14.05.2020 р.).

6. Засадний Б. А. Стан та перспективи застосування мсфз в Україні. URL:<https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/57.pdf> (Дата звернення: 02.05.2020 р.).

7. Круковська О. В. Проблеми впровадження міжнародних стандартів обліку і фінансової звітності. URL:http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/216/1/007%20Aktualni%20problem%202015_.pdf#page=130 (Дата звернення: 02.05.2020 р.).

Ковальчук М.С.,

студент економічного факультету

Львівський національний аграрний університет

м. Львів, Україна

Прокопишин О.С.,

к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування

Львівський національний аграрний університет

м. Львів, Україна

ОБЛІК ЗЕМЛІ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ: ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ

Сьогодні облік земель є невід'ємною складовою загальної системи господарського обліку, основне завдання якого – формування правдивої й об'єктивної інформації стосовно земельних ресурсів.

Перед системою бухгалтерського обліку постає завдання адекватного відображення в обліку земель, переданих у приватну власність, та прав користування ними. Хоча в кожній країні інформаційна ефективність системи бухгалтерського обліку забезпечується по-різному, однак важливо розкрити основні етапи та шляхи оцінки землі й ведення бухгалтерського обліку [1, с. 61].

Для фермерських господарств характерна низка особливостей щодо формування засобів і капіталу, розподілу отриманих результатів у системі керування й ведення бухгалтерського обліку.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про фермерське господарство» ФГ є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у

власність та/або користування, зокрема в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону [2].

Для ФГ земля є водночас і предметом, і засобом праці. Окрім того, від виконання норм правового статусу земель, на яких працює ФГ, залежить їхнє відтворення в бухгалтерському обліку. Передусім треба зважати на послідовність обрахунку основних дій із земельними паями ФГ: придбання, передання у вигляді внеску до статутного капіталу іншої організації, оренда, права користування, покращання родючості ґрунтів, зміна цільового призначення, продаж тощо.

Згідно із Земельним кодексом, до складу землі можуть входити:

- земельні ділянки, що належать громадянам фермерського господарства на праві приватної власності;
- земельні ділянки, що належать на праві власності фермерському господарству як юридичній особі;
- земельні ділянки, що використовуються фермерським господарством на умовах оренди [3].

Заплановане впровадження ринку земель сільськогосподарського призначення визначає комплекс проблем щодо методики оцінки, документування, інвентаризації та організації бухгалтерського обліку цієї категорії земель, операцій з ними та відображення ринкової вартості земельних ресурсів у системі бухгалтерського обліку, а також методології здійснення їхньої переоцінки [1, с. 95].

Аби взяти на облік земельні паї в сільських господарствах, послуговуються установчими документами. Для обрахунку й узагальнення даних щодо наявності й руху земель призначений субрахунок 101 «Земельні ділянки». Для абсолютного вирішення земельних проблем обрахунок наявності й руху її у сільськогосподарських підприємствах належить здійснювати, застосовуючи позабалансовий рахунок 01 «Орендовані необоротні активи» на окремому аналітичному рахунку, де вказують обсяг земельного паю та його оцінку, послуговуючись державним актом на право приватної власності на земельний пай.

Також, окрім приватної землі, фермер може мати орендовані земельні паї. Облік усіх орендованих земель та паїв ведеться на позабалансовому рахунку – 01 «Орендовані необоротні активи» з відкриттям окремого аналітичного рахунку по пайовиках і видах орендованих угідь. Облік таких земельних ділянок провадиться на підставі укладених в установленому порядку договорів оренди землі з кожним власником сертифікатів на право на земельну частку (пай). До нього додається копія сертифікату. Облік сертифікатів необхідно вести в книзі реєстрації та руху земельних сертифікатів (паїв).

Особи, які мають державний акт на передачу землі у приватну власність, також можуть передавати земельні ділянки фермерському господарству. З кожним із них укладають договір оренди, додатком до якого є акт обстеження якісних характеристик земельної ділянки на дату її передачі в оренду та

завірена копія акта на передачу у приватну власність цієї ж ділянки. При поверненні землі власнику слід складати аналогічний акт з відображенням її якості. За втрати якісних характеристик орендованих земель з вини орендаря останній має відновити родючість угідь або компенсувати втрати орендодавцю при розірванні договору оренди [4, с. 207].

При отриманні земельної ділянки у приватну власність або в оренду належить складати акт приймання-передачі основних засобів (земельних ділянок), в якому варто зазначити якісну характеристику земельної ділянки.

Орендуючи землю, фермер має отримати копію книги історії полів з відповідними записами. Згодом земля обліковується в земельно-шнуровій книзі. Книга містить чотири розділи (кількісні та якісні характеристики за всіма видами угідь). Аграрні підприємства ведуть три розділи. У першому розділі відображають загальну суму площі землі й підставу на право користування нею за кожним орендодавцем, у другому – обліковують склад землі за видами аграрних угідь, у третьому – наводять якісну характеристику земель.

Позаяк фізичні особи, що передали господарству в оренду земельні паї, не сплачують податку на додану вартість, податковий кредит із ПДВ не виникне. Податкове зобов'язання з ПДВ у господарства, яке сплачує орендну плату, виникає на дату першої події.

Операція за виплатою орендних коштів орендодавцеві не зумовлює виникнення зобов'язань господарства перед бюджетом за податками. У разі сплати орендних коштів нараховується ПДВ, позаяк це бартерна угода, за якої реалізуються товарно-матеріальні цінності (сільськогосподарська продукція) або роботи й послуги замість користування земельними ділянками і майном.

Із загальної вартості нарахованої орендної плати утримується податок на прибуток у розмірі 20%, якщо орендодавці – не працівники господарства. Операцію в обліку відображають записом: дт рахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами», кт рахунку 641 «Розрахунки за податками й платежами».

Якщо в господарства немає пільг, податкових зобов'язань з ПДВ, відображають операцією дт рахунку 643 «Податкові зобов'язання» та кт рахунку 641 «Розрахунки за податками й платежами».

Продукція, видана як орендна плата, зменшує кредиторську заборгованість: за дт 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» та кт 791 «Дохід від операційної діяльності». На суму раніше визначеного ПДВ зменшується податкове зобов'язання такою бухгалтерською операцією: дт 79 «Фінансові результати», кт 643 «Податкові зобов'язання».

Отож, земельні ділянки – специфічний об'єкт власності підприємства, тож потребують особливої уваги й індивідуально розроблених підходів з боку бухгалтерського обліку.

Послуговуючись практичним досвідом, бачимо, що на організацію бухгалтерського обліку неабияк впливає ступінь фаховості власне фермера.

Для забезпечення детальними даними необхідне формування відповідних документів стосовно інформаційних потреб різних користувачів.

Сьогодні для фермерських господарств притаманний низький рівень бухгалтерського обліку операцій із земельними ресурсами, а низка господарств узагалі його не здійснює. Це зумовлено відсутністю доступної методики бухгалтерського обліку земель, порад щодо відтворення земельних ресурсів у звітності, розробленої первинної документації для всіх видів господарських операцій із земельними паями на агропідприємствах.

Література:

1. Обліково-аудиторське забезпечення розвитку земельних відносин: колективна монографія / [В.М. Жук, Ю.С. Бездушна, Б.В. Мельничук, Н.Л. Жук, С.М. Остапчук]. Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2013. 238 с.

2. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 року № 973-IV, із змінами і доповненнями від 15.08.2018, підстава - 2497-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III, із змінами і доповненнями від 21.02.2020, підстава - 233-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

4. Паска І. М., Стаднік Л. І. Проблеми обліку землі та земельних відносин в аграрному секторі економіки. *Міжнародний науково-виробничий журнал*. 2015. № 28. С. 207.

Корж В.Ю.,

студентка факультету менеджменту, обліку та інформаційних технологій
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

У відповідь на нові вимоги міжнародних стандартів в Україні розпочався процес реформування вітчизняних нормативно-правових актів, регламентуючих ведення бухгалтерського обліку. Основними завданнями такого реформування є: трансформація вітчизняного обліку до вимог міжнародних стандартів, створення якісно нової нормативно-правової бази ведення обліку та складання фінансової звітності, запровадження принципово нових правил регулювання обліку, які передбачають поєднання державного нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку з наданням підприємствам певної самостійності у виборі методів, способів, процедур ведення обліку із запропонованих нормативно-правовими актами альтернатив, в залежності від його організаційно – правової форми, виробничої та технологічної особливостей, цілей та стратегічних планів розвитку. Як наслідок такої реформи, для вітчизняних бухгалтерів з'явилося нове поняття – «облікова політика».

Серед національних та міжнародних стандартів обліку та звітності немає спеціального стандарту, присвяченого обліковій політиці (є лише Методичні рекомендації № 635). Визначення наведено в головному бухгалтерському законі, де вказано, що облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [2]. Крім того, деякі аспекти облікової політики прописані в П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», в МСБО 1 «Подання фінансової звітності» та МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки».

Формування облікової політики, з однієї сторони, досить відповідальний і складний процес вибору методичних та організаційно – технічних методів і прийомів обліку, з іншої сторони – це творчий процес управління можливими результатами фінансово – господарської діяльності підприємства, за допомогою вибору та поєднання різних прийомів, способів, методів обліку і оцінок, відповідно до мети й інтересів власників, який потребує відповідного рівня теоретичної підготовки та практичного досвіду, в першу чергу, бухгалтера. Від вибору того чи іншого методу обліку і оцінок, можуть кардинальним чином змінитись фінансові результати діяльності підприємства в цілому. Рішення, які приймає бухгалтер, повинні базуватись на ґрунтовних знаннях законодавства, досвіді роботи, кваліфікації, бути виваженими та аргументованими. В міжнародній практиці широко застосовується такий інструмент прийняття рішень, як «професійне судження» [1].

Підприємство самостійно на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку визначає за погодженням із власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику, а також зміни до неї.

Для того, щоб реалізувати надане законодавством право вибору в процесі формування облікової політики та отримати найбільш оптимальний і ефективний її варіант, доцільно змодельовати і проаналізувати декілька різних варіантів облікової політики, а також наслідків її реалізації у вигляді отримання різних фінансових результатів діяльності (прибутки або збитки) та прийняття на підставі цього відповідних управлінських рішень. Моделювання, як загальнонауковий метод дослідження, відноситься до найбільш ефективних інструментів стратегічного управління підприємством, за допомогою якого можливо обрати найбільш оптимальний варіант розвитку подій в умовах невизначеності. Розробка і впровадження облікової політики є однією із складових загальної системи управління, інформаційним джерелом для планування та прийняття рішень. Отже, при формуванні облікової політики використання методу моделювання є доцільним і обґрунтованим, а його результатом є формування альтернативних моделей облікової політики, які, відповідно до комплексу обраних методів обліку та оцінок, по-різному впливатимуть на фінансово -економічні показники діяльності підприємства[3].

Відповідно до поставлених завдань, обирається найбільш оптимальна на даний час в даних умовах господарювання модель. Обрана таким чином облікова політика, відповідно до принципу послідовності, є постійною, змінюється лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності [2].

Щодо оформлення документа про облікову політику, то, очевидно, що він повинен бути оформлений як зазвичай оформлюють розпорядчі документи з відображенням таких реквізитів: назва підприємства, вид документа (наказ, розпорядження тощо), дата і номер, зміст, підпис керівника, підписи відповідальних за виконання осіб. Розпорядчий документ про облікову політику може бути прийнятий як базисний на час діяльності підприємства, до якого за потреби вносять зміни з визначеного часу [4].

Облікова політика є вагомим інструментом управління діючою системою обліку та внутрішнього контролю на підприємстві, адже вона передбачає певну свободу у виборі суб'єктом господарювання методів, способів, оцінок, відповідно до особливостей діяльності, планів розвитку і, звичайно, інтересів власників. Тобто можна підсумувати, що відсутність наказу про облікову політику збільшить можливість допущення помилок при веденні фінансового й управлінського обліку, обліку податкових зобов'язань, а також під час складання звітності.

Отже, оскільки підприємству дозволений вибір, відповідно можливі і різні варіанти відображення одного і того ж факту господарської діяльності, різних методів та способів оцінки їх оптимальної комбінації відповідно до особливостей функціонування суб'єкта господарювання. Облікові дані є досить умовними, тому вміння професійно ними оперувати, обрати найбільш оптимальні способи ведення обліку дозволить без зайвих витрат досягти запланованих результатів діяльності підприємства.

Науковий керівник – к.е.н., доцент Волчек Р.М.

Література:

4. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Міжнародні стандарти фінансової звітності: практикум. Київ : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2010. 1608 с.

5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 14.05.2020).

6. Галюк Л. І. Формування облікової політики підприємства : від теорії до практики. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2015. № 2. С. 82-90.

7. Савенок А. Облікова політика : кому й навіщо вона потрібна. *Все про бухгалтерський облік*. 2019. №120. С. 3-5.

8. Поліщук Р. Зміни до облікової політики : коли вони можливі та як їх вносити. *Все про бухгалтерський облік*. 2019. №120. С. 28-30.

9. Шекера В., Підцерковний Б. Облікова політика : огляд типових помилок. *Вісник. Офіційно про податки.* 2020. № 7. С. 4-7.

Малиновська Т.О.,

*магістр інженерно-економічного факультету
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Дяченко О.П.,

*д.н. з держ. управл., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Адаптація підприємств до ринкової економіки вимагає своєчасної, релевантної і об'єктивної інформації про стан активів, перш за все основних засобів. Ключовою складовою матеріально-технічних ресурсів будь-якого підприємства виступають основні засоби, оскільки ефективність господарювання, перш за все, залежить від забезпеченості, раціональності та ефективності їх використання. Зважаючи на це, важливу роль в підвищенні ефективності використання основних засобів в Україні займає система бухгалтерського обліку, аналізу та контролю.

Процеси глобалізації світової економіки значно змінюють і національні традиції бухгалтерського обліку шляхом гармонізації до міжнародних стандартів фінансової звітності. Україна однією з перших стала на шлях реформації системи бухгалтерського обліку, який починався в 1999 році з прийняттям відповідного закону, і на сьогоднішній день існує багато дискусійних питань обліку засобів, що вимагає дослідження і розробки шляхів для їх вирішення.

Оскільки «інформація перетворилася в глобальний невичерпний ресурс людства, що вступило в нову епоху розвитку цивілізації інтенсивного освоєння інформаційного ресурсу і великих можливостей в управлінні» [1, с. 522], органи державного управління приділяють велику увагу регламентації бухгалтерського обліку господарюючих суб'єктів.

В Україні нормативна база обліку основних засобів складається з Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], Положень (стандартів) бухгалтерського обліку [3] (далі — П(С)БО), Податкового кодексу України [4] і методичних вказівок з роз'ясненнями окремих відомств. Важливо відзначити, що національні та інші П (С) БО, яких станом на 01.06.2014 прийнято 34, розроблені відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі — МСФЗ) та Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (далі — МСБО).

МСБО (IAS) 16 «Основні засоби» [5] має наступне визначення: основні засоби — це матеріальні активи, які:

- 1) призначені для використання в процесі виробництва або постачання товарів і надання послуг, при здачі в оренду або в адміністративних цілях;
- 2) використовуватимуться протягом більш ніж одного звітного періоду.

Важливим етапом організації раціонального обліку основних засобів є їх класифікація. У більшості країн вона є типовою і складається з окремих аналітичних рахунків обліку основних засобів. Однак в Україні бухгалтерський облік поділяється на фінансовий і податковий, і одні і ті ж об'єкти обліку відображаються по різному.

Затверджений в кінці 2010 року Податковий кодекс України [4] уніфікував класифікацію основних засобів в податковому та бухгалтерському обліку. Існуючу раніше методику обліку 4 груп основних фондів в податковому обліку замінили на класифікацію основних засобів (п. 146.1 ПКУ) згідно їх обліку на рахунках 10 «Основні засоби» і 11 «Інші необоротні матеріальні активи».

Хоча ця класифікація набагато логічніше і чіткіше існувала раніше, виникає ряд недосконалостей: серед груп основних засобів є об'єкти, на які не нараховується амортизація, які можна було б взагалі винести в окремий об'єкт обліку; сама кількість груп занадто велика і ускладнена з методичної точки зору; деякі групи основних засобів, наприклад, предмети прокату можуть включати в себе багато видів активів, які помилково можуть бути віднесені в декілька груп одночасно.

Однак головне питання, яке виникає при обліку основних засобів як в податковому, так і бухгалтерському обліку, — це визначення мінімального терміну корисного використання, який чітко регламентований Податковим кодексом. Мінімальні терміни за деякими активами істотно перевищують реальний термін експлуатації основних засобів, що ускладнює нарахування амортизації на ці об'єкти [6, с. 111].

Також важливим елементом організації обліку основних засобів є їх достовірна оцінка на дату балансу, без оцінки і калькуляції губляться основні характеристики бухгалтерського обліку як системи, що виробляє інформацію про найважливіші вартісних узагальнених показниках [7]. Оцінка основних засобів у більшості країн ідентична, за винятком включення до первісної вартості відсотків по кредитах на придбання основних коштів. Методологія відображення в обліку основних засобів передбачена п. 30 МСБО 16 [5], в якому сказано, що після визнання активом, об'єкт основних засобів повинен враховуватися за собівартістю за вирахуванням накопиченої амортизації основних засобів і накопичених збитків від знецінення, тобто відбиватися за первісною (історичною) вартістю.

Однак існує ряд проблем методологічного та практичного плану, який стосується переоцінки основних засобів, що в різних країнах істотно відрізняються. Оскільки МСБО 16 передбачає переоцінку в разі надійної оцінки справедливої вартості об'єкта основних засобів, то виникає питання визначення цієї справедливої вартості. Цей механізм ні в зарубіжних країнах, ні в Україні

чітко не регламентований жодним законодавчим актом. Концепція справедливої вартості ґрунтується на вартості, по якій одні й ті ж товарно-матеріальні цінності можна обміняти між незалежними і зацікавленими учасниками ринку, однак більшість підприємств суб'єктивно підходить до встановлення цієї вартості, усвідомлено завищуючи або занижуючи вартість своїх активів. В результаті цього порушується один з базових принципів обліку — принцип обачності [8, с. 12].

На нашу думку, вирішення цієї проблеми повинно ґуртуватися на розробці конкретного П (С) БО або нормативного акту, який би чітко визначав критерії та рамки визначення активних ринків, на яких формується справедлива вартість того чи іншого активу.

Серед найважливіших проблем бухгалтерського обліку України не можна не приділити уваги амортизації, її осмислення, обліку, концепції формування амортизаційної політики. Це обумовлено надзвичайною роллю амортизаційних відрахувань як головного джерела фінансування відтворення основних засобів підприємств.

У Податковому кодексі поняття «Амортизація основних засобів» вживається у такому значенні: це систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [4].

Згідно п. 22 ПСБО 7, об'єктом амортизації є вартість, яка амортизується (окрім вартості земельних ділянок, природних ресурсів та капітальних інвестицій). А вартість, яка амортизується, це — первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості [3].

Як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі можна зустріти багато різних трактувань поняття «амортизації», але всі вони ведуть до єдиної її сутності — це об'єктивна економічна категорія, яка відображає процес поступового перенесення частини вартості основних засобів і нематеріальних активів на собівартість продукції з метою акумуляції коштів на їх відтворення. Також відзначимо, що амортизація має ще одну важливу функцію — формування собівартості сільськогосподарської продукції, тому посилюється роль глибшого аналізу і контролю над розмірами і методикою нарахування амортизаційних відрахувань. Можна погодитися з думкою А. А. Хачатуряна [9, с. 75], що «концепція стратегічного управління витратами вимагає їх поділу на прогнозні та фактичні і відокремленого обліку. Складно змінити або знизити фактичні витрати, які вже мали місце. На підставі прийнятих рішень щодо вдосконалення якості формуються прогнозні витрати». Саме тому посилюється роль планування і об'єктивного підходу до вибору методу нарахування амортизації.

Головна проблема обліку амортизації в Україні полягає в тому, що вона втратила функцію відтворення основних засобів і є простим елементом витрат. Як зазначив Н. Г. Чумаченко [10, с. 7], принципові розбіжності при визначенні функцій амортизаційних відрахувань виникають зв'язку з тим, що більшість вчених виходить з облікової концепції витрат без урахування економічного,

фінансового і правового аспектів амортизації. Більш того, в умовах планової системи управління економікою, основним джерелом інвестицій підприємств було централізоване фінансування капітальних вкладень. У нових умовах самостійності підприємств, керівництво повинно перебудовуватися відповідно до умов ринкових відносин, покладатися, перш за все, на власні можливості. При відсутності централізованого фінансування внутрішнє джерело інвестицій у вигляді амортизаційних відрахувань повинне використовуватися в першу чергу. Однак існуюча нині практика не дає можливості чітко акумулювати засоби для відтворення основних засобів, оскільки сума амортизації відображається на рахунках витрат і на «рекомендованому» позабалансовому рахунку 09 «Амортизаційні відрахування».

З метою вирішення названої проблеми було б доцільно створити окремий рахунок в складі рахунків грошових коштів, який би відображав кошти амортизаційного фонду, які повинні акумулюватися при отриманні виручки в кінці циклу кругообігу капіталу на підприємстві. І останнім проблемним моментом є первинний облік основних засобів. Проблема в тому, що розроблені і рекомендовані форми документів не враховують специфіки функціонування окремих галузей економіки.

Проведене дослідження дискусійних питань обліку основних засобів і амортизації в Україні та зарубіжних країнах свідчить про те, що більшість проблем обумовлюється недосконалою нормативною базою, розробленою на основі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, яка не в повній мірі гармонізована до реалій української економіки і національної традиції обліку.

З метою вирішення названих вище проблем в Україні, з урахуванням досвіду зарубіжних країн, нами пропонується вживання наступних заходів:

1. Спростити класифікацію основних засобів в податковому обліку, вилучивши зі списку шістнадцяти груп об'єктів, на які не нараховується амортизація, і зменшити загальну кількість груп, об'єднавши деякі з них;

2. Розробити конкретний стандарт обліку або нормативний акт, який би регулював механізм, інструменти та концепцію визначення активних ринків і справедливую вартість окремих видів необоротних і оборотних активів з метою їх достовірної оцінки;

3. Створити окремий рахунок «Кошти амортизаційного фонду», на який можуть перераховуватися кошти в розмірі амортизації одночасно із зарахуванням виручки на розрахунковий рахунок, що дозволить контролювати процес відтворення основних засобів підприємств;

4. Істотно вдосконалити розробку первинних документів і схем документообігу, які враховують специфіку господарювання в окремих галузях економіки країни.

Література:

1. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану і перспективи розвитку. Міжнародний ін.-т менеджменту (МІМ-Київ). К.: Центр учбової літератури, 2007. 522 с.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р зі змінами та доповненнями. *Все про бухгалтерський облік*. № 8, 9. 27.01.2012 року. С. 5–10.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 року № 92. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2020).
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755–VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 22.03.2020).
5. МСБО 16 «Основні засоби» IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 19.03.2020).
6. Тютюнник П. С., Жовтопуп М. М. Бухгалтерський облік: конспект лекцій. Х.: Вид. ХНЕУ, 2010. 111 с.
7. Максименко А. В. Проблемні питання обліку основних засобів. *Фінанси, облік і аудит: Збірник наукових праць*. URL: www.nbuv.gov.ua/portal (дата звернення: 19.03.2020).
8. Омельченко О. Ю. Облік основних засобів і операцій по їх оподаткуванню: дис. канд. екон. наук: 08.06.04. Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. Київ, 2006. 21 с.
9. Хачатурян А. А. Концептуальні питання системи менеджменту якості по обліку витрат на виробництво продукції. *Вісник Московського університету імені С. Ю. Вітте. Серія 1: «Економіка і управління»*. 2013. № 2. С. 74-80.
10. Чумаченко Н. Г. Амортизаційні відрахування — суттєве джерело фінансування інвестицій підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. № 8. С. 6-8.

Маренич Т.Г.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та аудиту
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
м. Харків, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

У бухгалтерському обліку та фінансовій звітності використовують кілька різних основ оцінки з різним ступенем та в різних комбінаціях. Вони включають: історичну собівартість; поточну собівартість; вартість реалізації (погашення); теперішню вартість. Основою оцінки, яку найчастіше приймають суб'єкти господарювання для складання фінансових звітів, є історична собівартість. Вона, як правило, комбінується з іншими основами оцінки.

Проте національні П(С)БО та МСФЗ дуже часто оперують поняттям справедливої вартості. Підприємства мають проводити її оцінку та розкриття інформації за правилами, які встановлені Міжнародним стандартом фінансової

звітності 13 «Оцінка справедливої вартості» (МСФЗ 13). Згідно з цим стандартом справедлива вартість розуміється як ціна, яка була б отримана за продаж активу, або сплачена за передачу зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки.

Оцінка справедливої вартості – це оцінка конкретного активу або зобов'язання. Тому, оцінюючи справедливу вартість, суб'єкт господарювання має брати до уваги ті характеристики активу або зобов'язання, які учасники ринку взяли б до уваги, визначаючи ціну активу або зобов'язання на дату оцінки. До таких характеристик належать, наприклад, такі: стан та місце розташування активу; обмеження, якщо вони є, на продаж або використання активу.

Справедлива вартість є ринковою оцінкою, а не оцінкою з урахуванням специфіки суб'єкта господарювання. Для деяких активів та зобов'язань може бути ринкова інформація або ринкові операції, інформація про які є відкритою. Для інших активів та зобов'язань може не бути ринкової інформації або ринкових операцій, інформація про які є відкритою. Проте мета оцінки справедливої вартості в обох випадках однакова – визначити ціну, за якою відбувалася б звичайна операція продажу активу чи передачі зобов'язання між учасниками ринку на дату оцінки за нинішніх ринкових умов (тобто, вихідну ціну на дату оцінки з точки зору учасника ринку, який утримує актив або має зобов'язання).

Якщо ціна на ідентичний актив або зобов'язання не є відкритою, суб'єкт господарювання оцінює справедливу вартість, користуючись іншим методом оцінювання, який максимізує використання відповідних відкритих вхідних даних та мінімізує використання закритих вхідних даних. Оскільки справедлива вартість – це оцінка на основі даних ринку, то її оцінюють, використовуючи припущення, які використовували б учасники ринку, складаючи ціну активу або зобов'язання, в тому числі припущення про ризик. Внаслідок цього намір суб'єкта господарювання утримувати актив або погасити чи іншим чином виконати зобов'язання не є доречними при оцінюванні справедливої вартості.

Величина справедливої вартості залежить від професійного судження керівництва або бухгалтера. Для різних активів і зобов'язань підходи до її визначення можуть суттєво відрізнятись. Але слід враховувати, що методи оцінки вартості мають побільше використовувати відкриті вхідні дані та мінімізувати використання закритих вхідних даних. Причому пріоритетність ставиться на вхідні дані для методів оцінки вартості, а не самі методи, що використовуються для оцінки справедливої вартості [1, с. 14].

Згідно з МСФЗ 13 передбачено такі моделі оцінки справедливої вартості:

- ринковий підхід;
- дохідний підхід, який розподіляють, зокрема, на:

а) методи на основі теперішньої вартості;

б) моделі опціонного ціноутворення, такі як формула Блека-Шоулза-Мертонна або біноміальна модель (тобто решіткова модель), які включають

методи теперішньої вартості та відображують як часову вартість, так і внутрішню вартість опціону;

в) метод надлишкових доходів протягом декількох періодів, який використовується для оцінки справедливої вартості деяких нематеріальних активів;

– витратний підхід.

За *ринкового підходу* використовують ціни та іншу доречну інформацію за операціями ринку з ідентичними або зіставними (тобто подібними) активами, зобов'язаннями або групою активів та зобов'язань. Ринковий підхід зручно застосовувати щодо операцій, які є типовими для відкритого ринку (біржа), або до активів, які є специфічними.

Дохідний підхід перетворює майбутні суми в одну поточну (дисконтовану) величину. За цим підходом оцінка справедливої вартості відображає нинішні ринкові очікування стосовно таких майбутніх величин. В основі дохідного методу лежить те, що цінність активу визначається очікуваними доходами від неї, величина яких дисконтується (якщо йдеться про проміжок часу більше року). Дохідний метод цілком можна використати під час оцінки інвестиційної нерухомості.

Витратний підхід відображає суму, яка потрібна була б зараз, щоби замінити експлуатаційну потужність активу (яку часто називають поточною вартістю заміщення). Основою ціни, яка була б отримана за актив, є вартість придбання або спорудження активу-замінника зіставної корисності, скоригована з урахуванням старіння. Старіння охоплює погіршення фізичного стану, функціональне (технологічне) старіння та економічне (зовнішнє) старіння. Поняття старіння є ширшим ніж амортизація. Метод поточної вартості заміщення використовують для оцінки справедливої вартості матеріальних активів, що застосовується в поєднанні з іншими активами чи з іншими активами та зобов'язаннями. Наприклад, вартість будівель чи специфічного обладнання, особливо якщо їх реконструювали чи дообладнували, часто оцінюють саме за цим методом.

Зазначені моделі є ключовими під час оцінки справедливої вартості. У деяких із них міжнародні стандарти чітко окреслюють конкретні методи. МСФЗ 13 не віддає пріоритету якомусь методу. Однак найбільш прийнятними є ті, для яких у конкретних обставинах можна знайти і використати відкриті дані. Залежно від якості вхідних даних МСФЗ 13 поділяє їх за трьома рівнями. Тож вибір моделі в значній мірі залежатиме від того, яка з них у конкретній ситуації буде найбільше ґрунтуватися на даних першого рівня ієрархії [2, с. 16].

Підприємства для визначення справедливої вартості активів/зобов'язань можуть залучити професійних оцінювачів або провести розрахунки самостійно. Визначення вхідних даних, на підставі яких оцінюють справедливую вартість відповідно до обраної моделі, є достатньо важливим питанням, від вирішення якого залежить достовірність фінансової інформації (табл. 1).

Характеристика вхідних даних для визначення справедливої вартості

Рівень якості	Ступінь відкритості	Наявність ринку	Визначення	Можливі джерела даних
Рівень 1	Максимально відкриті вхідні дані	Основний (головний) або найсприятливіший ринок	Котирувальні ціни (некориговані) на активних ринках для ідентичних активів чи зобов'язань, до яких компанія має доступ на дату оцінки; ціни котирувань, надані третіми сторонам, такими як сервіси ціноутворення або брокери	Котирування на товарних і фондових біржах; аналізи ринків, підготовлені інформаційними агентствами, аналітичні зведення про поточні ціни на ринках, опубліковані в спеціалізованих виданнях тощо
Рівень 2	Середній рівень	Активний ринок подібних активів чи зобов'язань, неактивні ринки	Ціни котирувань на подібні активи чи зобов'язання на активних ринках; ціни котирувань на ідентичні або подібні активи чи зобов'язання на ринках, що не є активними; вихідні дані (крім цін котирувань), які прямо чи опосередковано можна одержати шляхом спостереження; вхідні дані, підтверджені ринком	Біржові котирування на подібні товари, відсоткові ставки та криві прибутковості, котрі спостерігають у рамках загальновідомих інтервалів
Рівень 3	Допустимий рівень (закриті вхідні дані)	Немає ринку або діяльність ринку незначна	Вихідні дані за активами чи зобов'язаннями, яких немає у відкритому доступі	Фінансові прогнози, власні розрахунки

МСФЗ 13 не містить окремих вимог щодо документального підтвердження вхідних даних, на підставі яких здійснювалась така оцінка, та самої оцінки справедливої вартості. Однак, з метою надійного підтвердження оцінки справедливої вартості та вхідних даних, зокрема при проходженні перевірок контролюючих органів, зовнішнього аудиту, підприємству необхідно подбати про документальне забезпечення. Визначену справедливу вартість слід фіксувати у звіті про оцінку у разі залучення професійного оцінювача, або в акті визначення справедливої вартості відповідного об'єкта, коли підприємство самостійно її встановлює. Доцільним буде у другому випадку створити комісію з визначення справедливої вартості та організувати збереження належним чином оформлених копій інформації з усіх ресурсів, до яких підприємство зверталось за вхідними даними (огляд ринкових цін, скріншоти або скачані звіти із сайтів бірж, аналітика із сайта НБУ про відсоткові ставки тощо).

У примітках до фінансової звітності необхідно розкривати всю інформацію про порядок визначення справедливої вартості, який прийнятий на підприємстві (джерела даних, методика розрахунку вартості, обґрунтування оцінки тощо).

Література:

1. Літвінчук І. Як визначити справедливую вартість для МСФЗ-звітності. *Все про бухгалтерський облік*. №58. 25.06.2018. С. 13-15.
2. Юлін А. Принципи вибору моделей оцінки справедливої вартості. *Все про бухгалтерський облік*. №58. 25.06.2018. С. 15-16.

Момчев О.М.,
магістр інженерно-економічного факультету
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Стоянова-Коваль С.С.,
д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ

Умови функціонування в бізнес-середовищі аграрної сфери, зумовлені, глобалізацією і конкурентністю економіки викликали необхідність змін правил і методів організації ведення бухгалтерського обліку. Організація бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах, складається з низки елементів, основними з яких є:

- система документування господарських операцій за допомогою відповідних форм первинного обліку;
- документооборот у сполученні із графіком виконання облікових робіт;
- план рахунків, що складається з бухгалтерських рахунків для відображення господарських операцій;
- застосовувана форма бухгалтерського обліку;
- організаційна структура облікового процесу й розподіл службових обов'язків у бухгалтерії;
- організація зберігання бухгалтерської документації й реєстрів.

Перераховані вище елементи організації бухгалтерського обліку можуть бути доповнені таким елементом як облікова політика підприємства, що повною мірою буде відповідати сучасному рівню обліку й управлінню розвитком господарською діяльністю, амортизаційна політика, як складова облікової політики.

У свою чергу, облікова політика підприємства припускає розробку й використання концепції управлінського обліку й використання сучасної методології управління в цілому.

Концептуальна схема процесу організації бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах повинна містити наступні елементи:

1. Принципи організації й форми обліку

2. Ціль організації обліку
3. Завдання організації обліку
4. Принципи організації й побудови первинного, аналітичного, синтетичного обліку та звітності
5. Використання механізмів обліку й дотримання їхніх вимог
6. Удосконалення структурних зв'язків
7. Удосконалення складу елементів обліку
8. Стандарти обліку.

Наразі, облікова політика - це сукупність принципів і правил (варіантів) організації й технології реалізації способів (методу) бухгалтерського обліку в організації з метою формування максимально оперативної, повної й достовірної фінансової й управлінської інформації. Тобто, в основі виникнення й побудови облікової політики лежать дві умови:

- наявність різних економічних інтересів;
- юридичне обґрунтування розуміння економічних законів (що прямо пов'язано з рівнем інституціонального розвитку суспільства й величиною трансакційних витрат).

Розробка й реалізація облікової політики обумовлені методом практичного здійснення бухгалтерського обліку на підприємстві або сукупності таких прийомів як:

- суцільне документування всіх господарських операцій, що протікають;
- калькуляція й оцінка;
- інвентаризація майна й зобов'язань;
- відбиття господарських операцій у вартісному вимірнику в облікових регістрах;
- використання системи рахунків для щоденного відбиття коштів організації (майна) і джерел їхнього формування (зобов'язань);
- правило подвійного запису, балансове узагальнення отриманої інформації й звітності.

Тобто облікова політика - це порядок здійснення первинного спостереження, грошового виміру, що дозволяє зробити з угруповання й підсумкове узагальнення фактів господарської діяльності підприємства, або реалізацію методу бухгалтерського обліку. Також очевидно, що облікова політика, заснована на реалізації того самого методу бухгалтерського обліку, завжди відмінна на різних підприємствах.

На вибір і обґрунтування облікової політики підприємства впливають наступні основні фактори:

- правовий і організаційно-економічний статус підприємства (форма власності, організаційно-правова форма, вид діяльності, обсяги діяльності);
- виробничі особливості діяльності: технологічна структура, споживані ресурси,
- комерційні особливості діяльності: організація постачання й збуту, системи й форми розрахунків, взаємини з покупцями,

- фінансові особливості діяльності: взаємини з банками, кредитними організаціями, податковою системою,
- управлінські особливості діяльності: структура, незалежність від власників, звітність перед ними;
- стратегія розвитку;
- очікувані напрямки інвестицій,
- кадрове забезпечення;
- наявність матеріальної бази;
- рівень інформаційного забезпечення
- стан господарського, податкового, бухгалтерського законодавства,
- розвиненість інфраструктури ринку,
- якість інвестиційного клімату.

Таким чином, прийняття до уваги всієї сукупності перерахованих вище факторів дозволить правильно підійти до обґрунтування облікової політики підприємства в умовах існуючого інформаційного розриву між бухгалтерією й користувачами облікових і звітних даних. Для подолання цього розриву необхідна розробка облікової політики, заснована на принципах прозорості діяльності, корисності інформації про цю діяльність, що може бути забезпечено в умовах використання як інформаційних технологій в управлінні, так і сучасних методологій, зокрема методу структурного аналізу й методології управління проектами й програмами.

Література:

1. Герасимович І. А. Організація облікової політики сучасного підприємства *Інвестиції: практика та досвід* (2018) № 7 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/11.pdf
2. Проскура К. Облікова політика підприємства *Вісник* URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100006669-oblikova-politika-pidpriyemstva-1>
3. Романова О.В. Калюжний Г.О. До питання про організацію бухгалтерського обліку на підприємстві *Економіка і суспільство* (2017) Вип. 8 URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/132.pdf

*Палаш А.В.,
аспірант кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

*Шевчук С.А.,
аспірант кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

ВИЗНАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ОБ'ЄКТОМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В останні роки в Україні особливої актуальності набуває проблематика обліку земельних ресурсів, оскільки учасникам земельного ринку необхідна точна та достовірна інформація про кількісні, якісні та грошові показники, розміщення і господарське використання земель. Таким чином, виникає потреба у дослідженні та вдосконаленні методології бухгалтерського обліку земельних ресурсів сільськогосподарського призначення.

Згідно Податкового кодексу України земельна ділянка – частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, цільовим (господарським) призначенням та з визначеними щодо неї правами» (п. 14.1.74) [1]; землі сільськогосподарського призначення – землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у т. ч. інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей (14.1.76) [1].

Відсутність єдиної стандартизованої методології бухгалтерського обліку земель в Україні та розроблених рекомендацій із відображення земельних ресурсів у звітності сучасних сільськогосподарських підприємств зумовлює організаційну та методичну проблематику бухгалтерського обліку операцій із земельними ресурсами. Забезпечити вирішення цих проблем, реалізацію законодавчих норм можна лише за умови визнання землі активом та об'єктом бухгалтерського обліку, розробки і впровадження обліково-інформаційного забезпечення земельних відносин [2, с. 307].

Основним нормативно-правовим актом, який регулює бухгалтерський облік земель в Україні є Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 7 «Основні засоби». У системі Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) порядок обліку земельних ділянок в залежності від мети її використання регулюються МСФЗ 16 «Основні засоби», МСФЗ 40 «Інвестиції в нерухомість» і МСФЗ 2 «Запаси». Порядок обліку земель сільськогосподарського призначення залежно від мети її використання

регулюють МСФЗ 16 «Основні засоби» та МСФЗ 40 «Інвестиції в нерухомість» [3, с. 66].

Залежно від способу набуття прав власності та користування земельні ресурси у сучасній системі бухгалтерського обліку розглядаються як: основний засіб на правах володіння, що є активом підприємства, щодо якого реалізуються повною мірою права володіння, користування і розпорядження; нематеріальний актив на правах користування, що є об'єктом обліку, щодо якого обмежено розпорядчі функції; об'єкт орендних відносин, який обліковується на позабалансових рахунках; інвестиційна нерухомість, що утримується з метою отримання орендних платежів та/або збільшення власного капіталу.

Земельні ресурси як складова активів підприємства відображаються у складі довгострокових (необоротних) активів, а саме – основних засобів підприємства. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, передавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [4].

Такий підхід підтримується як національними, так і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Для визнання системою бухгалтерського обліку земельних ділянок у якості об'єктів обліку можна визначити шість основних прийомів формування облікової інформації, які водночас утворюють метод бухгалтерського обліку: документування, інвентаризація, оцінка, бухгалтерський рахунок, подвійний запис, бухгалтерський баланс. Отже, земельні ресурси виступають об'єктами бухгалтерського обліку у складі основних засобів, відповідаючи всім критеріям визнання методу бухгалтерського обліку, і функціонують у взаємозв'язку один з одним. Визнаючи земельні ресурси в бухгалтерському обліку необоротними активами, варто однак зважити на те, що їхня вартість не зменшується (не амортизується), і тому вони не підлягають обігу в процесі виробничої діяльності.

Література:

1. Податковий кодекс України (в редакції від 02.04.2020 року), ухвалений Верховною Радою України 02.12.2010 р. № 2755-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Бруханський Р. Ф., Бінчаровська Т. А. Теоретичні і прикладні аспекти бухгалтерського обліку у сфері землекористування. *Економічний аналіз*. 2018. Том 28. № 4. С. 305-312.

3. Бруханський Р., Бінчаровська Т. Науково-практичні проблеми відображення земельних ресурсів у системі бухгалтерського обліку. *Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 1(87). С. 64-71.

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 року № 73 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

*Попова Л.М.,
студентка інженерно-економічного факультету
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Крюкова І.О.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Бухгалтерський облік – філософія бізнесу. Правильна і раціональна система бухгалтерського обліку в сучасних умовах постає інформаційно-аналітичним базисом прийняття управлінських рішень, формує передумови дієвого механізму контролю за використанням всіх видів ресурсів, дає уявлення про результативність ведення бізнесу та перспективи розвитку суб'єкта господарювання у майбутньому.

Система бухгалтерського обліку виступає забезпечувальною ланкою у системі управління, тому вона призначена впорядкувати вхідну та вихідну інформацію (свій продукт) відповідно до потреб управління [1].

Як єдина система, бухгалтерський облік на підприємстві об'єднує сукупність взаємопов'язаних елементів, які структуровані, взаємозалежні та взаємодіють для досягнення єдиної мети – своєчасного забезпечення користувачів повною, неупередженою та об'єктивною інформацією про майновий і фінансовий стан підприємства, активи, зобов'язання та результати його діяльності.

Як системі, бухгалтерському обліку на підприємстві притаманні такі її характерні ознаки: наявність взаємопов'язаних складових, єдина мета, середовище, входи та виходи з неї, певний стан, внутрішні взаємозв'язки та організованість [2].

Як системі, бухгалтерському обліку властива така характеристика, як поведінка, – розгорнута у часі послідовність реакції на вплив зовнішніх і внутрішніх факторів. Оскільки бухгалтерський облік використовує інформаційні потоки різних джерел надходження, вся діяльність системи є відповіддю та реакцією на дію чинників зовнішнього і внутрішнього бізнес-середовища.

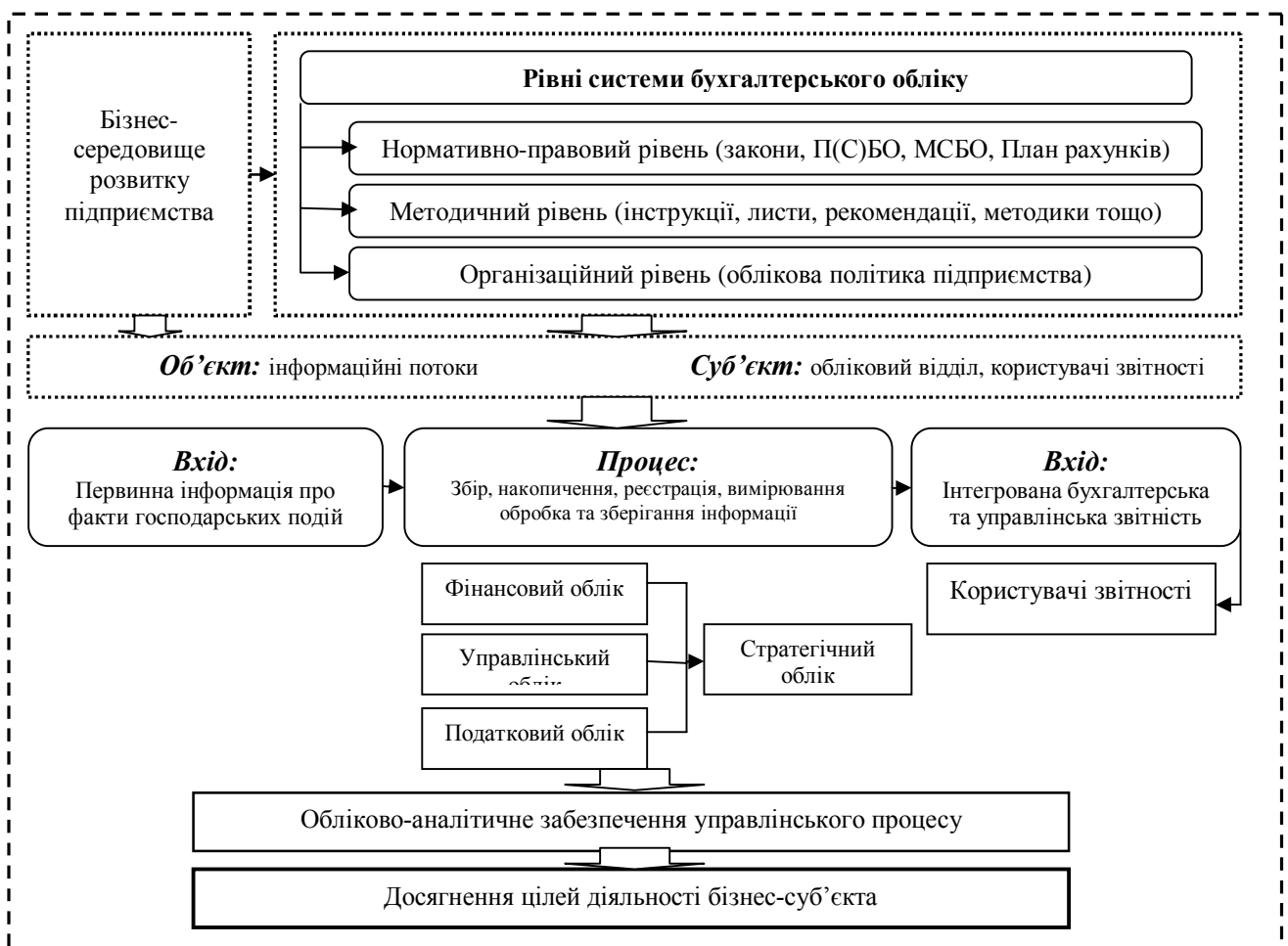

Бухгалтерський облік – це інформаційна система, оскільки основним завданням бухгалтерського обліку є збирання, обробка та надання інформації. Крім того, це документальна система, так як основу фіксації даних становлять відповідні первинні документи про господарські операції бізнес-суб'єкта. Таким чином, бухгалтерський облік є складною інформаційно-документальною системою управління даними [3].

У відповідності з методичним підходом Я.В. Соколова, систему бухгалтерського обліку формують факти господарської діяльності підприємства, які реєструються й узагальнюються на бухгалтерських рахунках. В якості основних елементів системи бухгалтерського обліку вчені розглядають рахунки, на яких систематизуються інформація про факти бізнес-процесів шляхом подвійного запису [4].

Системний підхід до бухгалтерського обліку відображається й у наукових працях Каміонського С., який в якості елементів такої системи виділяє окремі складові (статті) фінансової звітності – активи, зобов'язання, капітал [5].

З урахуванням теоретичної та методичної площини сучасних розробок щодо системи бухгалтерського обліку бізнес-суб'єкта вважаємо доцільним до складу її основних елементів віднести наступні (рис. 1):

Рис. 1. Система бухгалтерського обліку бізнес-суб'єктів аграрної сфери
Джерело: авторська розробка

1) бізнес-середовище, яке формується під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього оточення підприємства, та забезпечує надходження інформаційних потоків;

2) рівні управління бухгалтерським обліком (нормативно-правовий, методичний та організаційний);

3) суб'єкт і об'єкт системи бухгалтерського обліку;

4) «вхід» до системи бухгалтерського обліку, який представлений сукупністю даних про факти господарських подій, що мають місце на підприємстві;

5) «процес» системи бухгалтерського обліку, в якому безпосередньо відбувається збір, накопичення, реєстрація, вимірювання, систематизація, обробка та зберігання економічної інформації;

б) «вихід» системи бухгалтерського обліку, результатом якого є зведена інтегрована управлінська звітність для всіх зацікавлених груп користувачів.

Основним об'єктом бухгалтерського обліку, як єдиної системи, є інформаційні потоки про факти господарських подій, які завдяки процесному блоку перетворюються на масиви облікових даних, на підставі систематизації яких наприкінці звітного періоду формується фінансова, податкова та управлінська звітність.

Суб'єктами системи бухгалтерського обліку є працівники бухгалтерської служби, обліковці, інший персонал, який задіяний в процесі збору, накопичення, реєстрації та обробки даних, а також користувачі кінцевої бухгалтерської звітності (зовнішні і внутрішні).

Система бухгалтерського обліку бізнес-суб'єкта функціонує в єдиній системі інформаційного забезпечення. Її дієвість та оперативність визначається сукупністю факторів організаційного, технічного та управлінського характеру. Система бухгалтерського обліку характеризується високим рівнем динамізму, постійною зміною нормативно-правової, методичної та організаційної складових, інтенсивним розвитком техніки і технологій обліку, а також постійним ускладненням її основних елементів.

Динамічність бізнес-середовища та сучасні вимоги, які ставляться до системи бухгалтерського обліку в управлінні підприємством, об'єктивно вимагають здійснення постійного процесу удосконалення її основних елементів. Серед ключових напрямів удосконалення елементів системи бухгалтерського обліку бізнес-формувань аграрного сектору можна виділити наступні:

- більш широке використання міжнародних стандартів і положень бухгалтерського обліку, що прискорює процес інтеграції національного обліку до європейського економічного простору та процеси уніфікації облікової та управлінської звітності;

- зміна базових концепцій агроменеджменту та переорієнтація обліку на стратегічні засади управління;

- удосконалення організації бухгалтерського обліку та облікової політики агроформувань в частині таких основних положень, як справедлива оцінка

активів, формування резервів і забезпечень, визначення критеріїв і порогу суттєвості для окремих об'єктів обліку;

- удосконалення форм, змісту та доповнення системи індикаторів внутрішньої управлінської звітності аграрних формувань;

- впровадження локальних інновацій бухгалтерського обліку, наприклад, таких, як безпаперова бухгалтерія тощо;

- подальша автоматизація виконання облікових завдань за допомогою сучасних спеціалізованих комп'ютерних програм;

- імплементація стандартів соціальної відповідальності бізнес-суб'єктів, які стосуються взаємовідносин зі всіма контрагентами ринку що відбивається на показниках обліку і звітності, з персоналом підприємства, використання дієвих важелів і механізмів стимулювання праці облікових працівників, від результатів роботи яких залежить інформативність всієї системи бухгалтерського обліку на підприємстві.

Таким чином, формування єдиної системи бухгалтерського обліку бізнес-суб'єктів аграрної сфери та реалізація напрямів її удосконалення мають стати одним з інструментів забезпечення досягнення агроформуванням цілей і завдань свого розвитку як в коротко- так і в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перс-пективи розвитку: монографія. Житомир : ЖДТУ, 2005. С. 34.

2. Алтухова Н.В. Бухгалтерський учет на предприятии как сложная система. *Азимут научных исследований*. 2015. № 1(10). С. 10-16.

3. Бычкова С.М., Ивахненко С.В. Информационные технологии в бухгалтерском учете и аудите: учеб. пособие. Москва: «Проспект». 2005. 216 с.

4. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерського учета: монографія. Москва: «Финансы и статистика», 2003. 496с.

5. Камионский С.А. Менеджмент в российском банке: опыт системного анализа и управления. URL <http://www.aup.ru/books/m57/2.htm>.

Стоянова-Коваль С.С.,

д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПРИ ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Основою інформаційного забезпечення управління підприємством є система економічних показників, отриманих у результаті облікової діяльності. Очевидно, що кожне управлінське рішення повинно бути ретельно зваженим. Для цього необхідний точний розрахунок, глибокий аналіз, детальне порівняння альтернативних варіантів і мотивований вибір кожної дії.

Керівникові підприємства необхідна інформація, що слугуватиме підґрунтям правильного рішення. Наразі, неодмінною умовою ефективного функціонування й управління підприємств аграрної сфери є наявність своєчасного і достовірного інформаційного забезпечення, тому що будь-яка служба й працівник управління для виконання своїх функцій мають потребу в інформації, що забезпечується якісним бухгалтерським обліком.

Від якості (повноти, відповідності, своєчасності) облікової інформації багато в чому залежить ефективність і надійність функціонування системи управління підприємством, оскільки саме ця інформація забезпечує зворотний зв'язок між керованим об'єктом і системою управління, тобто, організація обліку аграрних підприємств повинна забезпечувати ефективні потоки інформації, прямі й зворотні. Саме інформаційна функція обліку в системі управління підприємством за умови державного регулювання аграрної сфери є домінуючою. Облікова інформація надає керівництву підприємства можливість приймати більш обґрунтовані управлінські рішення як основної діяльності при підтримці з боку держави. Особливостями державного регулювання аграрної сфери в світовій практиці є:

- дотаційність, рівень якої у розвинених країнах становить, як правило, в 30-80% від вартості виробленої продукції;

- посилення регуляторної ролі держави та протекціонізму щодо національного сільськогосподарського виробника;

- стимулювання експортної діяльності національних виробників та державне сприяння розширенню ємності внутрішнього аграрного ринку;

- розвинуті країни домагаються відкриття аграрних ринків країн, що розвиваються, закриваючи при цьому свої ринки, що в умовах глобальної конкуренції призводить до стагнаційного розвитку аграрного сектора та згортання сільськогосподарського виробництва в країнах з перехідною економікою [3, 6].

Важливим напрямом державної аграрної політики є стимулювання інноваційної активності в аграрному секторі економіки, що передбачає застосування нових ринкових інструментів щодо підтримки та розвитку інноваційної діяльності, зокрема: створення ринку землі; реалізація інноваційних програм; активізації інноваційної діяльності у сфері оподаткування; формування відповідної інфраструктури ринку аграрної продукції; розв'язання проблеми розвитку сільських територій, стимулювання та підтримка розвитку аграрної науки і інтелектуального потенціалу аграрного сектору [1, 5]. В Україні державне регулювання аграрного сектору має бути спрямоване на пошук та впровадження новітніх технологій, здатних забезпечити підвищення ефективності аграрного виробництва та перетворення аграрного сектору в локомотив для активізації всього економічного потенціалу країни, що є важливим завданням в контексті забезпечення економічної безпеки держави. Впровадження в аграрне виробництво новітніх досягнень у сфері науки та техніки, прогресивних технологій та високотехнологічних напрацювань дозволить підвищити ефективність використання аграрного потенціалу,

забезпечити націй основі стрімкий розвиток аграрної галузі та зростання конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках [3].

Серед основних напрямів інноваційного розвитку аграрного виробництва України на сучасному етапі вітчизняні науковці визначають:

- поліпшення фінансування науки і зміцнення матеріально-технічної бази наукових установ;
- належне інституційне забезпечення державної інноваційної політики в аграрному секторі економіки шляхом удосконалення систем стандартизації та її наближення їх до європейських стандартів;
- удосконалення правових засад інноваційної діяльності й регулювання ринку інновацій у сільському господарстві за допомогою податкових, кредитних, митних та інших механізмів непрямого впливу;
- проведення заходів щодо інтеграції науки і виробництва, створення агротехнопарків, фінансово-промислових груп, горизонтальних і вертикальних холдингових компаній;
- державна підтримка розвитку селекції, створення та впровадження на основі новітніх технологій високоефективних сортів і гібридів сільськогосподарських культур та нових високопродуктивних порід тварин;
- запровадження та розвиток технологій землеробства, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, використання альтернативних джерел енергії, технологій екологічно чистої продукції;
- завершення земельної реформи, завершення формування всіх складових ринкової інфраструктури в аграрному секторі;
- удосконалення фінансових механізмів підтримки інноваційного розвитку аграрного виробництва та стимулювання інноваційної активності;
- покращення рівня та якості кадрового забезпечення вітчизняної аграрної сфери [1, 2, 4].

Розглянуті механізми і засоби реалізації державного регулювання в умовах глобалізації світової економіки мають безпосереднє відношення до формування, розвитку і використання аграрного потенціалу країни. При цьому нові можливості для розвитку аграрного потенціалу та відродження на основі ефективної його реалізації аграрного сектору відкривають європейські орієнтири, що надають аграрному сектору відповідний вектор розвитку, створюють додаткові порівняльні переваги на агропродовольчому ринку в умовах глобалізації економіки. А від так, особливого значення для вирішення такої проблеми набуває фінансова звітність та вимоги, щодо складання та подання фінансової звітності відповідно до МСФЗ, котрі обов'язково мусять бути виконані.

Література:

1. Білінська В. Сучасні інноваційні технології в сільському господарстві: основна характеристика та перспективи впровадження *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка* 7 2015. С.74-80

2. Готра В.В., Ігнатко М.І. Теоретичні основи управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 1(7) 2017. С. 16-21
3. Дуброва Н. П., Крючко Л. С. "Державна політика у сфері інноваційного розвитку аграрного сектору України." *Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету* 1 2015 С. 94-97
4. Качан Є.П. Регіональна економіка К., 2011. 670 с., тв. пал., (ст. 8 пр.)
5. Левченко Н. М. Форми та методи державної підтримки інноваційного розвитку АПК *Актуальні проблеми державного управління*. 2010. №2. С. 87-96
6. Майстро С. В. Сутність та напрями державного регулювання аграрного ринку в зарубіжних країнах URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/GALUZEVE/06-MAYSTRO.pdf>

*Ступницька М.І.,
студентка факультету менеджменту, маркетингу і логістики
Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна
Маркова Т.Д.,
к.е.н, доцент кафедри обліку та аудиту
Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна*

СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО АНАЛІЗ В УМОВАХ МІНЛИВОГО РИНКУ

Виникнення акціонерної форми власності як механізму інтеграції та концентрації капіталу дозволило появі власного капіталу задовольнити інтереси його власників, так як дефіцит власних коштів гальмував одноосібну підприємницьку діяльність. Так, на сьогоднішній день власний капітал підприємства є вагомою складовою (основою та фундаментом) серед джерел формування ресурсів підприємства. Без власного капіталу неможливо почати підприємницьку діяльність, адже новостворене підприємство потребує певної суми, щоб зареєструвати його в органах виконавчої влади, відкрити рахунок в банку в національній валюті, замовити печатку і штампи, придбати необоротні та оборотні активи, найняти кваліфікаційних фахівців тощо. Таким чином, економічні вчені по-різному тлумачать сутність власного капіталу підприємства (табл.1) та вимоги до його частки в структурі джерел формування балансу. Крім того, в умовах глобалізаційних процесів, що відбуваються в економіці України за несприятливих тенденцій відтворення власного капіталу, характерних для більшості вітчизняних підприємств суб'єктів господарювання (збитковість, неплатоспроможність, низький рівень ефективності та оборотності капіталу, висока кредиторська заборгованість, високий рівень

фінансового ризику тощо), потребують аналізу та перспективні зміни у системі фінансового управління підприємства.

Таблиця 1

Сутність власного капіталу різними авторами

Автор	Визначення
Шерр І.Ф.	Власний капітал пов'язано з правом власності. Власний капітал ділиться за подвійною ознакою: господарською і юридичною. Згідно з господарським поглядом, власність – це сукупність конкретних, придатних для обліку господарських благ, складових частин майна, сумарна вартість яких становить усе майно. З юридичного погляду власність – це капітал, що трактується як абстрактне право розпоряджатися майном.
Вейцман Р.Я.	Капітал – це сукупність майнових засобів, яка служить для господарських цілей і виражена у грошовій одиниці. У цьому розумінні вся сума балансу господарства і є його капіталом. Власний капітал ділиться за подвійною ознакою: економічною і юридичною. Застосовуючи поділ за економічною ознакою, можна визначити, яка частина капіталу припадає на частку рухомого і нерухомого майна, а яка – на інші засоби. За юридичною ознакою – визначається розмір і характер прав учасників господарства щодо його майна, а також в яких розмірах і для яких цілей господарство може розпоряджатися коштами.
Грачова Р.М.	Власний капітал є власністю підприємства, але оскільки саме підприємство – чиясь власність (приватної особи, групи осіб або держави), то його капітал повністю належить власникам підприємства, як і відповідальність підприємства перед кредиторами розділяють його власники, ризикуючи цим же капіталом.
Блатов М.О.	Власні капітали є або результатом поточної діяльності підприємства, доходи якого, покриваючи всі поточні витрати, дозволяють частину коштів залишати в тому чи іншому вигляді в межах господарства, як зібраний ним і належний йому капітал, або – в господарствах націоналізованих і муніципалізованих – є результатами націоналізації і муніципалізації.
Роберт К. Мертон, Еві Боді	Фізичним капіталом називаються споруди, машини, обладнання та інші ресурси, що використовуються у виробничому процесі. Акції, облігації і кредити, що дозволяють фірмам фінансувати придбання фізичного капіталу, мають назву «фінансовий капітал».
Кривенко К.Т.	Капітал – це авансовані підприємцями у виробництво товарів засоби виробництва, грошові ресурси і кошти на оплату найманої праці, які у процесі своєї продуктивної взаємодії забезпечують зростання вартості та збагачення підприємств.
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С.	Капітал – це сукупні ресурси, що використовуються в підприємстві: сума накопичених матеріальних благ, результат минулої (попередньої) і засіб для подальшої (майбутньої) виробничої чи комерційної діяльності.
Бланк І.О.	Капітал являє собою нагромаджений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових коштів і реальних капітальних товарів, залучений його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу.
Ковальова А.М., Лапуста М. Г., Скамай Л. Г.	Власний капітал – це загальна вартість фірми, котра належить їй на правах власності.
Чибанова Н.В., Василенко Ю.А.	Власний капітал – власні джерела фінансування підприємства, які без встановленого терміну внесені його засновниками (учасниками), або сума реінвестованого чистого прибутку, накопиченого протягом терміну існування підприємства, а також безоплатно отриманий капітал».

Систематизовано авторами на підставі джерел [1]

Таким чином, дані табл. 1 дають змогу розмежувати економічне, юридичне та облікове значення терміна «власний капітал», оскільки в політичній економії капітал є фактором виробництва, інколи ототожненим із засобами виробництва, з юридичної точки зору власний капітал розглядається як відображення прав власників, а з бухгалтерської позиції капітал є різницею між активами підприємства і його зобов'язаннями.

Ми поділяємо думку Слав'юка Р.А., що власний капітал є стрижнем фінансово-господарської діяльності всіх акціонерних товариств. Без його достатнього розміру неможливо отримати прибуткову діяльність підприємств. Ефективність господарської діяльності будь-якого акціонерного товариства визначається процесами формування і використання його власного капіталу. Власний капітал характеризує вартість фінансових ресурсів підприємства, що належать йому на правах власності та використовуються для формування певної частини активів, які мають назву «чистих активів». Тобто власний капітал постійно перебуває у власності підприємства і в його розпорядженні [1].

Зазначимо, що власний капітал складається з двох частин: зареєстрований і незареєстрований капітал. Перша – це пайовий капітал, друга – додатковий, резервний (страховий) капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Загальний власний капітал підприємств України за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2017 року становить у наступних пропорціях: зареєстрований капітал 69,63%, додатковий капітал 67,54%, резервний капітал 2,78%, непокритий збиток -34,75, неоплачений капітал -5,21%.

Також, ми дослідили статистичну динаміку зміни структури власного капіталу підприємств України за п'ять років (табл. 2). За даний період спостерігається, що з 2014 року різко змінилась структура саме зареєстрованого капіталу, додаткового капіталу та з'явився непокритий збиток, який має негативну тенденцію до збільшення. На такі зміни в формуванні власного капіталу підприємств України вплинула економічна криза 2014 року.

Таблиця 2

Структура власного капіталу підприємств України

Показники	Станом на 31 грудня поточного року				
	2013	2014	2015	2016	2017
Власний капітал, млн. грн.	1950374,9	1480658	2288741,7	2445803,7	2458527,6
Зареєстрований капітал, млн. грн.	1173329,9	1256285,4	1655966,1	1618369,6	1711956,4
Частка у %	60,16	84,85	72,35	66,17	69,63
Додатковий капітал, млн. грн.	820347,8	866086,2	1590838,1	1781941	1660607,4
Частка у %	42,06	58,49	69,51	72,86	69,63
Резервний капітал, млн. грн.	50735	57335,9	54810,8	61851,9	68372,2
Частка у %	2,60	3,87	2,39	2,53	2,78
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), млн. грн.	20873,7	-579900,5	-893834,4	-889070,3	-854316,4
Частка у %	1,07	-39,17	-39,05	-36,35	-34,75
Неоплачений та вилучений капітал, млн. грн.	-114911,5	-119149	-119039,2	-127288,5	-128092
Частка у %	-5,89	-8,05	-5,20	-5,20	-5,21

Джерело: розраховано авторами на підставі джерел [2]

Розрахункові дослідження структури власного капіталу підприємств промислової діяльності України за п'ять років (табл. 3) свідчить про збиток у розмірі до 60% відповідно до загальної суми власного капіталу, частка додаткового капіталу становить майже 80%, а питома вага зареєстрованого капіталу – до 87%.

Таблиця 3

Структура власного капіталу підприємств промислової діяльності України

Показники	Станом на 31 грудня поточного року				
	2013	2014	2015	2016	2017
Власний капітал, млн. грн.	721155,3	579218,9	479066,6	526911,9	549427,2
Зареєстрований капітал, млн. грн.	414124,8	399425,8	414702,7	430716,3	457585,1
Частка у %	57,43	68,96	86,56	81,74	83,28
Додатковий капітал, млн. грн.	243600,6	296180,6	357998,3	418185,0	428317,1
Частка у %	33,78	51,13	74,73	79,37	77,96
Резервний капітал, млн. грн.	17485,0	17509,0	17977,4	17962,4	18107,4
Частка у %	2,42	3,02	3,75	3,41	3,30
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), млн. грн.	63098,8	-113570,9	-289212,7	-316537,2	-326807,6
Частка у %	8,75	-19,61	-60,37	-60,07	-59,48
Неоплачений та вилучений капітал, млн. грн.	-17153,9	-20352,6	-22399,1	-23414,6	-27774,8
Частка у %	-2,38	-3,51	-4,68	-4,44	-5,06

Джерело: розраховано авторами на підставі джерел [2]

Слід зазначити, що такі пропорції не могли не вплинути на ефективність управління власним капіталом підприємства. І перед кожним власним постає завдання розвивати та вдосконалювати систему управління власним капіталом, знайти важелі впливу на збільшення (зменшення) власного капіталу, порядок формування резервного капіталу, порядок формування та використання додаткового капіталу, методику здійснення реінвестицій у корпоративні права, порядок оподаткування операцій, які пов'язані із збільшенням (зменшенням) зареєстрованого капіталу тощо [2].

Отже, було проведене дослідження сутності поняття «власний капітал» в економічній літературі та аналіз структури власного капіталу підприємств України. Це дозволило визначити, що власний капітал – це капітал акціонерного товариства, вкладений у процес створення прибутку, за рахунок приєднання частини якого він постійно зростає. Проте, мінливі умови ринку глобальної економіки спонукають до різної структури його формування та пошуку постійних чинників його розвитку.

Література:

1. Слав'юк Р.А. Капітал підприємств і банків: теоретичні основи формування та управління: *монографія*. К.: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 330 с.

2. Власний капітал підприємств за видами економічної діяльності. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення 06.05.2020).

3. Кудіна І.О., Старченко О.С. Власний капітал підприємства як економічна категорія та його облік. *Приазовський економічний вісник*. 2017. Вип. 5(05). С. 346-351.

Тарасенко Т.В.,
здобувач факультету обліку і фінансів
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
м. Харків, Україна

Рагуліна І.І.,
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
м. Харків, Україна

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Важливим елементом в системі бухгалтерського обліку є облік розрахунків з постачальниками та підрядниками. У даний час все більшої значущості набуває пошук шляхів й способів вдосконалення розрахунків з постачальниками та підрядниками, так як оборот господарських засобів є невід'ємною складовою діяльності підприємства і саме від якості здійснення розрахунків з постачальниками та підрядниками залежить ефективність роботи підприємства, а також його фінансовий стан в цілому.

Постачальники – юридичні або фізичні особи, які здійснюють поставку товарно-матеріальних цінностей, надають послуги та виконують роботи, а підрядники – спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при спорудженні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками займають вагомe місце в системі розрахункових операцій, а також є найважливішою складовою бухгалтерської діяльності, оскільки вони впливають на формування основної частини грошових надходжень підприємств [1]. Слід зазначити, що кредиторська заборгованість, як в цілому, так і за товари, роботи, послуги становить значну частину пасивів вітчизняних підприємств і з кожним роком зростає.

Ведення обліку розрахунків підприємства з постачальниками і підрядниками, його правові засади регламентується П(С)БО 11 «Зобов'язання» [2]. Відповідно до П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», оцінка зобов'язань в операціях пов'язаних сторін може здійснюватися з використанням таких методів: порівнюваної неконтрольованої ціни; ціни перепродажу; «витрати плюс»; балансової вартості [3].

Важливу роль для правильної організації ведення обліку розрахунків з постачальниками відіграє визначення місця постачання послуг, що зазначено у ст. 186 Податкового кодексу [4].

Ключова роль і місце бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками полягає в налагодженні системи своєчасного інформування керівників про момент настання виконання зобов'язань, як з боку контрагентів, так і з боку самого підприємства з метою прийняття рішень та оперативних заходів.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками мають велике значення для кредиторської заборгованості. У свою чергу для успішного функціонування підприємства необхідно володіти достовірною інформацією про його фінансовий стан.

Для відображення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками в балансі використовується активно-пасивний рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Аналітичний облік за рахунком 63 ведеться за кожним пред'явленим рахунком.

Сьогодні, для спрощення роботи бухгалтерії, виявлені помилки, які допускаються на підприємствах у результаті порушення нормативно-правової бази.

Найбільш типовими з них є наступні: порушення при складанні первинних документів або відсутність договорів з постачальниками (підрядниками); несвоєчасна реєстрація господарської операції з постачальниками (підрядниками); порушення при оформленні та поданні претензій за договорами; помилки у відображенні на рахунках аналітичного і синтетичного обліку з клієнтами; відсутність документообігу в організації, в результаті чого порушуються терміни зберігання документів.

Жодна сфера в обліку не може бути досконалою, так і при обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками виникають проблеми, пов'язані з численними змінами в законодавстві, некваліфікованими діями працівників підприємства тощо, які необхідно своєчасно вирішувати.

Розглянемо найбільш поширені проблеми з обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, а також можливі шляхи їх вирішення.

Організація швидкого обміну документами: вирішення цієї проблеми може бути досягнуте за допомогою впровадження безпаперового документообігу. Найбільш важливим критерієм в обліку розрахунків є формування інформації в реальному часі, що може бути зроблено тільки з використанням новітніх комп'ютерних технологій.

Неправильно заповнений рахунок-фактура: уважна перевірка отриманого рахунка-фактури. В іншому випадку, якщо постачальник не заповнив (або допустив помилку при заповненні) будь-який реквізит в рахунку-фактурі, повернути його для коригування.

Повернення неякісних товарів, прийнятих або не узятих покупцем на облік: за договором купівлі-продажу продавець зобов'язується передати у

власність покупцеві товар. Останній, в свою чергу, зобов'язується сплатити за нього певну суму.

Вважаємо за доцільне застосування внутрішніх документів – реєстрів накопичення і групування детальних даних про розрахунки з постачальниками та підрядниками для подальшого перенесення в Журнал-ордер або інші документи в залежності від обраної підприємством форми обліку.

Наведені вище пропозиції мають сприяти вдосконаленню методики обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками і поліпшенню розрахункової дисципліни.

Отже, в сучасних умовах ретельно налагоджений облік розрахункових операцій, а також своєчасний обіг грошових коштів роблять значний вплив на фінансові результати підприємства. Одним з пріоритетних напрямків вдосконалення управління підприємством є організація детального обліку необхідної інформації про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками, яка формується в системі бухгалтерського обліку та її надання зацікавленим сторонам з метою прийняття рішень.

Література:

1. Демченко Я.М., Прохорова В.М. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2014. Вип. 1 (28). С. 96-108.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства Фінансів України від 11.02.2000 р. № 85/4306.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін»: Наказ Міністерства Фінансів України від 18.06.2001 р. № 303.

4. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.

Фащук Ю.О.,

студентка факультету економіки і менеджменту

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

ІНТЕРПРИТАЦІЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

В останні роки в Україні зроблено величезну роботу як з формування законодавчої бази обліку і аудиту, так і з реалізації його основних принципів.

У ринкових умовах система господарювання підприємства характеризується усе більшим ускладненням структури, що зумовлено розширенням масштабів діяльності, збільшенням кількості структурних елементів управління і розмаїттям їх зв'язків між собою. Орієнтування України

на вимоги європейського ринку потребує опанування власниками нових підходів до управління ефективністю діяльності виробничого підприємства.

Необоротні матеріальні активи є основою функціонування будь-якого підприємства. Їх збільшення і вдосконалення, покращення використання є важливими умовами створення матеріально-технічної бази країни, прискорення темпів науково-технічного прогресу, росту продуктивності праці. Рівень технічного вдосконалення необоротних матеріальних активів, особливо їх активної частини, здійснює безпосередній вплив на ефективність виробництва, якість роботи і результати всієї фінансово-господарської діяльності підприємства.

Проблеми обліку необоротних матеріальних активів досліджені в працях таких авторів, як: М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, В.Г. Гетьман, Н.О. Гура, М.Я. Дем'яненко, Н.І. Дорош, В.П. Завгородній, Г.Г. Кірейцев, А.М. Кузьмінський, В.Г. Линник, Ю.Я. Литвин, Л.Г. Ловінська, Н.Г. Малюга, В.Б. Моссаковський, М.Ф. Огійчук, В.Ф. Палій, Г.М. Підлісецький, М.С. Пушкар, П.Т. Саблук, С.В. Свірко, В.В. Сопко В.Г. Швець та інших. Особлива увага в дослідженнях приділяється питанням сутності і класифікації необоротних активів. Вивчення методики та організації обліку необоротних матеріальних активів дає змогу внести деякі пропозиції та використати ті методичні концепції, які сприятимуть вдосконаленню бухгалтерського обліку необоротних матеріальних активів.

В обліковій термінології необоротні матеріальні активи є структурним елементом необоротних активів, які за вартісним критерієм поділяються на основні засоби та інші необоротні матеріальні активи. Змістове наповнення та формування поняття «необоротні активи» змінювалось разом з розвитком економічної науки в результаті зміни умов ведення фінансово-господарської діяльності.

Основою формування будь-якого облікового процесу необоротних матеріальних активів є її класифікації. Термін «необоротні матеріальні активи» має подвійне значення. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», необоротними активами є всі активи, що не являються оборотними [2]. Таке визначення є доволі складним для сприйняття, тому що не можливо віднайти конкретних ознак, які були б притаманні необоротним активами, не використовуючи визначення оборотних активів. Кожен з авторів виділяє власні характерні риси. Всі з них за обов'язкове вважають для необоротних активів економічну вигоду (дохід, приплив грошових коштів) від їх використання, а також тривалий термін корисного використання.

Тому, коли поділяють активи на необоротні і оборотні всі розуміють що відмінність полягає в тривалості оборотів. Тому деякі вчені замислюються про доцільність вживання поняття «необоротні активи». Так, Л.Г. Ловінською було запропоновано замінити поняття «необоротні активи» на більш доречний термін «довгострокові активи».

Відтак необоротні матеріальні активи - сукупність введених в експлуатацію матеріальних активів виробничого та невиробничого

призначення, які підприємство утримує з метою їх використання в процесі його діяльності та які переносять свою вартість частинами впродовж строку їх корисного використання (експлуатації), що триває більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Більшість авторів, особливо практикуючих бухгалтерів, класифікують необоротні активи за єдиною ознакою – за матеріальністю та ідентифікують тільки ті складові, що знаходять відображення у балансах господарюючих суб'єктів. Одну з найширших класифікацій, на нашу думку, необоротних активів представив І.О. Бланк. Він наводить декілька класифікаційних ознак для цілей управління даним видом активів: – за основними функціональними видами: основні засоби, нематеріальні активи; – за характером обслуговування окремих напрямів операційної діяльності: необоротні активи, які обслуговують процес виробництва продукції, необоротні активи, які обслуговують процес реалізації продукції, необоротні активи, які обслуговують процес управління операційною діяльністю; – за характером володіння: власні і орендовані необоротні активи; – за формами заставного забезпечення кредиту і особливостями страхування: рухомі і нерухомі необоротні активи; – за характером відображення зносу: необоротні активи, що амортизуються, і необоротні активи, що не амортизуються [1].

Для цілей бухгалтерського обліку, на рахунках першого класу «Необоротні активи» чинного плану рахунків, з відповідним веденням аналітичного обліку узагальнюється інформація про наявність і рух необоротних активів, належних підприємству на праві власності, отриманих на праві господарського відання, на праві оперативного управління, отриманих у фінансовий лізинг, у довірче управління чи за договором оренди цілісного майнового комплексу. Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про наявність і рух основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових інвестицій, капітальних інвестицій, довгострокової дебіторської заборгованості та інших необоротних активів, а також зносу необоротних активів [3].

Характерними особливостями необоротних активів при відображенні в обліку є:

- нарахування бухгалтерського зносу (амортизації);
- переоцінка (дооцінка/уцінка);
- капітальні інвестиції;
- дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості;
- застосування специфічних первинних документів;
- менша періодичність інвентаризацій.

Необоротні матеріальні активи є важливим об'єктом організації обліку, визначення сутності якого потребує більшої точності та однозначності. Також потребує удосконалення (на основі аналізу чинного законодавства та наукових поглядів вітчизняних і зарубіжних учених з урахуванням історичних аспектів формування змістового наповнення таких об'єктів бухгалтерського обліку) й класифікація необоротних активів, правильне формулювання, якого стане

передумовою належного інформаційного забезпечення у відповідних аналітичних розрізах для прийняття раціональних управлінських рішень, дасть змогу більш правильно та ефективніше організувати облік в умовах окремого підприємства.

Література:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент. [Учебный курс. 2-е изд., перераб. и доп.] К Эльга, Ника-Центр, 2004. 656 с.
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 (зі змінами і доповненнями). // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (Дата звернення: 03.05.2020).
3. Про затвердження Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (Дата звернення: 04.05.2020).

Федерка Т.М.,

студентка інженерно-економічного факультету

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Крюкова І.О.,

д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ОБЛІК ПРАЦІ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Облік праці персоналу є однією з найважливіших і відповідальних ділянок у системі обліку на підприємстві будь-якої форми власності та виду економічної діяльності. Він базується на загальноприйнятих концепціях й принципах. Розрахунок заробітної плати є дуже відповідальною й трудомісткою роботою, яку треба виконати за короткий термін між наданням інформації та виплатою працівнику. У ринковій економіці недостатньо лише забезпечувати матеріальну зацікавленість працівника у певних результатах праці, необхідно зацікавити його в підвищенні ефективності праці. Питання оптимізації витрати на найманий персонал та заробітну плату поряд із зростанням рівня результативності використання трудових ресурсів займають одне з основних місць серед сукупності актуальних проблем для сучасного аграрного підприємництва.

Успішний розвиток аграрного бізнесу в умовах сьогодення потребує зміни традиційних підходів до агроменеджменту та появи нових концепцій, які стратегічно орієнтовані на максимально повне використання ресурсного потенціалу з максимальною економічно віддачею, в т.ч., головного ресурсу будь-якого виду економічної діяльності – персоналу. «Споживчі» підходи до використання найманих працівників сьогодні забезпечують значно менший ефект на відміну від концепцій та інструментів, де головною цінністю і джерелом формування додатної вартості вважаються особисті інтереси, професійні компетенції та ділові якості працівника. Прикладом таких концепцій управління є концепція соціальної відповідальності аграрного бізнесу, де основним напрямом, в якому реалізується така відповідальність, є система відносин із персоналом організації.

Програми соціальної відповідальності аграрного бізнесу в частині управління персоналом в своїй основі, полягають у наступному:

- 1) формування умов праці персоналу, які відповідають чинному законодавству та сприяють професійному розвитку працівника;
- 2) достойний рівень оплати праці та наявність соціальних гарантій на підприємстві з боку роботодавців, підтримка гендерної рівності;
- 3) наявність умов професійного розвитку персоналу, навчання, перепідготовки, підвищення рівня професійних компетенцій, кваліфікації, можливість участі у зарубіжному стажуванні тощо;
- 4) створення можливостей для кар'єрного зростання працівників;
- 5) наявність дієвих механізмів стимулювання праці, умов соціального та індивідуального розвитку персоналу, врахування особистих потреб та інтересів працівників;
- 6) формування високого рівня корпоративної культури, за якої кожен найманий працівник відчуває себе невід'ємною частиною підприємства, як єдиного органічного механізму;
- 7) програми пенсійного страхування персоналу за рахунок спеціалізованих фондів, створених за рахунок коштів агроструктур;
- 8) відшкодування витрат, пов'язаних з доставкою персоналу на робочі місця, фінансування витрат на розбудову (удосконалення) соціальної інфраструктури села, відшкодування витрат, пов'язаних із форс-мажорними обставинами життя працівників, програми пенсійного страхування персоналу тощо [1].

Для відображення в бухгалтерському обліку витрат, пов'язаних із реалізацією таких програм, можливо доповнення аналітичної частини рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» аналітичними субрахунками другого порядку.

Імплементация інструментів соціальної відповідальності у практику аграрного бізнесу вимагає обґрунтування відповідних методичних і практичних положень обліку витрат, які пов'язані із виконанням таких програм.

П(С)БО 26 «Виплати працівникам» (так же, як і МСБО 19 «Виплати працівникам») містить методичні положення, які передбачають можливість

обліку витрат, пов'язаних із виплатами роботодавцями певних сум по закінченню трудової діяльності працівника, виплат при звільненні, виплат, пов'язаних із фінансування внутрішньофірмових соціальних програм, виплат за рахунок інструментів власного капіталу, інших довгострокових виплат. Проте, як показує практика бухгалтерського обліку вітчизняних аграрних формувань, в більшості випадків перелік витрат, пов'язаних із використанням персоналу, обмежується короткостроковими виплатами на оплату праці (відпрацьований та невідпрацьований час) та виплати винагороди у відповідності із діючим на підприємстві механізмом стимулювання персоналу. Питання використання довгострокових витрат в частині використання найманих працівників в більшості аграрних формувань залишається неактуальним [3].

Практично відсутня також вітчизняна практика застосування актуарних припущень та використання методу актуальних оцінок при можливості виникнення права персоналу на майбутні виплати за заробітній платі, складним у сучасній вітчизняній практиці залишається й питання використання механізму дисконтування майбутніх платежів, пов'язаних із використанням найманих працівників [2].

Практичні дослідження соціальної відповідальності аграрних формувань, зокрема, у площині соціально-економічних взаємовідносин з персоналом (на прикладі ТОВ «Дунайський аграрій» Ізмаїльського району Одеської області) показали, що її рівень сьогодні залишається невисоким. Сукупність всіх програм соціальної відповідальності, які мають місце по відношенню до найманих працівників товариства, обмежуються дотриманням чинного трудового і податкового законодавства (табл. 1). Інші важелі, зокрема, у площині відносин з персоналом на підприємстві, не використовувались.

Таблиця 1

Індикатори рівня соціальної відповідальності ТОВ «Дунайський аграрій» у відносинах з персоналом

Індикатори	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2017 р., %
Середньорічна кількість персоналу, осіб	41	42	44	107,3
Річний фонд оплати праці, тис. грн.	2811,9	4185,6	4981,2	177,1
Річний дохід, тис. грн.	31919,9	45012,5	28022,1	87,8
Продуктивність праці, тис. грн.	778,5	1071,7	636,8	81,8
Середньорічна заробітна плата, тис. грн.	68,6	99,6	113,2	165,0
Середньомісячна заробітна плата, грн.	5716,6	8300,0	9433,3	165,0
Частка заробітної плати на підприємстві у середньому по галузі, %	94,4	109,8	-	-
Частка заробітної плати на підприємстві у середньому за видами економічної діяльності, %	80,5	93,6	-	-

Джерело: розраховано автором за даними звітності підприємства та [4]

На підприємстві спостерігається чітка залежність розміру оплати праці та результатів діяльності персоналу і фінансових результатів діяльності товариства в цілому. За рахунок впливу фактору сезонності, найвищий рівень

оплати труда в середньому за рік в господарстві виявився у адміністративного персоналу. Самий високий рівень заробітної плати за 2019р. був нарахований та сплачений товариством у червні: рівень оплати праці працівників адміністративної частини склав в середньому 11797грн/міс., працівників основного виробництва (трактористів) – 14630,7грн/міс. При цьому, у 2018р. середній рівень заробітної плати на підприємстві на 9,8% виявився вищим, ніж середній показник по сільському господарству країни в цілому.

Неопрацьованість питань витрат, які виникають у наслідок використання інструментів соціальної відповідальності в частині відносин з персоналом в агроформуваннях віддзеркалюється й на внутрішніх нормативно-правових положеннях, у яких відсутні порядок і методи обліку таких витрат. Доцільним є удосконалення Положення про облікову політику аграрних формувань, зокрема, в частині порядку визнання коротко і довгострокових витрат на утримання, стимулювання та розвиток персоналу, що буде формувати площину стратегічного обліку.

Інформаційно-технічну підтримку реалізації програм соціальної відповідальності бізнесу мають забезпечити сучасні спеціалізовані програмні продукти, за прикладом програмного продукту «Заробітна плата та табельний облік» (розроблений компанією IT-Enterprise), який автоматизує завдання розрахунку заробітної плати й управління персоналом на підприємствах малого та середнього бізнесу та включає в себе два функціональних модулі: модуль «Зарплата» та модуль «Кадри» [5].

Література:

1. Ігнатенко М.М. Формування та управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки: монографія. Харків: Айлант, 2015. 470 с.

2. Крюкова І.О. Імплементация стандартів соціальної відповідальності в практичну діяльність суб'єктів аграрного бізнесу України. *Економічний форум*. 2016. № 4. С. 257-263.

3. П(С)БО 26 «Виплати працівникам». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>.

4. Сільське господарство України. 2018: стат зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2018. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_sg2017_pdf.pdf

5. Суліменко Л.А., Киян А.В., Вітер С.А. Облік і аналіз розрахунків з оплати праці. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 18. С. 395-403.

*Фещук М.М.,
аспірант кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

*Цимбалістий О.Я.,
аспірант кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ

Глобалізація світової економіки й загострення конкурентної боротьби зумовлюють трансформацію умов функціонування більшості підприємств, що обґрунтовує необхідність адаптації їх управлінських систем до динамічних змін бізнес-середовища, зокрема, виникає потреба у запровадженні системи стратегічного менеджменту та її обліково-аналітичного забезпечення.

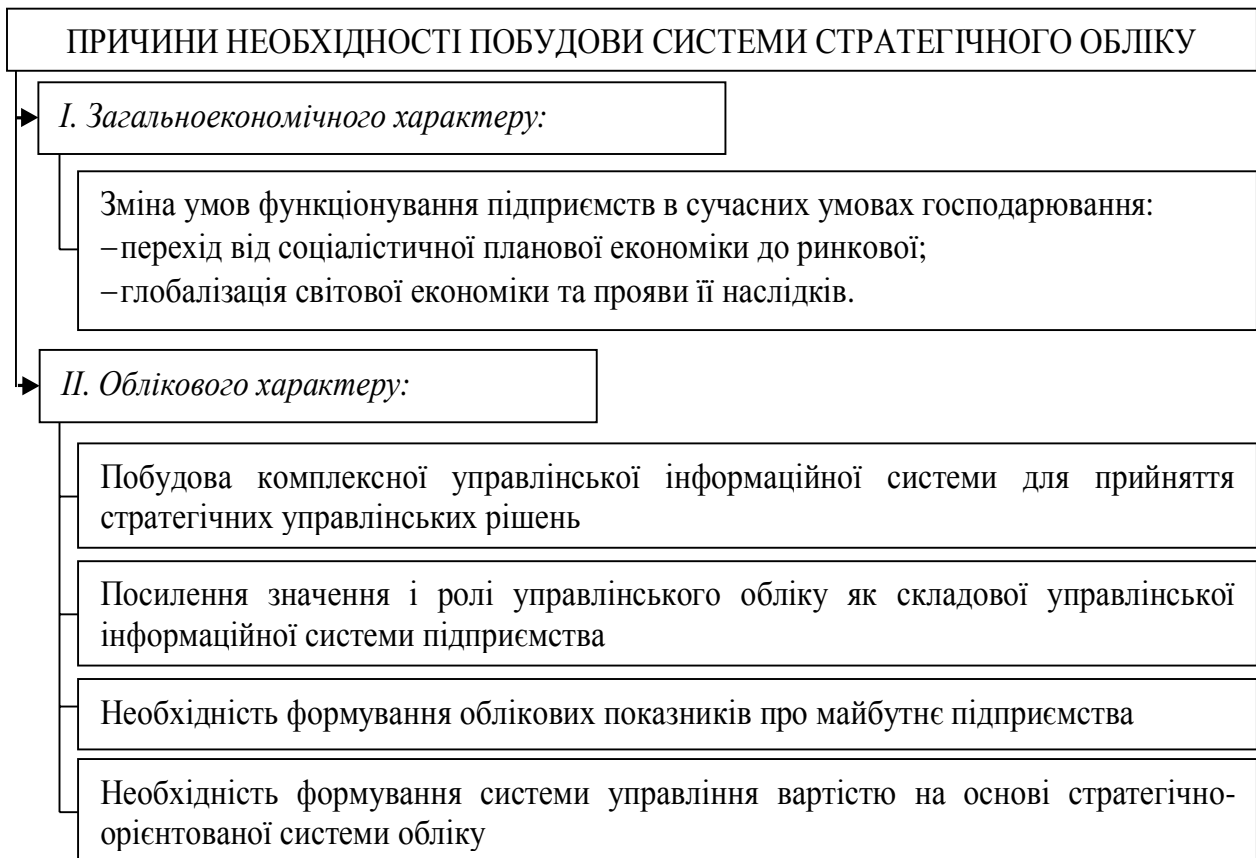
Основними економічними факторами, що зумовлюють необхідність розробки стратегічно-орієнтованої системи обліку на підприємствах можна вважати активізацію невизначеності, появу значної кількості ризиків та динамізм і непередбачуваність зовнішнього середовища.

На думку І. І. Криштопи одним із недоліків системи бухгалтерського обліку є надмірна концентрація на факторах внутрішнього середовища підприємства та відсутність або несистематичність проведення аналізу факторів зовнішнього середовища підприємства [1, с. 236]. Саме ці недоліки й повинна подолати система стратегічного обліку, як елемент стратегічної управлінської системи.

Окрема група дослідників (В. Б. Моссаковський [2, с. 210], І. І. Хахонова, Н. Н. Хахонова [3, с. 720]), розглядаючи стратегічний облік як один із видів управлінського обліку, відмічають, що основною причиною виникнення стратегічного обліку є необхідність забезпечення відповідності системи управлінського обліку новій моделі стратегічного менеджменту.

Комплексний моніторинг спектру причин необхідності побудови системи стратегічного обліку на підприємстві провів Р. Ф. Бруханський (рис. 1) [4, с. 216].

Окрім систематизації причин необхідності побудови стратегічного обліку на підприємстві, Р. Ф. Бруханський аргументує зміщення часових і просторових обмежень обліку на сучасному етапі розвитку економіки [5, с. 26], відповідно обґрунтовує ідентифікацію стратегічного обліку як новітнього функціонального напрямку, при чому з розмежуванням стратегічного фінансового обліку [5, с. 18-28] та стратегічного управлінського обліку [6, с. 27-36].

Рис. 1. Причини необхідності побудови системи стратегічного обліку на підприємстві [4, с. 216].

Трансформація тактичної концепції управління затратами на стратегічно-орієнтовану передбачає необхідність відповідного удосконалення системи управлінського обліку, впровадження до його складу нових методів, які повинні формувати необхідну інформацію для прийняття стратегічних управлінських рішень. З цього приводу Дж. К. Шанк та В. Говіндараджан [7, с. 3] зазначають, що застосування нових методів стратегічного управління затратами (аналізу ланцюжка цінностей, аналізу стратегічного позиціонування, аналізу затрато утворюючих факторів) революційно перетворює систему обліку та загальну практику управління підприємствами.

Аналіз і узагальнення комплексу причин необхідності побудови стратегічно орієнтованої системи обліку на підприємстві формує висновок про вплив двох векторів у якості передумов його появи: зовнішні фактори; внутрішні фактори.

До зовнішніх факторів, які спонукали еволюційну появу стратегічно орієнтованої системи обліку, доцільно віднести трансформацію економіки пострадянського періоду, яка зумовила перегляд традиційних консервативних підходів до функціонування системи управління на підприємствах, порядку і стилю ведення бізнесу тощо, що в кінцевому підсумку ініціювало нові вимоги до облікового забезпечення їх діяльності, зокрема у плані стратегії розвитку.

До внутрішніх факторів, які сприяли зародженню стратегічно орієнтованої системи обліку, доцільно віднести зміну пріоритетів системи управління з

досягнення тактичних цілей до забезпечення стратегічних, що й стало причиною формування обліково-аналітичного супроводу стратегічного менеджменту, оскільки з моменту історичного виникнення облікова система виконувала передусім сервісну функцію, забезпечувала потреби управління підприємством в інформації для прийняття відповідних рішень. В останні десятиліття ХХ ст. з виникненням концепції стратегічного менеджменту, користувачі інформації, як основний замовник облікового продукту, сформувавши до нього нові сучасні вимоги, які стосуються насамперед змісту і якості облікових даних, зокрема: 1) збільшення структуризації та обсягів представленої інформації; 2) застосування новітніх методичних інструментів обробки даних; 3) формування інформації у розрізі аналітичних напрямів; 4) застосування спектру гіпотетичних і прогнозних показників; 5) деталізацію інформації про канали створення вартості і т.і.

Власне трансформація запитів менеджменту, як основного замовника і споживача облікової інформації, виявилась передумовою і стала мотиватором концептуального і методологічного перегляду підходів до традиційної системи бухгалтерського обліку і виділення у її складі новітнього напрямку – стратегічний облік (стратегічно орієнтована система обліку).

Література:

1. Криштопа І. І. Бухгалтерський облік в системі стратегічного управління підприємством. *Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»: зб. наук. праць. Луцький національний технічний університет.* Випуск 9 (34). Ч. 2. Луцьк: ЛНТУ. 2012. С. 223-231.
2. Моссаковський В. Б. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні: Монографія / В. Б. Моссаковський. – К.: Інтерпрес ЛТД, 2009. 326 с.
3. Хахонова И.И., Хахонова Н.Н. Система стратегического учета: формирование и развитие. *Фундаментальные исследования. Экономические науки.* 2013. № 6 (часть 3). С. 720-724.
4. Бруханський Р. Ф. Причини необхідності розробки стратегічно орієнтованої системи бухгалтерського обліку. *Економічний аналіз.* 2014. Т. 16. № 2. С. 210-217.
5. Бруханський Р. Ф. Методика ведення стратегічного фінансового обліку на підприємствах: інжиніринговий аспект. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2014. № 8. С. 18-28.
6. Бруханський Р. Ф. Побудова методики стратегічного управлінського обліку на підприємствах. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2014. № 9. С. 27-36.
7. Шанк Дж. Стратегическое управление затратами / Пер. с англ. / Джон К. Шанк, Виджей Говиндараджан. СПб.: ЗАО “Бизнес Микро”, 1999. 288 с.

*Царук В.Ю.,
к.е.н., докторант, доцент кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

ФОРМУВАННЯ НАБОРУ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

В умовах глобалізації бізнесу актуалізується трансформація корпоративної звітності шляхом розширення додатковими формами розкриття інформації, зокрема, нефінансовою інформацією про ті аспекти діяльності корпоративних структур, які не в змозі висвітлити фінансова звітність внаслідок наявних методологічних обмежень облікової системи. Основною метою такої трансформації корпоративної звітності є забезпечення більшої прозорості діяльності корпорацій і забезпечення підзвітності перед суспільством щодо екологічних та соціальних аспектів діяльності, довгострокового створення вартості на засадах сталого розвитку. Тому актуальним напрямом досліджень на сьогодні є розробка методичних аспектів аналізу таких додаткових форм розкриття з метою формування аналітичної інформації про особливості процесу довгострокового створення корпоративної вартості, нові облікові об'єкти та ті аспекти діяльності, які не розкриваються в фінансовій звітності і відображають місце і роль корпоративної структури в забезпеченні сталого розвитку.

Одним із найбільш важливих завдань під час використання аналітичного інструментарію в процесі формування інтегрованої звітності є обґрунтування та вибір набору ключових показників ефективності (KPI – Key Performance Indicators), які б належно оцінювали та характеризували процес створення вартості в корпоративній структурі на основі наявних в її розпорядженні капіталів. KPI є важливим аналітичним доповненням до описової (нарративної) частини інтегрованого звіту, дозволяє вимірювати фінансові та нефінансові показники діяльності корпоративної структури відносно процесу створення довгострокової вартості, а також результати її діяльності стосовно навколишнього природного, соціального середовища та суспільства в цілому.

На думку представників компанії “Deloitte” для відображення процесу створення вартості необхідно використовувати дворівневу модель ключових показників, яка поєднує нефінансові показники, що характеризують ефективність використання ресурсів, з фінансовими показниками, що відображають процес створення вартості компанії [2, с. 53].

Запропонований компанією “Deloitte” дворівневий набір KPI є лише одним із можливих варіантів, який може використовуватись в окремій корпоративній структурі, оскільки всі вони мають свої особливості функціонування, власне зовнішнє ринкове середовище, а також власну специфіку створення вартості.

Тому для кожної корпоративної структури має бути сформований індивідуальний набір KPI. Як показує проведений аналіз практики формування

інтегрованої звітності в світі, в переважній більшості випадків цим займається спеціально створена виконавча група, однак загальну відповідальність за це несе Аудиторський комітет корпоративної структури. Порядок формування індивідуального набору КРІ пропонуємо здійснювати в наступній послідовності:

Етап I. Аналіз бізнес-моделі корпоративної структури передбачає вивчення наявних в корпоративній структурі ресурсів, особливостей комерційної діяльності, основної продукції або послуг, що створюються компанією та наявних результатів. Аналіз бізнес-моделі має бути всеосяжним і охопити всі елементи, які забезпечують створення вартості та мають вагомe значення для функціонування корпоративної структури. Зокрема, має бути визначено, яким чином корпоративна структура одержує прибуток, на яких ринках вона функціонує, які основні витрати вона несе і чи пов'язані вони зі створенням прибутку, якими є ключові види діяльності і чи забезпечують вони відповідний пропорційний приріст прибутку тощо. В результаті такого аналізу має бути одержане розуміння логіки її функціонування, виявлені причинно-наслідкові зв'язки між основними компонентами, визначені слабкі та найбільш критичні складові бізнес-моделі, а також ідентифіковані драйвери створення вартості.

Етап II. Опис драйверів створення вартості. В цілому під драйверами створення вартості слід розуміти певні економічні показники, на які може вплинути менеджмент корпоративної структури, що в кінцевому випадку має призвести до зміни результатів її функціонування. Визначені на попередньому етапі драйвери створення вартості, мають бути об'єднані в “дерево драйверів” вартості, тобто у їх взаємопов'язану модель, яка характеризує процес створення вартості у корпоративній структурі. Така модель відображає ланцюжок наслідків, тобто характеризує послідовність впливу одних драйверів на інші, і в кінцевому випадку доходить до основного показника, що характеризує вартість (ринкова капіталізація, прибуток на одну акцію тощо). Кожен з елементів “дерева драйверів” впливає на процес створення вартості корпоративної структури. Спочатку обирається основний показник створення вартості, а вже потім інші елементи, які характеризують вплив на вищу ланку в контексті створення вартості. Тобто, кожен наступний рівень показників характеризує попередній.

Етап III. Вибір і опис КРІ вищого рівня. Після формування дерева драйверів для конкретної корпоративної структури їх можна оцінити, використовуючи відповідні ключові показники. Однак, спочатку у складі дерева драйверів слід виокремити їх окремі рівні, кількість яких залежить від специфіки корпоративної структури. Зазвичай, виділяють три або два рівні: 1) основні, драйвери; 2) специфічні для конкретного підрозділу драйвери; 3) операційні драйвери. У випадку обрання двох рівнів специфічні драйвери включаються до складу операційних. Наприклад, в розробленій компанією “Deloitte” карті акціонерної вартості [2] до складу драйверів вартості вищого рівня відносяться акціонерна вартість, а також її складові – зростання прибутку, операційний дохід, продуктивність активів та очікування. Для виділених

драйверів вищого рівня слід розробити відповідні KPI, тобто набір числових показників, що якомога краще характеризують процес створення вартості, надаючи об'єктивне свідчення тенденцій ефективності даного процесу, та дозволяють зрозуміти його не лише внутрішнім, а й зовнішнім стейкхолдерам. Між драйверами створення вартості та виділеними KPI повинен існувати сильний кореляційний зв'язок, що дозволить ефективно коригувати діяльність корпоративної структури у відповідності до обраних цілей і прийнятої стратегії.

Етап IV. Вибір і опис операційних KPI. Після виділення у складі дерева драйверів створення вартості операційних драйверів, для них мають бути розроблені або обрані операційні KPI, які мають базуватись на специфічних особливостях корпоративної структури. Операційні KPI відповідають на питання, яким чином підвищити ефективність функціонування операційних драйверів. Операційні KPI, на відміну KPI вищого рівня, що можуть бути однаковими в різних корпоративних структурах, характеризують унікальність процесу створення вартості в даній корпоративній структурі. Вони є об'єктивним інструментом вимірювання операційної діяльності корпоративної структури, відображаючи її продуктивність, забезпечуючи зворотний зв'язок з процесом створення вартості (зміна одного операційного драйвера впливає на загальний результат комбінації всіх драйверів створення вартості), надаючи інформацію щодо напрямів необхідних змін в бізнес-моделі або в окремих бізнес-процесах.

Виділені етапи формування індивідуального набору KPI сприяють вирішенню основних завдань, притаманних сучасному бізнес-аналізу: 1) оцінка трансформації бізнес-моделі корпоративної структури; 2) вивчення соціальної, екологічної та інноваційної систем корпоративної структури, її ринкового середовища, основних стейкхолдерів та ризиків діяльності; 3) дослідження перспектив розвитку процесу формування довгострокової вартості.

Література:

1. The new International Integrated Reporting Framework. A review guide for Audit Committee members. Deloitte & Touche, 2014. 12 p.
2. Deloitte Enterprise Value MAPTM. URL: https://public.deloitte.com/media/0268/enterprise_value_map_2_0.pdf

*Цимбалістий О.Я.,
аспірант кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

*Фещук М.М.,
аспірант кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАННЯ КРИПТОАКТИВІВ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

До цього часу маловідомим залишається факт виникнення криптовалюти як побічного продукту іншого винаходу (С. Накамото – винахідник Bitcoin – першої і найважливішої криптовалюти не мав жодного наміру винаходити саме валюту). Базовою задачею вказаного винаходу була нова децентралізована електронна касова система з використанням однорангової мережі без посередників для запобігання подвійного використання коштів і, найголовніше – мінімізації або й повного уникнення централізованого контролю платежів державою.

А от дефініція «криптовалюта» з'явилася услід за криптографічною валютою. При цьому, якщо криптовалюта уже давно заволоділа багатомільйонною аудиторією користувачів і її використання активно набирає популярності, то криптографічний актив знаходиться лише на стадії зародження, ідентифікації та концептуалізації. Найвідомішими і найпопулярнішими зараз криптовалютами є Bitcoin, Xaurum і Gold, вони позиціонуються наступним рівнем так званої «цифрової еволюції» після криптовалюти.

Відповідно до Концептуальної основи фінансової звітності МСФЗ у редакції 2018 р.: «Актив – це нинішній (present) економічний ресурс, який контролюється суб'єктом господарювання у результаті минулих подій». «Економічний ресурс – це право, яке має потенціал для отримання економічної вигоди». «Зобов'язання – це нинішня (present) заборгованість з передачі економічних ресурсів суб'єкта господарювання, що виникла в результаті минулих подій» [1, с. 53].

Незважаючи на те, що криптовалюти працюють у вимірі, який не є фізичним і може існувати лише в цифровому форматі, вони внаслідок процесів первинного розміщення віртуальних активів стають фінансовим інструментом (інвестицій, краудфандингу і т.і.), якого вкрай потребує сучасне суспільство, завдяки чому відкриваються нові можливості для бізнесу, зростає ділова активність [2, с. 384].

Бухгалтерський облік, позиціонуючи себе мовою бізнесу, повинен освоїти новітні цифрові трансформації, застосовувати новітні категорії та об'єкти для належного відображення цифрової віртуальності у економічній реальності як у координатах бухгалтерського обліку, так і фінансової звітності. Однак, офіційне використання криптографічних об'єктів в економіці залишається юридично нерегульованим, а криптоіндустрія вкрай потребує інституалізації.

За результатами ідентифікації криптоактивів у системі бухгалтерського обліку та звітності, Бруханський Р. Ф. і Спільник І. В. [3, с. 145-156] пропонують авторський варіант типологізації криптоактивів (рис. 1).

Рис. 1. Типологія криптоактивів [3, с. 149]

З огляду на різноманітність криптографічних об'єктів, вони можуть бути класифікованими за різними ознаками (мета, функції, моделі оцінки), однак, найсуттєвішими з них є: призначення криптографічного активу і те, яким чином формується притаманна йому цінність (вартість).

З позицій бухгалтерської науки криптоактиви – потенційний об'єкт обліку. У діяльності суб'єктів господарювання можуть мати місце події, внаслідок яких вони стануть власниками або розпорядниками криптографічних об'єктів. Ці активи, гіпотетично, можуть бути: придбані; одержані внаслідок інвестування; надані сторонніми інвесторами; одержані як засіб платежу за продукцію, товари, послуги; набуті внаслідок інвестицій на ринку криптовалют; емітовані або одержані самостійно внаслідок криптовалютного майнингу. Очікувано також, що підприємство може здійснювати витрачання криптовалютних активів, до прикладу, на погашення заборгованості за придбану продукцію, товари, послуги; здійснювати розрахунки у криптовалюті з робітниками і службовцями, з учасниками; інвестувати криптовалюту та збувати її на відповідному ринку. Перераховані вище дії з токенами з позицій обліку є фактами господарського життя, що змінюють склад і розмір активів і зобов'язань організації, а тому повинні бути належним чином відображені в обліковій системі [3, с. 147].

За переконанням Палюха М.С. і Спільник І. В. чинна система обліку неготова до адекватного відображення фактів, які невдовзі стануть звичайною практикою, не говорячи вже про повний перехід обліку на майбутні блокчейн технології, а регулюючі органи все ще визначаються з прийнятними обліковими підходами [4, с. 92].

Практика застосування МСБО та МСФЗ не передбачає ідентифікацію криптографічних активів, не сприяє відображенню «крипто» відповідно до їх економічної сутності та забезпеченню якісних характеристик інформації для користувачів фінансової звітності.

Криптографічний актив може бути описаний як: 1) «токен» (жетон, маркер); 2) «коїн» (монета). Токен є цифровим ключем для проходження ідентифікації у певному проєкті або кодом доступу до банківського рахунку, коїн здебільшого застосовується до визнання криптографічного активу, який має виражене призначення засобу обміну. При цьому частина криптографічних активів здатна демонструвати різні характеристики активів, що належать до різних груп або класів рахунків бухгалтерського обліку (приміром, категорія «криптовалюта» асоціюється з тим, що цей актив доречно трактувати як валюту, але це не означає, що криптовалюта є грошовими коштами або їх еквівалентом для цілей обліку. У цілому криптоактивами доцільно визнавати спектр криповалют і блокчейн-еквівалентів, які у свою чергу підлягають аналітичній диференціації.

За умов же відсутності законодавства, нормативів, облікових стандартів і директив обліковій службі підприємства з метою ідентифікації та визнання криптоактивів доцільно приймати рішення, керуючись професійним судженням. Кожен криптоактив повинен розглядатися окремо відповідно до його специфіки.

Література:

1. Basis for Conclusions on the Conceptual Framework for Financial Reporting. IFRS®Conceptual Framework. March, 2018. URL: <https://www.ifrs.org/-/media/project/conceptual-framework/fact-sheet-project-summary-and-feedback-statement/conceptual-framework-project-summary.pdf>.

2. Brukhanskyi, R., Spilnyk I. (2019) Cryptographic Objects in the Accounting System, Proceedings of 9th International Conference IEEE Advanced Computer Information Technologies, ACIT'2019, pp. 384-387.

3. Бруханський Р. Ф., Спільник І. В. Криптоактиви у системі бухгалтерського обліку та звітності. Проблеми економіки. Економічна статистика. Бухгалтерський облік та аудит. № 2 (40), 2019. С.145-156.

4. Спільник І.В., Палюх М.С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 83-96.

Ціцька Н.Є.

*к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний аграрний університет
м. Дубляни, Україна*

Мирончук З.П.

*к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний аграрний університет
м. Дубляни, Україна*

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Сучасна система господарювання характеризується збільшенням частки малих і середніх підприємств. Як зазначають Афаунова Ж. Ч. та Хамгоков К. М., у проведених ними дослідженнях, частка малого бізнесу у ВВП розвинених країн становить близько 50%, зокрема в Китаї – понад 60%, в Японії, Німеччині перевищує 95% [1]. Малий та середній бізнес - це більше, ніж 95% всіх компаній в цілому світі.

Віднесення того чи іншого суб'єкта господарювання до категорії малих та середніх підприємств відбувається із врахуванням певних критеріїв, що відображені у законодавчих актах. Так, в Україні відповідно до частини другої статті 2 Закону України від 05.10.2017 р. № 2164-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень» [3] встановлено критерії віднесення підприємств до мікро-, малих, середніх або великих підприємств залежно від балансової вартості активів, чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та середньої кількості працівників (таблиця 1).

Таблиця 1

Критерії класифікації підприємств з поділом на мікро-, малі, середні та великі, що застосовуються з 01.01.2018 р.

Категорія підприємств	Критерії оцінки за рік, що передує звітному		
	Балансова вартість активів, євро	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), євро	Середня кількість працівників, осіб
Мікропідприємства	до 350 тис.	до 700 тис.	до 10
Малі підприємства	до 4 млн.	до 8 млн.	до 50
Середні підприємства	до 20 млн.	до 40 млн.	до 250
Великі підприємства	понад 20 млн	понад 40 млн.	понад 250

При визначенні балансової вартості активів та величини чистого доходу від реалізації продукції, робіт та послуг застосовується офіційний курс гривні до іноземної валюти (середній за період), розрахований на підставі курсів НБУ, які встановлювалися для євро протягом відповідного року, а також показники річної фінансової звітності за минулий рік, що передує звітному.

Для переходу до іншої категорії підприємство повинно щонайменше два роки не відповідати критеріям попередньої категорії.

В Україні малі та середні підприємства формують і подають фінансову звітність відповідно до П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затвердженого наказом Мінфіну України від 25.02.2000 р. № 39 [5]. Це Положення (стандарт) установлює зміст і форму Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу (форма № 1-м) та Звіту про фінансові результати (форма № 2-м) і порядок заповнення його статей, а також зміст і форму Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу (форма № 1-мс) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-мс) та порядок заповнення його статей.

Фінансову звітність мікропідприємства (ф.1-мс та ф.2-мс) складають мікропідприємства; підприємства, які ведуть спрощений облік доходів та витрат відповідно до Податкового кодексу (платники єдиного податку); непідприємницькі товариства.

Фінансову звітність малого підприємства (ф.1-м та ф.2-м) складають: малі підприємства; представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності. Постановою КМУ від 17.07.19 р. № 625 унесено зміни до Порядку подання фінансової звітності, затвердженого наказом Мінфіну від 28.02.2000 р. № 419. Відтепер квартальну фінансову звітність подають усі підприємства, у тому числі малі підприємства, за винятком мікропідприємств, непідприємницьких товариств (крім тих, що зобов'язані складати фінзвітність за МСФЗ) та платників єдиного податку – юридичних осіб. Отже, малі підприємства повинні подавати фінансову звітність до органів статистики не пізніше 25-го числа місяця, що настає за звітним кварталом. А малі підприємства – платники податку на прибуток, яким встановлено квартальний звітний період, також повинні подати фінзвітність як додаток до декларації з податку на прибуток.

Для підприємств малого і середнього бізнесу, які складають і подають свою звітність за міжнародними стандартами обліку і звітності (до речі, в Україні вони це роблять добровільно) діє МСФЗ для малих та середніх підприємств «Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств» (International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities) [2], який був затверджений у липні 2009 року Радою з Міжнародних стандартів фінансової звітності, офіційний переклад якого оприлюднено на сайті Міністерства фінансів на початку січня 2020 року в редакції 2015 року. Зазначимо, що раніше на сайті Мінфіну було розміщено застарілу редакцію цього стандарту зразка 2009 року. МСФЗ для МСП є самостійним стандартом, призначеним для задоволення потреб і можливостей малих і середніх підприємств (МСП), які, за оцінками, становлять понад 95% усіх компаній світу. Цей стандарт визначає мету, принципи, склад фінансової звітності та методичні аспекти обліку. Він складається із тридцяти п'яти розділів та глосарію термінів, а також відображає роз'яснення на конкретних цифрових прикладах.

Необхідно відзначити, що Міжнародний стандарт для малих і середніх підприємств вирізняє вирішальні критерії віднесення підприємств до даної категорії: малими та середніми підприємствами є суб'єкти господарювання, які:

а) не є підзвітними громадськості та

б) оприлюднюють фінансові звіти загального призначення для зовнішніх користувачів. Зовнішніми користувачами є, наприклад, власники, що не беруть участь в управлінні підприємством, існуючі та потенційні кредитори, а також кредитно-рейтингові агентства.

Підприємство є підзвітним громадськості, якщо:

а) його боргові інструменти чи інструменти капіталу перебувають в обігу на публічному ринку або воно знаходиться в процесі випуску таких інструментів для обігу на публічному ринку (вітчизняна чи іноземна фондова біржа або позабіржовий ринок, включаючи місцевий та регіональний ринки), або

б) на відповідальному зберіганні у нього знаходяться активи великої групи сторонніх осіб, і таке зберігання є одним з основних видів його діяльності. Це характерно для банків, кредитних спілок, страхових компаній, брокерів/дилерів цінних паперів, взаємних фондів та інвестиційних банків.

За МСФЗ для МСП передбачено повний комплект фінансових звітів:

1) звіт про фінансовий стан на дату звітності;

2) одне з двох: єдиний звіт про сукупний дохід за звітний період або окремий звіт про прибутки та збитки і окремий звіт про сукупний дохід;

3) звіт про зміни у власному капіталі за звітний період;

4) звіт про рух грошових коштів за звітний період;

5) примітки, що містять стисле викладення облікової політики та іншу пояснювальну інформацію. Однак, МСФЗ для МСП не регламентує форми фінансових звітів, а визначає лише їх зміст та деякі критерії групування статей.

Зауважимо, що малі підприємства, які використовують МСФЗ для МСП (для малих та середніх підприємств), позбавляються права на подання скороченої фінзвітності та подають її в повному складі, а саме: Звіт про фінансовий стан; або єдиний звіт Про сукупний дохід, або окремий Звіт про прибутки та збитки; Звіт про зміни у власному капіталі; Звіт про рух грошових коштів; Примітки, що містять стисле викладення значної облікової політики та іншу пояснювальну інформацію.

МСФЗ для МСП є більш простим, ніж загалом Міжнародні стандарти фінансової звітності, оскільки: питання, які не актуальні для МСП, не включені в стандарт, наприклад, прибуток на акцію (EPS), проміжна фінансова звітність, звітність за сегментами; багато принципів бухгалтерського обліку спрощені, наприклад, амортизація гудвілу, визнання процентів за позиковими коштами на будівництво як витрат, модель обліку по собівартості (cost model) для асоційованих та спільно-контрольованих компаній; вимагається набагато менше розкриттів (приблизно 90-відсоткове скорочення); оновлення у стандарті відбуваються лише раз на три роки. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малого та середнього бізнесу може бути застосований підприємством у

будь-якій юрисдикції, навіть, якщо застосування МСФЗ в ній не є обов'язковим згідно законодавства.

В цілому МСФЗ для МСП є доцільним та практичним для тих підприємств, які прагнуть залучити інвестиції, кредитні кошти чи просто правильно звітувати власникам.

Література:

1. Афаунова Ж.Ч., Хамгоков К.М. Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО) для малых и средних предприятий (МСП). Фундаментальные исследования, 2015. №11. С. 540-543.

2. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП). URL: <http://vobu.ua/ukr/documents/item/msfz4msp>.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>.

4. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень»: Закон України від 05.10.2017 р. № 2164-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>.

5. П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затверджений Міністерством фінансів України від 25.02.2000 р. №39 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>

Шевчук С.А.,

*аспірант кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

Палаш А.В.,

*аспірант кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

СПЕЦИФІКА ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИВІДЕНДНОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У бухгалтерському обліку дивіденди визнають частиною чистого прибутку, розподіленої між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства (п. 4 П(С)БО 15 «Дохід») [1]. При цьому норми регламентації не поширюються на доходи, пов'язані з дивідендами, які належать за результатами фінансових інвестицій та обліковуються методом участі в капіталі (п. 3 П(С)БО 15 «Дохід») [1].

Згідно п. 14.1.49 Податкового кодексу України «дивіденди – платіж, що здійснюється юридичною особою, у тому числі емітентом корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів чи інших цінних паперів на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку. Для цілей оподаткування до дивідендів прирівнюється також платіж у грошовій формі, що здійснюється юридичною особою на користь її засновника та/або учасника (учасників) у зв'язку з розподілом чистого прибутку (його частини) [2].

Регламентация процесу нарахування й виплати дивідендів проводиться шляхом застосування ряду норм економічного, правового й адміністративного характеру, який визначає економічну сутність категорії «дивідендна політика». Однак, загальна система нарахування і виплати дивідендів у стандартному вигляді є непридатною для використання в умовах аграрного бізнесу.

Вивчення вітчизняної і світової практики нарахування й виплати дивідендів доводить наявність принципово відмінних підходів і видів дивідендної політики залежно від критеріїв, які застосовуються в процесі нарахування дивідендів: 1) стабільної питомої ваги дивідендів у прибутку (обмежує дію суб'єктивних факторів при визначенні розміру поточних дивідендів; обсяг виплат перебуває у прямій залежності від розміру прибутку; виникає обмеження інвестиційних можливостей підприємства у випадку одержання незначного обсягу прибутку); 2) фіксованих дивідендних виплат (дивіденди виплачують у попередньо визначеному стабільному розмірі; акціонер практично не зацікавлений у збільшенні обсягу прибутку); 3) постійного росту дивідендів (в основі даної політики лежить, передусім, психологічний фактор впливу; дивіденди в більшості випадків штучно занижені; орієнтація на перспективу); 4) стабільності виплат (підприємство з метою підтримання сприятливого інвестиційного іміджу стабільно сплачує дивіденди за будь-яких результатів діяльності); 5) залишкова політика (дивіденди формуються згідно залишкового принципу – після задоволення всіх потреб підприємства щодо розподілу прибутку; при цьому існує фактор ризику недоодержання доходів); 6) повної капіталізації прибутку (реінвестування отриманих доходів; повна невиплата дивідендів або альтернативний шлях отримання доходу у вигляді цінних паперів – акцій (збільшення обсягу персонального статутного внеску) [3, с. 74].

В принципі кожен з наведених видів дивідендної політики є можливим до використання підприємством протягом певного періоду діяльності задля досягнення певної мети. Однак, вибір і практична реалізація конкретного виду дивідендної політики підприємства зумовлена рядом факторів різного впливу. Сільськогосподарські підприємства, результати виробничої діяльності яких у значній мірі залежать від дії природно-кліматичних факторів, змушені встановлювати незначний і часто нестабільний розмір дивідендів. Низька

інвестиційна привабливість вітчизняних сільськогосподарських підприємств зумовлена й низькою рентабельністю діяльності.

Згідно законодавства України сільськогосподарське підприємство володіє правом самостійного вибору моделі дивідендної політики. Однак, специфіка сільськогосподарського бізнесу створює об'єктивні умови для внесення певних коректив у методику нарахування та виплати дивідендів.

Специфіка сільськогосподарського бізнесу створює дискусійний момент в організації процесу нарахування й виплати дивідендів, а саме – що є базою розподілу? Стартовий розподіл внесків співвласників у статутний капітал підприємства базується на вартості майнових паїв. Відповідно в окремих господарствах застосовується методика нарахування дивідендів пропорційно обсягу майна конкретних співвласників, розмір земельного паю при цьому не враховується, оскільки є рівновеликим для всіх пайовиків.

Такий підхід є некоректним, оскільки обсяг земельної власності пайовика в процесі господарської діяльності підприємства може зазнавати суттєвих змін шляхом операцій спадкування, дарування, купівлі-продажу тощо, відповідно повинен змінюватись і розмір дивідендних виплат. Тобто, в процесі нарахування дивідендів базою розподілу доцільно вважати весь обсяг персонального капіталу співвласника як в майновій, так і у земельній формі.

За таких обставин надважливою є належна система контролю власності, однак з врахуванням співвідношення затрат і економічного ефекту [4, с. 29].

Не менш значимим процедурним аспектом дивідендної політики є належне забезпечення інформаційних потреб системи управління. З цього приводу М. С. Пушкар констатує, що система обліку має цінність не сама по собі, а як ланка забезпечення зворотного зв'язку в контурі циклу управління. Лише фактична інформація, що формується у системі обліку, має цінність для управління, коли вона порівнюється з певним еталоном, знаходяться відхилення і на її основі приймаються відповідні управлінські рішення [5, с. 179].

Можна застосувати ще один підхід до розподілу дивідендів, він ґрунтується на додатковому врахуванні трудової участі співвласників. Цей варіант розподілу дивідендів теоретично можна вважати більш справедливим, оскільки він враховує не лише пасивну категорію – обсяг власності, але й особисту участь співвласника (за умов поєднання прав власності і трудової участі). Однак, в сучасних умовах такий підхід до визначення рівня дивідендів є недоцільним, оскільки головним правилом ринкової економіки є чітке розмежування прав володіння, користування й трудової участі, тобто власник отримує дивіденди, орендодавець – орендну плату, найманий працівник – заробітну плату.

Можна виділити ще один варіант встановлення дивідендних ставок – залежно від категорії власників і якісних показників трудової участі, зокрема для розподілу між пенсіонерами застосовувати лише 25-30 % дивідендного фонду.

Не можемо погодитись з таким підходом до визначення та розподілу дивідендів, оскільки єдиним економічно грамотним і доцільним варіантом

обчислення обсягу дивідендних виплат є застосування як бази розподілу – обсягу власності конкретного учасника, не залежно працює він чи ні. Винагородою за трудову участь у виробничій діяльності підприємства є спеціальна економічна категорія «заробітна плата».

Таким чином, сільськогосподарські підприємства можуть застосовувати три основних варіанти розподілу дивідендів: 1) пропорційно обсягу персональної власності (визначають коефіцієнт розподілу і обчислюють обсяг дивідендів конкретного учасника; ; 2) з врахуванням категорії учасника (передусім, слід визначитись щодо пріоритетності тієї чи іншої категорії учасників. Згідно рішення Загальних зборів співвласників приймається як база розподілу певний відсоток нарахувань або певна сума дивідендів для кожної категорії власників. Дивіденди розподіляються шляхом визначення індивідуального коефіцієнту розподілу для кожної категорії. Аналогічні коефіцієнти розраховуються для всіх категорій власників); 3) з врахуванням трудової участі співвласника (за основу використовують дані бухгалтерського обліку з нарахування оплати праці. Кожному працюючому власнику підраховують суму заробітної плати з початку року і визначають коефіцієнт розподілу).

Розглянуті варіанти розподілу дивідендів передбачають наявність певних відмінностей у підходах і критеріях розподілу дивідендних виплат, тому для кожної категорії учасників підприємства найбільш вигідним є лише один із наведених варіантів, оскільки частковий вплив дивідендної політики на відносини власності розглядається як результат участі у цих відносинах, а на відносини розподілу – як спосіб привласнення певної частини прибутку.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 року № 290 (з врахуванням змін і доповнень). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

2. Податковий кодекс України (в редакції від 02.04.2020 року), ухвалений Верховною Радою України 02.12.2010 р. № 2755-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

3. Бруханський Р. Ф. Особливості концепції дивідендної політики сільськогосподарських підприємств. *Наука молода*. 2003. № 1. С. 73-78.

4. Бруханський Р. Ф. Стратегічні пріоритети оптимізації контрольно-ревізійних процедур в АПК України / Облік і контроль на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку: у 2 частинах. Ч.1. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції 10-11 жовтня 2008 року. К.: КНЕУ, 2008. С. 28-30.

5. Пушкар М. С. Сучасна система обліку. Ринок аудиторських послуг в Україні: стан і перспективи розвитку : зб. матеріалів доп. Міжнар. наук.-практ. конф. [Івано-Франківськ, 15-16 квіт. 2010 р.] / оргком. конф. : Б. К. Остафійчук, С. І. Юрій, Є. І. Крижанівський [та ін.] ; відп. за вип. Н. І. Пилипів. Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2010. С. 175-17

СЕКЦІЯ 2

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Волкова О.Г.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ФІСКАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ МІСЦЕВИХ ЗБОРІВ В УКРАЇНІ

Джерелом наповнення доходної частини місцевих бюджетів України є місцеві збори. До набуття чинності Податкового кодексу України система місцевих зборів в Україні включала збір за парковку автомобілів, ринковий збір, збір за видачу ордера на квартиру, збір з власників собак, курортний збір, збір за участь у бігах на іподромі, збір за виграш на бігах, збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі, збір за право використання місцевої символіки, збір за право проведення кіно- і телезйомок, збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей, збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі. Разом з тим, досить широкий перелік місцевих зборів не забезпечував їх значний фіскальний і регулюючий ефект, що зумовило необхідність реформування системи місцевого оподаткування: на заміну значному переліку місцевих зборів спочатку було запроваджено збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір, а з 01.01.2015 р. залишились збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір. Скорочення кількості місцевих зборів є загальною тенденцією реформування місцевого оподаткування в Україні, яке почалося з прийняттям Податкового кодексу України у 2010 році та набуло активного свого розвитку з 2015 року при впровадженні бюджетної децентралізації. Скорочення кількості місцевих податків і зборів зменшує витрати фіскальних органів на їх адміністрування.

На сьогодні місцеві збори продовжують займати незначну частину як у структурі податкових надходжень, так і в структурі місцевого оподаткування (табл. 1).

Низький фіскальний ефект від місцевих зборів зумовлений тим, що вони є вибірковими для їх справляння: місцевим радам надано право самостійно вирішувати питання щодо їхнього встановлення.

Вагоме значення в податкових надходженнях місцевих бюджетів України має відігравати туристичний збір. Відмітимо, що цей податковий платіж може бути запроваджений виключно на туристичній місцевості, до якої неможливо віднести 3/5 територій місцевих громад України. Тому на жаль, на сьогодні цей податок має низький фіскальний ефект, але з значним потенціалом, з огляду на

позитивну динаміку його надходження та перевиконання планових надходжень (за виключенням 2014р.) (рис. 1).

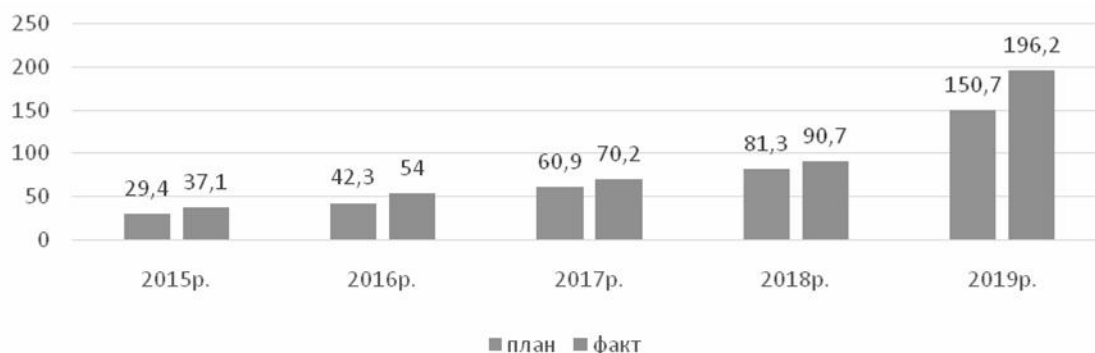
Таблиця 1

Показники фіскальної ефективності місцевих зборів України у період 2014-2019 рр.

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Туристичний збор, млн.грн	0,02	0,03	0,05	0,07	0,09	0,2
Питома вага у податкових надходженнях місцевих бюджетів, %	0,02	0,03	0,03	0,03	0,04	0,07
Питома вага у місцевих податках та зборах, %	0,02	0,03	0,03	0,03	0,04	0,3
Збір за місяця для паркування автотранспорту, плн.грн	0,06	0,06	0,07	0,08	0,1	0,1
Питома вага у податкових надходженнях місцевих бюджетів, %	0,06	0,06	0,05	0,04	0,04	0,04
Питома вага у місцевих податках та зборах,%	0,03	0,03	0,03	0,04	0,04	0,1

Джерело. Розраховано за даними: [2].

За дослідженнями в Україні існує різновекторна спрямованість темпів росту показників: зі зростанням темпів росту кількості іноземних туристів темпи росту туристичного збору уповільнюються [2]. Це може свідчити про недоліки системи обліку та нарахування туристичного збору з іноземного туризму, зокрема, відсутність повного обліку іноземних туристів в місцях їх проживання. Відмітимо позитивно трансформації в механізмі функціонування туристичного збору з 1 січня 2019 р.: сума туристичного збору, який підлягає сплаті тепер залежить не від вартості проживання, а від загальної кількості днів тимчасового розміщення у місцях проживання. Зважаючи, що право встановлювати ставки туристичного збору належить місцевим органам влади і вони мають можливість коригувати ставки збору залежно від категорії готелів чи інших місць тимчасового розміщення туристів, специфіки різних територій.

Рис. 1 Динаміка планових та фактичних надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів України у період 2015-2019рр.

Джерело. Складено за даними [2]

Платниками збору за місце для паркування транспортних засобів є юридичні та фізичні особи, які, згідно з рішенням органу місцевого

самоврядування, надають у тимчасове користування спеціально відведені місця для паркування транспортних засобів іншим особам.. Крім того, з метою запобігання ухиленню від сплати збору базою оподаткування є площа паркування, замість години паркування.

Для прийняття рішення щодо встановлення ставок місцевого збору за паркування для місця транспортних засобів необхідно враховувати декілька моментів:

- визначити наявність суб'єктів оподаткування, перелік спеціальних земельних ділянок підприємницької діяльності відведених для організації та провадження діяльності щодо забезпечення паркування транспортних засобів, в якому зазначаються їх місцезнаходження, загальна площа, технічне облаштування, кількість місць для паркування транспортних засобів;

- розрахувати об'єкт та базу – оцінити величину площі паркувальної зони, а також площі оподаткування збором комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету, закріплених за відповідним суб'єктом підприємницької діяльності;

- визначити ставки збору;

Місцеві ради не повністю використовують резерви від цього збору через відсутність дієвого контролю за наявністю договорів оренди на землю під парковки, меж і розміток місць для паркування, приладів фіксації в'їзду автотранспорту на парковку. Для більшості населених пунктів України залишається актуальним хаотичне паркування транспортних засобів, відсутність інвентаризації паркувальних місць, відсутність ефективного фінансового контролю за платою надання послуг за паркування.

Під час аудиту Державною аудиторською службою України Полянської сільської ОТГ Закарпатської області, де розміщені курортні санаторно-оздоровчі та туристичні об'єкти, державними аудиторами було зауважено про необхідність встановлення збору за місця для припаркування автотранспорту, оскільки їх платниками будуть не лише жителі громади, а й особи, що прибувають у дану місцевість [3, с. 14]. Звичайно, зауваження є доцільним для тих місцевих громад, на території яких знаходяться санаторії, будинки відпочинку, пансіонати тощо, і автомобілі можуть перебувати на території громади під час відпочинку громадян

Збір за місця для паркування транспортних засобів має виконувати, перш за все, регулюючою функцію та впливати на рівень завантаженості вулиць населених пунктів.

Слід зазначити, що система місцевих зборів України ілюструє суперечливість фінансового забезпечення територіальних громад України, які мають різний податковий потенціал та податкову базу, що є наслідком нерівномірного розподілу виробничого та природного потенціалу. Крім того, фіскальна ефективність місцевих зборів не визначається через розширення кола місцевих зборів. Актуальним залишається питання підвищення ефективності їхнього адміністрування, а саме некомпетентність місцевих органів самоврядування щодо організації збору місцевих податків і зборів,

низький рівень взаємодії органів місцевого самоврядування з органами податкової служби щодо їхнього стягнення.

Література:

1. Волкова О.Г. Фіскальна ефективність місцевого оподаткування в Україні. *Науково-практичний журнал "Інфраструктура ринку"*. 2019. Вип. 28(19). с. 263-269

2. Державна казначейська служба України . URL: <http://www.treasury.gov.ua>

3. Державний фінансовий аудит об'єднаних територіальних громад: ключові проблеми та шляхи їх вирішення URL:https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/520/12.2019_2.pdf

Зайцев Ю.О.,

д.е.н., професор, начальник Східного управління Головного управління Державної податкової служби в Харківській області м. Харків, Україна

ПОДАТКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Податки – одна з базових економічних категорій, виникнення і розвиток якої нерозривно пов'язано із становленням державного механізму регулювання соціально-економічних процесів. Податкам притаманний постійний та складний характер дії, сучасні податки визначаються багатогранністю, наявністю та взаємодією елементів правової, адміністративної, фінансової, економічної та соціальної складових. Об'єднуючі всі елементи податкової системи в єдиний механізм оподаткування, податки забезпечують виконання державою своїх основних функцій та формують бізнес-клімат розвитку національної економіки. За сучасних умов господарювання одним з найважливіших завдань державного та місцевого рівнів управління постає виявлення та найбільш повне використання податкового потенціалу через використання таких важелів податкової політики, дія яких стратегічно орієнтована, перш за все, на стимулювання розвитку бізнесу та формування сприятливого інвестиційного клімату для економіки України.

Харківська область займає значне місце у забезпеченні національного виробництва та розвитку економіки України. Вартість валового регіонального продукту Харківської області становить 187,5 млрд. грн. (6,3% національного продукту). За рівнем валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу (69,5 тис. грн.) область займає п'яте місце у рейтингу регіонів (після Полтавської, Дніпропетровської, Київської та Запорізької областей).

Основним видами економічної діяльності у структурі суспільного виробництва, які забезпечують надходження податкових платежів у

Харківській області, є: переробна промисловість – 29,1%, сільське, лісове та рибне господарство – 10,6%, добувна промисловість – 10,4%, оптова та роздрібна торгівля – 9,3% . У структурі регіонального валового внутрішнього продукту частка податків становить близько 14,2% [1].

Фактичні податкові показники свідчать про наявність потужного податкового потенціалу Харківської області. За сучасних умов забезпечення динамічного і сталого соціально-економічного розвитку регіонів неможливо забезпечити без формування позитивного регіонального іміджу, важливе місце серед індикаторів якого займає податкова конкуренція та ємкість податкового потенціалу.

Мета податкової політики регіону має враховувати цілу низьку макроекономічних факторів і соціально-економічних тенденцій розвитку національної економіки та орієнтуватись на формування сприятливого для бізнесу середовища. Формування стійкого податкового потенціалу, як пріоритетного напрямку реалізації регіональної податкової політики, має виступати в якості основного важеля регіонального управління. За умов зміцнення економічного і податкового потенціалів регіонів формуватимуться засади стабілізації національної економіки та прискорення темпів її розвитку.

Податковий потенціал регіону можна визначити як загальний розмір всіх податкових потоків, надходження яких може забезпечити регіон за рахунок реалізації стимулюючої податкової політики для розвитку бізнесу. Основними функціями регіонального податкового потенціалу є виявлення прихованих резервів та акумулювання ресурсів для забезпечення збільшення обсягів податкових потоків за рахунок найбільш повного використання економічного потенціалу регіону. При цьому максимізація податкових надходжень має забезпечуватись переважно стимулюючими важелями механізму оподаткування в рамках чинного податкового законодавства. Економічною базою реалізації податного потенціалу має стати активізація підприємницької діяльності, розвиток покращення інвестиційно-інноваційного клімату, збільшення чисельності працездатного населення регіону, що забезпечить приріст темпів економічного зростання. Важливою складовою реалізації податкового потенціалу є оптимізація механізмів податкового адміністрування. Вирішення цих завдань має забезпечити поступовий перехід від домінування фіскальної функції податків і зборів до пріоритетності функції стимулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Як показують дослідження, основними причинами відхилення фактичного розміру податкових потоків від масштабів податкового потенціалу постають спірні питання вартісної оцінки податкової бази, наявність заборгованості суб'єктів податкових відносин, зміст і час процедур податкового адміністрування.

У науковій літературі та у практиці існує декілька методів оцінки податного потенціалу. Так, найбільше розповсюдження отримали методи на основі розрахунку на середньостатистичного мешканця території, вартісної оцінки податкової бази і ставок оподаткування, на основі співставлення методу

фактичних надходжень та прогнозних експертних показників податкових зборів і платежів, на основі методу податкових індексів, методу податкомісткості (податкоспроможності), методу репрезентативних систем, тощо [2]. Проте, методичним базисом застосування всієї сукупності методів оцінки масштабів податкового потенціалу є розмір фактичних податків, зборів та обов'язкових платежів.

Харківською областю у 2018 році забезпечено загальне надходження податкових платежів до бюджетів усіх рівнів у сумі 39,1 млрд. грн., у т.ч. до Державного бюджету України – 24,5 млрд. грн., до місцевих бюджетів – 14,6 млрд. грн. За всіма показниками податкових надходжень спостерігається позитивна динаміка збільшення у 2018р. по відношенню до 2017р. При цьому темпи зростання податкових надходжень до місцевих бюджетів виявилися вищими, ніж до зведеного бюджету відповідно 25,5% та 103,8%.

Основним тенденціями оподаткування у Харківській області виявились наступні:

- активізація надходжень до бюджетів місцевих рівнів внаслідок поживлення ділової активності та розвитку бізнесу у регіоні;
- збільшення розмірів сплати непрямих податків, зокрема, суми сплати ПДВ (5,2 млрд. грн.), що перевищує аналогічний показник минулого періоду на 21,9%;
- збільшення сум сплати акцизних податків, які спрямовуються до Державного бюджету України (до 8,9 млн. грн.) та до місцевих бюджетів;
- зростання сум відшкодування ПДВ з Державного бюджету України до 1762,3 млн. грн. (на 49,9%);
- збільшення кількості платників єдиного податку та зростання сум його сплати (до 395 млн. грн.) як юридичними, так і фізичними особами;
- збільшення надходжень по земельному податку та орендній платі за землю [3].

В цілому, по регіону спостерігається чітка тенденція зростання обсягів податкових надходжень до бюджетів місцевих рівнів, що свідчить про наявність потужного економічного і ресурсного потенціалу області та ефективне використання податкових інструментів фінансової автономії територіальних об'єднань за рахунок поповнення дохідної частини їхніх бюджетів.

Одним з основних джерел формування податкових потоків у сучасних умовах є податок з доходів фізичних осіб. Так, за 2018р. до Державного бюджету було за рахунок платежів Харківської області було забезпечено надходження у розмірі 14,9 млрд. грн., до місцевого бюджету – у сумі 8,7 млрд. грн. Крім того, до фонду соціального страхування України було забезпечено надходження 12,5 млрд. грн. коштів єдиного соціального внеску.

В цілому, індикативні показники податкових платежів і обов'язкових зборів області за звітний період було виконано на 105,8%.

Харківська область – частина прикордонного регіону України, яка забезпечує значні обсяги податкових надходжень за рахунок роботи

Харківської митниці ДФС України. Так, за перше півріччя 2019р. до Державного бюджету України Харківською митницею перераховано 5971,4 млн. грн. податкових надходжень з контролю за митною вартістю товарів та іншими видами митної діяльності [3].

Загальні показники та тенденції нарощування податкових потоків свідчать про наявність значного податкового потенціалу Харківської області та можливості його успішної реалізації. Основним передумовами для цього мають стати: 1) удосконалення базових засад національної податкової системи, пріоритетами якої є нарощування доходів фізичних і юридичних осіб – платників податків; 2) посилення дії механізму стимулювання розвитку бізнесу і підприємницької діяльності за рахунок активізації дії інвестиційно-інноваційних чинників; 3) оптимізація механізму податкових пільг і субвенцій; 4) удосконалення чинного порядку адміністрування податків і зборів задля створення сприятливого податкового середовища, як одного з основних елементів покращення бізнес-клімату регіону та країни в цілому.

Література:

1. Валовий регіональний продукт у 2018 році. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.

2. Каратаев А. С. Налоговый потенциал крупнейшего налогоплательщика и его оценка: теория и методология: монография. Москва: «ООО "Принт"», 2010. 260 с.

3. Звіт про виконання Плану роботи Головного управління ДФС у Харківській області за 2018 рік. URL: <http://kh.sfs.gov.ua/diialnist/zabezpechennya-nadhodjen/>

Крюкова І.О.,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ПОДАТКОВІ ПОТОКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Податки – невід’ємний фінансовий та інституціональний інструмент функціонування державного механізму та економічної системи будь-якого типу. Виконуючи основні свої функції, податки здійснюють суттєвий вплив на розвиток національної економіки: від формування сприятливого інвестиційного клімату, стимулювання бізнесу до формування умов стагнації та посилення тіньових схем економічних відносин.

Безперервний рух та трансформація грошових коштів, які формуються за рахунок сплати та наступних процесів розподілу податкових платежів і зборів, відбувається в межах поточних потоків. Податкові потоки формують до 83% дохідної частини Державного бюджету України та значну частку місцевих

бюджетів. Виконуючи основну зі своїх функцій – фіскальну, податкові потоки забезпечують перерозподіл і трансформацію частини капіталу між суб'єктами економічних відносин в межах дії податкового механізму. Як частина фінансових потоків, податковим потокам притаманний чіткий цілеспрямований характер руху та періодичність.

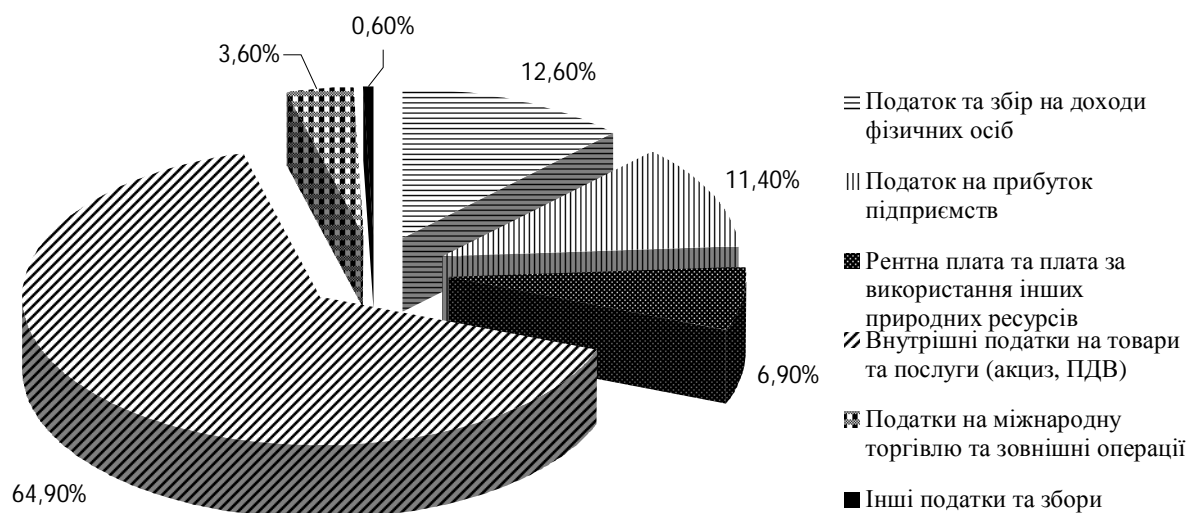
Податкові потоки визначаються значними обсягами формування, складною схемою руху і розміщення, а також різноманітністю джерел їх забезпечення. Управління податковими потоками відбувається залежно від рівня їх локалізації, виду (вхідні та вихідні) та визначається особливостями корпоративного податкового менеджменту і державного механізму податкового адміністрування.

Спрямований рух податкових платежів і зборів забезпечує двосторонню векторну спрямованість формування податкових потоків: вихідні податкові потоки (для платників податків) перетворюються на вхідні для місцевих територій і держави в цілому, таким чином формуючи передумови задоволення соціально-економічних потреб суспільства та вирішення завдань розвитку національної економіки.

Безперервний характер руху податкових потоків та постійний процес їх перетворення відображають особливості взаємодії та взаємозв'язків економічних суб'єктів різних інституціональних рівнів. Досить тісний зв'язок та яскраве відображення такої взаємодії і взаємозалежності віддзеркалюють вихідні податкові потоки бізнес-суб'єктів та фізичних осіб (у вигляді податків, зборів та інших обов'язкових платежів), які формують потенційні можливості бюджетів різних рівнів до фінансування господарської діяльності та соціальних заходів у вигляді виплати державної фінансової допомоги: дотацій, субсидій, субвенцій та інших форм державної підтримки. Обов'язкові збори, що сплачуються підприємствами до Державного бюджету, в наступному циклі трансформації податкових потоків можуть бути використані у вигляді державного цільового фінансування розвитку регіонів, галузей, компаній, окремих соціальних програм тощо.

Податковим Кодексом України встановлено система податків, обов'язкових платежів і зборів, а також діючий механізм їх адміністрування в Україні. Як свідчить практика, найбільшу питому вагу у структурі податкових потоків, що надходять до Державного бюджету України, становлять внутрішні податки на товари і послуги – акциз, ПДВ, значну питому вагу займає податок з доходів фізичних осіб та податок на прибуток підприємств (рис. 1).

Обсяг податкових потоків та особливості їх формування визначають рівень податкового навантаження на національну економіку, який у сучасних умовах постає одним з вирішальних чинників залучення іноземних інвестицій та формування привабливого інвестиційного і бізнес клімату країни. В Україні за останні п'ять років спостерігається чітка тенденція збільшення масштабів надходження податкових потоків, зокрема, до Державного бюджету, а також частки податків у структурі формування доходів держави.

Рис. 1. Структура вхідних податкових потоків Державного бюджету України за 2019р., %

Джерело: складено автором за [1]

Фактично за 2018р. до Державного бюджету разом надійшло 768,6 млрд. грн. податків та обов'язкових зборів, що становило 81,2% всіх доходів (табл. 1). По митних платежах до Державного бюджету надійшло 338,8 млрд. грн. [1] Надходження єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за рік склало 228 млрд. грн. Крім того, у 2018р. 259,7 млрд. грн. податків та обов'язкових платежів надійшло до місцевих бюджетів [3].

Таблиця 1

Динаміка податкових потоків до Державного бюджету України (загальний та спеціальний фонди разом)

Показники	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.
Обсяг податкових потоків, млрд. грн.	409,4	503,9	627,2	768,6	840,6	781,1
Відсоток виконання плану надходження податкових потоків, %	99,9	100,3	99,3	108,7	-	-
Частка податкових потоків у формуванні доходної частини бюджету, %	76,6	81,7	79,0	81,2	83,4	80,0
Податкове навантаження до номінального ВВП, %	20,7	21,1	21,0	21,2	21,1	-

Джерело: [1,3]

В Україні станом на початок 2019р. функціонує 1500 великих компаній, які за критерієм розміру доходу від усіх видів діяльності за останні чотири звітних роки отримують не менше 50 млн. євро, або загальна сума податків зборів, платежів, сплачених до Державного бюджету України за такий самий період перевищує 1 млн. євро (з них податкових платежів не менше 500 тис. євро). Всі вони включені до єдиного реєстру великих платників податків. Серед агропромислових компаній, які є великими платниками податків, зареєстровані: ПрАТ «Оболонь», ДП КК «Рошен», ТОВ «ФОСАГРО Україна», ТОВ «Сандора», ТОВ «Агроцентр Україна», ТОВ «Вінницька птахофабрика», ПАТ

«МХП», ТОВ «Промислово-торгівельна компанія «Шабо», ПрАТ «Миронівська птахофабрика», ПАТ «Агрохолдинг «Авангард», ПрАТ «Одеській коньячний завод», ТОВ «Нібулон», ТОВ «АВК» та інші.

Збільшення обсягів податкових потоків відбувається при відносно сталому рівні податкового навантаження національної економіки, який у 2019р. склав 21,1% (до вартості номінального річного ВВП).

У порівнянні з країнами світу Україна має середні показники загального рівня податкового навантаження національної економіки – 37,8%. У Польщі цей показник дорівнює 40,5%, Угорщині – 46,5%, Болгарії – 27,1%, Німеччині – 48,9%, Великобританії – 30,7%, Франції – 62,2%.

Проте, за даними World Bank Group, незважаючи на загальну тенденцію зменшення податкового навантаження та покращення механізму податкового адміністрування в Україні, проблемними аспектами залишається час на підготовку та подання податкової і фінансової звітності та сплати податків і обов'язкових зборів, який є значно вищим, ніж у європейських країнах [2].

Зростання рівня податкового навантаження та ускладнення механізму податкового адміністрування при відсутності стимулюючих важелів на бізнес з боку уряду призводять до поширення ступеня тінізації національної економіки. За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у 2018р. інтегральний показник рівня тіньової економіки скла 30% від обсягу ВВП. При цьому, за останні десять років спостерігається чітка позитивна динаміка зниження рівня тінізації національної економіки України (із 38% у 2009р. до 30% у 2018р). Найвищим рівнем тінізації економічних процесів залишається фінансова та страхова діяльність, у якій фактичний показник становить 40%. Самим низьким рівнем тінізації характеризується сфера сільського, лісового та рибного господарства, де фактичне значення індикатора тіньових відносин традиційно не перевищує 12% вартості валової доданої вартості продукції даного сектору національної економіки [4].

Таким чином, податкові потоки є найбільш активним фінансовим інструментом державного механізму господарювання, який здійснює вагомий вплив на розвиток всіх видів економічної діяльності, темпи розвитку національної економіки в цілому та фінансовий потенціал держави до виконання властивих їй соціально-економічних функцій.

Література:

1. Річний звіт про виконання Державного бюджету України. Державна казначейська служба України. URL:<https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2016-rik>

2. "Paying Taxes 2018" World Bank Group. URL: https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc_paying_taxes_2018_full_report.pdf

3. Звіт Державної фіскальної служби України за 2018рік. Офіційний сайт ДФС України. URL:<http://sfs.gov.ua>.

4. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2018 році. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

*Макуха С. М.,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри
загальної економічної теорії та економічної політики
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ УМОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ ТА ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Останніми роками в макроекономічному середовищі багатьох країн світу відбуваються кардинальні трансформаційні зміни результатом яких є формування надскладних виробничих, логістичних та торговельних ланцюжків, що безперечно здійснює вплив на стан облікової політики. Такі ланцюжки дозволяють відстежувати і ефективно контролювати всі стадії виробництва, розподілу і обміну товарів, в якій би точці земної кулі вони не проводилися. В результаті вся світова економіка почала трансформуватися і як наслідок змінюються умови реалізації облікової політики. Так, з вісімдесятих років минулого століття, розгортається епоха аутсорсингу (офшорінгу) виробництва з розвинених країн в юрисдикції з дешевою робочою силою і низькою вартістю факторів виробництва. Аутсорсинг і офшорінг використовуються як спосіб оптимізації господарської діяльності корпорацій з метою збереження і зміцнення конкурентних переваг на світовому і регіональному рівнях. Аутсорсинг (офшорінг), пов'язаний з переходом від інтегрованого виробничого процесу до формування розгалужених, розосереджених виробничих мереж (глобальних вартісних ланцюжків), що призвело до переміщення обробних потужностей в країни, що розвиваються [1, с. 56].

Офшорні компанії здатні надавати замовникам необхідні, а часом і унікальні можливості, які в розвинених країнах недоступні або незрівнянно дорогі. Виносу виробництва за межі розвинених країн сприяло посилення лібералізації виробничих відносин, стрімкий розвиток комунікаційних та інформаційних технологій, зниження ризиків здійснення господарської діяльності в країнах, що розвиваються. Важливим фактором переміщення виробництва товарів і послуг в країни, що розвиваються стала також підтримка урядами цих країн ініціатив щодо захисту прав інтелектуальної власності. В результаті, з метою економії витрат транснаціональні корпорації почали активно переводити свої виробничі потужності в країни, де ці витрати можна було б скоротити. Скорочення витрат досягалося за рахунок використання більш дешевої, ніж в розвинених країнах, робочої сили, дешевих факторів

виробництва, економії за рахунок оподаткування, отримання переваг від податкових, адміністративних та інших пільг. Така практика протягом тривалого часу виправдовувала себе дозволяючи отримувати транснаціональним корпораціям конкурентні переваги. Однак, з початку нульових років багато компаній, розвинених країн (США, Німеччини, Англії та ін.) які раніше переводили свої потужності в офшорні зони головним чином в країни Південно-Східної Азії і Китаю, стали переводити своє виробництво назад на батьківщину, або в сусідні країни. Це явище отримало назву – решорінг. Решорінг (бекшорінг, ніершорінг) в дійсності можна розглядати як реверс аутсорсингу (офшорінгу). Переміщення виробничої діяльності в країну базування (бекшорінг) або в сусідню країну (ніершорінг) незалежно від форми і структури власності може здійснюватися в рамках самої фірми або передаватися на аутсорсинг незалежним постачальникам [1, с. 56]

Таке повернення стає вигідним з кількох причин. Перш за все, відбувається повернення виробництв для яких найбільш актуальним є скорочення витрат на транспортування. Так само як виробництво товарів з великим відношенням ваги до вартості (автомобілі, механізми, верстати, обладнання, важка і об'ємна побутова техніка та ін.). По-друге, до повернення схильні виробництва товарів, яким притаманні часті зміни в споживчому попиті або дизайні (перш за все виробництво автокомплектуючих та автозапчастин). По-четверте, повертається виробництво, в якому необхідний високий рівень контролю менеджменту для дотримання норм якості (наприклад, медичне обладнання). По-п'яте, виробництво, орієнтоване на клієнтів, обмежених у можливості купувати товари, які не є вітчизняного виробництва (продукція ВПК). По-шосте, виробництво товарів, для яких дуже важливо дотримання і захист авторського права і патентів. По-сьоме, решорінг відбувається в галузях, найбільш чутливих до технологій автоматизації і роботизації виробництва. Перш за все це виробництво текстилю та одягу, побутових електроприладів, автомобілів і автокомплектуючих. Крім того, для США поверненню виробництва різних пластиків і продуктів нафтопереробки сприяв бум сланцевого видобутку нафти і газу в цій країні (пластики виготовляються з метану, етану, пропану, бутану, ізобутану, пентану) [2, с. 14-15].

Найважливішою обставиною, що сприяє посиленню решорінга, є те, що сьогодні, в період контрольованої глобалізації будь-яка галузь може опинитися стратегічно залежною від інтересів і політики держави. Як наслідок, в деяких країнах приймаються рішення, які прямо сприяють посиленню тенденцій решорінга. Так в США з лютого 2009 року діє «Акт про відновлення економіки», що включає вимоги до американського бізнесу використовувати матеріали вітчизняного виробництва, в Німеччині прийнята «Національна індустріальна стратегія-2030». В таких умовах багато компаній перебудовують свої стратегії та виробничі мережі на внутрішній ринок. Це стосується не тільки обробної промисловості. Так, деякі французькі та німецькі телекомунікаційні компанії переорієнтуються насамперед на довгострокові замовлення від свого уряду і своїх споживачів [1, с. 63].

Серед найважливіших економічних мотивів рещорінга виділяється значне зростання витрат виробництва за рахунок підвищення вартості оплати праці, в країнах Азії. Так, в Китаї середня оплата праці за останнє десятиліття збільшилася на 320%, що набагато перевищує зростання оплати праці в розвинених країнах. Китайська валюта за останнє десятиліття зміцнилася до долара США більш ніж на 30% і разом з ростом заробітних плат перетворилася на важливий фактор зростання вартості виробництва в Китаї [3, с. 28]:

Посилюється повернення виробництв в розвинені країни і на основі їх масової роботизації, в руслі моделі «Індустрії 4.0». За оцінками Всесвітнього економічного форуму, в 2018 р близько 29% усього робочого часу приходилося на роботів, до 2025 року ця частка перевищить половину. Роботи вже зараз виконують, наприклад, 47% всіх завдань, пов'язаних з обробкою інформації, і 31% робіт, пов'язаних з фізичною працею. Темпи роботизації виробництв за п'ять років (з 2014 по 2018 г.) складають в середньому в світі майже 20% на рік. Роботи виконують завдання швидше людини і обходяться набагато дешевше: наприклад, в автомобільній промисловості Німеччини вартість однієї робочої години людини становить 40 євро, в Китаї – близько 10 євро, а вартість робочої години робота – від 5 до 8 євро. При цьому середня вартість самого промислового робота за період з 2014 по 2018 роки скоротилася на 17% (з \$ 53000 до \$ 44000) [4]. У результаті масової роботизації виробництва в структурі ВВП доходи від капіталу починають замішувати доходи від праці, що робить вигідним розміщення виробництв в розвинених країнах і тим самим підсилює рещорінг.

За характером процедури проведення виділяють кілька форм рещорінга [3, с. 27]:

1) за ступенем переведення потужностей з-за кордону:

- повний рещорінг, коли все виробництво продукту повністю переводиться з-за кордону на батьківщину;

- частковий рещорінг, коли частина виробничих ліній переводиться на батьківщину, а частина виробництва залишається за кордоном;

2) за рівнем передачі функцій сторонній компанії:

- власний рещорінг (in-house reshoring), коли виробничі потужності переводяться з-за кордону на батьківщину в свою компанію, в цьому випадку офшорінг замінюється власним виробництвом;

- сторонній рещорінг (outsourcing reshoring), при якому компанія відмовляється від виробництва за кордоном на користь контрактного виробництва сторонньою компанією на території своєї країни, при цьому офшорінг замінюється аутсорсингом.

Таким чином, під впливом нової технологічної революції – автоматизації праці і впровадження штучного інтелекту відбувається структурна трансформація світової економіки в результаті якої посилюються тенденції рещорінга. Якщо поточний тренд рещорінга збережеться, багатьом країнам, що розвиваються доведеться шукати нові, неklasичні моделі розвитку (модель наздоганяючого розвитку з дешевою робочою силою піде в минуле). Під

впливом сучасних тенденцій виробництво стає все більш капіталоінтенсивним і все менш трудоінтенсивним, аутосорсінг в країни з дешевою робочою силою стає менш вигідним, а фактор географічної близькості до ринків збуту набуває все більшого значення. У зв'язку з цим Україна могла б використовувати процеси решорінга для розміщення виробництв провідних європейських країн на своїй території з огляду на близькість географічного положення до розвинених країн Європи і вигідне географічне розташування. На це і має бути спрямована вітчизняна податкова політика, яка має стимулювати бізнес до інвестицій.

Література:

1. Кондратьев В. Решоринг как форма реиндустриализации. *Мировая экономика и международные отношения*. 2017. № 9. С. 54-65.
2. Зотин А. Роботизация вместо глобализации. Что такое решоринг и чем он опасен. *Коммерсантъ*. URL: <https://kommersant.ru/archive/online/57> (дата обращения 10.03.2020 р.).
3. Шабашкин С. С. Мотивы и перспективы развития решоринга. *Вестник ВГУ. Серия: «Экономика и управление»*. 2017. № 3. С. 27-30.
4. Алаев Ю. Reshoring – что в этом слове для уха русского. Время и деньги URL: <https://www.e-vid.ru/biznes/090120/reshoring-что-v-etom-slove-dlya-ukharusskogo> (дата обращения 14.03.2020 р.).

Малецька О.І.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний аграрний університет,
м. Львів, Україна*

Мирончук З.П.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний аграрний університет,
м. Львів, Україна*

ОСНОВНІ ВИМОГИ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ПРИНЦИПУ «ВИТЯГНУТОЇ РУКИ» В УКРАЇНІ

Ринкові фактори визначають співпрацю між незалежними платниками податків. Однак при взаємодії взаємозв'язаних компаній ці фактори безпосередньо не впливають на відносини, але такі платники часто прагнуть відобразити зростання ринкових факторів при здійсненні їх торгівлі.

Податкове адміністрування вимагає оцінки точності визначення пов'язаних ринкових цін з боку пов'язаних суб'єктів за відсутності ринкових факторів та коригування для наближення комерційних відносин до фактичних ринкових умов. Це коригування згідно з «принципу на відстані витягнутої руки» не впливає на пов'язані з оподаткуванням зобов'язання між взаємозалежними суб'єктами господарювання.

Основна ідея принципу витягнутої руки - це спроба зіставити операції (неконтрольовані і контрольовані) з точки зору податкових вигод, переваг (або недоліків), які вони створюють.

Сутність принципу «витягнутої руки» визначено п. 39.1 ст. 39 Податкового кодексу: податковий контроль за трансферним ціноутворенням передбачає коригування податкових зобов'язань платника податків до рівня податкових зобов'язань, розрахованих за умови відповідності комерційних та/або фінансових умов контрольованої операції комерційним та фінансовим умовам, які мали місце під час здійснення порівнянних операцій, передбачених цією статтею, сторони яких не є пов'язаними особами.

Враховуючи загальні засади спрощення порядку прийняття рішень від імені контролюючих органів, викладені у Законі № 1797, та організаційні зміни у структурі ДФС України, наказом № 399 заступнику керівника та уповноваженій особі контролюючого органу надано повноваження щодо прийняття рішення про проведення (продовження строку проведення) перевірки з питань дотримання платником податків принципу «витягнутої руки». До змін такі повноваження мали тільки керівники контролюючих органів.

Згідно Податкового кодексу до контрольованих операцій належать операції з придбання і продажу товарів (робіт, послуг), які здійснюються за участю ідентифікованих за певними ознаками контрагентів і за умови перевищення встановленого ліміту операцій з кожним окремим контрагентом протягом року.

Перевірки з приводу «витягнутої руки» кардинально відрізняються від інших документальних перевірок, а саме: за підставами призначення, процедурами та строками проведення таких перевірок. У ст. 39 Податкового кодексу зазначено, що перевірка дотримання принципу «витягнутої руки» проводиться відповідно до загальних положень глави 8 розділу II, але враховуються особливості. Порядок проведення перевірок платників податків щодо дотримання ними принципу «витягнутої руки» затверджено наказом №344. Цим наказом визначено, що перевірка з приводу дотримання принципу «витягнутої руки» є формою податкового контролю.

Мінфіном, передбачено, що термін проведення перевірки платника податків з питань дотримання принципу «витягнутої руки» переривається у разі розгляду судом позовів платника податків з питань, пов'язаних з призначенням, проведенням або предметом такої перевірки, до завершення судових процедур. Переривання перебігу строку проведення перевірки здійснюється з моменту початку розгляду судом позовів платника податків та оформлюється наказом, копія якого не пізніше наступного робочого дня вручається платнику податків або його уповноваженому представнику під розписку або надсилається платнику податків.

Для обговорення методології визначення відповідності умов контрольованих операцій принципу «витягнутої руки», застосованої під час

перевірки, контролюючий орган має право проводити зустрічі з платником податків (уповноваженими ним особами).

З метою організації проведення зустрічі з платником податків такому платнику або його уповноваженому представнику направляється письмове повідомлення про запрошення в порядку, визначеному ст. 42 ПКУ, в якому зазначаються підстави запрошення, дата, час і місце проведення зустрічі. Наказ набирає чинності з дня, наступного за днем його офіційного опублікування.

Згідно Податкового Кодексу, умови, за яких госпоперації визнаються такими, що відповідають принципу «вितягнутої руки»:

- якщо ціни (націнки) на товари (роботи, послуги) підлягають державному регулюванню згідно із законодавством, ціна вважається такою, що відповідає принципу «вितягнутої руки», якщо вона встановлена відповідно до правил такого регулювання

- якщо під час здійснення операції обов'язковим є проведення оцінки, вартість об'єкта оцінки є підставою для встановлення відповідності принципу «вितягнутої руки» для цілей оподаткування;

- у разі проведення аукціону (публічних торгів), обов'язковість проведення якого визначена законом, умови, які склалися за результатами такого аукціону (публічних торгів), визнаються такими, що відповідають принципу «вितягнутої руки»;

- якщо продаж (відчуження) товарів, у т. ч. майна, переданого у заставу позичальником з метою забезпечення вимог кредитора, здійснюється у примусовому порядку згідно із законодавством, умови, сформовані під час такого продажу, визнаються такими, що відповідають принципу «вितягнутої руки».

Актуальність цієї теми обумовлена швидким розвитком міжнародної торгівлі та цінами на товари. Враховуючи таку ситуацію, міжнародні торговці завжди шукають способи мінімізації витрат. Такі зміни мають усі можливості значно підвищити зацікавленість імпортерів до механізму попередніх переговорів цін, який наразі є менш поширеним.

Література:

1. Податковий кодекс України URL: <https://buhgalter911.com/uk/normativnaya-baza/nalogovyi-kodeks/>

2. Порядок проведення перевірки умов дотримання принципу «вितягнутої руки» зазнав змін URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100013971>

3. Малецька О.І. Проведення перевірок з питань дотримання платниками податків принципу «вितягнутої руки». *Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Житомир, 9 лист. 2017 р). Житомир: ЖДТУ, 2017. С.129

Насібова О.В.,
к.е.н., докторант
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Харків, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІЛЬГИ

В наукових колах продовжуються дискусії щодо обґрунтованості та ефективності застосування податкових пільг як важелів впливу на національну економіку. З одного боку важливим є трансформаційні перетворення системи податкових пільг задля уникнення зростання негативних наслідків від неефективного та недієвого механізму застосування цих інструментів. Принципового значення набуває питання рівномірного та справедливого розподілення податкового навантаження серед усіх платників податків, що реалізується через скорочення або навіть ліквідацію численних та безсистемних податкових пільг. З іншого боку існує потреба у підтримці та захисті малозабезпечених категорій населення. Встановлення пільг передбачає поліпшення становища окремих осіб, задоволення їхніх інтересів в більш сприятливому режимі. Саме податкова пільга пом'якшує соціальну нерівність, а держава має потенціал забезпечити певні параметри соціальної системи, надаючи можливість відтворюватися та розвиватися. Ефект від використання податкових пільг залежить від стану соціально-економічної системи. Введення податкових пільг у період економічної кризи призводить до стимулювання споживання та заохочення до праці, але зростання пільг переважно для розвитку підвищеного інвестиційного попиту водночас може згорнути трудову активність та сприяти погіршенню соціальних процесів. Крім того, надмірне оподаткування доходів фізичних осіб та використання пільг переважно для захисту пригнічує економічне зростання та соціальний розвиток.

Вагоме значення у процесі розробки та реалізації державної політики соціального захисту населення має визначення ефективності та результативності податкової соціальної пільги, яка застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата (інші прирівняні до неї відповідно до законодавства виплати, компенсації та винагороди), якщо його розмір не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 грн. У статті 169 Податкового кодексу України [1] передбачено розмір податкової соціальної пільги – 100 %, 150 %, 200 % від прожиткового мінімуму для працездатної особи, але на перехідний період, який постійно подовжується, зазначений показник встановлюється у розмірі 50 % прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленого законом на 1 січня звітного податкового року. Слід зауважити, що майже 14 років не набуває чинності норма щодо застосування податкової

соціальної пільги у повному обсязі, що вважається проявом дискримінації платників податку на доходи фізичних осіб. Підвищену податкову соціальну пільгу встановлено у розмірі 100 % загальної соціальної пільги для платника податку, який утримує двох і більше дітей віком до 18 років із розрахунку на кожну таку дитину. У розмірі 150 % загальної податкової соціальної пільги для платника, який є: одинокою матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем) або опікуном, піклувальником – у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років, утримує дитину-інваліда – у розрахунку на кожну таку дитину віком до 18 років; є особою, віднесеною законом до першої або другої категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії Верховної Ради УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи; є учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом; є інвалідом I або II групи, у тому числі з дитинства; є особою, якій присуджено довічну стипендію як громадянину, що зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів; є учасником бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на якого поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». У розмірі 200 % загальної суми податкової соціальної пільги для платника, який є: героєм України, героєм Радянського Союзу, героєм Соціалістичної Праці або повним кавалером ордена Слави чи ордена Трудової Слави, особою, нагородженою чотирма і більше медалями «За відвагу»; учасником бойових дій під час Другої світової війни або особою, яка у той час працювала в тилу, та інвалідом I і II групи, з числа учасників бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; колишнім в'язнем концтаборів, гетто та інших місць примусового утримання під час Другої світової війни або особою, визнаною репресованою чи реабілітованою; особою, яка була насильно вивезена з території колишнього СРСР під час Другої світової війни на територію держав, що перебували у стані війни з колишнім СРСР або були окуповані фашистською Німеччиною та її союзниками; особою, яка перебувала на блокадній території колишнього Ленінграда у період з 8 вересня 1941 року по 27 січня 1944 року.

Динаміка застосування податкової соціальної пільги за 2010–2020 роки представлена в табл. 1.

За результатами табл. 1 можна зробити висновок, що розмір податкової соціальної пільги протягом досліджуваного періоду зростає. Під час оподаткування доходів фізичних осіб застосовується податкова соціальна пільга, яка базується на використанні законодавчо визначених показників, таких як прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата.

Зростання мінімальної заробітної плати у 2017 році по відношенню до прожиткового мінімуму для працездатної особи призвело до обмеження застосування податкової соціальної пільги до доходів переважної більшості працівників, так як розмір їх заробітної плати повинен бути не менше ніж

мінімальна заробітна плата, яка перевищує граничний розмір доходу для застосування податкової соціальної пільги. Таким чином, загальною податковою соціальною пільгою зможуть скористуватися лише працівники, які працюють в режимі неповного робочого часу, але не в усіх випадках. Якщо працівник не відпрацював місячної норми робочого часу з поважних причин (відпустка без збереження заробітної плати, відпустка по догляду за дитиною до трьох років, прогули тощо), заробітна плата може бути менше граничного розміру доходу, і, відповідно виникне право на загальну податкову соціальну пільгу.

Таблиця 1

Податкова соціальна пільга за 2010-2020 роки

Рік	Граничний розмір доходу, грн	Мінімальна заробітна плата, грн	Прожитковий мінімум, грн	Податкова соціальна пільга		
				100%	150%	200%
2010	1220	869	869	434,50	651,75	869
2011	1320	941	941	470,50	705,75	941
2012	1500	1073	1073	536,50	804,75	1073
2013	1610	1147	1147	573,50	860,25	1147
2014	1710	1218	1218	609,00	913,50	1218
2015	1710	1218	1218	609,00	913,50	1218
2016	1930	1378	1378	689,00	1033,50	1378
2017	2240	3200	1600	800,00	1200,00	1600
2018	2470	3723	1762	881,00	1321,50	1762
2019	2690	4173	1921	960,50	1440,75	1921
2020	2940	4723	2102	1051,00	1576,50	2102
2020/2010	+1720	+3854	+1233	+616,50	+924,75	+1233

Джерело: за матеріалами [2; 3]

Податкова соціальна пільга як фінансовий важіль впливу на параметри соціальної системи не забезпечує підвищення платоспроможності громадян, що обумовлено прив'язкою зазначеного показника до прожиткового мінімуму, який є значно менший за реальний його розмір в Україні. Крім того, методика визначення граничного розміру доходу працівника-платника податку, який дає право скористатися податковою соціальною пільгою, потребує удосконалення. Чинний порядок застосування податкової соціальної пільги не забезпечує ефективності та результативності зазначеного інструменту, не виконує належної соціальної функції, оскільки не може застосовуватися до доходів більшості працівників.

Література:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Статистичний щорічник України. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Україна у цифрах і фактах. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

*Орел А.М.,
к.е.н., доцент кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
м.Харків, Україна*

НАЦІОНАЛЬНА ТЕНДЕНЦІЯ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Як відомо головним функціонером при податковому стимулюванні виступає держава, дії якої направлені на забезпечення рівноваги між економічними показниками і показниками задоволення соціальних потреб громадян. Податкове стимулювання дає можливість наповнювати дохідну частину бюджетів за допомогою фіскальних дій, а також регулюючої функції розподіляти фінансові потоки доходів і витрат, які б сприяли активізації економічних процесів.

Фіскальні дії спрямовуються поставленими стратегічними цілями суспільного розвитку в той чи інший його період. Зважаючи на ринкові умови, ефективно податкове стимулювання економічного розвитку будь якої галузі, в тому числі і сільськогосподарського комплексу, повинно спиратися на виважене регулювання попиту і пропозиції, для цього потрібно використовувати сучасні методи застосування податкових заходів стимулювання розвитку виробництва, об'єктивний розподіл державних витрат, застосування пільг, що сприяло б розвитку виробничих процесів і залученню інвестицій, спрямуванню трансфертів на втілення стратегічних програм в практичне буття, мета яких покликана отримати економічний ефект поряд із задоволенням соціальних потреб суспільства.

Раціональне співвідношення між темпами зростання економічних показників і податкових ставок повинні забезпечувати податкові механізми стимулювання розвитку агропромислового комплексу, але спрямування дій для отримання ефекту залежить від оптимальної системи податкового стимулювання. У випадку, коли бажання уряду і бізнесу розходяться, можна зробити висновок про недосконалість податкового стимулювання економічного розвитку.

В системі податкового стимулювання податки виконують наступну роль: за допомогою зменшення податкових ставок, або бази оподаткування стимулюють активні дії бізнесу до розвитку виробничої діяльності, фіскальна роль податків полягає у наповненні скарбниці держави, звісно, збільшення економічних показників сприяють збільшенню її фінансових обсягів[1].

Оптимальна система податкового стимулювання сприятиме при використанні податкових важелів розширенню бізнесових спроможностей, розширенню сфери оподаткування, забезпеченню економічної безпеки країни. Зниження податкового тягаря сприяє заохоченню підприємницьких структур до розвитку виробничої діяльності, до збільшення рівня податкових ресурсів, хоча на перших порах державна економіка страждатиме від нестачі фінансових ресурсів від даних новацій.

Це демонструє потребу в оптимальному поєднанні податкових стимулюючих заходів формування і розвитку податкового потенціалу стосовно визначення розміру податкового тягаря, поєднуючи інтереси держави по наповненню казни і інтереси підприємництва відносно розробки і впровадження довгострокових стратегічних планів.

Очікувані результати від системи податкового стимулювання націлені на розвиток сільськогосподарської виробничої діяльності, збільшення рівня фінансових показників та сприяння залученню інвестиційних коштів. Опрацювання і введення моделі оптимальної системи податкового стимулювання повинно спиратися на стратегічне прогнозування.

Податкові органи проводять моніторинг виконання прогнозних показників з нарахування та сплати податкових платежів. Поряд з цим майже не здійснюється аналіз залежності вище згаданих показників від показників економічного розвитку країни, галузі, регіонів, фінансового стану платників податків. Даний стан речей негативно впливає на результати діяльності податкової служби, органів управління економікою і фінансами на всіх рівнях влади. При цьому податківці прогнозні показники по нарахуванню та сплаті податкових платежів планують від досягнутого. Виконання прогнозних показників здійснюється адміністративними методами. Таким чином, постає необхідність доопрацювання методів аналізу для стратегічного податкового планування, а також з'ясування рівня впливу економічних та фінансових чинників на виконання показників зі сплати податків і зборів.

Недоліки організації процесу податкового стимулювання аграрного комплексу в національному господарстві націлюють на необхідність продовження модернізації відповідних заходів. Однак, будь які процеси реформування потребують попереднього всебічного аналізу функціонування механізму, що потребує зміни з метою виявлення його сильних та слабких сторін.

Основним призначенням податкового стимулювання є, насамперед, спонукання до ділової активності бізнесових структур, які займаються аграрним сектором та мають на меті, при розширенні їх діяльності, акумулювати грошові кошти у бюджети через сплату податкових платежів.

Оскільки від ефективного економічного розвитку аграрного комплексу залежить продовольча і економічна безпека країни, поряд з цим результати діяльності агропромислових підприємств впливають на діяльність галузей, підприємство яких взаємопов'язано з даною сферою, тому коли йдеться про фіскальну ефективність податкової системи в цілому, що сутність її полягає в

одержанні та акумулюванні податкових платежів, формуванні на цій основі дохідної частини бюджету з метою виконання державою завдань економічної і соціальної політики. Виходячи з цього, показником фіскальної ефективності податкової системи є питома вага податкових надходжень у валовий внутрішній продукт.

При розробці системи податкового стимулювання агропромислового комплексу одним із проблемних інструментів є податок на додану вартість, який сплачують споживачі. В структурі бюджету він займає одне із перших місць. Таким чином на якісні результати наповнення бюджету впливають збільшення обсягів господарських оборотів, а не показники ефективності виробничих процесів. Політику стимулювання виробничих процесів податковими механізмами потрібно розробляти в напрямі створення сприятливих умов для отримання ефекту від виробничо-економічних процесів.

Модернізація податкового стимулювання агропромислового комплексу в національному господарстві спонукає до застосування податкових канікул, податкових пільг чи м'якого режиму оподаткування. Використання податкових канікул є найбільш дієвим важелем при здійсненні стимулюючих заходів стосовно активізації економічних процесів. Такі прийоми застосовують в основному при переході на систему землеволодіння на основі приватної власності.

Більша частка агропромислових підприємств мала і має збиткові показники. Податкові потоки в казну бюджету від економіки агропромислового комплексу мають не втішливі показники. Хоча ні в одній економічно розвинутій країні не ставлять за мету якомога більше отримати податків від цієї галузі, а зазвичай механізми податкового стимулювання застосовують для того, щоб створити умови до розширення діяльності агропромислової сфери, ставлячи на меті забезпечення продовольчої безпеки, створення робочих місць на селі і задоволення суспільних потреб громадян, що проживають на сільських територіях.

Одним із способів податкового стимулювання економічним розвитком є створення ефекту від застосування податкової допомоги агропромислового комплексу, що виражається у податковій підтримці рослинництву – на 1 га ріллі, тваринництву на 1 умовну голову, а також відношенням податкової підтримки до ВВП, доданої вартості, обсягу продукції сільського господарства, прибутку [2].

Агропродовольчий сектор України займає одне з провідних місць у системі національної економіки. Зростає питома вага його вкладу у валовий внутрішній продукт країни, формування державного бюджету, експортний потенціал держави [4]. Вітчизняний агропромисловий сектор поступово стає конкурентоспроможним на аграрних ринках, збільшується його частка у загальносвітових обсягах виробництва стратегічно важливих видів сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів. Зростає споживання основних продуктів харчування населенням України.

Література:

1. Білик М. Д. Податкова система України : навч.-метод. посіб. / М. Д. Білик, І. А. Золотько. К. : КНЕУ, 2006. 192 с.
2. Дубинецька П. П. Податкове регулювання в системі управління національним господарством. Львів, 2015. 254 с.
3. Іванов Ю. Б. Податковий менеджмент : підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. К. : Знання, 2008. 488 с.
4. Олійник О. В. Податкова система : навч. посіб. / О. В. Олійник, І.В. Філон. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 456 с.

*Приймакова Ю.А.,
аспірант кафедри «Економіка підприємства»
Донбаської державної машинобудівної академії,
м.Краматорськ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Ситуація, яку ми зараз переживаємо з моменту спалаху епідемії в Китаї, істотно змінила уявлення про сучасні технології ведення бізнесу: інтернет і цифрові платформи стали майже головним засобом існування бізнесу, спільнот, держав. У зв'язку з цим, коли в більшості країн (близько 80%) ввели режим повної ізоляції, у решти (20%) часткову ізоляцію, вага продажів в мережі інтернет досягла рекордно високих показників: коронавірус прискорив цифровізацію економіки в десятки разів.

Для багатьох виробників умовою виживання, успішного функціонування і задоволення потреб споживачів є створення власного віртуального збутового каналу. Це є тенденцією і попередженням, щоб світ, в умовах прискорення глобалізації, об'єднався навколо однієї платформи для вільної торгівлі. Розвиток електронної комерції дає безліч можливостей: зниження витрат на ведення бізнесу «он-лайн» завдяки низькій вартості обміну інформацією, зниження витрат на рекламу, швидке поширення інформації, цілодобовий зв'язок з потенційними бізнес-партнерами, логістика, доступ до світових цін на подібну продукцію, підписання угод, ділових паперів і звітування з використання електронних цифрових підписів, миттєве проведення грошових трансакцій та ін.

Вищевказані тенденції призвели до значного збільшення концентрації фінансів в цифровій сфері, що потребує ефективного обліку і оподаткування за місцем надання товару (послуги) покупцеві.

В 2015 році з метою запобігання виведенню прибутків з-під оподаткування і боротьби зі зменшенням податкової бази на світовому рівні Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) розроблено «План BEPS» (Base Erosion and Profit Shifting) [1]. У ньому затверджені 15 необхідних заходів

для перегляду умов міжнародного оподаткування, в тому числі і щодо можливості контролю «цифрових» податкових злочинів.

Вже у 2019 році міжнародна спільнота почала активно обговорювати втілення нового етапу всесвітньої податкової реформи – «Плану BEPS 2.0.» (Base Erosion and Profit Shifting 2.0) [2]. Він пов'язаний з реалізацією Програми роботи з вирішення податкових викликів цифрової економіки, прийнятою Inclusive Framework (група із 135 країн, включно з Україною, які співпрацюють в рамках Програми розширеного співробітництва Плану дій BEPS ОЕСР/G20) та складається із двох компонентів.

Компонент 1 (Pillar One) стосується насамперед цифрового бізнесу та Інтернет-торгівлі. Зосереджений на вирішенні питання, як традиційні правила трансфертного ціноутворення та застосування принципу «витягнутої руки» можуть бути модифіковані з урахуванням змін, пов'язаних із діджиталізацією світової економіки. Регулює правила розподілу податкових прав між юрисдикціями, а також нового порядку розподілу прибутку.

Компонент 2 (Pillar Two) зосереджений на запобіганні можливості транснаціональних корпорацій (ТНК) виводити прибутки в юрисдикції, де вони взагалі не оподатковуються, або оподатковуються за низькою ставкою. ОЕСР розроблено Глобальну пропозицію щодо протидії розмиття податкової бази (Global Anti-Base Erosion, далі – GloBE) з застосуванням мінімальної ефективної ставки податку для оподаткування прибутку ТНК та містить чотири правила:

1. «Правило включення доходу» («an income inclusion rule»), відповідно до якого відбуватиметься оподаткування прибутку дочірніх компаній (представництв, контрольованих компаній), якщо їх прибуток було оподатковано за ставкою, яка є нижчою за узгоджену мінімальну ставку оподаткування.

2. «Правило обов'язкових платежів» («an undertaxed payments rule»), яке буде діяти шляхом відмови у визнанні податкових витрат платника податків або додаткового оподаткування «джерела» виплати при здійсненні платежу на користь пов'язаної сторони, якщо цей платіж обкладається в країні отримувача податком нижче мінімальної ставки.

3. «Правило переходу» («a switch-over rule»), яке буде введено в угоди щодо уникнення подвійного оподаткування та дозволить юрисдикції, з якої виплачується дохід (що не оподатковується та/або оподатковується за низькою ставкою), перейти від звільнення від податків до оподаткування такого доходу за мінімальною ставкою.

4. «Податкове правило, яке доповнить правило обов'язкових платежів» («a subject to tax rule that would complement the undertaxed payment rule»), що передбачає обмеження надання податкових переваг за договорами про уникнення подвійного оподаткування при здійсненні платежів на користь нерезидентів щодо окремих видів доходу, якщо такі виплати оподатковуються в країні отримувача за ставкою нижчою, ніж мінімальна ставка оподаткування [3].

ОЕСР планує досягнути глобального рішення за обома напрямками BEPS 2.0 не пізніше липня 2020 року. Практично одночасно з обговоренням плану дій міжнародною спільнотою, в Україні Верховна Рада 16 січня 2020 р. ухвалила Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» (№ 1209-1 від 19.09.2019 р.) та Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» (№ 1210 від 30.08.2019 р.) [4].

Головна ідея законопроектів – боротьба з офшорами і відтоком капіталу в низькоподатковій юрисдикції. З цією метою в Україні вводяться правила щодо оподаткування контрольованих іноземних компаній, нова звітність з трансфертного ціноутворення, запроваджується взаємоузгоджувальна процедура, посилюються вимоги до постійних представництв тощо (заходи, що було передбачено Планом дій BEPS).

Література:

1. Офіційний сайт Base erosion and profit shifting. URL : <http://www.oecd.org/tax/beps/> (Дата звернення: 11.05.2020) .

2. Офіційний сайт Base erosion and profit shifting 2.0. URL : <https://home.kpmg/content/dam/kpmg/bh/pdf/2019/10/tax-alert-base-erosion-and-profit-shifting.pdf> (Дата звернення: 11.05.2020) .

3. Мішин М., Шолохова А. План дій BEPS 2.0: що передбачає подальша реформа міжнародного оподаткування, які компоненти включає план і коли очікувати на зміни. URL : <https://mind.ua/openmind/20207189-plan-dij-beps-2-0-shcho-peredbachae-podalsha-reforma-mizhnarodnogo-opodatkuvannya> (Дата звернення: 11.05.2020) .

4. Павло Харламов «Все серйозно: як депутати перекроюють податкове законодавство і чим це загрожує платникам податків» Спецпроект «Податкова реформа». URL : <https://mind.ua/publications/20207025-vse-serjozno-yak-deputati-perekroyuyut-podatkove-zakonodavstvo> (Дата звернення: 11.05.2020) .

*Сколотій І.В.,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту,
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва,
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Податкова система кожної держави – одна з головних складових формування й розвитку економіки. Вона визначає умови і рівень розвитку держави, її соціальної сфери, обороноздатності, внутрішньої і зовнішньої політики. Податкова система України – одна з найбільш громіздких і найменш ефективних у світі. На необхідність реформування української податкової системи вказують ряд проблем, основними з яких є тінізація економіки, непрозорі схеми адміністрування податків і зборів, низький рівень довіри суспільства до податкової служби.

Закріплення ринкових відносин в Україні вимагає перегляду поглядів на систему бухгалтерського обліку, його методологічні і організаційні процеси. За останній час у нашій країні спостерігалися істотні зміни в системі законодавства. Ці зміни докорінно торкнулися і системи оподаткування. Можна стверджувати, що в нашій країні відбувається податкова реформа.

Відносно діяльності сільськогосподарських підприємств зміни в податковому законодавстві не можна вважати суттєвими, але тим не менш, вони впливають на діяльність та фінансові результати аграрних підприємств.

Одним з найвагоміших факторів, який впливає на формування облікової політики підприємства є система оподаткування. Податкова політика для сільськогосподарських товаровиробників є пільговою порівняно з чинною системою оподаткування в інших галузях в національній економіці України.

Податки безпосередньо впливають на економічне зростання сільськогосподарських підприємств. Це дає підставу вважати, що регулювання системи оподаткування має бути основною функцією держави в регулюванні аграрної економіки. Стійка податкова система оптимізує умови ефективного розвитку аграрної сфери, при цьому різниця між податковим потенціалом і податковим тягарем в довгостроковому періоді прагне до нуля.

Враховуючи особливості та велику ризиковість діяльності сільськогосподарських товаровиробників, оподаткування сільськогосподарських підприємств завжди було одним із особливих видів податкових взаємовідносин. З часів незалежності України постійно виникало питання державної підтримки та захисту вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників в ціновій, соціальній та податковій політиці [1].

В Україні практично відсутні програми прямих дотацій галузі чи підтримки мінімальних цін на продовольство. У зв'язку з цим збереження податкових пільг є критично важливим для конкурентоспроможності галузі на

зовнішніх ринках, однак податкові пільги для АПК протягом останніх трьох років зменшуються із року в рік [2].

У цілому спеціальні режими оподаткування аграрного сектору стимулюють розвиток сільськогосподарських підприємств. Водночас постає проблема врегулювання виконання завдань шляхом реформування системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в Україні. З метою пошуку напрямів поліпшення механізму оподаткування необхідне достовірне ведення податкового обліку та своєчасне складання звітності.

Сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського виробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75%, належать до четвертої групи платників єдиного податку.

Основна перевага єдиного податку четвертої групи – значне зменшення тиску на виробників сільськогосподарської продукції; фіксована величина податку стимулює ефективне і раціональне господарювання, що сприяє нарощуванню обсягів виробництва і зростанню рівня прибутковості їх діяльності; скорочення витрат на ведення бухгалтерського і податкового обліку і складання податкової звітності [3].

Об'єктом оподаткування єдиним податком четвертої групи є площа сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду, що перебуває у власності підприємства або в користуванні, у тому числі на умовах оренди. Однак, до розрахунку єдиного податку необхідно включати лише земельні ділянки, право користування якими зареєстроване відповідно до норм земельного законодавства.

Базою для нарахування єдиного податку четвертої групи є поточна нормативна грошова оцінка землі з урахуванням коефіцієнта індексації, який на 2020 рік дорівнює 1(одиниці) згідно чинного законодавства [4].

Ставки єдиного податку четвертої групи значно зросли порівняно зі ставками колишнього ФСП і становлять: для ріллі, сіножатей і пасовищ – 0,95%, а для тих, що розташовані в гірських зонах та на поліських територіях, – 0,57%; для багаторічних насаджень – 0,57%, а для тих, які розташовані у гірських зонах та на поліських територіях, – 0,19%; для земель водного фонду – 2,43%; для закритого ґрунту – 6,33%.

Згідно Податкового Кодексу України базовим податковим (звітним) періодом для єдиного податку четвертої групи є календарний рік, який починається з 1 січня і закінчується 31 грудня того ж року [5].

Платники єдиного податку четвертої групи самостійно обчислюють суму податку щороку станом на 1 січня і не пізніше 20 лютого поточного року подають відповідному контролюючому органу за місцезнаходженням платника податку та за місцем розташування земельної ділянки Податкову декларацію платника єдиного податку четвертої групи на поточний рік за встановленою формою – загальну щодо всієї площі земельних ділянок та звітну щодо кожної земельної ділянки відповідно. Разом із Податковими деклараціями

підприємства надають Відомості про наявність земельних ділянок та Розрахунок частки сільськогосподарського тваровирництва.

На відміну від ФСП єдиний податок четвертої групи сплачується щоквартально протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу за такою схемою: у I кварталі – 10%; у II кварталі – 10%; у III кварталі – 50%; у IV кварталі – 30% [5].

Облік розрахунків за єдиним податком в умовах ринкової економіки посідає важливе місце в системі облікової інформації і вимагає ефективної й раціональної організації методики згідно з бухгалтерським та податковим законодавством. Чітка побудова документального відображення та організації аналітичного обліку єдиного податку на підприємствах АПК формує прозору інформацію щодо нарахування та сплати зобов'язань до бюджету.

Але в той же час слід вказати і на недоліки єдиного податку 4 групи, такі як: підвищено ставки єдиного податку; практично весь податковий тиск перекладено на землю; визначення ставок податку здійснюється на недосконалій базі грошової оцінки угідь через нерозвиненість ринку землі; цей податок ставить у нерівні умови платників податків, які мають у валовому виробництві різне співвідношення рослинницької та тваринницької продукції. Із вищезазначеного можна зробити висновок, що реформування системи оподаткування АПК неминуче, так як це одна з вимог ключового кредитора України - Міжнародного валютного фонду.

Перспективні напрями подальших наукових розробок щодо вдосконалення податкових стосунків в аграрній сфері такі: розробка схеми економікоматематичної моделі, що оптимізує податкові стосунки в агросфері; виявлення напрямів трансформації структури оподаткування, орієнтованих на підвищення економічної ефективності аграрного виробництва; подальше поглиблення теоретичних досліджень з цієї проблеми, вирішення конкретних практичних завдань підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва [6].

Реформування системи оподаткування сільськогосподарських підприємств безпосередньо впливає на удосконалення бухгалтерського та податкового обліку і звітності, як основних складових цієї системи. З цією метою запропоновано розробити первинні документи для відображення нарахованої суми єдиного податку та його розподілу за об'єктами обліку витрат в рослинництві.

Література:

1. Давиденко Н.М. Вплив податкової реформи на сільськогосподарські підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 1. С. 250-253.
2. Значне зростання ставок єдиного податку загрожує фінансовій стабільності сільгосппідприємств: за даними Інституту аграрної економіки. URL: <http://e-finance.com.ua/show/203955.html>. (дата звернення 30.04.2020р.).
3. Тофан І. М. Перспективи платників єдиного податку. *Бізнес Інформ*. 2014. № 3. С. 321-325.

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році. Закон України від 07.12.2017р. № 2245-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172245.html. (дата звернення 30.04.2020р.).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи. Закон України від 28 грудня 2014 р. № 71-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 7-8.

6. Жидяк О.Р. Удосконалення податкових відносин та підвищення ефективності аграрної сфери економіки //Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1857> (дата звернення 29.04.2020р.).

Степаненко С. В.,
к.е.н., старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та фінансів, Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету м. Харків, Україна

Руденко С. В.,
к.е.н., доцент кафедри обліку та аудиту, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені П. Василенка м. Харків, Україна

НАПРЯМКИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах обмеженості фінансових можливостей країни й необхідності інституціоналізації нових економічних взаємовідносин держави в особі податкових органів і господарюючих суб'єктів зростає роль податкового контролю як важливого елемента в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки. Ефективний податковий контроль (важлива складова функціонування податкової системи в економічному й соціальному контексті), з огляду на необхідність забезпечення фінансових потреб держави, має базуватись на засадах формування максимально зручних і необтяжливих умов оподаткування бізнесу, в тому числі за рахунок подолання нерівномірного розподілу податкового навантаження в економіці, впорядкування системи планування, організації і здійснення податкових перевірок, використання сучасних аналітичних інструментів їх проведення, сприяння підвищенню податкової культури, дисципліни у суспільстві й ефективності податкового адміністрування загалом.

Податкові надходження становлять основу надходжень Державного бюджету: за період 2014-2019 рр. частка податкових надходжень знаходиться в

діапазоні 76,57 % – 81,76 % від загальної суми надходжень бюджету [1], тому від ефективності податкового контролю залежить рівень наповнюваності бюджету і його платоспроможність. Ефективність податкового контролю є однією з ключових умов забезпечення ефективності всієї системи податкового адміністрування.

Державний податковий контроль є суттєвим елементом державного регулювання економіки, обов'язковою умовою ефективного функціонування фінансової системи й економіки країни в цілому. Від ефективності податкового контролю значною мірою залежить економічний добробут держави та її безпека.

В науковій літературі державний податковий контроль в широкому значенні слова визначається як спеціальний спосіб забезпечення законності. До його основних задач відносяться забезпечення надходжень до бюджетів різних рівнів всіх передбачених законодавством податків і платежів, перешкоджання ухилянню від сплати податків (тобто податковий контроль виступає як перевірка виконання законів, виправлення помилок і порушень).

Податковий контроль як елемент управління оподаткуванням є необхідною умовою існування ефективної податкової системи; забезпечує зворотний зв'язок платників податків з органами державного управління, які наділені особливими правами й повноваженнями з усіх питань оподаткування. Податковий контроль – завершальна стадія податкового адміністрування, один з елементів методики планування податкових доходів бюджету. Податковий контроль як складова частина державного управління економікою має певну специфіку практики застосування і цільову спрямованість, що відрізняє його від інших видів контролю.

За досліджуваній період кількість перевірок в цілому по Україні зменшується з 33613 у 2014 р. до 13877 у 2019 р. Зниження зумовлене як скороченням планових, так і позапланових перевірок.

Сума донарахованих грошових зобов'язань, як свідчить висхідна динаміка лінії тренду, має нестійку тенденцію до зростання за досліджуваній період.

У 2014 році на одну перевірку приходилося 236,9 тис. грн. донарахованих грошових зобов'язань, у 2015 р. – 212,9 тис. грн., у 2016 р. – 330,2 тис. грн., у 2017 р. – 850,4 тис. грн., у 2018 р. – 720,8 тис. грн., у 2019 р. – 947,5 тис. грн., що свідчить про підвищення ефективності податкових перевірок.

Найбільша кількість податкових перевірок у 2019 році проведена у м. Київ – загальною кількістю 3878 (з них 899 планових і 2979 позапланових); Харківській – 1392 (з них 467 планових і 925 позапланових), Дніпропетровській – 1292 (з них 207 планових і 1085 позапланових), Одеській – 1060 (з них 279 планових та 781 позапланових) та Львівській області – 561 (з них 144 планових та 417 позапланових). Найменша кількість - в Херсонській (137, з них 50 планових та 87 позапланових), Житомирській (134, з них 41 планових та 93 позапланових), Чернівецькій (129, з них 70 планових та 59 позапланових), Закарпатській (118, з них 59 планових та 59 позапланових) та

Луганській області (109, з них 30 планових та 79 позапланових), що пов'язано з рівнем ділової активності в цих регіонах.

В ретроспективному періоді 2014-2018 рр. п'ятірку регіонів з найбільшою кількістю перевірок сформували м. Київ, Дніпропетровська, Харківська, Львівська й Одеська області протягом всього періоду. За показником суми донарахованих грошових зобов'язань, яка підлягає погашенню, за 2019 р. лідирує Луганська область (29,95 % від загальної суми донарахувань по Україні), Дніпропетровська (10,71 %), Київська (10,49 %), Вінницька (5,29 %), Миколаївська (5,14 %) (рис. 3). За попередні роки найбільша сума донарахованих грошових зобов'язань зафіксована у м. Київ (33,05 % у 2014 р., 35,08 % у 2015 р., 36,31 % у 2016 р., 13,77 % у 2017 р., 21,09 % у 2018 р.). Зазначені суми за іншими областями значно нижчі, порівняно з м. Київ.

Виявлені в результаті аналізу закономірності свідчать про те, що найбільша кількість податкових перевірок за період 2014-2019 рр. здійснюється в м Києві, Харківській, Дніпропетровській, Одеській і Львівській областях. Найменша кількість - в Херсонській, Житомирській, Чернівецькій, Закарпатській, Луганській, Донецькій, Кіровоградській областях. Що стосується суми донарахованих грошових зобов'язань, то найбільша їх сума за період 2014-2018 рр. зафіксована також в м. Київ. Натомість у 2019 р., найбільша сума донарахованих грошових зобов'язань, яка підлягає погашенню, зареєстрована в Луганській області, в якій здійснено найменше перевірок, що свідчить про високу частку податкових порушень по області за підсумками 2019 р.

Протягом 2014-2019 рр. спостерігається підвищення ефективності податкового контролю в Україні з огляду на показник суми донарахувань, що приходиться на 1 перевірку. Проте, з іншої сторони, зростання цього показника може бути свідченням зниження податкової дисципліни. Дане твердження підтверджується високим рівнем тінізації економіки, який становить 23,8 % від загального обсягу ВВП [2].

Основними проблемами здійснення податкового контролю в Україні є: присутність корупційної складової у вирішенні «проблемних» питань за результатами контролю податкових органів; часто невинуваті завдання і методи контрольної роботи податкових органів; відсутність податкової свідомості у платників податків, спрямованої на самостійне належне обчислення податкових зобов'язань, добровільну їх сплату; низький рівень податкової культури платників податків, зумовлений насамперед постійними й численними нововведеннями у вітчизняному законодавстві, відсутністю завчасної поінформованості платників про очікувані зміни у ньому.

З огляду на існування ряду проблем в процесі перевірки, шляхами підвищення ефективності податкового контролю виступає гармонізація відносин між платниками податків і податковими органами у процесі здійснення податкового контролю. Концептуальна модель гармонізації взаємовідносин учасників податкового контролю має базуватися на таких першоосновах:

1) узгодження цілей учасників податкового контролю: створення сприятливого податкового середовища для ведення бізнесу на засадах зниження тягаря оподаткування й гуманізації взаємовідносин учасників контрольно-перевірочного процесу для зняття напруги, утвердження порозуміння, уникнення конфліктів між учасниками контролю; забезпечення фінансових інтересів держави, ефективності адміністрування податків і зборів, підвищення податкової культури й дисципліни у суспільстві, виховання соціально відповідального платника податків у результаті підвищення ефективності податкового контролю;

2) узгодження можливостей учасників податкового контролю: вдосконалення механізмів і методів здійснення податкового контролю й підвищення його ефективності, забезпечення сплати до бюджету донарахованих за результатами перевірок податкових зобов'язань і штрафних санкцій; узгодження вимог органу контролю і обов'язків, прав і свобод суб'єкта господарювання; узгодження податкових надходжень і фінансових санкцій з платоспроможністю платника податків; забезпечення суспільної дисципліни та законності у процесі контрольно-перевірочної роботи;

3) узгодження інтересів учасників податкового контролю: формування позитивної громадської думки щодо контролюючих органів, підвищення податкової свідомості платників на засадах добровільної сплати податків; встановлення оптимального рівня оподаткування, що відповідає соціально-економічним інтересам держави, і є прийнятним для платників податків з огляду на визначений рівень податкового навантаження; зниження тиску податкового контролю на бізнес при підвищенні податкової культури та дисципліни у підприємницькому середовищі; співпраця громадських організацій і платників податків з податковими органами.

Перспективами дослідження в даному напрямку є пошук резервів підвищення ефективності податкового контролю на основі гармонізації відносин між платниками податків і податковими органами у процесі здійснення податкового контролю.

Література:

1. Доходи держбюджету України. Веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2019/>

2. Тіньова економіка в Україні. Веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>

*Цуркан О.В.,
студентка інженерно-економічного факультету
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

*Крюкова І.О.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Аграрний сектор України сьогодні є одним з найбільш стабільних та динамічних у своєму розвитку видів економічної діяльності національної економіки. Темпи валового виробництва характеризуються сталою позитивною динамікою зростання, обсяг валової доданої вартості галузі становить 360,7 млрд. грн. або 11,9% від вартості за всіма видами економічної діяльності (третє місце у рейтингу формування валових показників національної економіки після промисловості та оптової і роздрібної торгівлі). Рівень рентабельності аграрного бізнесу за підсумками 2018р. становить 18,3% по порівнянні із середнім показником за видами економічної діяльності 8,1% (друге місце у рейтингу рентабельності галузей після оптової та роздрібної торгівлі) [6].

Разом з тим, в силу специфіки свого розвитку, сільське господарство постає практичною єдиною сферою суспільного матеріального виробництва, яке потребує виважених та ефективних механізмів державного захисту, в т.ч. й у сфері оподаткування. Прямі державні дотації, які передбачаються як альтернативний механізм надання підтримки аграрним підприємствам, на думку учасників ринку, є недостатньо ефективними і сприятимуть посиленню корупції. Відповідно до чинних міжнародних правових норм, обсяг прямих дотацій становлять щорічно в середньому 3-5 млрд. грн., в той час як аграрії змушені направляти до бюджету понад 20 млрд. грн. на рік [2].

Якщо говорити про всі надходження від аграрних підприємств, то в 2018 році вони сплатили податки загальною сумою 193,5 млрд грн. [4]

До найбільш актуальних проблем реформування оподаткування аграрного сектора України можна також віднести: скасування спеціального режиму оподаткування і пов'язану з нею боротьбу за бюджетні дотації виробникам сільськогосподарської продукції; реформи адміністрування податкових розрахунків виробників сільськогосподарської продукції; постійні зміни в системі електронного адміністрування податків; розробку проекту про введення мінімального соціального податкового зобов'язання з 1 га, зростання мінімальних розмірів ставок податку на землю [2].

З 1 січня 2015 року вступила в дію нова податкова реформа, яка спричинила значний вплив на аграрний сектор України. Для сільського господарства замість фіксованого сільськогосподарського податку

запроваджено єдиний податок для платників четвертої групи. Згідно з Податковим кодексом України [5], сільськогосподарські товаровиробники мають право вибрати одну з двох можливих систем оподаткування своєї діяльності, а саме загальну систему оподаткування (сплата податку на прибуток) чи спрощену систему оподаткування (сплата єдиного податку четвертої групи). Сплата єдиного податку за системою, передбаченою для четвертої групи платників, сьогодні є найбільш популярним механізмом оподаткування агроформвань.

Єдиний податок перераховують до місцевого бюджету за місцем розташування земельної ділянки протягом 30 календарних днів після закінчення звітного кварталу. Така диференціація передбачена для того, щоб забезпечити рівномірність надходжень податкових платежів до бюджетів. Як свідчать статистичні дані, найвищий показник суми усіх сплачених податків та зборів в розрахунку на 1 га мають малі підприємства – 79 тис. грн / га, а єдиного податку 4 групи – середні за розміром підприємства – 6,1 тис. грн/га. [4]

Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників податком на прибуток здійснюється на загальних умовах за ставкою 18%.

Починаючи з 01.01.2017 р. сільськогосподарські товаровиробники сплачують ПДВ на загальних засадах. У відповідності з Податковим Кодексом України тимчасово звільняються від оподаткування ПДВ операції з вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту: з 01.09.2018 р. до 31.12.2021 р. соєвих бобів; з 01.01.2020 р. до 31.12.2021 р. насіння свиріпи або ріпаку. При цьому дане положення не розповсюджуються на сільськогосподарські підприємства, які самостійно виростили зазначені культури та експортують їх.

Спеціальний режим оподаткування ПДВ розглядався засобом державної підтримки розвитку аграрної сфери. Тому з метою певної компенсації можливих втрат від скасування спеціального режиму ПДВ діючим законодавством було передбачено сплата бюджетних дотацій для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції (державна фінансова компенсація за бджолосімі, закупівлю племінних тварин, вартості тваринницьких об'єктів, підтримки садівництва, виноградарства і хмелярства, підтримки фермерства).

Сьогодні роль аграрного сектору у формуванні податкових надходжень держави за рахунок ПДВ є незначною. Частка ПДВ галузі у структурі податкових надходжень Державного бюджету у 2018р. становить близько 0,4%, в т.ч. ПДВ на додатну вартість сільськогосподарських підприємств з сільськогосподарськими товарами – 1637,5 тис. грн., ПДВ на додатну вартість за операціями з зерновими та технічними культурами – 1237,6 тис. грн., за операціями із продукції тваринництва – 135,8 тис. грн. [1]

Постійні зміни у податковому законодавстві, в т.ч. для сільського господарства, останніми роками призвели до фактичного зрівняння умов господарювання у сфері оподаткування для аграрного бізнесу та для інших видів

економічної діяльності, без врахування підвищеного ступеня вразливості та ризикованості сільськогосподарського виробництва. Відмова від пільгових механізмів у податковій політиці держави спричинила зростання рівня податкового навантаження на агробізнес в цілому. Так, за період дії сплати єдиного податку податкове навантаження на галузь зросло більш ніж у 2 рази. За даними експертів збільшення податкового навантаження, в свою чергу, веде до зміни загальної суми витрат сільськогосподарських виробників. Таким чином, господарства з низькою ефективністю виробництва практично втрачають шанси на своє існування. [3].

За ряд останніх років основними тенденціями розвитку аграрного бізнесу, які здійснюють відповідний вплив на формування податкових потоків у галузі, виявились наступні:

1) скорочення кількості найманих працівників, зайнятих у сільськогосподарських підприємствах (за останні вісім років на 26,5%);

2) практично найнижчий рівень оплати праці в галузі (7557 грн.) серед всіх видів економічної діяльності (крім галузі тимчасового розміщення і організації харчування), що потенційно скорочує обсяги податкових потоків та обов'язкових соціальних платежів, які акумулюються в аграрному бізнесі;

2) збільшення кількості та зростання масштабів діяльності крупних агрохолдингів та агрокомпаній, що за умови сплати єдиного податку не відображається на обсягах податкових платежів;

3) зростання рівня податкового навантаження сільськогосподарських виробників, поступова відмова від пільгового оподаткування та скорочення обсягів і програм державної фінансової підтримки агробізнесу;

4) відміна мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення та дискусійність питання щодо бази оподаткування за умови формування вільного ринку обігу земельних ділянок;

5) відмова від врахування специфічних ознак аграрного бізнесу, які здійснюють вагомий вплив на результати сільськогосподарської діяльності та фінансові можливості більшості аграрних виробників щодо сплати податків та інших обов'язкових платежів.

Врахування цих тенденцій має стати в основі удосконалення діючого механізму оподаткування в аграрному бізнесі та вибору важелів і методів оподаткування, які крім основної фіскальної функції, мають виконувати функцію стимулювання підприємницької діяльності та формування передумов створення інвестиційно привабливого національного сільського господарства.

Література:

1. Звіт про виконання державного бюджету України за 2018. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya>.

2. Корольова Н.В. Сучасні тенденції оподаткування сільськогосподарських підприємств України. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1739>.

3. Мальшакова С. О. Четверта група платників єдиного податку/ С. Мальшакова URL:<https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-nalogooblozhenie-selхозpredpriyatij-12- chetvertaya-gruppa-platelshhikov-edinogo-naloga>.

4. Податкове навантаження та соціальна віддача аграріїв: чому надходження за 4 роки зросли в 23 рази? URL: gri-gator.com.ua/2019/08/30/podatkove-navantazhennia-ta-sotsialna-viddacha-ahrariiv

5. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Сільське господарство України. 2018: стат зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2018. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_sg2017_pdf.pdf

СЕКЦІЯ 3 РОЗВИТОК ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ АУДИТУ І КОНТРОЛЮ

*Андрушко Р.П.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Львівський національний аграрний університет*
*Кулина С.Б.,
студентка економічного факультету
Львівський національний аграрний університет
м. Львів, Україна*

ДОЦІЛЬНІСТЬ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК

На даний час більшість підприємств аграрного сектору чітко усвідомлюють вагомість і закономірність розширення виробництва та підвищення рівня прибутковості за допомогою впровадження інновацій. В цій ситуації визначальне місце належить державній підтримці стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК, яка повинна здійснюватися на системній та послідовній основі. Аналіз діючих формальних норм у сфері розвитку аграрних відносин свідчить про те, що як в концептуальному плані, так й в обґрунтуваннях прикладного характеру інституціональне регулювання розвитку інновацій здійснюється в умовах відсутності єдиного системного підходу, чіткої методології та комплексної оцінки трансформацій.

Безпосередньо у більшості підприємств АПК не виокремлюється такий об'єкт управлінського обліку як інноваційні витрати та доходи, відсутня і налагоджена система оперативного контролю.

Інноваційна діяльність є важливою складовою системи заходів щодо прискорення розвитку виробництва, підвищення його конкурентоспроможності й ефективності. У наукових дослідженнях застосовують дане поняття як функціонування організаційних структур на кожному етапі інноваційного процесу від створення новацій (здійснення маркетингових досліджень, проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок, їх експериментального освоєння й апробації, оформлення у вигляді звітів, матеріального стимулювання науковців і винахідників, охорони новацій як об'єктів інтелектуальної власності) до впровадження у виробництво (перетворення в інновації).

За економічною суттю інновації - це нововведення, використання яких зумовлює якісні зміни у виробництві та отримання соціально-економічної вигоди [2].

Інновації (від лат. *innoyatio* - поновлення, зміна) - нові досягнення в галузі технології чи управління, призначені для використання в операційній, інвестиційній чи фінансовій діяльності підприємства.

В основі інноваційного процесу лежить створення, освоєння і поширення інновацій, необхідними властивостями яких є науково-технічна новизна, практичне їх застосування і комерційна реалізованість з метою задоволення нових суспільних потреб.

Агроінноваційні продукти – це витрати підприємства на створення, вдосконалення або придбання активів (продуктів), які є інноваціями.

Інноваційна діяльність стосується не лише виробництва інноваційного продукту, а претендує на більш широкий обсяг, який охоплює технологічні інновації (інноваційна діяльність, пов'язана із впровадженням нових технологій: виробництва, логістики, менеджменту, маркетингу, обліку, аналізу, контролю), ринкові інновації (інноваційна діяльність, пов'язана із засвоєнням нових ринків збуту існуючих або інноваційних продуктів, товарів, послуг), культурні інновації (інноваційна діяльність, спрямована на перепрограмування інноваційного мислення учасників бізнес-процесів, на розвиток інтелектуальної складової власного капіталу).

У відповідності до п. 1. Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4], облік інновацій та інноваційної діяльності відноситься до об'єктів внутрішньогосподарського (управлінського) обліку.

Відповідно до діючих національних стандартів, визначення об'єктів обліку «інновація» та «інноваційні витрати» не має. Крім цього, дані об'єкти не відображені відповідними показниками у фінансовій звітності.

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати» [5], їх можна зарахувати до числа загальновиробничих витрат у складі тих, що призначені для вдосконалення технології й організації виробництва.

У складі загальновиробничих витрат інноваційні затрати наприкінці місяця розподіляються між окремими видами продукції. З огляду на тривалий період формування собівартості сільськогосподарської продукції (близько 1 року), такий спосіб відображення в обліку витрат на інновації має низку недоліків.

Іншим способом обліку інноваційних витрат в сільськогосподарських підприємствах є застосування рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності». Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», до цієї групи належать витрати на дослідження та розробку.

Можливо було б застосовувати рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів», якщо результат не може бути відомим у звітному періоді.

Отже, враховуючи специфічні особливості діяльності підприємств АПК, необхідно самостійно приймати рішення щодо вибору методики відображення в обліку витрат, пов'язаних з інноваційною діяльністю.

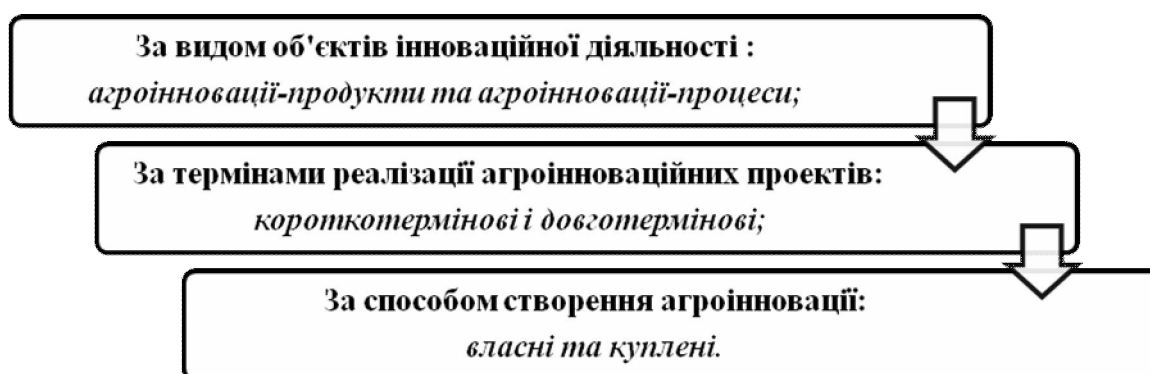
У П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [5], йдеться про заплановані підприємством дослідження, які проводяться ним уперше з метою отримання нових наукових і технічних знань. Під розробкою мається на увазі застосування підприємством результатів досліджень для планування і проектування нових

або вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг для подальшого серійного виробництва чи використання. Таке розуміння інновації близьке до того, що стосується аграрної діяльності.

Агроінновацію слід розглядати як кінцевий результат впровадження новації у галузі сільського господарства (сорт рослин, порода тварин, засоби захисту рослин або тварин, технології вирощування тощо), який призвів до отримання економічного, соціального, екологічного, інших видів ефекту [1].

На основі узагальнення та систематизації результатів досліджень вчених-економістів пропонуємо систему класифікаційних ознак агроінновацій з метою бухгалтерського обліку, рис. 1.

Рис. 1. Класифікаційні ознаки агроінновації.

Джерело: сформовано автором.

Недостатній рівень забезпечення в системі управління підприємств АПК інформацією про фактичний рівень інноваційних витрат, зумовлюють проведення оперативного контролю.

Організація оперативного контролю підприємств АПК передбачає виконання наступних завдань:

- захист активів і власності;
- надійність і достовірність інформації;
- ефективність використання ресурсів;
- допомога менеджерам в досягненні поставлени цілей.

До об'єктів контролю інноваційної діяльності відносять: управлінські звіти, планово-розпорядчі документи (бюджети, кошториси, бізнес-плани, ліміти тощо), безпосередньо інноваційні витрати та доходи, так і процеси, пов'язані з їх виникненням; показники оцінки та ефективності.

Складовими організаційного забезпечення оперативного контролю інноваційної діяльності визначено:

- організацію бухгалтерського обліку на підприємстві;
- збір, накопичення та збереження інформації про витрати підприємства;
- розрахунок показників оцінки інноваційних витрат підприємства та їх аналіз;
- розроблення та вибір форми подання результатів контролю підприємства;
- визначення напрямів використання результатів контролю підприємства;

- прийняття управлінських рішень за результатами контролю.

Для проведення якісного оперативного контролю інноваційної діяльності доцільно розробити загальну методику виявлення та дослідження величини відхилень фактичних інноваційних витрат від запланованих. Це забезпечить зменшення рівня інноваційних витрат, як основи підвищення ефективності діяльності підприємств АПК.

Вважаємо, що в сучасних умовах виникає необхідність проведення оперативного контролю інноваційної діяльності, що є одним із ключових інструментів підвищення ефективності бізнесу та усунення проблем і ризиків з якими зустрічаються підприємства АПК.

Література:

1. Андрушко Р.П., Мирончук З.П., Лиса О.В. Проблемні аспекти класифікації та облікового відображення агроінновацій. *Економіка і фінанси*. 2018. № 2. С.21-28.
2. Жук В.М. Концептуальні підходи вирішення поверхневих та глибинних проблем обліку інноваційної діяльності. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 1. С. 36-39.
3. Методика оцінки вартості й бухгалтерського обліку прав на об'єкти інтелектуальної власності в наукових установах УААН / [В.П. Ситник, П.Т. Саблук, С.М. Кваша та ін.]. - К.: ННЦ «ІАЕ» УААН, 2009. 73 с.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV URL: www.zakon.rada.gov.ua.
5. Пархоменко В.М. Бухгалтерський облік в Україні. Нормативи. Коментарі. / В.М. Пархоменко. К.: Видавництво "Лібра", 2000. Ч. 5. 336с.

Булдакова І. Д.,
головний державний фінансовий інспектор
відділу контролю у галузі ЖКГ, інфраструктури та зв'язку
Південного офісу Держаудитслужби
м. Одеса, Україна
Коцюрубенко Г. М.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Прагнення України до побудови сучасної європейської держави передбачає переосмислення основних закономірностей функціонування державного управління. Державний фінансовий контроль є невід'ємним атрибутом державних фінансів, а його реформування – одним із першочергових завдань побудови ефективно діючої системи управління. Членство України у

міжнародних інституцій з державного фінансового контролю вимагає врахування їх розробки щодо удосконалення державного фінансового контролю у ході розбудови національної системи державного фінансового контролю. Країна прагне перебудови механізму державних фінансів, яке має відбуватись з урахуванням світового та європейського досвіду й особливостей функціонування вітчизняної фінансової системи.

У 2019 році відбулось реформування центрального органу виконавчої влади, що здійснює діяльність у сфері державного фінансового контролю в Україні. Кабінет Міністрів України на засіданні 20 жовтня 2019 року повернув Державну аудиторську службу України під керівництво Міністерства фінансів. Також було вирішено переглянути інструментарій здійснення державного фінансового контролю в частині інспектування за ризик-орієнтованим вибором об'єктів, скоротити штатну чисельність працівників органів Держаудитслужби на 30 %, оновлення їх кадрового складу та реформування структури таких органів, удосконалення діяльності інформаційно-аналітичних ресурсів та систем для оперативного та ефективного здійснення функції державного фінансового контролю.

Указом Президента України від 8 листопада 2019 року № 837/2019 Кабінету Міністрів України доручено до 30 червня 2020 року вжити заходів щодо забезпечення створення в установленому порядку нового органу державного фінансового контролю, який і буде здійснюватиме аналіз інформації щодо використання державних ресурсів і контрольні заходи за високоризиковими операціями, шляхом реформування Державної аудиторської служби України [1]. Наразі Урядом України постановою від 19 лютого 2020 р. № 184 вже затверджено Положення про Офіс фінансового контролю, який і має стати новим потужним контролюючим органом [2].

Мета минулого реформування органу, яке було проведено наприкінці 2015 року, полягала у створенні державного контрольного органу, пріоритети якого будуть зміщені у фінансового інспектування та аудиту, тобто с позицій покарання на позицію попередження. Основний акцент в роботі органу фінансового контролю було зроблено на державні компанії та місцеві бюджети, без дублювання функцій Рахункової палати та внутрішніх аудиторів головних розпорядників.

Практика роботи Держаудитслужби свідчить про активізацію саме аудиторської діяльності, яка проявляється у формуванні аудиторських висновків та розробці в першу чергу рекомендацій та зауважень, які носять консультативний характер.

Результат триваючої реформації органу державного фінансового контролю побачимо вже наприкінці 2020 року, а враховуючи зміни, визначені Кабінетом Міністрів України, результативні показники діяльності в цілому будуть мати суттєві зміни.

Поряд з тим, проведені реформування оголили низку проблемних моментів, вирішення яких дасть змогу підвищити якість та ефективність

реалізації фінансового контролю відповідно до визначених стратегій та орієнтирів реформування:

- систематизувати та затвердити методика та методичні рекомендації щодо проведення Державною аудиторською службою України та її територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання в цілому та окремо за галузями та напрямками аудитів;

- внести зміни до Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами, затвердженого постановою КМУ № 550 від 20 квітня 2006 року відповідно до недоліків, визначених застосуванням даного порядку на практиці;

- забезпечити переорієнтування інспектування на значні фінансові порушення та об'єкти з високою ступеню ризику;

- розробити нормативно-правові акти щодо механізму взаємодії та обміну інформацією між органами контролю;

- створити інтегровану автоматизовану інформаційну базу з даними про стан та результати державного контролю за управлінням та використанням державних (місцевих) ресурсів відповідних державних органів, що уповноважені здійснювати державний контроль;

- забезпечити доступ органів Держаудитслужби до баз даних, реєстрів та автоматизованих систем, функціонування яких фінансується з державного бюджету, тощо;

- впровадити єдиний інформаційний портал даних статистичної та фінансової звітності об'єктів, підконтрольних органу фінансового контролю, а також на законодавчому рівні зобов'язати їх вносити відповідну інформацію задля спрощення та покращення здійснення ризик-орієнтованого відбору об'єктів контролю;

- посилити кадровий потенціал органу, шляхом проведення на належному рівні відповідних навчальних курсів з орієнтиром на практичне застосування та орієнтацію на європейські стандарти;

- врегулювати питання оплати праці працівників контролюючого органу.

Література:

1. Указ Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2019>

2. Положення про Офіс фінансового контролю URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/184-2020-%D0%BF>

*Гнатишин Л. Б.,
д.е.н., доцент, в.о. проф. кафедри обліку та оподаткування
львівський національний аграрний університет
м. Львів, Україна*

АУДИТ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Істотним якісним зрушенням в глобальному економічному мисленні на переломі ХХ-ХХІ ст. стало усвідомлення того, що людські ресурси є вирішальними серед основних чинників виробництва, а інвестиції в людський капітал – найефективнішими. Очевидно, що соціальна функція підприємств сучасного типу все в більшій мірі починає обумовлювати його економічну функцію – досягнення стійкості і конкурентоспроможності.

Як слушно зауважує Л. Голінач, соціальний аудит є специфічною формою контролю, яка набуває важливого значення у процесі гуманізації суспільства та усвідомлення його представниками факту залежності їх добробуту від діяльності чинних інститутів. Оскільки до числа таких інститутів належить бізнес, добробут населення залежить, у тому числі, й від результатів діяльності господарських структур та наслідків їх впливу на середовище функціонування [1]. У широкому сенсі аудит соціальної відповідальності бізнесу розглядають як моніторинг соціальних взаємовідносин на рівні міжнародних, національних, регіональних, місцевих соціально-економічних систем. У вузькому сенсі під аудитом соціальної відповідальності бізнесу розуміють контроль відповідності результатів поведінки бізнесу етичним, законодавчим вимогам щодо його діяльності. У цьому сенсі зазначений вид контролю здійснюють з метою оцінки соціальної відповідальності підприємств чи визначення факту її відсутності.

Аудит соціальної відповідальності бізнесу – це спосіб всебічної та об'єктивної оцінки стану соціальних відносин на різних рівнях (корпоративному, муніципальному, галузевому, регіональному, національному), що дозволяє виявити потенційні загрози погіршення соціального клімату, розкрити резерви розвитку людських ресурсів. Більш того, результати аудиторського обстеження – хороша предметна база для діалогу соціальних партнерів, який є єдиною альтернативою конфронтації [3].

Суть аудиту соціальної відповідальності – це діагностика проблемних ситуацій, що виникають па підприємстві, в галузі або в регіоні загалом, а також оцінка їх важливості, пошук шляхів їх вирішення та формування конкретних рекомендацій для зацікавлених сторін. Іншими словами, аудит соціальної відповідальності бізнесу – це аналіз чинників соціальних ризиків і вироблення пропозицій щодо зниження їх впливу.

Сучасний аудит соціальної відповідальності оцінює бізнес з позиції його внеску і участі у вирішенні соціальних, економічних і екологічних завдань. Такий аудит дозволяє зрозуміти, наскільки діяльність суб'єктів бізнесу відповідає суспільним цілям і цінностям, оцінити ступінь досягнення некомерційних цілей шляхом систематичного, регулярного моніторингу її

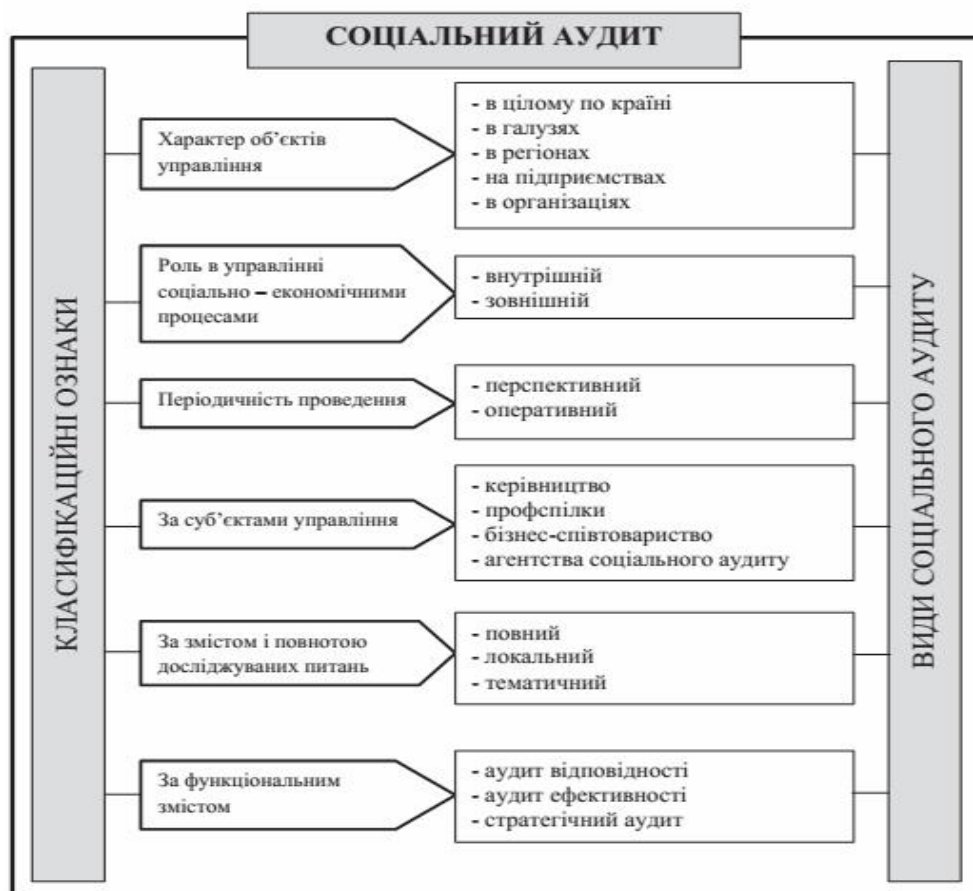
діяльності та поглядів представників різних груп інтересів. Складені за результатами соціального аудиту публічні звіти інформують суспільство, акціонерів, співробітників, партнерів і клієнтів про темпи реалізації планів підприємства у напрямі соціального забезпечення, економічної й екологічної стабільності [2].

Об'єкт аудиту соціальної відповідальності – соціоекономічні відносини в області розробки, прийняття і реалізації трьох- і двосторонніх угод і колективних договорів, планів і програм соціального розвитку, що діють на всіх рівнях системи соціального партнерства та управління соціально-економічною сферою.

Предмет аудиту соціальної відповідальності – достовірна і об'єктивна соціоекономічна інформація, яка надходить з усіх рівнів обстеження шляхом аналізу існуючої нормативно-правової документації, а також використовуючи дані польових досліджень, опитувань, інтерв'ю, моніторингу, статистичних даних.

Ініціатор або замовник проведення аудиту соціальної відповідальності бізнесу – практично всі учасники соціоекономічних відносин.

На сучасному етапі відповідно до цілі, яку переслідують учасники аудиту соціальної відповідальності бізнесу, та враховуючи набутий практичний досвід, соціальний аудит можна класифікувати наступним чином (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація соціального аудиту у контексті обстеження соціальної відповідальності бізнесу

Аудит соціальної відповідальності бізнесу пов'язаний з дослідженням системи управління персоналом підприємства, узгодженості основних напрямів розвитку колективу з цілями та соціальною стратегією. Проведення такого соціального аудиту дасть можливість власнику: зменшити плинність кадрів; покращити трудову дисципліну; запобігти емоційному перевантаженню та стресам працівників; зменшити помилки та недоліки у роботі; поліпшити психологічний клімат колективу.

Аудит соціальної відповідальності бізнесу може використовувати держава з метою забезпечення сталого і довгострокового соціального розвитку. Відтак аудит соціальної відповідальності бізнесу можна застосовувати як інструмент налагодження повноцінного діалогу і співпраці між державою, бізнесом та інститутами громадянського суспільства.

Основними завданнями аудиту соціальної відповідальності бізнесу є:

- оцінка кадрової політики, її узгодження з цілями, завданнями та стратегією розвитку підприємства;
- оцінка відповідності планової чисельності персоналу до виробничої програми, кількісного та якісного складу працівників до тактичних і стратегічних цілей організації;
- аналіз стабільності зайнятості персоналу;
- оцінка відповідності використовуваних методів підбору і відбору персоналу до вимог законодавства, соціальної та економічної ефективності; – аналіз використовуваних методів розташування та адаптації персоналу;
- аналіз стану організації та нормування праці, а також умов техніки безпеки; діагностика застосовуваної системи атестації та ділової оцінки персоналу;
- аналіз організації оплати праці персоналу, реалізації її відтворювальної, соціальної та стимулювальної функцій;
- оцінка системи стимулювання і мотивації праці, забезпечення зацікавленості персоналу в поліпшенні результатів своєї діяльності;
- аналіз використовуваних форм навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовки персоналу; оцінка системи обліку управлінського кадрового потенціалу та його використання в системі просування персоналу службовими сходами;
- аналіз системи управління соціально-трудовими відносинами, формуванням сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі;
- оцінка діяльності організації з формування організаційної культури [3].

Отож, оцінка існуючої практики застосування соціального аудиту в сучасних умовах свідчить, що існує сукупність проблем на теоретичному та прикладному рівнях. Найперше виникає потреба у дослідженні понятійного апарату сутності та значення аудиту соціальної відповідальності бізнесу як економічної і соціальної категорії, оскільки економічний та соціальний напрями цієї проблеми пов'язані через вплив соціального аудиту на діяльність економічних систем та їх відносини з суспільством та державою.

Аудит соціальної відповідальності бізнесу повинен набути ознак досить стійкої системи, з притаманними їй характерними рисами соціального захисту персоналу та роботодавців, процедурами, технологіями, а також зі своїми специфічними проблемами і методами їх вирішення. Окремим елементом аудиту соціальної відповідальності бізнесу має стати аналіз нефінансової звітності. Тому розробка та конструювання цієї соціальної технології, аудиту соціальної відповідальності бізнесу, повинна передбачати такі етапи:

– теоретичний – визначення мети, об'єкта технологізації; розщеплення соціального об'єкта на складові і виявлення соціальних зв'язків;

– методологічний – вибір методів, засобів отримання інформації, її обробки, аналізу, принципів її трансформації в конкретні висновки і рекомендації;

Література:

1. Голінач Л. Сутність соціального аудиту в процесі утвердження соціальної відповідальності бізнесу. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 18. № 2. С. 113-117.

2. Гриненко А. М. Соціальна політика: навч.-метод. посіб. для самоств. вивч. Дисципліни. К.: КНЕУ, 2003. 309 с.

3. Соціальний аудит: сутність, зміст, види. URL: https://stud.com.ua/61866/sotsiologiya/sotsialniy_audit_sutnist_zmist_vidi

Петренко О.П.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Зайцев В.М.,

*студент інженерно-економічного факультету
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

КОНТРОЛІНГ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

На сьогоднішній день питання організації контролінгу на підприємствах України вирішуються індивідуально для кожного підприємства з урахуванням специфіки та обсягів їх діяльності. Сучасні умови господарювання висувають підприємству ряд вимог щодо постійної готовності до змін ринку, а використання системи контролінгу дозволяє швидко та ефективно визначити можливості цих змін та оперативно реагувати на них [1]. У більшості випадків функції контролінгу виконує головний бухгалтер чи економіст, що заважає виконанню їхніх прямих обов'язків. Враховуючи досвід країн, де система контролінгу давно використовується та розвивається, максимальний ефект досягається при виділенні системи контролінгу в окрему структурну одиницю.

Керівник підприємства, що прийняв рішення про впровадження системи контролінгу повинен чітко усвідомлювати сутність, значення, функції і цілі контролінгу, тобто розробити концепцію контролінгу, яка б задовольняла керівника і відповідала цілям цього підприємства. Більш благоприємним моментом для створення служби контролінгу на аграрному підприємстві є наявність сигналів щодо незадовільної діяльності. Проте, зважаючи на те, що система контролінгу потребує достатньої кількості фінансових ресурсів, не слід створювати таку службу в період різкого погіршення основних показників діяльності підприємства.

В більшості випадків, на аграрних підприємствах України контролінг фінансових ресурсів не проводиться, тому вважаємо за доцільне запропонувати його впровадження. Це дасть змогу більш органічно орієнтуватися при прогнозуванні цін на продукцію і послуги для визначення нижніх допустимих меж цін і тарифів, розрахунку очікуваних прибутків, податкових платежів і створюваних резервів. В рамках контролінга перевіряється ефективність різних варіантів інвестицій до і в ході їх здійснення, моделюються умови реалізації проекту. Останнім часом з'ясовується, що контролінг є основним джерелом інформації для управління підприємством [3].

Для розв'язання завдань контролінг використовує такі специфічні методи й інструменти, як аналіз сильних і слабких сторін, побудова стратегічного балансу, портфельний аналіз (portfolio analysis), організаційний аналіз, функціонально-вартісний аналіз, модель життєвого циклу, система раннього попередження та реагування, дискримінантний аналіз, Balanced Scorecard, бенчмаркінг тощо. При цьому дієвість стратегічного фінансового контролінгу на підприємстві проявляється через ефективне стратегічне фінансове планування і визначається такими чинниками:

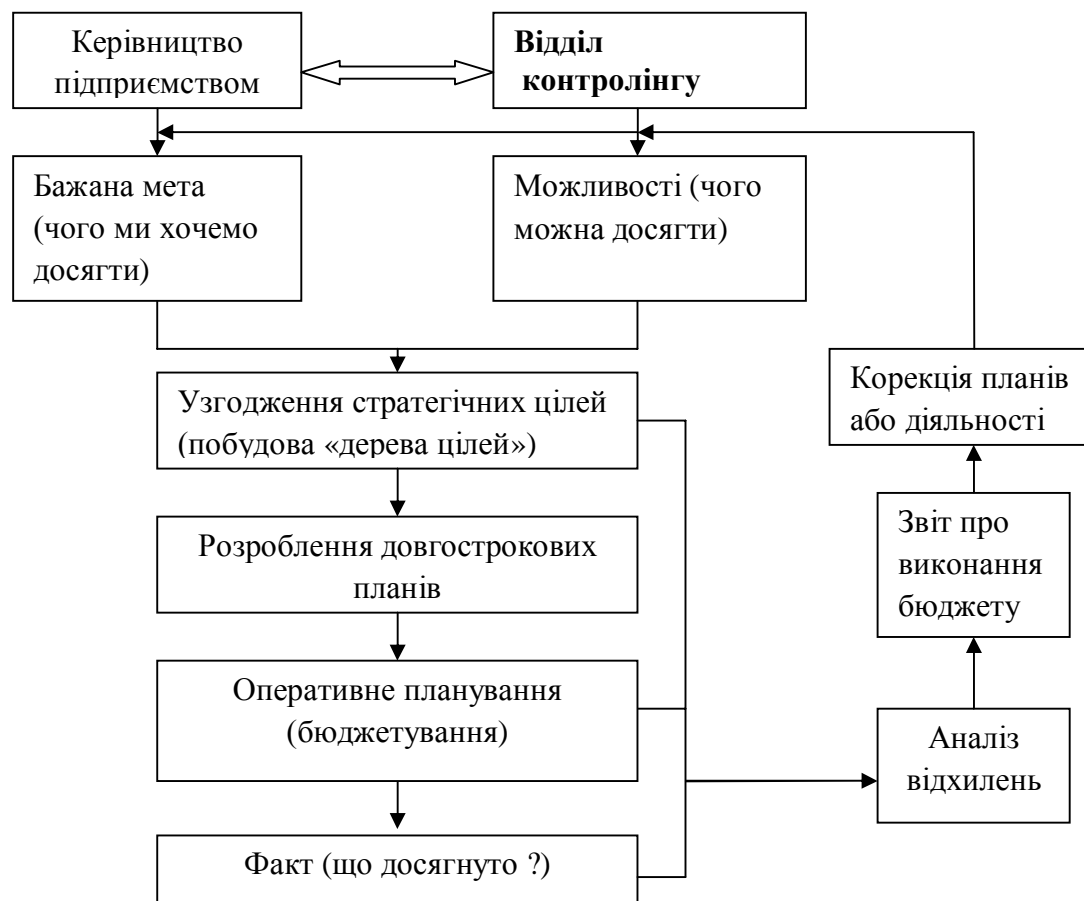
- чіткістю і реалістичністю поставлених стратегічних цілей;
- цілеспрямованістю та обґрунтованістю планування;
- координацією служб підприємств на етапах постановки цілей, їх трансформації у планові цільові показники, виконанням планів і контролю за виконанням таких планів.

У спрощеному вигляді функціонально-організаційні зв'язки в рамках фінансового контролінгу на підприємстві наведено на рис. 1.

Основою контролінгу, як концепції ефективного управління фінансовими ресурсами, є попередження збиткової діяльності підприємства за рахунок:

- переорієнтації на ефективну роботу підприємства в довгостроковій перспективі;
- адаптації стратегічних цілей до змінних зовнішніх умов;
- погодження оперативних планів із стратегічним планом розвитку підприємства;
- структуризації процесу управління та виділення циклів управління для забезпечення оперативності процесів планування, контролю виконання планів та прийняття коригуючих рішень;

- створення інформаційної системи, що відповідатиме задачам цільового управління підприємством;
- підтримки різноманітних функцій виконавців операцій;
- формування організаційної структури, орієнтованої на сприяння досягнення стратегічних та оперативних цілей підприємства;
- координації дій всіх підрозділів підприємства для досягнення його цілей;
- забезпечення необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень шляхом інтеграції процесів збору, обробки, підготовки, аналізу, інтерпретації інформації;
- надання інформації для управління трудовими і фінансовими ресурсами;
- забезпечення виживання підприємства на рівнях стратегічного і тактичного управління;
- сприяння оптимізації залежності «виручка – витрати – прибуток»;
- створення системи контролю над виконанням планів, корегування їх змісту та строків реалізації.

Рис. 1. Система фінансового контролінгу на аграрному підприємстві

Результатом впровадження системи контролінгу є:

– можливість швидко і точно зробити розрахунок ціни на прийняте замовлення при договірній ціні, а також прийняти замовлення при фіксованій ціні у разі, якщо ціну пропонує замовник;

– створення формалізованих інформаційних потоків (документообігу), що дає змогу оперативно фіксувати поточний стан виконання тих або інших показників;

– можливість спланувати поточну діяльність та передбачити її результати, побудувати модель майбутнього стану органічного підприємства;

– забезпечення поточного контролю та аналізу результатів фінансово-господарської діяльності органічного агроформування;

– можливість визначення реальних причин тих або інших явищ і формування стилю управління;

– автоматизація функції обліку, контролю, аналізу та планування діяльності органічного підприємства.

Отже, досвід застосування контролінгу та практика його розвитку в Україні показують, що кращої альтернативи системі контролінгу як чіткого інструмента для обґрунтування управлінських рішень поки що не знайдено. Роль контролінгу в різних країнах світу постійно зростає, що сприяє постійним змінам системи управління на підприємствах. Контролінг на аграрному органічному підприємстві стає не просто елементом управління, а такою системою, за допомогою якої формуються всі управлінські рішення. На сьогодні практично у всіх країнах Західної Європи більшою чи меншою мірою мають місце елементи контролінгу як однієї з найбільш ефективної системи господарювання. З метою забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції, завоювання ринків збуту, оптимізації витрат і отримання максимального прибутку вітчизняним аграрним підприємствам доцільно здійснювати впровадження окремих елементів підсистеми контролінгу, що дозволяють сформувати діючу систему внутрішнього обліку та фінансового менеджменту на підприємстві. Функціонування цієї системи націлено на вироблення інформації певного обсягу, що дозволяє керівництву приймати оптимальні управлінські рішення і, тим самим, перешкоджати створенню кризових ситуацій на підприємстві у процесі господарювання.

Література:

1. Загорудько В. Л., Трофимова К. С. Дослідження основних переваг організації служби контролінгу на вітчизняних підприємствах. *Ефективна економіка*. 2012. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1083> (дата звернення: 10.05.2020)

2. Одноволик В.І. Фінансовий контролінг - ефективна підсистема управління підприємством в період фінансової кризи. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2015. №2. С.126-129

3. Теплякова Т. Ю. Контролінг: навчальний посібник. Ульяновськ: УлГТУ, 2010. 143 с.

*Халімон П.В.,
заступник голови Комітету Верховної Ради України
з питань аграрної та земельної політики
м. Київ, Україна*

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

В сучасних умовах є очевидним, що важливою умовою розвитку правової держави є формування цілісної системи фінансового контролю, що базується на тісному взаємозв'язку між його різними видами. Водночас більшість вчених погоджуються, що побудувати демократичну, соціальну, правову державу неможливо без тісного взаємозв'язку держави та громадянина, їх злагодженої роботи та ефективного контролю за діяльністю органів державної влади з боку громадськості [1].

В цілому природа громадського або суспільного контролю пов'язана з взаємодією влади і суспільства. В будь-якій державі незалежно від її устрою влада знаходиться під контролем суспільства. В силу об'єктивних причин державі часто властиві зловживання владними повноваженнями, реалізація власних інтересів на шкоду громадським. Так тенденція призводить до змін сутності та соціального призначення держави, тому для її подолання необхідно обмежувати владу шляхом громадського контролю.

З позиції системного підходу сьогодні переважає державний фінансовий контроль порівняно з іншими видами контролю, оскільки відбувається централізація контрольної діяльності. Водночас самоврядний та громадський контроль розвинуті недостатньо, що знижує результативність їхнього впливу при вирішенні ряду земельних питань, які мають важливе значення для суспільства.

Нагальна необхідність у самоврядному фінансовому та громадському контролі обумовлена тим, що удосконалення демократії в державі тісно пов'язано не лише з удосконаленням державної, але і місцевої влади. Логічно, що будь-які демократичні перетворення неможливо реалізувати без ефективної системи контролю. Тому контрольна діяльність у сфері місцевого самоуправління має особливе значення.

Дослідники відзначають, що правові відносини органів державної влади та органів місцевого самоврядування формувались би на іншій основі, якщо б була можливість чітко відокремити їхні сфери діяльності. Одним із недоліків державного управління земельними ресурсами в нинішніх умовах є відсутність реального розподілу території на землі державної та комунальної власності, що унеможливує чітке виконання функцій і повноважень щодо управління земельними ресурсами органів влади та органів місцевого самоврядування. У результаті цього відбувається перекриття управлінських функцій [2]. Тобто, відокремити сфери державного та самоврядного контролю складно здійснити на практиці, оскільки держава бере участь і у вирішенні місцевих проблем, а

місцеві органи часто вирішують загальнодержавні задачі. Для формування ефективної та цілісної системи контролю земельних відносин необхідна тісна взаємодія та координація суб'єктів державного, самоврядного та громадського контролю.

В цілому громадський контроль забезпечує легітимність державної влади шляхом зростання довіри до неї, оскільки громадськість переконується у відкритості та прозорості самої влади [3]. Система громадського контролю в сфері земельних відносин представлена на рис. 1. Основна мета громадського фінансового контролю – сформувати суспільну думку відносно фінансової політики держави та місцевих органів управління в сфері земельних відносин. Принципами громадського контролю є законність, ефективність, відповідальність, гласність, превентивність, незалежність.

Рис. 1. Система громадського контролю в сфері земельних відносин
Джерело: побудовано автором

Значне місце в системі громадського контролю належить контрольним методам. Сьогодні методи громадського контролю достатньо різноманітні,

зокрема: громадські експертизи, конференція громадян, звернення громадян до органів влади, опитування громадян, збори громадян. Причому важливим позитивним моментом громадського контролю є вільний вибір методів та способів контролю (однак тих, які не протирічать чинному законодавству), повна незалежність громадських контролерів від держави, можливість апеляції до будь-яких інстанцій, підтримка населення та засобів масової інформації. Контроль за дотриманням законодавства в сфері земельних відносин є найяскравішим прикладом взаємодії держави та громадськості.

Тому актуальним стає пошук більш ефективного методу контролю за діяльністю органів влади. В цьому контекст пропонуємо створити громадсько-державну організацію, яка б звітувалась перед суспільством та Президентом України. До складу цієї структури слід включити представників органів державного фінансового контролю, журналістів, представників громадськості, зовнішніх аудиторів, які мають фахові знання в області контролю за дотриманням громадських інтересів [4].

Основним методом, який буде використовуватись в діяльності громадсько-державної організації буде метод державно-громадського фінансового аудиту, що надасть можливість об'єднати дії держави та громадськості при здійсненні контролю в сфері земельних відносин. Цей метод включатиме такі традиційні способи та прийоми контролю, як перевірка, обстеження, громадська експертиза, громадські обговорення та слухання. Предметом контролю такої організації будуть виступати діяльність вищезазначених підконтрольних суб'єктів з позиції врахування громадської думки під час формування, реалізації та контролю в сфері земельних відносин.

До загальних напрямів удосконалення та розвитку громадського фінансового контролю в Україні пропонуємо віднести:

- 1) включення норм про відповідальність органів місцевої влади до їх повноважень, оскільки відсутність таких норм призводить до відсутності механізму реального громадського контролю за обраною місцевою владою;
- 2) розвиток недержавних громадських організації є однією з умов оптимізації громадського контролю;
- 3) чітке визначення видів публічної інформації та порядок її обов'язкового оприлюднення;
- 4) створення можливостей широкого доступу до публічної інформації;
- 5) широке використання інструментів та методів громадського контролю, впровадження державно-громадського фінансового аудиту як методу громадського контролю;
- 6) подальший розвиток інформаційних технологій як інформаційної платформи для взаємодії громадян та держави;
- 7) оприлюднення звітів Громадської ради;
- 8) підвищення професійного рівня громадських контролерів

Громадські інститути слабо беруть участь в контрольних процесах, в тому числі в контролі за земельними відносинами, що породжує корупцію, тіньовий

ринок землі, шахрайство тощо. Лише спільна взаємодія держави, громадськості може призвести до створення цілісної системи фінансового контролю в країні.

Література:

1. Щурик М. В. Збереження та охорона земель як ключові передумови їх поліпшення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка*. 2017. Вип. 1. С. 61-66.

2. Чаплигіна О.В., Шиян А.А. Фактори впливу на ціну земель сільськогосподарського призначення. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2011. №1. С. 36-40.

3. Бородіна О., Прокопа І. Подолання структурних деформацій в аграрному секторі України: інституціоналізація і модернізація мало товарного сільськогосподарського виробництва. *Економіка України*. 2015. №4. С. 88-96.

4. Фонд Демократичної ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/category/events>

Яковенко А.О. ,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

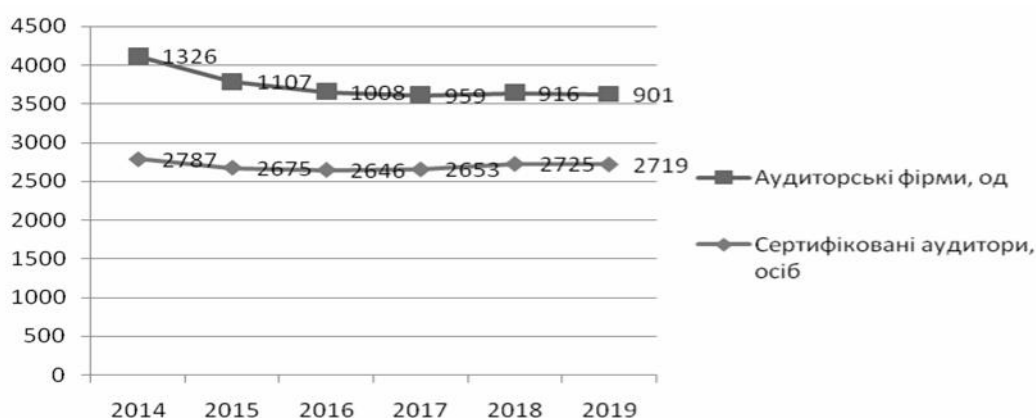
Аудиторська професійна думка щодо достовірності фінансової звітності компаній реального сектору, банківського сектору та посередників на фінансових ринках в сучасних умовах є не лише основою для прийняття економічних рішень інвесторами, акціонерами та іншими зацікавленими сторонами, але й гарантом стабільного функціонування економічних агентів та відповідних секторів у цілому.

Сьогодні в Україні сформована відповідна нормативно-правова та методична база надання аудиторських послуг різноманітного характеру. Станом на початок 2020р. Аудиторською палатою України офіційно зареєстровано 2719 аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, кількість офіційно зареєстрованих аудиторських компаній становить 901, з яких 243 суб'єкта аудиторської діяльності мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності (рис. 1) [3].

У регіональному розрізі найбільша частка аудиторських фірм зареєстрована у м. Києві та Київській області (близько 48%), значною є кількість суб'єктів аудиторської діяльності у Харківській області (близько 7,2%), Дніпропетровській області (6,56%), Одеській (5,24%) та Львівській областях (5,02%).

При цьому, за останні роки спостерігається загальна тенденція зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності (порівняно з 2014 р. на 32,1%), що свідчить про відтік суб'єктів господарювання з професії внаслідок дії низки

факторів, зокрема кризових явищ у суспільстві, посилення вимог до аудиторської професії з боку регуляторів, а також змін в українському законодавстві [1].

Рис. 1. Кількість суб'єктів аудиторської діяльності в Україні

Джерело: дані Аудиторської палати України

Зміни відбуваються також за основними видами аудиторських послуг, які надаються вітчизняними аудиторськими компаніями. Так, спостерігається збільшення кількості наданих аудиторських послуг з надання впевненості, зокрема обсягу надання послуг з обов'язкового аудиту при одночасному збільшенні послуг з ініціативного аудиту фінансової звітності суб'єктів господарювання.

За структурою аудиторських послуг, традиційно найбільшу питому вагу становлять послуги із надання впевненості (47%), до 45% зростає частка інших послуг, які надаються аудиторськими фірмами (зокрема, послуги із професійного консультування з підготовки фінансової звітності, оподаткування, використання інформаційних спеціалізованих програм бухгалтерського обліку. При цьому серед послуг із надання впевненості більше половини приходиться на обов'язків аудит.

У вартісному аспекті найбільшу частку ринку аудиторських послуг становлять послуги вартістю більше 10 тис. грн. (67,2%). Середня вартість одного замовлення на перевірку фінансової звітності та надання інших аудиторських послуг становила: максимально – в Одеській області - 45,9 тис. грн., мінімально – у Львівській області – 17,7 тис. грн. (за виключенням м. Києва). Сукупний обсяг наданих аудиторських послуг в цілому на ринку у 2018р. склав 2438,1 млрд. грн. [3].

Поряд з зростанням вартості аудиторських послуг на ринку України, зростає також розмір доходу, який отримують фізичні особи-аудитори та аудиторські фірми, як суб'єкти підприємницької діяльності. Максимальний розмір річного доходу в розрахунку на одного суб'єкта аудиторської діяльності у 2018р. (за виключенням м. Києва) приходиться на Дніпропетровську область – 2234 тис. грн., мінімальний – на Донецьку – 213 тис. грн.

Основними замовниками аудиторських послуг в розрізі форм господарювання та видів підприємств виявились товариства з обмеженою відповідальністю, публічні акціонерні товариства та різного роду об'єднання підприємств.

У рейтингу активності користування аудиторськими послугами за видами економічної діяльності перше місце посідає добувна і переробна промисловість, значною є частка фінансової та страхової діяльності. Обмеженість фінансового потенціалу більшості аграрних формувань на сьогоднішній день зумовлює недостатню актуальність аудиторських послуг у галузі сільського господарства – частка даного сектору у структурі спожитих аудиторських послуг становить близько 9% [3].

Однією з основних умов надання аудиторських послуг в Україні є забезпечення їх належної якості та ретельності. З метою якісного надання аудиторських послуг суб'єктами вітчизняного ринку з боку АПУ запроваджена дієва система контролю. Як свідчать результати перевірки суб'єктів аудиторської діяльності щодо якості виконаних замовлень, 81% фірм та приватних аудиторів успішно пройшли перевірку контролю якості, 17% - не пройшли таку перевірку з першого разу, 2% - не пройшли перевірку з другого разу.

Попри всі перешкоди, аудит в Україні розвивався орієнтуючись на європейський досвід. Упродовж історії розвитку аудиторської діяльності в Україні виникли великі вітчизняні фірми та з'явилися фахівці високого рівня. При цьому в нашому суспільстві низький рівень попиту на якісний аудит та відсутність обов'язкового аудиту фінансової звітності для непублічних компаній (крім фінансових) незалежно від обороту. Тому, ринок аудиту порівняно невеликий при великій кількості суб'єктів підприємницької діяльності [2].

Проте аналіз результатів аудиторської діяльності та стану ринку аудиторських послуг свідчить про те, що аудиторський ринок України якісно змінюється внаслідок дії низки факторів, зокрема, посилення вимог до аудиторської професії з боку регуляторів, змін в законодавстві. Одночасно зі зменшенням кількості суб'єктів аудиторської діяльності в Реєстрі аудиторських фірм спостерігається тенденція до збільшення обсягу та якості наданих послуг.

Література:

1. Кашперська А.І. Сучасний стан та перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні. *Вісник Мукачівського державного університету*. 2018. № 9. С. 1272-1278.

2. Крюкова І.О., Кравчук А.О., Ісаміддінов С. Стан аудиторської діяльності в Україні та перспективи розвитку в євроінтеграційних умовах. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2017. № 86. С. 83-96.

3. Офіційний сайт Аудиторської Палати України. URL: <https://www.apu.com.ua>

Rahulina I.I.,
Ph. D. in Economics, Associate Professor of Accounting and Audit Department
Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaiev
The city of Kharkiv, Ukrain

TAX COMPLIANCE CONTROL AT THE ENTERPRISE

The modern economy is characterized by instability and inconsistency, which causes a high level of various risks that domestic enterprises are exposed to in their activities. So economic entities need to create a system of economic security that will not only reduce the amount of risks, but also create conditions for further effective functioning and sustainable development of the enterprise. At the same time, one of the significant elements of the economic security system is tax security, which is determined by the degree of protection of the enterprise, as a taxpayer, in regard of financial and other losses of a tax nature.

The main task of the mechanism for ensuring tax security of the enterprise is to create a rational system for monitoring and managing tax risks, which should be understood as the probability of a potential threat of additional expenses (fines, penalties, additional taxes, etc.) for violations of legislation in the field of taxation and, as a result, an increase in the tax burden.

In our opinion, it is impossible to ensure economic security today without creating an effective system of tax compliance control.

The term "compliance" means the action or fact of complying [1]. A number of authors believe that compliance is a type of professional activity mainly in the banking sector, aimed at ensuring the bank's ability to function in accordance with certain standards, rules of conduct and management of conflicts of interest. Compliance is a process of managing compliance risks [2].

In a broader sense, "compliance" can be defined as compliance with the law, standards, and regulatory established rules. If we consider "compliance" from the other side, it is the identification of the law violation risks when using both the company's own resources and public funds, as well as signs of corruption.

The main goal of tax compliance is to minimize financial, economic, legal and tax expenses that arise as a result of violations of tax legislation. In addition, tax compliance ensures implementation of regulatory requirements, such as the requirements of IFRS and state standards for the taxation process at the enterprise.

The introduction of a tax compliance control system at the enterprise should be aimed at solving several tasks simultaneously: meeting the formal requirements of legislation, regulatory authorities, investors, and business partners; providing legal protection against claims from regulators, mitigating penalties; improving the business image, and increasing the confidence of inspection bodies.

An effective system of tax compliance control should include such principles as: internal consistency of the system; compliance with the tax methodology; compliance of recorded transactions in accounting, as well as the algorithm for calculating tax based on accounting data; correlation of the completeness of the system (each

transaction of the reporting tax period can be correlated with the declaration); the system should contain confirmation of the reflection of all completed transactions; the tax authority should be able to confirm the specified operation; immediate resolution of disputes.

Basic compliance procedures in the field of taxation should be: analysis and evaluation of tax legislation, monitoring of its changes; analysis of business processes of the enterprise and assessment of decisions in terms of compliance with tax regulations; evaluation of internal documents (including accounting policies for tax purposes), analysis of their content, taking into account changes in the external legal environment; examination of the agreements concluded by the enterprise for the presence of conditions that allow ambiguous interpretation of tax legislation; tax analysis and identification of the main directions of minimization of tax payments; tax planning in terms of concluding agreements and defining contractual policy; development of the database for the disputed tax situations; identification of the degree of preparedness of the staff responsible for tax calculations, contracts with customers etc.

Since the compliance control system as a whole is a set of processes and procedures aimed at ensuring compliance of enterprises with the requirements of current legislation, this system in the framework of taxation will avoid contradictions that arise between the taxpayer and the tax authorities. This will create a possibility to identify and influence tax risks in advance, and if they are already formed, then adequately assess and minimize their negative consequences, which, in fact, is the basis for ensuring the tax security of the enterprise. But it is impossible to offer a single model of compliance control organization that will equally meet the needs of all small and medium-sized businesses. Such a model should take into account the industry affiliation of the enterprise, its scale, market share, and available resources.

Therefore, the tax compliance control system is a powerful tool that will allow all business entities, regardless of the scale, type and scope of their activities: reduce the likelihood of various sanctions, financial losses, and bankruptcy; prevent the implementation of risks of loss of business reputation; minimize the facts of fraud, corruption and abuse; reduce the risks of interaction with contractors (which is especially important for small and medium-sized businesses with a large number of suppliers and buyers); improve performance; increase investment attractiveness.

References:

1. Tsyutsyak A.L., Tsyutsyak I.L. Implementation of the compliance control system in the domestic system of independent financial control and audit. *Scientific and informational bulletin "Economy"*. 2011. No. 3. Pp. 200-206.

2. Klimko T.Yu., Melnik O.O. Corporate compliance as a preventive measure against fraud. *Economics and finance*. 2015. No. 6-7. Pp. 20-26.

СЕКЦІЯ 4 ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ

***Власенко Т. А.,**
д.е.н., доцент кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені П. Василенка
м. Харків, Україна*

***Шульга А. О.,**
здобувач вищої освіти за спеціальністю
«Публічне управління та адміністрування»,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені П. Василенка
м. Харків, Україна*

***Опочанова Ю. І.,**
здобувач вищої освіти за спеціальністю «Облік і оподаткування»,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені П. Василенка
м. Харків, Україна*

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ПУБЛІЧНИХ УСТАНОВАХ

В громадських організаціях персонал є однією з найважливіших ланок управління, від якої залежать рівень виконання управлінських рішень, якість реалізації виконавчої влади, досягнення цілей діяльності перспектива розвитку. Зважаючи на те, що існуючі заходи та інструменти для ефективного управління персоналом розроблені і застосовуються головним чином у приватному секторі, то їх адаптація до публічної сфери є необхідною, а визначення та обґрунтування їх особливостей і способів впровадження у державне управління можна вважати одним з головних викликів.

Проблеми управління персоналом в організаціях публічного сектору були розглянуті й представлені в працях таких дослідників: Н. Гончарук, С. Баюкова, В. Ландсман, В. Олуйко, Т. Покотило, І. Сурай, В. Щегорцова. Дж. Пайнс здійснив комплексне та комбіноване дослідження систем управління персоналом в публічних неприбуткових установах. Не зважаючи на велику кількість опрацьованих аспектів досліджуваної проблематики, питання особливостей управління персоналом в українських публічних організаціях досі залишаються відкритими.

З огляду на все це, метою є обґрунтування особливостей управління персоналом в публічних організаціях, аналіз існуючих проблем і розробка відповідних заходів щодо їх вирішення.

В Україні як демократичній правовій державі на сьогоднішній день відбувається процес реформування інституту державної служби та, відповідно, і системи підготовки кадрів. Актуальним є питанням стратегічного управління персоналом публічних установ, так як виконання стратегічних функцій і динаміка діяльності публічного підприємства повністю залежить від чіткого розподілення обов'язків, ефективного управління персоналом, моніторингу та контролю діяльності персоналу.

Стратегія управління персоналу - найважливіша підсистема загальної стратегії організації, подана у вигляді довгострокової програми конкретних дій з реалізації концепції використання й розвитку потенціалу персоналу організації з метою забезпечення її стратегічної конкурентної переваги. Є багато напрямків, які виділяють при формуванні стратегії управління персоналом, але варто розглянути основні. Одним із перших є розробка науково обґрунтованих кількісних і якісних параметрів персоналу державної служби; другим напрямком стратегії управління є раціональна розстановка кадрів; третім напрямком є підвищення професіоналізму службовців і забезпечення їх професійного (кваліфікаційного й посадового) розвитку та інші. Метою стратегії управління персоналом є формування напрямку руху підприємства у мінливому середовищі шляхом розробки та реалізації кадрової політики.

Діяльність публічних установ впливає на «цільові групи». До них належать люди, які живуть на території держави або мають громадянство, але перебувають тимчасово за її межами. Крім громадян держави, до так званих «цільових груп» державної діяльності належать фірми різних форм власності та різні групи людей як, наприклад, споживачі, пенсіонери, діти, іноземці. Стратегічне управління персоналом в публічних установах відрізняється від стратегії менеджменту в приватних фірмах. Стратегія приватного підприємництва орієнтується на чинники збільшення прибутку і використовує для цього відповідні управлінські методи (методи менеджменту). Саме тому стратегічне управління персоналом публічної служби повинне мати характер свідомо організованої, наочно-практичної діяльності, спрямованої на комплектування всіх органів влади професіонально підготовленими, компетентними, ініціативними, добросовісними, високоморальними працівниками, здатними найефективніше здійснювати задачі і функції державних органів в рамках закону і посадових повноважень, на рівні сучасних вимог, відповідно до кваліфікаційних характеристик посад державних службовців. У цьому процесі управлінська діяльність виконує найбільш значущу роль. На сучасному етапі реформування державної служби головним напрямком у стратегічному управлінні виокремлюють професіональний рівень службовців та їх кваліфікаційний і посадовий розвиток.

Реалізація цього завдання має низку пріоритетів: впровадження стратегічного управління людськими ресурсами за компетентнісним підходом; розробка стратегічних документів щодо управління людськими ресурсами на

державній службі; підвищення рівня професійної компетентності державних службовців. Безперечно, однією головною відмінністю компетентнісного підходу в управлінні персоналом є переорієнтація цілей управління персоналом від вирішення оперативних кадрових проблем (наприклад, своєчасність навчання співробітників або заміщення керівних посад) до завдань більш високого стратегічного порядку, які виходять за межі звичайної відповідальності служби управління персоналом. Недостатньо просто підвищити знання, вдосконалити навички, компетенції і поведінку співробітників. Результатом цього має бути підвищення продуктивності праці та організаційні зміни, які збільшать конкурентоспроможність та ефективність праці організації в цілому. Тому цілі управління персоналом у контексті компетентнісного підходу формулюють таким чином, щоб показати, що саме ці процеси повинні покращити діяльність організації в цілому, шляхом досягнення кращих показників у працівників, зміни у поведінці працівників, збільшення ефективності та продуктивності організації.

Друга відмінність концепції компетентнісного підходу в управлінні персоналом є у визначенні її об'єкту. На противагу знанням та навичкам працівника, які не завжди можуть відобразити реальну потребу організації, ця концепція виявляє потенціал співробітника – можливості, мотивацію, поведінкові особливості. Звернення до явних та скритих можливостей працівника створює потужний імпульс до їх активної участі у діяльності організації, росту задоволеності працею, та формування на цій основі постійної потреби у вдосконаленні знань, вмінь та компетенцій.

По суті, можна стверджувати, що концепція компетентнісного підходу є інтегрованою концепцією, яка формує основні принципи управління персоналом сучасної організації. Такі принципи включають. 1. Принцип системності – використання компетентнісного підходу в управлінні персоналом повинне бути засноване на пов'язаних в єдине ціле цілей, завдань, процесів управління персоналом і бути орієнтоване на короткострокові і довгострокові цілі організації. 2. Принцип комплексності – розробкатактичних і стратегічних рішень в галузі використання компетентнісного підходу повинна здійснюватися з урахуванням взаємозв'язків між різними областями і аспектами управління персоналом. 3. Принцип актуальності – діяльність у сфері використання компетентнісного підходу в управлінні персоналом повинні відповідати кадрової ситуації, пропонувати вирішення актуальних кадрових проблем організації, засновані на кращому досвіді і сучасних наукових розробках. 4. Принцип безперервності – діяльність у сфері використання компетентнісного підходу в управлінні персоналом має орієнтуватися на поступальний навчання і розвиток співробітників для поліпшення виконання роботи, створення потенціалу для зростання і розвитку протягом всього часу роботи в організації. 5. Принцип наступності – домінуючі цінності, унікальні знання, навички та досвід, набуті працівниками в організації, повинні поширюватися всередині неї, щоб поліпшити результати роботи, зберегти і примножити її конкурентні переваги. 6. Принцип випереджаючого розвитку – розширення професійного кругозору та компетентності співробітників, щоб створити запас знань, навичок

і вмінь, який може знадобитися при вирішенні складних проблем або нестандартних завдань підприємства в майбутньому. 7. Принцип саморозвитку – створення умов для самонавчання і самовираження співробітників для активізації внутрішніх механізмів розвитку, забезпечують зростання мотивації до ефективної праці, підвищення задоволеності роботою, більш повне розкриття професійного та особистісного потенціалу. 8. Принцип ефективності – результати діяльності в галузі використання компетентнісного підходу в управлінні персоналом повинні забезпечувати необхідний рівень досягнення економічного, організаційного та соціального ефектів, тим самим сприяти підвищенню ефективності організації [3].

Окрім принципів та засад компетентнісного підходу, що впливають на формування стратегії управління персоналом, виділяють етапи формування стратегії у публічних установах. Призначення стратегії управління персоналом – своєчасно формулювати цілі відповідно до стратегії розвитку державного органу, ставити проблеми і завдання, знаходити способи і організовувати досягнення цілей. Для досягнення поставлених цілей особливо важливо забезпечити потрібну державному органу поведінку кожного з її співробітників. Як і стратегія розвитку державного органу в цілому, кадрова стратегія розробляється з урахуванням внутрішніх ресурсів і традицій державного органу і можливостей, що надаються зовнішнім середовищем. Кадрова стратегія є частиною політики публічного органу і повинна повністю відповідати концепції її розвитку.

Література:

1. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний механізм ефективності менеджменту персоналу : методологія та концепція формування : наукове видання. Гавкалова. Харків :ХНЕУ, 2007. 400 с.
2. Державне управління та державна служба: Словник-довідник / Уклад. О. Ю. Оболенський. К.: КНЕУ, 2005. С. 156.
3. Дейнега Х. М. Управління персоналом державної служби: зарубіжний досвід та умови впровадження в Україні. *Економіка та держава*. 2011. № 1. С. 151-153.

*Галицький О.М.,
д.е.н., доцент кафедри економічної теорії і
економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

АКТУАЛЬНІСТЬ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Багато економістів України, сподіваючись на ринкове саморегулювання (від якого до речі всі країни перейшли до державного) почали відмовлятися від

планового регулювання економіки. Водночас спроби перейти до індикативного (рекомендаційного) планування не були успішними, а після введення порядку, коли план розроблявся після затвердженого бюджету, держава практично втратила важелі управління економікою.

Вище викладене дає підстави зробити висновки, що ринок і план є взаємодоповнюючими, а не взаємовиключаючими складниками економічного механізму. Сучасний ринок і ринкові відносини не можуть перебувати поза сферою державного регулювання. Нерозуміння цієї аксіоми стало для багатьох підприємств банкрутством. Це відбулося тому, що механізм управління (незалежно від об'єкта) складається з таких елементів: планування, організація, контроль і оперативне регулювання виконання плану. У сучасних умовах організувати виробництво і реалізацію продукції по-іншому неможливо.

Сучасний досвід підприємств свідчить, що в умовах ринкових відносин, сталого успіху в бізнесі неможливо досягнути не проводячи бізнес-планування. Це є необхідною та важливою умовою функціонування підприємств, їх економічного зростання та розвитку. На даний час, більшість підприємств не мають офіційно прийнятих планів і в них відсутній механізм планування. А саме, система норм і нормативів, технології планового процесу, організаційні структури планування тощо. Планова робота замінюється на різного виду рішення власника або менеджера підприємства про ті чи інші дії в господарській діяльності. Які, зазвичай, розраховані на короткий період часу і за відсутності поступового планового підходу можуть стати причиною виникнення проблемної ситуації в перспективі. Це пояснюється постійними змінами ринкової ситуації в країні та умов господарювання підприємств. Про прорахунки у процесі прийняття рішень власниками підприємств або їх менеджерами, що не використовують в своїй діяльності методи бізнес-планування, стає відомо лише після складання квартального або навіть річного балансу. Тому переважна більшість таких підприємств перебувають в стані фінансової кризи [3].

Головною метою складання будь-якого бізнес-плану є отримання прибутку через задоволення потреб споживачів. Засобом досягнення даної цілі повинні стати нові продукти чи послуги. Бізнес-план дає змогу інвестору оцінити якість проекту та можливості учасників. Тобто це основний документ, переглянувши який, інвестор може прийняти рішення про вкладення своїх коштів у конкретну ідею чи проект. В той же час цей документ надає можливість особі, яка має певну бізнес-ідею, донести її до інвестора і отримати кошти на її реалізацію [4, с. 66-74]. А тому, даний документ являється корисним для кожного учасника бізнес-проекту і сприяє розвитку підприємництва та розвитку економіки і суспільства в цілому. Але дійсність і практичні аспекти відрізняються від теоретичних.

В умовах ринкової економіки будь-яка підприємницька діяльність пов'язана з господарським ризиком. Значна частина підприємців банкрутує через те, що не має достатніх знань і навичок господарювання. Як свідчать дослідження причин банкрутств малих фірм США, 98% невдач у бізнесі

пояснюються незадовільним управлінням (45% – некомпетентність, 20% – низький професійний рівень, 18% – брак управлінського досвіду, 9% – відсутність досвіду роботи на виробництві, 3% – невиконання взятих на себе зобов'язань, 2% – шахрайство, 1% – стихійне лихо і лише 2% – причинами, що не залежать від якості управління фірмою [5].

Бізнес-план охоплює практично всі функціональні напрями підприємства, починаючи від детального опису технології бізнес-проекту і закінчуючи ґрунтовними фінансовими розрахунками ефективності господарювання. Тому його розробка і контроль реалізації (в подальшому) значно сприяє як підвищенню ефективності, так і зниженню ризиків у започаткуванні нових напрямів підприємницької діяльності [2].

Розумно розроблений бізнес-план дає змогу ефективно розвивати підприємницьку діяльність, знаходити інвесторів, партнерів і кредитні ресурси; такий план використовується для підвищення ефективності управління підприємством і прогнозування діяльності та надає змогу розв'язувати наступні завдання [1, с.143-144]:

- 1) обґрунтувати економічну доцільність нових напрямів розвитку;
- 2) розраховувати необхідні ресурси для здійснення процесу, а також очікувані результати діяльності, насамперед обсяги продажу, прибуток, прибуток на капітал;
- 3) визначати джерела фінансування обраної стратегії, тобто способів концентрації фінансових ресурсів;
- 4) добирати працівників, що реалізовуватимуть даний план. Отже, наявність обґрунтованого бізнес-плану сприяє залученню капіталу, визначенню планів на майбутнє, ретельному вивченню передбачуваних ризиків і можливих труднощів, які можуть перешкодити практичній реалізації бізнес-проекту. Його впровадження дасть можливість значно підвищити ефективність діяльності підприємства, його конкурентоспроможність і скоротити витрати.

В сучасних умовах ринкової економіки, важливим фактором є своєчасність вживання заходів реагування. Велике значення в цьому має процес бізнес-планування, адже він дає можливість проаналізувати весь комплекс майбутніх процесів підприємницької діяльності. Планування подальшої своєї діяльності на національному та міжнародному ринках підприємство отримує реальну можливість мінімізувати внутрішні та частину зовнішніх ризиків компанії, зберегти гнучкість управління підприємством. Саме за допомогою бізнес-планування керівництво підприємства оцінює, з якими ризиками ринку може зіткнутися їхній бізнес, та бути готовими до зустрічі з ними.

Література:

1. Алексеева М. М. Планування діяльності фірми: навч.-метод. посіб. Київ : Фінанси і статистика, 2011. 248 с
2. Васильців Т. Г., Качмарик Я. Д., Блонська В. І., Лупак Р. Л. Бізнес-планування: навч. посіб. Київ : Знання, 2013. 173 с

3. Ільчук М.М., Коновал І.А. Бізнес-планування підприємницької діяльності в АПК: навч. посіб. Київ : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2013. 275с.

4. Пашута М. Бізнес-планування як фактор успішної підприємницької діяльності. *Персонал*. 2006. № 10. С. 66-74.

5. Doing business. Всемирный Банк. Оценка Бизнес Регулирования. Проект «Ведение бизнеса». URL: <https://russian.doingbusiness.org> (дата звернення: 05.05.2020).

Гоголь М.М.

*к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

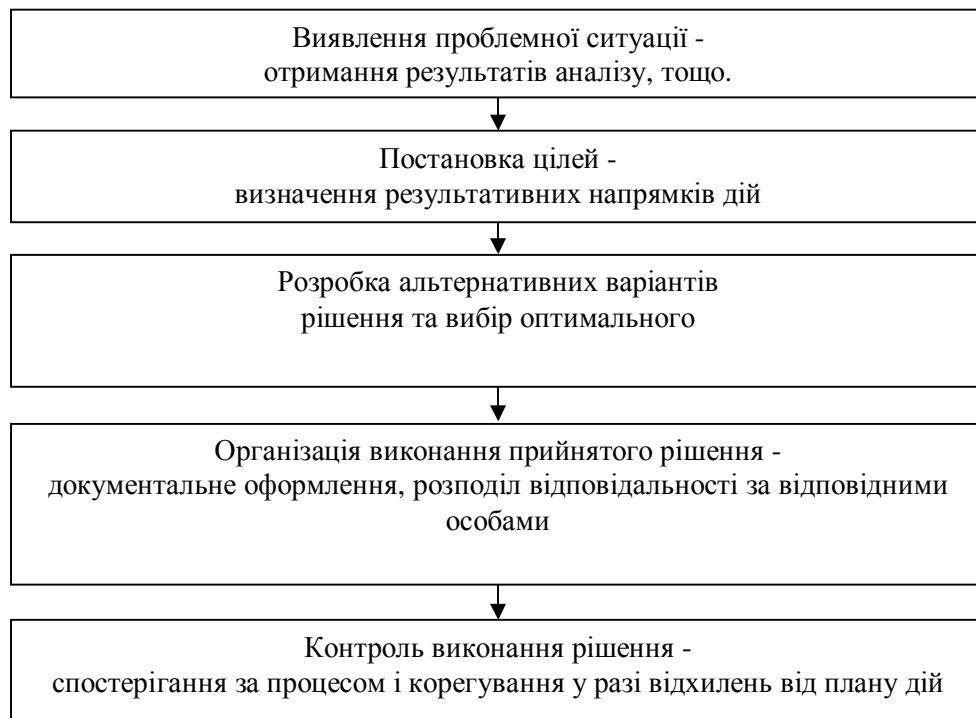
Сучасна система управління підприємством базується на даних бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік слід розглядати як процес ідентифікації релевантної фінансової та нефінансової інформації, її вимірювання та передачу користувачам, що дозволяє їм продукувати обґрунтовані судження і приймати управлінські рішення, раціональні у своїй побудові [1]. Готове управлінське рішення є фінальною стадією у цілому процесі розгляду різних варіантів, альтернатив вирішення того чи іншого питання, щодо досягнення цілей фінансово-господарської діяльності підприємства. Загалом, процес прийняття управлінських рішень можна характеризувати, як комплекс взаємопов'язаних дій персоналу управлінської ланки підприємства, механізм і упорядкованість котрих залежить від складності завдання, строків виконання, ринкових коливань та інших факторів прямого впливу на економічну діяльність підприємства.

Сучасні науковці й сьогодні ведуть дискусії стосовно етапів чи алгоритму прийняття управлінського рішення, але мені здається, що не можна виокремити даний алгоритм єдиним для всіх країн світу, адже економіка кожної країни різна, система функціонування кожного підприємства відповідно теж у кожній країні своя, тому те що властиво підприємствам США чи Нідерландам не завжди буде ефективним в Україні чи Польщі. Для підприємств нашої країни типовим можна вважати алгоритм прийняття управлінських рішень на основі облікової інформації у послідовності:

- визначення цілей та завдань;
- аналіз існуючого середовища проблеми;
- формування варіантів та розгляд наслідків від можливих прийнятих рішень за цими варіантами;
- вибір відповідного варіанту та формалізація формування управлінського рішення;

- прийняття сформованого управлінського рішення;
- реалізація управлінського рішення через виконавців зазначених у плані реалізації;
- контроль за виконанням і ефективністю дії прийнятого управлінського рішення.

Типова схема розробки і реалізації управлінських рішень в сучасних умовах діяльності підприємств наведена на рис. 1.

Рис. 1. Типова схема розробки і реалізації управлінських рішень сучасним підприємством

Безперечним є і той факт, що ефективність функціонування підприємства ґрунтується на якісній системі розрахунків, яку може забезпечити бухгалтерський облік, а точніше навіть його складова управлінський облік який вже за своєю навіть назвою свідчить про взаємообмін із іншими складовими діяльності підприємства.

Зміни у законодавчій базі нашої країни підтверджують безпосередній взаємозв'язок і цінність бухгалтерського обліку для системи управління підприємством, про це свідчить підписаний Президентом України Закон України Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень. Відповідно до нього «великі» та «середні» підприємства разом із фінансовою звітністю (включаючи консолідовану) зобов'язані подавати «Звіт про управління». Даний звіт містить фінансову і не фінансову інформацію, що характеризує стан і перспективи розвитку підприємства. «Середні» підприємства мають право не відображати нефінансову інформацію у Звіті про управління [1]. В Україні підприємства в своєму розвитку дійшли вже до такої границі, коли настав час суттєвих змін в системі управління оскільки, в умовах

ринкової економіки велике значення має вимога повноти характеристики управляючого об'єкту і його зовнішнього оточення, як вихідне умови формування інформації в управлінні, а також організації її збирання та обробки.

Отже, базовою інформаційною і ресурсною складовою у побудові системи управління підприємством можна відзначити і бухгалтерський облік виокремлюючи його, як процес ідентифікації релевантної інформації у певній кількості і використання її користувачами, що дозволяє їм формувати управлінські рішення у відповідності до фактичних вимог чи ситуацій.

Література:

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень: Закон України 05.10.2017 р. № 2164-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>

*Гривко С.Д.,
голова підкомітету з питань соціального захисту і реабілітації осіб
з інвалідністю та регулювання діяльності їх підприємств і
громадських об'єднань
Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та
захисту прав ветеранів
м. Київ, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Світ стоїть на порозі масштабної за швидкістю хвилі інформаційної революції, яка істотно змінить пристрій глобальної економічної системи. Центральними елементами прогнозів, присвячених економіці майбутнього стали такі сектори, як: управління значними обсягами інформації; автоматизація; штучний інтелект. У поняття штучний інтелект входить цілий ряд напрямків, включаючи машинне навчання, предиктивна аналітика й прогнозування, комп'ютерне бачення та ряд напрямків, заснованих на можливості обробляти дані швидше і успішніше на відміну від людського мозку. На практиці – це віртуальні помічники, системи моніторингу, системи контролю даних, системи обробки неструктурованих даних. Здатність штучного інтелекту опрацьовувати великі обсяги даних і визначати закономірності з метою прогнозування вже використовується в сфері послуг. Предиктивна аналітика відрізняється тим, що на відміну від традиційних прогнозів, будь-які зміни або дані швидко обробляються системою і, відповідно, прогнози стають більш точними.

Говорячи про особливості інноваційного розвитку інформаційних технологій акцентуємо увагу на технології блокчейн. Блокчейн або технологія розподіленого реєстру має вкрай високий потенціал, а її впровадження

дозволить забезпечити економічний і технологічний поступ в абсолютно різних сферах. Інформацію, внесenu в базу даних розподіленого реєстру, неможливо змінити, створену на основі блокчейна систему неможливо зламати, сама процедура здійснення транзакцій стає простішою і швидшою. Блокчейн-технології дозволяють зробити процес розподілу доходів більш справедливим, забезпечити рівний доступ до інформації та залучення капіталу.

На сьогоднішній день у світі розвиток інформаційних технологій відбувається з вражаючою швидкістю і якщо раніше вони впливали в більшій мірі на відносно нові та високотехнологічні галузі, то зараз прийшов час реального сектору економіки. У даному контексті на особливу увагу заслуговує аграрне виробництво. На нашу думку, саме аграрне виробництво є одним з найбільш перспективних галузей України для впровадження та розвитку інформаційної Blockchain-технології. Вітчизняний аграрний бізнес має комплекс нагальних проблем, які можна вирішити шляхом впровадження інноваційної інформаційної Blockchain-технології. Тобто, пропонуємо під інформаційною Blockchain-технологією в аграрному бізнесі розуміти інноваційний спосіб зберігання даних, цифровий реєстр будь-яких транзакцій, угод або смарт-контрактів у напрямку зберігання будь-якої інформації: дані про видані кредити або про договори оренди на землю, фінансову звітність за витратами на гектар (паливо, агрохімія, добрива, насіння), або закупівлі інших матеріалів, агротехнологічних операцій, договорів щодо реалізації продукції тощо [1-2].

Світовий досвід вражає масштабами застосування Blockchain-технології в різних сферах, у тому числі і реальному секторі економіки. За перші три квартали 2018 року венчурні інвестиції в Blockchain-стартапи досягли 3,9 млрд доларів (це на 280% більше, ніж за весь 2017 рік). Проведене дослідження дозволило систематизувати переваги та можливі ризики впровадження Blockchain-технології в реальному секторі економіки [3].

1. *Соціально-економічні вигоди*, які досягаються шляхом прозорості етапів постачання продукції (від виробника до споживача), що, у свою чергу: по-перше, сприяє задоволенню потреб та збереженню здоров'я населення; по-друге, стабільність прибутків для бізнесового сектору; по-третє, нейтралізація тіньового сектора економіки. Адже, така інноваційна технологія корисна не лише для споживачів, але й для постачальників та виробників. Саме технологія Blockchain може допомогти аграрному бізнесу в формуванні прозорого алгоритму виробництва та поставки продуктів, яка гарантує економічну та безпосередньо промислову безпеку в країні. У свою чергу, споживачі мають бажання володіти інформацією щодо походження продукції та готові переплачувати, за умови наявності достовірної інформації про товар. Використання Blockchain-технології дозволить мінімізувати а в перспективі взагалі уникнути такої проблеми, адже вона не дозволяє змінювати внесені дані непомітно. Саме тому, прозорість – одна із загальновизнаних переваг використання Blockchain технології в реальному секторі економіки.

2. *Страховання інтересів партнерів реального сектору економіки.* Оскільки записану в Blockchain платформу інформацію не можна змінити та вона доступна всім, Blockchain тим самим застраховує від тіньових механізмів зі сторони партнерів. Однак, зауважимо, для використання цієї переваги необхідно співпрацювати з компанією, яка має гарну репутацію на ринку, щоб забезпечити достовірність внесення початкової коректної інформації.

3. *Активізація інвестиційних процесів* (інвестиційна підтримка малого та середнього бізнесу реального сектору економіки). Використання інформаційної Blockchain технології допомагає скорочувати період отримання платежів для реального сектору економіки, не виключаючи невизначені платежі. Технологія дозволить передавати платежі з правом власності, тим самим уникаючи ризику втручання третьої сторони. Тобто, впровадження такої інноваційної технології допоможе не лише позбутися посередників у фінансових операціях, а й суттєво скоротити витрати. Відповідно до заяв учасників договору, час витрачений на роботу з документами, завдяки використанню смарт-контрактів, скоротився в 5 разів, що є дуже актуально саме для аграрного бізнесу. Смарт-контракти гарантують контрагентам своєчасність та повноту виконання зобов'язань. Адже в Україні загальновідомою проблемою аграріїв є затримка в оплаті за поставлений товар. На сьогоднішній день дана проблема вирішується лише на засадах довіри до перевірених учасників ринку.

4. *Ефективність функціонування ринку землі в Україні.* Використання Blockchain-технології сприяє підвищенню рівня довіри до продажу землі. В Україні вже пройшов перший аукціон з продажу майна з використанням Blockchain. Оскільки населення України з обережністю ставиться до питання ринку землі, на думку вітчизняних дослідників, в цій сфері Blockchain набуває особливої актуальності. Адже саме Blockchain не дозволяє стороннім особам змінювати дані, як у більшості випадків відбувається при торгах. Це означає, що підвищиться рівень довіри до аукціону як зі сторони учасників, так і всього суспільства.

5. *Застрахованість від зміни цін під час продажу активів на біржі.* Blockchain-технології активно почали використовуватись на світових біржах. Тобто, на такій біржі можна торгувати ф'ючерсом – контрактом на покупку товару в майбутньому за ціною, яка зафіксована зараз (на зерно, тварин або інші активи). Таким чином аграрій отримає гроші необхідні для його функціонування та розвитку, а покупець буде застрахований від зростання цін – однак може і понести збитки, у разі якщо ціна знизиться.

6. *Перспективність формування криптовалюти для реального сектору економіки.* Прикладом цьому слугує створені Сатоши Накамото біткоіни. Біткоіни використовуються для покупки товарів, ними торгують на біржах, ними фінансують бізнес. Значна кількість людей визнають біткоіни грошовими ресурсами, хоча і заснованими на незвичній технології [4].

Для використання інформаційної Blockchain-технології у реальному секторі економіки в повній мірі необхідно реформувати роботу більшості вітчизняних суб'єктів господарювання. Адже коли у одних є можливість

роботи з електронними документами, а інші продовжують працювати з факсами, роздруковують, підписують документи по-старому, процес роботи Blockchain-платформи не буде таким швидким. На особливу увагу заслуговують питання державного регулювання впровадження Blockchain-технологій (нормативно-правове, кадрове забезпечення тощо). Процес інтеграції найбільших гравців ринку в нову інформаційну економічну систему є питанням часу. Тому підтримка на державному рівні вкрай важлива. Найважливіше, що повинна зробити в даному випадку держава це допомогти реальному сектору економіки стати частиною цієї технології у контексті: адаптація до світових вимог документообігу; полегшенні використання електронного документообігу як в торгівлі, так і в стосунках з контролюючими органами; легалізація торгів в криптовалюті. Також необхідно розробити глобальні економічні системи, які повинні включати в себе виробників, інфраструктурне забезпечення, постачальників та інших учасників, які забезпечують ефективне функціонування реального сектору економіки в Україні.

Література:

1. Шерстобитов С. Цифровизация экономики. *Бизнес & информационные технологии*. 2017. №8(71). С.182-189.
2. Кузнецова В.П., Бондаренко І.А. Блокчейн як інструмент цифрової економіки в освіті. *Питання регулювання економіки*. 2018. №1. С. 102-109.
3. Distributed ledger technology in payments, clearing, and settlement / Finance and Economics Discussion Series 2016-095. Washington: Board of Governors of the Federal Reserve System, 2016. 34 p. URL: <https://www.federalreserve.gov/econresdata/feds/2016/files/2016095.pdf>
4. Свон М. Блокчейн: Схема новой экономики. М.: Олимп-бизнес, 2017. 240 с.

*Даниліна С.О.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри загальної економічної
теорії та економічної політики
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ВТРАТИ СВІТОВИХ ЕКОНОМІК ВІД ПАНДЕМІЇ

Згідно із прогнозом Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), зростання світової економіки в цьому році через коронавірус може сповільнитися до 2,4%, в порівнянні з 2,9%, які прогнозувалися ще взимку.

Але це не найгірший сценарій – якщо пандемія триватиме ще довго, в тому числі на території Євросоюзу і США, то глобальне економічне зростання впаде до 1,5%, а багато топ-економік світу опиняться в рецесії, а світовий ВВП за підсумками року виросте не більше ніж на 1-1,5%. Збитки від коронавірусу вже

перевищили втрати від терактів 11 вересня 2001 року і глобальної фінансової кризи 2008 року.

Галузі економіки, які зазнають найбільших збитків через пандемію – туризм і пов'язані з ним сфери: авіаційні і морські перевезення, готельний, гральний та розважальний бізнес. Так само з проблемами зіштовхнуться виробники автомобілів і одягу – в першу чергу, через руйнування логістичних ланцюжків, багато з яких замкнуті на Європу і особливо – Китай. Нафтогазовий сектор, металургія, хімічна промисловість, сільське господарство і медіа від кризи повинні постраждати менше. А ось компанії телекомунікаційної і фармацевтичної сфер від епідемії навпаки можуть виграти, що пов'язано з підвищеним попитом на їхні товари і послуги.

Якщо ситуація піде за негативним сценарієм, тобто, якщо проблему з коронавірусом не вдасться в цілому вирішити за перше півріччя поточного року, то топові світові економіки можуть зіткнутися з падінням ВВП на 0,5%, а економіки країн, що розвиваються, – на 3%.

В цілому, прийняті різними країнами заходи по стримуванню кризи досить схожі. Фактично всі антикризові заходи включають в себе податкові канікули, пільги і зниження ставок по окремих податках, максимальну підтримку малого і середнього бізнесу, який виглядає найбільш уразливим в поточних умовах.

Також уряди роблять упор на підтримку зайнятості, аж до прямої компенсації зарплат співробітникам приватних компаній, і підтримку рівня споживання серед населення.

Наприклад, уряд Великобританії на підтримку бізнесу виділив 330 млрд. фунтів стерлінгів (близько 388 млрд. дол.). Це більше 15% ВВП країни. Направляти ці гроші будуть і великому бізнесу, на кшталт авіакомпаній, але в першу чергу – середньому і малому, наприклад, паби і ресторани. Вони зможуть отримати до 25 тисяч фунтів одноразового гранту, інший дрібний бізнес – до 10 тисяч фунтів. Також туристичний і розважальний бізнес на рік будуть звільнені від сплати податку на нерухомість. А ті, хто в принципі не справляється з виплатою податків, отримають можливість просити про багатомісячну відстрочку [1].

У Німеччині створюється окремий Фонд економічної стабільності, який буде інвестувати в приватні компанії в обмін на викуп часток в їх власності, а також надавати кредитні гарантії. Загальний бюджет Фонду – 500 млрд. євро. Ще 100 мільярдів підуть на програми підтримки бізнесу через державний банк. Для того щоб впоратися з кризою, в країні навіть доведеться прибрати закріпленій в Конституції граничний поріг державного боргу.

В Італії, яка поки найбільш постраждала від пандемії з усіх країн ЄС, уряд виділив на антикризові заходи 25 млрд. євро. Зокрема, фірмам, чий оборот через карантин впав більш ніж на чверть, держава надасть часткову компенсацію втрат. Туристичні гіді та інші працівники, які також постраждали через кризу, отримають по 600 євро виплат на людину, таку ж суму виділять батькам на оплату послуг няні для дитини, передбачена і відстрочка у виплаті іпотеки. Крім того, будуть виділятися кредити до 5 млн. євро для малого і

середнього бізнесу, закритим через карантин компаніям компенсують більше половини орендної плати.

У США в самому розпалі дебати про виділення найбільшого пакету заходів для підтримки економіки країни – об'ємом майже в 2 трлн. дол. В американському Мінфіні розраховують, що завдяки допомозі малий бізнес зможе протриматися в найближчі кризові тижні і не звільняти співробітників. Також більшість американців повинні отримати прямі виплати з державних коштів: по тисячі доларів на одного дорослого і 500 доларів – на дитину. Ці гроші виділять тим, хто заробляє менше 99 тисяч доларів на рік (або 198 тисяч з розрахунку на подружню пару), тобто більш ніж 91% американських громадян. Передбачається, що виплати будуть одноразовими, але, якщо криза затягнеться, то в Мінфіні США не виключають, що знову повернуться до ідеї прямих виплат.

Крім того, Федеральна резервна система США, яка вже знизилла облікову ставку майже до нуля, буде при необхідності викуповувати казначейські цінні папери в необхідних обсягах аж до 4 трлн. дол.

Міжнародні організації закликають світових лідерів узгодити пакет економічної допомоги для бідних країн і співтовариств. Пропонується наростити на 500 млн. дол. міжнародну допомогу державам і негайно скасувати боргові виплати країн, що розвиваються на 2020 рік в розмірі 1 трлн. дол. Так, скасування платежів, наприклад, для Гани дозволить уряду цієї країни видавати 16 млн. дітей, інвалідів та пенсіонерів щомісяця протягом півроку по 20 дол.

На тлі подібних економічних заходів, які вимірюються десятками і сотнями мільярдів доларів, антикризові заходи української влади виглядають особливо скромно. Зокрема, до 30 квітня від виплати єдиного соціального внеску звільнені ФОПи, також скасовані податки на землю і нерухомість. До кінця весни не буде штрафів і податкових перевірок, зрушені терміни обов'язкового використання касових апаратів. Про спеціальні кредитні програми підтримки малого та середнього бізнесу, який вже зазнав важких втрат через карантин, поки не йдеться.

Для порівняння – у сусідній Польщі для підтримки економіки планується виділити понад 50 млрд. євро, в невеликих Естонії і Литві – 2 і 2,5 млрд. євро відповідно.

При цьому глибока економічна криза в Україні в будь-якому випадку неминуча. За останніми прогнозами, при оптимістичному сценарії падіння ВВП складе 4%, при песимістичному – 9% [2].

Нагадаємо, попередні прогнози передбачали, що в 2020 році економіка України зросте на 3,5-5%, інфляція складе 5%, а долар буде коштувати 27-28 грн.

Як само криза вплинула на економіку України:

– • Уже зараз безробіття в Україні сягає рекордного рівня: за час карантину тільки офіційно за допомогою до держави звернулося 90 тисяч українців, в цілому ж кількість безробітних могло вирости на 1,3 млн. чоловік.

– • Відбулося скорочення продажів на 70%. Більш ніж половина закладів громадського харчування припинили роботу, а без роботи залишилося понад 160 тисяч осіб.

– • Втричі знизився прибуток служб таксі, знано знизилась кількість замовлень, хоча цей вид транспорту наразі єдиний для тих громадян, які не мають власних авто.

– • Подешевшала нерухомість та ціни на оренду житла.

– • Судова система заморожена – під час карантину в Україні було перенесено понад 5000 судових засідань.

– • 29% українських компаній зупинили свою діяльність, 6% – повністю закрили бізнес.

– • Прибуток малого і середнього бізнесу впав на 20-50%, було скорочено 10-25% працівників.

– • Кількість вакансій скоротилась майже вдвічі, але майже в 5 разів виріс попит на деякі професії (кур'єр, комплектувальник тощо) [3].

Зараз Україна ще не відчуває кризи, головні економічні проблеми в Україні почнуться тоді, коли по-справжньому будуть відчуватися наслідки падіння в світовій торгівлі, зокрема, падіння попиту на товари українського експорту.

На посилення кризи вплине і уповільнення економіки Китаю, який в даний час є найбільшим торговим партнером України: менші обсяги виробництва і будівництва в Китаї будуть означати падіння попиту на українську металургію, а менші обсяги імпорту товарів з Китаю в Україну призведуть до падіння митних і податкових надходжень в український бюджет.

Література:

1. Экономические последствия пандемии коронавируса грозят нищетой для еще 500 млн жителей Земли. Информационное агентство «Интерфакс – Украина» : веб-сайт. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/653588.html>. (дата звернення: 25.04.2020).

2. Информационное агентство «РБК-Украина» : веб-сайт. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/nekotorye-kategorii-klientov-chernovtsygaz-1585066284.html>. (дата звернення: 25.04.2020).

3. Информационное агентство «UBR» : веб-сайт. URL: <https://ubr.ua>. (дата звернення: 25.04.2020).

*Демків Х.С.,
к.е.н., асистент кафедри обліку і аудиту
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна
Гамкало О.Б.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

БЕНЧМАРКІНГ ЯК УПРАВЛІНСЬКА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА РИНКУ АНТИКВАРІАТУ

Глобалізаційні процеси, що супроводжують світову економіку та сприяють загостренню конкурентної боротьби між суб'єктами господарювання, можна віднести до однієї із основних передумов пошуку найкращих управлінських рішень щодо ведення бізнесу. В свою чергу це стає можливим завдяки використанню інструментарію бенчмаркінгу, який має на меті визначення «еталону» діяльності серед суб'єктів господарювання певної сфери. Згідно з судженнями відомого вченого та спеціаліста з практики стратегічного управління Г. Р. Рейтера, бенчмаркінг – це прикладний інструмент формування стратегії досягнення конкурентних переваг у галузі [1].

Ринок антикваріату не є типовим прикладом товарного ринку, оскільки попит і пропозиція тут формується не на споживчі товари, а на предмети розкоші до яких відносять вироби мистецтва, предмети колекціонування або антикваріат, які є обмеженими у своїй кількості, що і вказує на унікальність та впливає на ціну. Таким чином ринок антикваріату можна прирівняти до ринку предметів розкоші. Саме тому застосуванням інструментів бенчмаркінгу задля забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на ринку антикваріату має відбуватися в таких напрямках: канали (способи) збуту, асортимент, обсяг продажів, репутація продавця. Розглянемо можливість застосування бенчмаркінгу за вищезгаданими напрямками на прикладі діяльності суб'єктів господарювання ринку антикваріату Польщі, оскільки на відміну від українського ринку такого типу, він є складовою економічної системи країни та джерелом поповнення державного бюджету, тобто є визнаним зі сторони держави і має чіткий механізм функціонування.

Станом на 2018 рік на ринку антикваріату Польщі офіційно функціонувало 217 суб'єктів господарювання, з яких 57,6 % здійснювали виключно торговельну діяльність, а 42,4% займалися ще і виставковою діяльністю. Загальна сума реалізації виробів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату – 133,5 млн польських злотих, з яких: 58,4 млн (43,8 %) отримано через класичні аукціони, 13,9 млн (10,4 %) – через мережу Інтернет, а 61,2 млн (45,8 %) за реалізацію іншими шляхами [2].

Канали (способи) збуту. До 1989 році контроль за польським ринком антикваріату був закріплений за єдиним аукціонним домом DESA та із запровадженням вільного ринку кількість продавців виробів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату значно зросла. На сьогоднішній день, серед лідерів виділяють аукціонні дома Rempex, Polswiss Art, DESA.

Ключовим способом збуту для кожного із аукціонних домів є проведення класичного аукціону, який передбачає процес продажу, наживо, коли ціною продажу вважається найбільша ставка запропонована учасниками торгів. За період 2017-2019 рр., лідером серед кількості організованих і проведених класичних аукціонів є аукціонний дім Rempex, тут щороку організовують по 12 аукціонів старовини, на другому місці (по 8 аукціонів на рік) – аукціонний дім DESA, а Polswiss Art з щорічними 4 аукціонами з продажу старовинних та сучасних предметів, лише на третьому місці [3, 4, 5].

Слід зазначити, що продажу виробів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату через класичний аукціон передує довгий процес, який охоплює такі етапи:

1. Підготовка аукціону (вибір напряму аукціону; відбір предметів; професійна оцінка експертів у галузі; формування лотів, тобто груп предметів з спільними ознаками; випуск каталогу аукціону із усіма предметами виставленими на продаж, а також із зазначенням часу та місця проведення аукціону).

2. Ознайомлення усіх зацікавлених сторін із виставленими на продаж предметами через каталог.

3. Проведення торгів.

4. Оформлення відповідних угод щодо продажу, з наступним формуванням і публікацією інформації щодо результатів проведених торгів.

Серед способів збуту виробів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату з кожним роком все більшої популярності набуває Інтернет торгівля шляхом організації он-лайн аукціонів. Так, за період 2018-2019 рр. аукціонним домом Rempex проведено 4 таких аукціонів, така ж кількість проведених аукціонів, але за 2019 рік за аукціонним домом Polswiss Art.

Для аукціонного дому Rempex характерним є проведення тихих аукціонів, якими передбачено здійснення продажу в ході виставкової діяльності й на нашу думку є більш характерним для продажу сучасних творів мистецтва.

Асортимент. Варто зазначити, що на ринку антикваріату здійснюється продаж не лише старовинних предметів, які мають статус антикварних, але і більш сучасних, які незважаючи на свій «молодий» вік все ж таки становлять колекційний інтерес. Згідно даних Центрального статистичного управління Польщі (Główny Urząd Statystyczny) у 2018 році найбільша частка реалізованих предметів на території Польщі була закріплена за творами мистецтва (картинами), частка яких у загальній сумі продажів становила 68,8%, з них сучасний живопис становив 53,3%, а давній (створений до 1945 р.) – 46,7% [2].

Здійснивши детальне дослідження каталогів проведених торгів, можемо стверджувати, що аукціонні дома Rempex і DESA, мали змогу задовольнити

потреби більш широкого кола потенційних покупців, оскільки асортимент виставлених на продаж предметів охоплює безліч категорій, а саме: твори мистецтва (живопис, пастелі, графіка), скульптури, скло і порцеляну, вироби з срібла, старовинні меблі, ювелірні вироби, годинники та інші. Крім того для асортименту аукціону DESA притаманною є наявність предметів нумізматики (металевих грошових знаків, які вийшли з обігу) і предметів фалеристики (орденів, медалей, значків та ін.). Натомість для практики аукціонного дому Polswiss Art характерним є продаж виключно творів мистецтва, а також скульптур як давніх, так і сучасних [3, 4, 5].

Що ж стосується походження виставлених на продаж виробів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату, то перевага залишається за автентичними вітчизняними предметами. Наприклад, серед творів мистецтва переважають роботи польських митців (Ю. Косак, Ю. Ярошинський, С. Осостович та ін.), особливе місце закріплене за польськими митцями-іммігрантами, які в силу особистих (на історичному підґрунті) обставин були змушені залишити батьківщину (М. Мутер, З. Менкес та ін.), а також зустрічаються і роботи іноземних авторів (Е. А. Ерб, І. Труш, І. Айвазовський).

Обсяг продажів. Провадячи діяльність на ринку антикваріату потрібно пам'ятати про те, що вироби мистецтва, предмети колекціонування та антикваріату є предметами розкоші, тобто такими, які мають низьку ліквідність і реалізація яких не завжди є миттєвою. Крім того для ринку антикваріату характерним є обмеженість у кількості предметів, які мають антикварну цінність, тобто є старшими за 50, а в окремих випадках і 100 років, а також не носять масовий характер, тобто мають певний рівень унікальності. Також потрібно зважати на зацікавленість потенційних покупців у тих чи інших напрямках колекціонування, що і формує попит на даному ринку.

Здійснивши порівняльний аналіз загальної кількості виставлених на продаж виробів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату по аукціонних домах з кількістю проданих предметів, отримуємо наступні результати [3, 4, 5]:

1. Аукціоном Remrex у період з 2017-2019 рр., досягнуто таких показників реалізації: у 2017 році – 27,9% (з 2 980 предметів), у 2018 році – 16,2% (з 3 123 предметів), а у 2019 році – 13,6% (з 3 284 предметів).

2. Аукціоном DESA у період з 2017-2019 рр., досягнуто таких показників реалізації: у 2017 році – 36,9% (з 1 487 предметів), у 2018 році – 41,4% (з 1 716 предметів), а у 2019 році – 50,1% (з 1 456 предметів конкурентоспроможного).

3. Аукціоном Polswiss Art у період з 2017-2019 рр., досягнуто таких показників реалізації: у 2017 році – 70,8% (з 332 предметів), у 2018 році – 79,7% (з 390 предметів), а у 2019 році – 84,3% (з 401 предмета).

Ділова репутація. Ефективність та успішність діяльності суб'єктів господарювання на ринку антикваріату тісно пов'язана із їх репутацією. Вважаємо, що ділова репутація на ринку антикваріату перш за все полягає у:

- реалізації предметів рівень автентичності та унікальності яких підтверджена експертно;

- нівелюванні асиметричності інформації на ринку, тобто прозоре висвітлення інформації, яка стосується виробів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату виставлених на продаж і сприяє рішенню щодо купівлі потенційними покупцями;

- дотриманні законодавчо-нормативної бази, якою здійснюється регулювання господарської діяльності на такому ринку.

Реалізація потенціалу суб'єкта господарювання стає можливою завдяки застосуванню інструментарію бенчмаркінгу в процесі управління. Так, здійснивши дане дослідження вважаємо, що досягнення конкурентних переваг суб'єктами господарювання на ринку антикваріату (у тому числі й в Україні) можливе за дотримання таких «еталонних» аспектів:

1) Організації належного рівня процесу реалізації виробів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату через проведення класичних аукціонних торгів, з можливістю перенесення даного процесу в віртуальне середовище на перспективу;

2) Широкий асортимент виробів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату не завжди є запорукою ефективної діяльності. Так, перед організацією торгів доцільно дослідити рівень попиту на ті чи інші напрями та категорії предметів, орієнтуючись як на особисті зацікавлення потенційних покупців, так і на світові тенденції;

3) Дотримання належного рівня ділової репутації через нівелювання асиметричності інформації на ринку, реалізації автентичних і унікальних предметів.

Література:

1. В лабиринтах современного управления (Стратегическое планирование, маркетинг, обслуживание клиентов, управление персоналом, оплата труда): сб. статей /ред. сост. Г. Р. Райтер. М.: Экономика, 1999. Вып. 1. 248 с.

2. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl> (дата звернення: 07.05.2020 р.).

3. Dom Aukcyjny Rempex. URL: <https://rempex.com.pl> (дата звернення: 07.05.2020 р.).

4. DESA Dzieła Sztuki i Antyki. URL: <https://www.desa.art.pl> (дата звернення: 07.05.2020 р.).

5. Dom Aukcyjny Polswiss Art. URL: <https://www.polswissart.pl/pl> (дата звернення: 07.05.2020 р.).

Драбчук Н.Ю.
аспірант спеціальності 051 – економіка,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”
м. Івано-Франківськ, Україна

Баланюк І.Ф.,
д.е.н., професор, завідувач кафедру обліку і аудиту,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”
м. Івано-Франківськ, Україна

НОРМАТИВНА ГРОШОВА ОЦІНКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ У ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В Україні відбувається процес розроблення та запровадження у дію земельної реформи, головною метою якої є формування ринку землі. Земельна реформа дозволить врегулювати сучасний стан використання земельних ресурсів та земельні відносини, а також вийти країні на новий рівень у світовому ринку. Проведення оцінки земель є основою земельної реформи і забезпечення функціонування земель як природного ресурсу та основного засобу виробництва.

Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням оцінки земель і механізму регулювання земельних відносин висвітлено в працях вітчизняних науковців, таких як, В.І. Андрейцев, Ю.Д. Білик, О.О. Погрібний, П.Т. Саблук, А.М. Третяк, М.В. Шульга та ін.

Нормативна грошова оцінка сільськогосподарських угідь полягає у визначенні нормативної ціни землі, що ґрунтується на їх економічній оцінці на основі рентного доходу з урахуванням терміну його капіталізації.

Згідно із ст. 13 Закону України “Про оцінку земель”, нормативна грошова оцінка земельних ділянок здійснюється в разі [1]:

- визначення розміру земельного податку;
- визначення розміру орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності;
- визначення розміру державного мита у випадку міни, спадкування та дарування земельних ділянок;
- визначення втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва;
- розробки показників і механізмів економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель.

Івано-Франківська область розташована у західній частині України і її територія становить 13,9 тис. км², тобто 2,4% площі всієї України. Земельний фонд області становить 1393 тис. га. Сільськогосподарськими землями зайнято менше половини – 645 тис. га території. Земельні ресурси сільськогосподарських підприємств включають в себе сільськогосподарські

угіддя, які займають 629,9 тис. га. Нормативна грошова оцінка сільськогосподарських угідь у Івано-Франківській області та її аналіз наведені у таблиці 1.

Як бачимо із таблиці 1, протягом 2017 р. та 2018 р. нормативна грошова оцінка сільськогосподарських угідь не змінювалась, проте у порівнянні з 2019 р. та 2017 р. вона зменшилась, за винятком багаторічних насаджень, оцінка яких навпаки збільшилась на 87%. Такі зміни можуть бути зумовлені внаслідок певних об'єктивних чинників, а саме визначеними законодавством коефіцієнтами в залежності від економічних та інших характеристик земельної ділянки.

Таблиця 1.

Нормативна грошова оцінка сільськогосподарських угідь в Івано-Франківській області, грн/га

	2017 р.	2018 р.	2019 р.	+/-	%
Рілля та перелоги	28567,60	28567,60	26087,00	-2480,60	0,91
Багаторічні насадження	19793,80	19793,80	37072,18	+17278,38	1,87
Сіножаті	5031,20	5031,20	4 831,36	-199,84	0,96
Пасовища	5021,60	5021,60	4 479,47	-542,13	0,89

Джерело: складено й розраховано автором на основі даних [2; 3].

Отже, проаналізувавши вище наведену інформацію, можемо зробити висновок про те, що грошова оцінка земель є достатньо складним і багатогранним процесом, а також основним економічним механізмом регулювання плати за використання земельних ресурсів та основою регулювання земельних відносин. Зміни нормативної грошової оцінки землі супроводжуються характеристиками земельної ділянки та визначеними на законодавчому рівні коефіцієнтами, основним серед таких коефіцієнтів є коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки.

Список використаних джерел:

1. Про оцінку земель: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>.
2. Офіційний сайт Держгеокадастру України. Моніторинг земельних відносин в Україні: 2016-2017. Статистичний щорічник. URL: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2018/10/monitoring.pdf>
3. Офіційний сайт Держгеокадастру України. URL: <https://land.gov.ua/icat/otsinka-zemel/>

*Желяскова Н.О.,
студентка інституту бізнесу, економіки та інформаційних технологій
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна*

*Замлинський В.А.,
д.е.н., професор кафедри менеджменту
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна*

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ПОБУДОВІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Останнім часом провідні світові корпорації, а також малий і середній бізнес звертають все більше уваги на економічну значимість культури в побудові ділової репутації як складової частини комунікації і мотивації, а відповідно і фінансового результату компанії, посилення його кадрового потенціалу. Культура взаємин безперервно інтегруючись в бізнес-процеси, формує особливий ментальний, інформаційний та інноваційний простір, який може бути виражено в грошовому еквіваленті. Збільшуючи додаткову вартість, яка з року в рік зростає шляхом включення в баланс цього нематеріального активу підприємства, культурні феномени посилюють свою економічну значимість, стають об'єктом досліджень вчених і додатковим вартісним ресурсом в бізнес-середовищі, особливо в репутаційному менеджменті.

У боротьбі за кожного клієнта та максимізацію вартості бізнесу компаніям доводиться постійно покращувати робочі бізнес-процеси, системи і методи управління. Комунікації між людьми постійно ускладнюються і стають все більш динамічними, а інформаційні технології прогресують щодня, формуючи нові парадигми і продукти. Ефект прискорення роботи всієї компанії і кожного підрозділу не буде пролонгованим без акценту на культуру управління, яка є складовою людської культури і формою використання загальнолюдських культурних здобутків у сфері управління. Автоматизація скорочує час виконання будь-якого бізнес-процесу, знижує його вартість, тобто підвищує ефективність бізнесу, але без формування гармонійних взаємовідносин як всередині організації, так із зовнішнім середовищем, а також формування основних цінностей організаціями не досягнемо соціально відповідального бізнесу. Правильно визначені пріоритети у поєднанні з високим рівнем корпоративної культури та автоматизацією управління дозволить українському бізнесу покращити свої позиції у багатьох секторах світової економіки.

Корпоративна культура – це мотивована поведінка групи людей в рамках організації, що збудована на досвіді, навичках, знаннях, традиціях та духовних цінностях, накопичених багатьма поколіннями.

Корпоративна культура належить до класу явищ, які мають багатоаспектне тлумачення та різні варіанти визначення у контексті постійного розвитку і трансформації. Кожна країна має свої вірування, мови спілкування, символи,

звички, цінності та історію, які формують національну культуру, яка у свою чергу впливає на розвиток бізнес культури.

Кожний правильно мотивований рядовий робітник та топ менеджер повинен бути здатний привнести нову цінність, запропонувати зміни, інноваційні рішення, винайти кращий спосіб їх впровадження. Значення слова "культура" впливає з двох основних видів діяльності людини: матеріальної й духовної. Перша – це діяльність, пов'язана щодо перетворення природи на благо людини, друга – діяльність для вдосконалення духовних сил людини, її розуму й системи мислення.

Розвиток корпоративної культури в Україні є неоднозначним. Можна виокремити деякі організації з більш менш нормальною корпоративною культурою: Запоріжсталь, Нібулон, FozzyGroup, WOG, АТБ маркет, Київстар, Водафон та інші.

Серед компаній з добре розвиненою корпоративною культурою можна відзначити кондитерську фабрику «Рошен». В першу чергу компанія віддає перевагу сильній, креативній команді професіоналів. Також, велике значення в компанії приділяють навчанню персоналу: співробітники відвідують різні корпоративні заняття та створюють різноманітні програми для кондитерів.

Проаналізувавши різні джерела, можна виділити деякі причини, що заважають розвитку корпоративної культури компаній:

1) багато уваги та ресурсів спрямовані на підвищення матеріальних цінностей організації, завдяки цьому мало уваги залишається на розвиток корпоративної культури в цілому;

2) деякі складності та особливості українського менталітету;

3) психологічні фактори: безініціативність та незадовільна відповідальність компаній та персоналу;

4) нерозкритість важливості корпоративної культури в Україні як на рівні підприємств так і у національному рівні;

5) відсутність в країні програм та тренінгів з навчання працівників корпоративній культурі.

Отже, в Україні слід більше уваги приділяти навчанню корпоративній культурі, оскільки багато чого залежить від уміння правильно діагностувати її рівень та ефективно використовувати цю культуру на підприємствах.

Переваги розвитку корпоративної культури включають: продуктивність праці, моральний дух, а також, мотивацію персоналу, підвищення взаємодії між співробітниками та налагодження позитивної атмосфери в колективі. Це все значною мірою впливає на розмір прибутку компанії та її ділову репутацію.

Правильне застосування корпоративної культури може позитивно вплинути на бізнес, перетворюючи звичайних працівників в надзвичайних командних співробітників, які значно краще конкурентів.

Наявність та дотримання чітких правил та принципів корпоративної культури, може значно підвищити інтерес з боку партнерів та інвесторів. Також, розвиток культури викликає довіру та повагу з боку клієнтів. А увага

компанії до своїх клієнтів є частиною сучасної корпоративної культури основою її репутаційного менеджменту.

В сучасному світі корпоративна культура є невід'ємною частиною майже кожної організації. Можна виділити деякі відомі компанії світу, які досягли значного успіху за допомогою корпоративної культури.

Перша сучасна та відома майже усім компанія Starbucks – це американська компанія з продажу кави. Ця мережа являє собою понад 24 тисячі торгових точок по всьому світу. Звичайно, в цій компанії існують свої правила та традиції. В Starbucks є зелений буклет, де знаходяться загальні принципи компанії. Можна виокремити деякі основні правила з цієї книги: чітке розуміння цілей, активність, авторитет, відвертість, самостійність, чуткість та інші.

Велика компанія Toyota займає 3 місце в світі за обсягом продажу автомобілів. Японська організація є феноменом та прикладам для наслідування використання корпоративної культури. Цінність працівників – основний принцип цієї організації. Toyota навчає своїх співробітників не тільки праці, але і корпоративним цінностям компанії. При вирішенні питань організація відає переваги колективній праці. Дивлячись на цей приклад, можна багато чому навчитися, а саме порядності, ввічливості, дбанні про власний авторитет і ділову репутацію компанії.

Одною з найвідоміших мереж ресторанів швидкого харчування є Макдональдс. В цій компанії багато уваги приділяють співробітникам, створюють сприятливі умови праці, щоб отримати максимальну віддачу від працівників. Важливим критерієм успіху Макдональдс є правило ввічливості – працівник повинен посміхатися кожному клієнту. Нові співробітники проходять навчання на фірмі, де їм розповідають корпоративні методи праці.

Формування культури в організації є певною мірою мистецтво. Феномен культури завжди пов'язаний з взаємним прийняттям індивідуальних якостей колективом. А результатом неприйняття одної з сторін є відторгнення індивіда колективом.

Перший аспект виражається у виконанні правил етикету, загальноприйнятих ритуалів спілкування, а також, що і як потрібно робити під час спілкування. Але цей «етикетний аспект культури» передбачає тільки поверхневу інформацію, яка забезпечує «нормальні» відносини між людьми. Для того, щоб заглибитись та дізнатися про характер відносин потрібен другий внутрішній аспект спілкування. Можна виділити деякі норми «соціально-психологічної культури»:

1) стався до інших так, як хочеш, щоб вони ставилися до тебе – це основне правило, яким слід користуватися по життю.

2) завжди виконуй свої зобов'язання та обіцянки;

3) будь доброзичливим, намагайся робити людям добро, незважаючи на їх вчинки.

Культурна людина в процесі спілкування завжди поєднує зовнішній та внутрішній аспекти. Якщо людина застосовує тільки один з аспектів

спілкування, то це може привести до поганих наслідків, а саме зіпсувати стосунки або можуть подумати, що ця людина «невихована». Отже, в процесі спілкування слід бути обережним, оскільки одне погане слово може запросто зіпсувати відносини і репутацію, яка будувалися роками.

Отже, головними чинниками інноваційного розвитку стають людський фактор, знання та культура. Трансформаційні процеси в економіці та цифровізація суспільства повинні здійснюються саме такими людьми, які мають не тільки навички лідера, а правильну систему цінностей, правил, норм поведінки, традицій і моделей господарювання, об'єднаних поняттям корпоративної культури. Корпоративна культура належить до складних матеріально-духовних феноменів, вивчення яких стикається із низкою проблем, які підсилюють зростаючий інтерес до розгляду її як внутрішнього джерела організаційних змін і нематеріального інструменту управління.

Література:

1. Yevdokimova M., Zamlynskyi V., Minakova S., Biriuk O., Ilina O. Evolution of corporate social responsibility applied to the concept of sustainable development. *Journal of Security and Sustainability*. 2019. Issues 8(3). P.69-78
2. Замлинський В. А. Вплив корпоративної культури на розвиток компанії. *Облік і фінанси*. 2019. № 1(83). С. 145-151. URL: <http://www.afj.org.ua/ru/article/644/>
3. Zamlynskyi V., Teliukh K. The effect of diagnostics of corporate culture on the optimization of management efficiency. *Actual scientific research: Collection of scientific articles*. Editoria di Modena, Rome, Italy. 2018. pp. 170-174.
4. V. Zamlynskyi, O. Stanislavyk, O. Halytskyi, M. Korzh, N. Reznik. Conflict Dynamic Model of Innovative Development in the System of Ensuring Competitiveness of an Enterprises, *International Journal of Scientific & Technology research*, Vol.9, issue 2, pp. 5322-5325, 2020. URL: <http://www.ijstr.org/final-print/feb2020/Conflict-Dynamic-Model-Of-Innovative-Development-In-The-System-Of-Ensuring-The-Competitiveness-Of-An-Enterprises.pdf>
5. Менеджмент: [навчальний посібник] /заг. ред. С.В. Філіппової, М.А. Юдіна; кол. авторів: С.К. Харічков, В.А. Замлинський, І.І. Соколи, О.І. Продіус, О.М. Лук'янчук та ін. Одеса: Бондаренко М.О., 2019. 652 с.

*Іванів С.І.,
аспірант спеціальності 051 – економіка
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна
Шеленко Д.І.,
д.е.н., доцент кафедри
теоретичної і прикладної економіки
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОРЕНДОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Фермерські господарства є однією із прогресивних форм сільськогосподарського виробництва. Основна діяльність фермерських господарств забезпечується через наявність у них земельних ресурсів. Земельні ділянки вони здебільшого орендують. Останнім часом перед орендарями постає досить актуальне питання – раціональність використання орендованих земель. Оренда земельних ділянок, їх ефективне та раціональне використання відносяться до компетенції управлінського апарату фермерських господарств.

Раціональне землекористування – це максимальне залучення до господарського обігу всіх земель та їхнє ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання з одиниці площі максимальної кількості продукції за найменших затрат праці та коштів [1, с. 153].

Для повноти розуміння сутності «раціонального землекористування» варто розглядати орендно-земельні відносини фермерських господарств через призму еколого-економічного аспекту.

На цьому акцентує увагу Ступень Р. М. Він у своїх дослідженнях дає декілька тлумачень поняття орендно-земельні відносини, по-перше, він їх визначає як специфічний тип відносин, за яких землевласник на добровільних засадах передає своє право на володіння та розпорядження землями сільськогосподарського призначення іншій людині задля одержання доходу, при цьому обидві сторони зацікавлені у екологічно збалансованому землекористуванні, адже чим раціональнішим буде використання земель, тим тривалішим, стабільнішим та ймовірнішим стане отримання доходу для орендаря, а це, відповідно, передбачатиме довгострокові орендні відносини, що приносить дохід і орендодавцю; по-друге, земельно-орендні відносини – це відносини, що передбачають балансування еколого-економічних інтересів учасників процесу [2, с. 147].

При прийнятті управлінських рішень щодо раціональності використання земель сільськогосподарського призначення варто користуватися наступними принципами:

- використання земель сільськогосподарського призначення тільки за цільовим призначенням;
- здійснення охорони землі;
- врахування усіх належних умов для конкретної земельної ділянки під час сільськогосподарського виробництва;
- зменшення антропогенного навантаження на землі в процесі здійснення господарської діяльності;
- забезпечення економічно-ефективного та раціонального використання сільськогосподарської землі [3, с. 55].

Раціоналізація використання угідь, що орендуються для ведення фермерської діяльності має контролюватися та регулюватися з боку держави, шляхом законодавства. Однак, на даний час ми бачимо недосконалість в орендному законодавстві, де спостерігаються невирішені питання у розрізі: збереження родючості ґрунтів, вилучення з активного обороту малопродуктивних і деградованих сільськогосподарських земельних ділянок, консолідації земель, налагодження дійового державного контролю за ефективним використанням земель. Ми вважаємо, що для розв'язання питань раціоналізації використання земель варто, насамперед, ознайомитися з постулатами такої науки як інвайронменталізм. Фахівці даної науки займаються вивченням аспектів екології, економіки, політології для визначення теперішнього та майбутнього стану навколишнього середовища. Розуміння взаємозв'язку екологічних аспектів із економічними дасть управлінцям фермерських господарств можливість знайти шляхи вирішення ключових проблем, що стосуються раціонального землекористування.

Для ефективного та раціонального використання угідь фермерам необхідна сучасна техніка, інноваційні технології, впровадження нових методик посадки та збору урожаю. Це забезпечуватиме ефективне ведення фермерами своєї діяльності.

Однак, науковці-аграрії зазначають, що основними проблемами розвитку фермерського господарства України є відставання від сучасних тенденцій запровадження інноваційних технологій ведення сільського господарства. Нові технології та технічне забезпечення виробничих процесів є недоступним для більшості фермерів через їх дорожнечу [4, с. 34].

Отже, враховуючи сучасні умови господарювання та цінність земельних ресурсів, потрібно в управлінській діяльності велику увагу зосереджувати на раціональності використання земель. Для цього потрібно керуватися основними принципами, впроваджувати нові інноваційні технології, які б забезпечували збереження ґрунтів та їхню родючість.

Література:

1. Бочко О. І. Питання раціонального використання земельних ресурсів в сучасних умовах. *Економіка АПК*. 2010. № 17 (1). С. 151-155.

2. Ступень Р. М. Еколого-економічні аспекти орендних відносин в сільськогосподарському землекористуванні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. № 32. С. 144-148.

3. Іванюк Т. Л. Сутність поняття «земельні відносини». *Інноваційна економіка*. 2019. № 3-4. С. 52-57.

4. Томчук О. В., Полеся В. М. Використання земельних угідь фермерськими господарствами Вінницької області. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 7. С. 27-38.

*Іванюк Т.Л.,
аспірант спеціальності 051 – економіка
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна
Леськів І.Ю.,
к.е.н., директор Бучацького коледжу
Подільський державний агро-технічний університет
м. Бучач, Україна*

ПРАВОВА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

В сучасних умовах господарювання питання щодо охорони земель сільськогосподарського призначення дедалі набуває особливого значення. Тому що земельні ресурси знаходяться під значним антропогенним впливом, відбувається їх руйнування, що тягне за собою низку негативних наслідків, а саме погіршення родючості ґрунтів та їх якості та родючості, зниження рівня екологічної стійкості земельних ресурсів.

Слід зазначити, що актуальність питання стосовно охорони земель сільськогосподарського призначення значної уваги набуває під час реформування земельних, а такого в цілому усіх аграрних, відносин, яким необхідно ефективно правове регулювання. Проте хоч в Україні законодавство повністю забезпечене низкою нормативно-правових актів щодо регулювання земельних відносин, але інколи контроль цих відносин у частині охорони земель потребує уточнення та відстає від суспільних потреб, тому вимагає додаткового розгляду.

Земельні відносини – це відносини між державою, суб'єктами господарювання та людиною, що виникають при володінні, користуванні, відтворенні та охороною землі, як основного засобу виробництва [1, с. 56].

У Конституції України затверджено, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, в першу чергу це стосується земель сільськогосподарського призначення [2]. Тому розгляд даного питання має реалізуватися через створення дієвої правової системи, що буде повністю орієнтуватися на потреби суспільства та здійснювати

комплексне регулювання земельних відносин в частині охорони земель сільськогосподарського призначення.

Також Земельним Кодексом України визначено сутність охорони земель як системи правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилучення земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення [3]. Слід зауважити, що тільки тоді, коли заходи з охорони земель одержують правове становлення, правомірно стверджувати про правову охорону земель.

В юридичній літературі наводиться визначення правової охорони земель сільськогосподарського призначення як комплексу ґрунтозахисних, економічних, нормативно-технічних та державно-правових засобів, спрямованих на збереження та відтворення родючості та цілісності ґрунтів, їх захист від деградації, ведення сільськогосподарського виробництва з дотриманням ґрунтозахисних технологій та забезпечення екологічної безпеки довкілля [4, с. 277]. Згідно цього визначення можна стверджувати, що охорона земель сільськогосподарського призначення розглядається не лише у консервативній сфері, де говориться тільки про запобігання погіршенню стану ґрунтів, а ще й про заходи відновлення земель сільськогосподарського призначення.

Згідно із Законом України “Про охорону земель” від 19 червня 2003 року, охорона земель сільськогосподарського призначення забезпечується на основі реалізації комплексу заходів щодо збереження продуктивності сільськогосподарських угідь, підвищення їх екологічної стійкості та родючості ґрунтів, а також обмеження їх вилучення (викупу) для несільськогосподарських потреб [5]. Цільове призначення земель сільськогосподарського використання може змінюватися за умови повного обґрунтування доречності такої зміни згідно чинного законодавства України.

Отже, правова охорона земель сільськогосподарського призначення включає в себе систему правових заходів, що допомагають регулювати дії стосовно відновлення, збереження і підвищення стану якості земель. Охорона у сфері земельних відносин повинна забезпечувати раціональне землевикористання, а також засоби щодо відновлення, підтримання та поліпшення родючості ґрунтів, покращення інших корисних та якісних властивостей землі. Крім того, головною метою забезпечення захисту земельних ділянок від шкідливої антропогенної діяльності, а саме забруднення, навмисне псування, та негативних природних процесів (водна, вітряна ерозія).

Література:

1. Іванюк Т. Л. Сутність поняття земельні відносини. *Інноваційна економіка*. 2019. № 3-4. С. 52-57.

2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96 зі змінами та доповненнями URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 13.05.2020).

3. Земельний кодекс України № 2768-III від 25.10.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 13.05.2020).

4. Екологічне право: Особлива частина: підруч. [для студ. юрид. вузів і фак.]. К.: Істина, 2001. 544 с.

5. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15> (дата звернення 13.05.2020).

*Ігнатенко М.М.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
ім. Григорія Сковороди
м. Переяслав-Хмельницький, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ БІЗНЕС- СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Стійкий та динамічний розвиток аграрної сфери суспільного виробництва і сільських територій неможливий без комплексного поєднання сукупності правових, організаційних, економічних, екологічних, соціальних факторів, органічна система взаємодії яких формує передумови успішного досягнення цілей управління. Світова та вітчизняна практика переконливо довела, що головною умовою результативності будь-якого управлінського процесу постає людський фактор та соціальна відповідальність.

Вони займають центральне місце у найбільш сучасних концепціях розвитку бізнесу і суспільства. Соціальна відповідальність бізнесових структур сьогодні визнається домінантним напрямом діяльності та має суттєвий вплив на розвиток компаній, територій, регіонів та суспільства в цілому. Згідно з опитування, проведеним ООН, реалізацією програм у сфері соціальної відповідальності у світі займаються понад 75,0% компаній [1].

В аграрному секторі України бізнес-програми соціальної відповідальності набувають все більшої популярності, проте, стримуються фінансовим потенціалом підприємницьких структур та загальним рівнем розвитку корпоративної культури. У зв'язку з цим, більшого розповсюдження вони набули у практиці управління крупних за розмірами агрокомпаніях. Прикладами таких програм сьогодні постають будівництво екологічно чистих виробничих об'єктів (МХП, "Kernel" – будівництво ТЕЦ на соняшникових відходах), створення центрів підготовки висококваліфікованих кадрів для аграрної сфери (Агрохолдинг «ІМК»), відновлення об'єктів соціальної інфраструктури сільських територій тощо [2].

Основним напрямками соціальної відповідальності бізнес-структур аграрного сектору України у сучасних умовах є: своєчасна і повна сплата податків, нарощування інтелектуального капіталу компаній, забезпечення безпеки продукції та екологізація аграрного виробництва, реалізація програм відродження соціальної інфраструктури сільських територій, підвищення рівня прозорості та відкритості бізнесу, дотримання умов чесної конкуренції на аграрному ринку, участь у вирішенні гострих для сільських територій суспільно значними соціально-економічних проблем.

За умов обмеженої фінансової підтримки аграрної сфери та сільських територій з боку держави та місцевих органів державного управління, реалізація програм соціальної відповідальності бізнесу агрокомпаній сьогодні може стати дієвим інструментом підвищення ефективності розвитку сільського господарства та рівня якості життя населення сільських територій. Управління процесами формування соціально відповідальних бізнес- суб'єктів потребує відповідного рівня інформаційного і аналітичного забезпечення аграрного менеджменту.

Інформаційна складова управління соціальною відповідальністю бізнесу тісно пов'язана з іншими елементами системи агроменеджменту: 1) виробничо-функціональною складовою (умови сільськогосподарського виробництва, безпека технологічних процесів), 2) організаційною складовою (структура бізнес-процесів, форми і масштаби організації діяльності, гнучкість управління); 3) кадровою складовою; 4) культурною та морально-етичною складовою (корпоративна культура, ділова репутація компанії); 5) складовою взаємодії із зовнішнім середовищем (державна, стейкхолдери, бізнесові контрагенти тощо). Місце інформаційної підсистеми та інформаційних потоків у механізмі управління соціальною відповідальністю аграрних бізнес-суб'єктів можна представити на рис. 1.

Рис. 1. Місце інформаційних потоків у формуванні соціальної відповідальності аграрного бізнесу

Інформаційна площина процесу формування та управління соціальною відповідальністю бізнес-суб'єктів аграрного сектору є необхідною для його

повного та своєчасного аналітичного забезпечення. Аналітична складова забезпечує здійснення об'єктивної оцінки та діагностики теперішнього і майбутнього стану об'єкта управління на підставі розроблених алгоритмів.

До основних індикаторів оцінки рівня соціальної відповідальності аграрних підприємств слід віднести: систему показників рентабельності, обсягів виробництва екологічно чистої продукції та її якісних характеристик, оплати та умов праці і відпочинку персоналу, розвитку корпоративної культури, індикатори обсягів та рівня ефективності соціальних інвестицій (рис. 2).

Рис. 2. Аналітичний інструментарій оцінки рівня соціальної відповідальності бізнес-суб'єктів аграрної сфери

Основним інформаційним джерелом процесу управління соціальною відповідальністю бізнес-суб'єктів постає звітність нефінансового характеру. У практиці зарубіжних країн така звітність включає систему соціальних, інтелектуальних, екологічних індикаторів, індикаторів корпоративного

управління, які є корисними для зовнішніх та внутрішніх користувачів, а також необхідні для обґрунтування і досягнення цілей соціального розвитку і реалізації програм соціальної відповідальності компаній. Методичним базисом складення і надання такої нефінансової звітності може бути стандарт соціальної звітності GRI - Global reporting initiative, що ґрунтується на концепції сталого соціального розвитку, яка полягає в основі стратегій сучасного корпоративного управління.

Систему показників нефінансової звітності, які доповнюють інформаційно-аналітичний базис процесу управління соціальною відповідальністю аграрних підприємств, доцільно будувати на основні універсальних принципів Глобального договору ООН, що розмежовуються за такими основними сферами: захист прав людини, захист навколишнього середовища, охорона праці та антикорупційні заходи. Ці принципи постають в основі формування звіту зі сталого розвитку, показники якого відображають п'ять основних складових соціального відповідального бізнесу: 1) бачення та стратегія розвитку; 2) профіль організації; 3) показники загального управління та діяльності; 3) індекс GRI; 4) звіт за стандартом Account Ability 1000 [3].

У сучасних умовах вітчизняного бізнесу така інформація та звітність вкрай необхідна для визначення пріоритетних напрямів соціального інвестування, вибору програм соціальної відповідності аграрного бізнесу, розв'язання складних завдань соціально-економічного розвитку аграрної сфери і сільських територій, участь у вирішенні яких бере на себе відповідальне агропідприємство.

Література:

1. Мармуль Л.О., Романюк І.А. Ринок праці та зайнятість населення сільських територій: теорія і практика регулювання: монографія. Херсон: Айлант, 2015. 266 с.
2. ТОП – 50 инновационных компаний Украины. 2019. URL: <https://delo.ua/business/top-50-innovacionnyh-kompanij-ukrainy-361631>.
3. GRI Standards: URL: <https://www.globalreporting.org/standards>.

*Казарян О.Г.,
аспірантка*

*Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ СЕКТОРОМ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В Україні розвиток національної економіки безпосередньо залежить від швидкості переходу до цифрової економіки, яка визначається як господарська діяльність, де ключовим фактором виробництва є дані в цифровому вигляді,

обробка великих обсягів і використання результатів аналізу яких порівняно з традиційними формами господарювання дозволяють значно підвищити ефективність функціонування різних секторів (бізнесу, держави, соціальних організацій та установ, громадськості тощо). Без цифрової економіки неможливо забезпечити конкурентоспроможність країни на світовому ринку, в зв'язку з цим вона стає найбільш пріоритетним напрямком соціально-економічного розвитку України.

Поглиблення фінансіалізації економічних систем та перехід до фінансоміки обумовили необхідність розробки нової стратегії економічного поступу світової спільноти з метою забезпечення креативного добробуту останньої в цифровій економіці. Визначальними рисами нової економіки є: продуктивність, яка все більшою мірою залежить від використання досягнень науки і техніки, якості інформації та менеджменту; перехід виробників і споживачів від матеріального виробництва в інформаційну діяльність (у розвинених капіталістичних країнах); глибока трансформація організації виробничого процесу, яка полягає у заміні стандартизованого масового виробництва гнучким і вертикально інтегрованої організації горизонтальними мережними взаєминами між підрозділами; глобалізація, у відповідності з якою усе організовується незалежно від кордонів; революційний характер технологічних змін, центральне місце в якому посідають інформаційні технології, здатні змінювати матеріальну основу сучасного світу [1].

Зважаючи на те, що перехід до неоекономіки (фінансоміки) визначається процесами трансформації фінансової сфери в окрему специфічну форму діяльності зі своїми ресурсами, інструментами, технологією та законами розвитку, то здійснення фінансових операцій передбачає використання інноваційних фінансових технологій та цифрових платформ, новелізації фінансових інструментів. Вони дозволяють зберегти конкурентні позиції на ринку, або ж навпаки, можуть стимулювати інтенсивний розвиток окремих екосистем з метою досягнення лідерства. Зрозуміло, що необдумане впровадження інноваційних фінансових технологій чи продуктів може послужити виникненню економічних викликів і загроз, порушенню цілісності фінансової системи, втрати нею рівноважного стану.

Після світової фінансової кризи 2008 року банки усіх країн були змушені адаптуватися до нового світу. Регулятори посилили вимоги до капіталу банків, запровадили нові стандарти управління ризиками та більш суворі вимоги до виконання процедур KYC (Know Your Customer - процедура ідентифікації клієнтів, яка відома як «Знай Свого Клієнта») та AML (Anti Money Laundering - процедура протидії відмиванню грошей). Понад 80 українських компаній розробляють технології і запроваджують інновації, щоб конкурувати з банками і посередниками на фінансовому ринку. Водночас, набули швидкого розвитку технології та інновації: технологічні компанії «Великої П'ятірки» (Amazon, Facebook, Google, Apple, Microsoft) розробили інноваційні продукти та послуги, які формують нові стандарти якості, швидкості та зручності для споживачів; збільшилась трудова міграція та, відповідно, зросли обсяги грошових переказів

рідним; малий та середній бізнес почав шукати альтернативні шляхи для фінансування своєї діяльності; приватні інвестори, які раніше займались об'єктами нерухомості, почали шукати нові напрямки для заробітку.

Саме як наслідок банківської кризи та розвитку інноваційних технологій почав активно формуватись так званий ФінТех бізнес. Фінансові технології або ФінТех (англ. FinTech) – сектор, в якому працюють компанії, які використовують технології та інновації, щоб конкурувати з традиційними фінансовими організаціями – банками та посередниками на ринку фінансових послуг. До ФінТех себе відносять як численні технологічні стартапи, так і великі фінансові організації, які намагаються поліпшити і оптимізувати послуги [2]. ФінТех представляє собою значну цінність для поширення фінансових послуг та продуктів у нові сфери та серед різних сегментів населення. Зважаючи на великий відсоток людей, які знаходяться поза банківською системою або одержують недостатній обсяг послуг, а також труднощами для банків з обслуговуванням мікро- та малих підприємств і людей, що мешкають у віддалених районах, на ринку є незаповнена фінансова ніша. Це створює для ФінТех-сектору значні інвестиційні можливості. Крім того, інвестиції потрібні і завдяки виникненню електронної комерції та потреби у здійсненні дешевих платежів, послуг з переказу грошей (особливо при дорогих послугах переказу невеликих сум).

Багато зі створених в Україні ФінТех-компаній націлені на загальний європейський ринок. Відбувається експорт інтелектуального ресурсу до інших країн. Але, в позитивному плані, формується інфраструктура, необхідна для розвитку стартап-середовища, у вигляді акселераторів та інкубаторів. Проте задля стимулювання зростання нових проектів необхідно ще пройти серйозний шлях створення правильних умов для ведення бізнесу в країні - це стосується як регуляторного середовища та змін у законодавстві, так і політики оподаткування для інноваційних компаній, а також простоти та прозорості у створенні стартапів.

Понад 37% ФінТех-провайдерів займаються ринковим сегментом платежів між юридичними особами (B2B) і націлені на обслуговування підприємств малого та середнього бізнесу (рис.1). З точки зору бізнес моделей, ФінТех - провайдери функціонують за рахунок отримання різноманітних комісійних платежів. Незначна кількість таких провайдерів базується на моделі «freemium» або моделі ліцензування. Хоча більшість ФінТех компаній використовують власні кошти для фінансування операційної діяльності, значна частина (49%) здійснює пошук зовнішніх інвесторів. Варто зауважити, що 72% ФінТех бізнесменів готові залучати інвестиції для розвитку, що сприятиме росту ФінТех індустрії в Україні. Також позитивним є те, що вітчизняний ФінТех бізнес розвивається паралельно зі світовими технологічними трендами. Біометрична ідентифікація, машинне навчання, штучний інтелект є стратегічними орієнтирами сучасного вітчизняного ФінТех бізнесу [4].

Рис.1. Ринкові сегменти ФінТех бізнесу в Україні

Джерело: [3]

Нами систематизовані напрями діяльності ФінТех бізнесу в Україні, які вже мають позитивні результати (електронні гарантії, мобільні додатки, операції з готівкою, мобільні технології, платіжні карти та інтернет-еквайринг) та поточні й перспективні напрями (електронний банкінг, автоматизація, біометрична ідентифікація, машинне навчання та штучний інтелект, прогнозування та моделювання, смарт-контракти, чат-боти, блокчейн, Біг Дата, цифровізація всіх реєстрів, ІСО, ІТ безпека, кібербезпека; безпека платежів, відкриті API). Водночас розвиток фінансових технологій в Україні супроводжується низкою проблем. Фінансова сфера залишається досить консервативною перш за все через високу ризикованість операцій, що проводяться всередині неї (втрата грошових коштів значиме для клієнта фінансової компанії значно більше, ніж, наприклад, втрата акаунту в якомусь іншому сервісі). Як наслідок, фінансова індустрія залишається однією з найбільш зарегульованих в нормативному плані. Часто ініціативи у сфері фінансових технологій стикаються з необхідністю отримання ліцензій та спеціальних дозволів, нерідко інноваційні підходи порушують інструкції за тими чи іншими транзакціями, принципи верифікації та ідентифікації. Дуже важливо для державного регулювання фінансової діяльності передбачати й оцінювати тенденції в розвитку технологій, реагуючи на їх виникнення адекватною зміною нормативно-правових актів. Причому відповідні законопроекти не повинні мати ситуативний чи репресивний характер.

Література:

1. Chishti S., Barberis J. The FINTECH Book: The Financial Technology Handbook for Investors, Entrepreneurs and Visionaries, *John Wiley & Sons*. 2016. 312 p

2. FinTech в Україні: чому потрібно розвивати ринок фінансових технологій? URL: <http://evris.law/uk/stattja-fintech-vukraini-chomu-potribno-rozvivati-rinok-finansovih-tehnologij>.

3. Frame W. S. Technological change, financial innovation and diffusion in banking. Federal Reserve Bank of Atlanta. Working Paper 2009-10. URL: <http://www.frbatlanta.org/filelegacydocs/wp0910.pdf>.

4. Buckle M. The UK financial system: Theory and Practice. Manchester: Manchester University Press, 1998. 411 p.

Калина Т.Є.,

*д.е.н., професор, професор кафедри геодезії та землеустрою
Одеська державна академія будівництва і архітектури
м. Одеса, Україна*

Константинова О.В.,

*к.е.н., асистент кафедри геодезії та землеустрою
Одеська державна академія будівництва і архітектури
м. Одеса, Україна*

Шушулков С.Д.,

*ст. викладач кафедри геодезії та землеустрою
Одеська державна академія будівництва і архітектури
м. Одеса, Україна*

ФІНАСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

В умовах загострення екологічних проблем, що пов'язані з використанням природних ресурсів у економічній діяльності, очевидною стає проблема збереження унікальних об'єктів природи. Тому відповідною реакцією на тотальне використання природних ресурсів є створення мережі природоохоронних територій, які повинні виконувати роль екологічного каркасу, а окремі з них – формувати своєрідні центри, що дають змогу зберігати в природному стані найбільш цінні природні комплекси, а також сприяти успішному відновленню екосистем. Різні категорії природоохоронних територій (ПОТ) відображають різні способи досягнення даної мети, а також ступінь її реалізації. Основною метою збору коштів для природоохоронних територій є сприяння ефективнішому збереженню біорізноманіття. Все більше міжнародні дискусії на тему фінансування ПОТ ведуться в контексті поточного чи потенціального внеску природоохоронних територій в подолання бідності, сталий розвиток разом з більш традиційною метою охорони довкілля і сталим використанням природних ресурсів. На глобальному, національному і регіональному рівнях діють різні політичні документи, стратегії і угоди, які підкреслюють необхідність і важливість фінансування природоохоронних територій. Багато країн ратифікували міжнародні конвенції, які є основою

функціонування ПОТ і зобов'язані дотримуватись їх приписів. Практично всі ці конвенції закликають виділяти кошти на підтримку біорізноманіття.

Аналізуючи структуру витрат на охорону довкілля за джерелами фінансування у 2018 році за даними [2] складають: кошти державного та місцевого бюджету - 6,0%, власні кошти підприємств та організацій - 67,9%, інші джерела фінансування – 26,1%. Тож, основним джерелом фінансування витрат, як і в попередні роки є власні кошти підприємств і організацій. Видатки з бюджету на охорону довкілля склали – 6255,4 млн. грн., що складає 0,7% у загальному обсязі видатків бюджету. Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів, складають 19098,2 млн. грн., а їх розподіл здійснюється наступним чином: охорона атмосферного повітря і проблеми зміни клімату – 1760,6 млн. грн.; очищення зворотних вод – 7800,1 млн. грн.; поводження з відходами – 6719,9 млн. грн.; захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод – 1197,2 млн. грн.; зниження шумового і радіаційного впливу – 267,2 млн. грн.; збереження різноманіття і середовища існування – 544,5 млн. грн.; радіаційна безпека – 109,5 млн. грн.; науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування – 56,2 млн. грн.; інші види природоохоронної діяльності – 643,3 млн. грн. Тож, у структурі витрат на збереження біорізноманіття і середовища існування припадає лише 2,8% загального обсягу поточних витрат.

Аналізуючи капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів, слід зазначити, що на збереження біорізноманіття і середовища існування надійшло 49,6 млн. грн., і складає лише мізерні 0,4% до загального обсягу всіх інвестицій, що вказує на надзвичайно низький показник щодо рівня інвестиційних надходжень.

Аналізуючи витрати на охорону навколишнього природного середовища за напрямом збереження біорізноманіття і середовища існування, то їх структуру складають: захист і відновлення чисельності видів тваринного, рослинного світу та збереження середовища їх існування – 224,3 млн. грн., або 37,8%; збереження природних і ландшафтних об'єктів, створення, оголошення та збереження територій і об'єктів природно-заповідного фонду – 283,9 млн. грн., або 47,8%; аналітичні виміри, контроль, лабораторні дослідження – 0,2 млн. грн.; інші витрати, які пов'язані із збереженням біорізноманіття і середовища існування – 85,7 млн. грн [2].

Статтею 46 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» передбачено, що фінансування заходів щодо природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, а також ботанічних садів, дендрологічних парків та зоологічних парків загальнодержавного значення здійснюється за рахунок державного бюджету, місцевих бюджетів, позабюджетних і благодійних фондів, кошти підприємств, установ, організацій та громадян.

Так, на даний час установи природно-заповідного фонду підпорядковані таким міністерствам та відомствам: Міністерству екології та природних ресурсів – 46 одиниць; Державному агентству лісових ресурсів – 11 одиниць;

Національній академії наук України – 5 одиниць; Національній академії аграрних наук – 2 одиниці; Державному управлінню справами – 5 одиниць; Міністерству освіти і науки України – 2 одиниці. Так, основну частину витрат складають витрати з Державного бюджету: у 2010 році витрати склали 159920,5 тис.грн., з них за рахунок Державного бюджету – 128066,0 тис.грн., тобто 80%; у 2011 році загальні витрати склали 212839,9 тис.грн., з них за рахунок Державного бюджету – 168374,2 тис.грн. (79,1%); у 2012 році витрати склали 273627,3 тис.грн., з них за рахунок Державного бюджету – 224691,5 тис.грн. (82%); у 2013 році – 265554,1 тис. грн., з них з бюджетне фінансування – 233515,8 тис. грн., тобто 87,9%. Слід зауважити що хоча впродовж досліджуваного періоду і спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення фінансування з Державного бюджету на утримання зазначених категорій природно-заповідного фонду, але все ж таки левову частину цих видатків складають видатки на оплату праці. Обсяг видатків, які спрямовуються безпосередньо на утримання установ природно-заповідного фонду, проведення природоохоронних заходів складає досить незначну частку, що практично унеможлиблює виконання природоохоронними установами робіт із розвитку матеріально-технічної бази, здійснення наукових досліджень та заходів щодо охорони, раціонального використання й відтворення ландшафтного потенціалу.

Фінансування заходів щодо регіональних ландшафтних парків, а також ботанічних садів, дендрологічних парків та зоологічних парків місцевого значення здійснюється за рахунок місцевих бюджетів. Для цієї мети можуть також залучатися кошти позабюджетних і благодійних фондів, кошти підприємств, установ, організацій та громадян. Однак, у зв'язку з дефіцитом місцевих бюджетів на збереження і розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду виділяється обмаль коштів.

У нашій країні податки та збори є одними з основних фіскальних інструментів для стимулювання збереження біорізноманіття, що, або впливає на стан природоохоронної території, або виникає завдяки її існуванню в межах природоохоронної території (податок на туризм, водовикористання, мисливство, рибальство, судноплавство тощо). Як засвідчує досвід, податки та інші збори можуть принести значні доходи для ПОТ. Альтернативними фінансово-економічними інструментами залучення коштів, який існує на рівні окремих природоохоронних територій та вимагає креативності, зацікавленості та інноваційності адміністрації може бути: плата за вхід (за особу, за транспортну одиницю); плата за користування (розваги, послуги, спеціальні тури, оренда човна, дайвінг тощо); продаж товарів та послуг; маркетинг на рівні благодійності, індивідуальні та корпоративні пожертви та ін.

До того ж, в нашій країні у зв'язку з нестачею бюджетних коштів відсутня можливість виключно за їх рахунок здійснювати фінансування всієї необхідної публічної інфраструктури. Дана проблема наразі визначається особливою гостротою. Пошук адекватної відповіді на це питання призвів до розроблення та впровадження в розвинених країнах світу Концепції розвитку державно-

приватного партнерства. Можна зустріти чимало прикладів, коли неурядові трастові фонди та фундації працюють у партнерстві із природоохоронними агенціями з метою подолання фінансових, управлінських та бюрократичних перешкод [1]. Саме державно-приватне партнерство уможлиблює та надає додатковий фінансовий, інноваційний та технічний потенціал приватного сектора для розвитку природоохоронних територій та залучення інвестиційних ресурсів, які повинні бути спрямовані на розвиток матеріально-технічної бази, здійснення наукових досліджень та заходів щодо охорони, раціонального використання й відтворення ландшафтного потенціалу.

Література:

1. Калина Т.Є., Константинова О.В. Фінансове забезпечення розвитку природоохоронних територій. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 4. С. 32-39.
2. Статистичний збірник «Довкілля України за 2018 рік». Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Калина Т.Є.,
*д.е.н., професор, професор кафедри геодезії та землеустрою
Одеська державна академія будівництва і архітектури
м. Одеса, Україна*
Шушулков С.Д.,
*ст. викладач кафедри геодезії та землеустрою
Одеська державна академія будівництва і архітектури
м. Одеса, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стратегія сталого розвитку, яка є ключовою концепцією формування сучасного світогляду, спрямована і на визначення пріоритетів, що враховують можливі напрямки для розвитку туристично-рекреаційної діяльності. Високий рекреаційно-туристичний потенціал України обумовлений наявністю значних різноманітних і унікальних природних умов і ресурсів. Розвиток туристично-рекреаційної діяльності сприяє гармонізації соціально-економічного розвитку регіону, дозволяючи створювати конкурентоспроможний і самобутній ринковий продукт, часто використовуючи для цього архаїчні зникаючі феномени національної культури, традицій, об'єктів історичної і культурної спадщини, тощо [1].

Будь-яка стратегія закріплює перелік основних довгострокових цілей і завдань, що визначають напрямки подальших дій, а також обсяги і принципи розподілу ресурсів, необхідних для досягнення зазначеної мети. З огляду на специфіку та масштабності стратегічних цілей, пряме їх досягнення часто виявляється неможливим у зв'язку з обмеженістю та нестачею ресурсів,

необхідністю затрат часу для досягнення запланованих показників. На рівні держави в якості стратегічних орієнтирів зазвичай закріплюються значення основних макроекономічних показників, таких як: ВВП і темпи його зростання, обсяг промислового і сільськогосподарського виробництва, рівень інфляції і доходів, тощо. На мікрорівні розробка стратегії розглядається в контексті формування бізнес-плану підприємства, включає в себе стратегію конкурентоспроможності, маркетингову, інноваційну стратегії та ін.

Формування стратегії є результатом стратегічного планування, під яким розуміють алгоритм дій, що об'єднує виконавців, ресурси, просторові та часові орієнтири. Саме стратегічне планування дозволяє забезпечити узгодження цілей та завдань, доходів і витрат виробників і споживачів, держави і домогосподарств, експортерів та імпортерів тощо. Маючи на увазі цільової функції стратегічного планування розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону, слід в першу чергу виділяти фактори, що визначають привабливість туристичного продукту або туристичні послуги певної території, її туристично-рекреаційний потенціал, які є чинниками сталого економічного розвитку на середньо - і довгострокову перспективи.

Об'єктом стратегічного планування розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону є впровадження інноваційних, організаційних і технологічних рішень для залучення і обслуговування туристів, активізація використання інформаційно-комунікаційних технологій, механізми забезпечення та підвищення якості обслуговування туристів і рекреантів. У зв'язку з цим помітно зростає роль факторів транспортної доступності, якості транспортної інфраструктури, розвитку матеріальної бази туристично-рекреаційної сфери, наявності та якості трудових ресурсів, врахування екологічних обмежень [2].

Розробка стратегії розвитку туристично-рекреаційного потенціалу повинна здійснюватися з використанням інструментів індикативного планування, що є основою інструментарію стратегічного планування. Індикативне планування дозволяє чітко пов'язати необхідні значення звітних показників з часовими рамками їх досягнення. Індикатори також мають територіальну прив'язку, втілюючись в реальних об'єктах туристичної інфраструктури, проєктованих точках зростання економіки регіону, пов'язаних з концентрацією в них туристичних і інфраструктурних об'єктів, які впроваджують інноваційні, ресурсозберігаючі, екологічно чисті технології.

У стратегії слід врахувати необхідність здійснення низки заходів, спрямованих на популяризацію головної мети стратегії розвитку туристично-рекреаційної сфери економіки регіону, забезпечуючи тим самим широку соціальну підтримку населення і господарюючих суб'єктів, які нерідко виявляються скептично і насторожено налаштованими до розвитку туризму в регіоні проживання. Необхідно переконливо показати і забезпечити відсутність загроз надмірного антропогенного навантаження та дієвість механізмів отримання економічної вигоди для всіх суб'єктів економічних відносин, які залучені в туристично-рекреаційну діяльність. Об'єктом стратегічного

планування може виступати туристичний кластер дестинації, тобто група географічно суміжних і взаємопов'язаних структур, які діють в сфері туристично-рекреаційної діяльності, що характеризуються спільністю своєї діяльності і взаємодоповнюючих один одного. Це пов'язано з тим, що будь-яка туристична територія багатофункціональна: на ній створюється безліч територіальних продуктів, кожен з яких може мати власну стратегію розвитку.

Туристично-рекреаційна діяльність дозволяє в цілому підвищувати ефективність господарських процесів в регіоні, оскільки являючись високоінтегрованою в систему адміністративних, фінансових і господарських зв'язків регіональної економіки, активно взаємодіє з іншими її суб'єктами, розширюючи можливості ринкового саморегулювання за рахунок перетікання ресурсів з відносно низькоєфективних в більш ефективні її секторита суб'єкти.

Туристично-рекреаційна сфера, як правило, характеризується невеликими масштабами діяльності, низькою капіталоємністю, більш вираженим територіальним розподілом порівняно з іншими сферами господарської діяльності, швидкою реакцією на ринкові сигнали та ін. Власне туризм може і не приносити значних доходів до місцевого бюджету, а завдяки його самоорганізації і значущої ролі в економіці регіону, розвиток туристично-рекреаційної діяльності стимулює розвиток економіки та сприяє оздоровленню її структури.

Отже, необхідність використання стратегічного підходу при плануванні розвитку туристично-рекреаційної діяльності зумовлена здатністю вносити істотний позитивний вплив на економіку регіону збільшуючи сукупний платоспроможний попит, стимулювати надходження інвестицій в об'єкти туристичної, місцевої виробничої та соціальної інфраструктури, супроводжуючись проявом синергетичного і мультиплікативного ефекту, що формують позитивні тенденції в розвитку процесів структурних змін і формуванні стійких тенденцій інноваційної модернізації економіки регіону.

Література:

1. Калина Т., Константинова О., Корнійчук О. Теоретичні аспекти стратегії розвитку екологічного туризму на природоохоронних територіях. *Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК*. Львів, 2017. № 24(2). С. 136-142.

2. Крюкова І.О. Стратегічні імперативи розвитку зеленого туризму в Південному регіоні України. *Економічний форум*. 2015. № 1. С. 69-75.

*Коваленко В.В.,
д.е.н., професор кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

*Койчева Д.С.,
студентка факультету фінансів та банківської справи
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКОГО КОРПОРАТИВНОГО КРЕДИТУ УКРАЇНИ НА РІЗНИХ ФАЗАХ КРЕДИТНОГО ЦИКЛУ

В умовах загальносвітових глобалізаційних процесів жодна з національних економік не може успішно розвиватись та функціонувати за відсутності потужного корпоративного сектору. Великі державні корпорації створюють і впроваджують інновації, які є необхідними для стабільного розвитку економіки та успішній протидії як внутрішнім так і зовнішнім кризовим явищам.

Ефективне та раціональне використання фінансово-кредитних ресурсів в якості джерела фінансування оборотного капіталу корпорацій значною мірою обумовлюється рівнем розвитку банківського сектору, його спроможністю надійно та ефективно виконувати свої функції.

При цьому є присутніми високі ризики та асиметрія інформації, котра характеризується недостатньою повнотою і достовірністю, необхідної для достовірної оцінки кредитоспроможності позичальників, інформації про чинники, що впливають на діяльність підприємств окремих галузей економіки, неефективністю та недосконалістю фінансово-кредитних інструментів.

Дослідженню процесів кредитування корпоративних клієнтів та їх прогнозування на різних фазах кредитного циклу присвячені багато праць. В свою чергу Л. Жердецька вважає, що головним генератором у кредитному циклі є зміна рівня кредитного ризику, який впливає на результати фінансової діяльності банку, і залежно від обсягів втрат виділяють наступні зони кредитного ризику: зона припустимого кредитного ризику, зона підвищеного кредитного ризику, зона критичного кредитного ризику та зона катастрофічного кредитного ризику [1, с. 979].

Важливим елементом аналізу ринку банківського корпоративного кредиту в Україні є прогнозування його розвитку. Незважаючи на розвинений математичний інструментарій щодо прогнозування часових рядів, це питання в умовах наявності різних фаз кредитного циклу не є остаточно вирішеним для ринку банківського корпоративного кредитування в цілому, та в Україні, зокрема.

Слід звернути увагу на те, що дія високого кредитного ризику, змушує банки до кредитування на незначний кредитний період (табл. 1).

**Динаміка структури кредитів, наданих банками нефінансовим
корпораціям в Україні за строками у 2007-2019 рр.**

Роки	Усього, млн грн.	До одного року		Від 1 до 5 років		Понад 5 років	
		млн грн.	%	млн грн.	%	млн грн.	%
2007	260,48	107,92	41,43	128,24	49,23	24,32	9,33
2008	443,67	190,30	42,89	203,25	45,81	50,12	11,30
2009	462,22	199,32	43,12	206,56	44,68	56,36	12,19
2010	500,96	208,20	41,56	224,11	44,74	68,65	13,70
2011	575,55	251,29	43,66	244,41	42,47	79,84	13,87
2012	605,43	296,55	48,98	235,17	38,84	73,71	12,17
2013	691,90	358,81	51,86	247,83	35,82	85,26	12,32
2014	778,84	339,63	43,61	333,65	42,84	105,56	13,55
2015	787,79	387,90	49,24	289,88	36,80	110,01	13,96
2016	822,11	306,00	37,22	353,75	43,03	162,36	19,75
2017	829,93	354,99	42,77	288,95	34,82	185,99	22,41
2018	1073,74	491,94	45,81	336,90	31,38	244,90	22,81
2019	971,87	473,47	47,71	307,63	31,65	190,77	19,63

Джерело: складно авторами за матеріалами [2]

Дані наведені у таблиці 2, представляють структуру кредитів, наданих вітчизняними банками нефінансовим корпораціям у розрізі строків. Можемо бачити, що частка кредитів терміном до 1 року, які не призначені для фінансової підтримки реалізації інвестиційних проєктів, щороку є стабільно високою. Так, за результатами 2018 р. вона склала 45,81 %, а за даними 2019 р. – 47,71%. У той же час питома вага довгострокових кредитів терміном понад 5 років є незначною – 22,81 % за підсумками 2018 р. та 19,63 % станом на 01.01.2020 р. Варто також відмітити певну негативну тенденцію зі зменшення як питомої ваги таких позик у портфелі вітчизняних банків, так і зменшення їх обсягів [3, с. 65].

Як видно із представлених даних у таблиці 3, частка кредитів, які спрямовуються на створення чи капітальний ремонт об'єктів нерухомості, у кредитному портфелі банків України є мізерною, причому з 2015 по 2017 р. вона має стійку тенденцію до скорочення. Якщо ж врахувати, що у 2019 р. серед них такі, що мали термін понад 5 років, склали лише 18709,52 млн грн. або 2,51 %, то можемо зробити висновок, наскільки слабо розвиненим є сегмент банківського корпоративного кредитування у порівнянні з ринком класичного, а саме споживчого.

Для ринку банківського корпоративного кредиту України характерний значний рівень персистентності. Це визначає таку його характеристику, що в динаміці показників розвитку корпоративного кредиту присутня довгострокова пам'ять. В свою чергу, це обґрунтовує тезу про те, що для його аналізу та прогнозування, як зазначалось вище, доречним є використання авторегресійних моделей.

У той же час, рівень персистентності ринку банківського корпоративного кредитування не є константою і змінюється залежно від стадій кредитного циклу.

Таблиця 2

Динаміка структури кредитів, наданих банками підприємствам в Україні за цільовим призначенням у 2007-2019 рр.

Роки	Усього	Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості		Інші кредити	
		млн грн.	питома вага, %	млн грн.	питома вага, %
2007	260 476	10 618	4,08	249 858	95,92
2008	443 665	18 262	4,12	425 402	95,88
2009	462 215	17 670	3,82	444 545	96,18
2010	500 961	13 612	2,72	487 349	97,28
2011	575 545	10 318	1,79	565 227	98,21
2012	605 425	7 467	1,23	597 958	98,77
2013	691 903	13 026	1,88	678 877	98,12
2014	778 841	15 548	2,00	763 293	98,00
2015	787 795	12 986	1,65	774 810	98,35
2016	822 114	11 138	1,35	810 976	98,65
2017	829 932	10 632	1,28	819 205	98,71
2018	859 740	33 562	3,90	826 178	96,10
2019	744 648	30 119	4,04	373 897	50,21

Джерело: складно автором за матеріалами [2]

Наприклад, під час кризових процесів у банківській системі України персистентність різко зростала. Це є свідченням того, що спроба описати поведінку ринку банківського корпоративного кредитування за допомогою однієї, тим більше лінійної моделі, є недоцільною. Для вирішення цього протиріччя у пропонуємо поетапне прогнозування основних характеристик ринку (рівень ризику, процентна ставка та обсяги позичок) банківського корпоративного кредитування залежно від фази кредитного циклу:

– на першому етапі необхідно оцінити наявність циклічності на ринку корпоративного кредитування, що передбачає визначення стаціонарності динаміки корпоративних кредитів і для здійснення прогнозування основних параметрів ринку банківського корпоративного кредитування на різних фазах кредитного циклу;

– на другому етапі із використанням набору кореляційно-регресійних моделей зі змінними, які характеризують попит (розвиток економіки) та пропозицію (рівень ставок, монетарна політика) на ринку корпоративного кредитування, здійснюється безпосередньо прогнозування основних параметрів, що характеризують цей ринок (рівень ризику, процентна ставка та обсяги позичок).

Таким чином, перш, ніж переходити до побудови моделі прогнозування поведінки ринку банківського корпоративного кредитування України, необхідно більш детально дослідити його на предмет циклічності та визначити особливості його динаміки в умовах тієї чи іншої фази кредитного циклу.

Розвиток банківського корпоративного кредитування можливе на підставі запровадження мезонінного кредитування, який уявляє собою гібридний інструмент і займає проміжне положення між залученням банківського кредиту та прямими інвестиціями в компанію. Тобто мезонінне фінансування являє собою форму фінансового забезпечення, що передбачає поєднання боргового фінансування та фінансування на умовах участі у власному капіталі підприємства: інвестор не входить в капітал компанії, проте надає ресурси для її розвитку через боргові зобов'язання з одночасним придбанням опціону з правом придбання акцій позичальника в майбутньому за певною, заздалегідь визначеною, ціною [3, с. 67].

Рестрикційна антикризова політика держави мала короткостроковий вплив на пропозицію кредитних ресурсів, однак коливання облікової ставки чинитиме певний негативний вплив на сукупну пропозицію, а низькі очікування промислових підприємств щодо перспектив розвитку їхньої ділової активності не сприятимуть поживленню попиту. Тому забезпечення позитивної динаміки корпоративних кредитів залежить від ефективності державної фіскальної та монетарної політик.

Література:

1. Жердецька Л.В. Обґрунтування показників для оцінки зон кредитного ризику банків України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 979-982.

2. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення 22.04.2020).

3. Коваленко В. Ризики проєктного фінансування в сучасних умовах розвитку національної економіки. *«Modern Economics»*. 2020. №19. С. 63-68. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-1-43>.

Кошкалда І.В.,

д.е.н., професор,

*завідувач кафедри управління земельними ресурсами та кадастру
Харківський національний аграрний університет ім.В.В.Докучаєва
м.Харків, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Важливою складовою управління будь-яким процесом є інформаційне забезпечення, спрямоване на реалізацію визначених завдань та прийняття

правильних, неупереджених рішень. І особливо, коли мова йде про управління земельними ресурсами інформаційне забезпечення має бути повним і об'єктивно відображати стан справ. Також необхідною умовою є цілісність земельно-кадастрової інформації та її зв'язок з екологічними та економічними складовими.

Звичайно рівень та повнота всіх показників що формують інформаційне забезпечення управління земельними ресурсами залежить від технічних, соціальних, економічних, екологічних, політичних аспектів. Проте відсутність науково обґрунтованих методичних підходів до аналізу та систематизації цих аспектів призводить до часткового та безсистемного розуміння всього процесу управління і як наслідок прийняття рішень, що не сприяють врегулюванню земельних відносин.

Обов'язковою умовою, для повного інформаційного забезпечення є наявність чітко визначених принципів, яких слід дотримуватися. До основних принципів належать: законність, одержання, поширення і зберігання інформації; безперервність процесу збору інформації; об'єктивність, достовірність та повнота інформації; цілісність та системність інформації; комплексність та синхронізація інформації; відкритість та доступність інформації; обов'язковість внесення інформації до Державного земельного кадастру тощо.

Тривалий час накопичення інформації про стан земельних ресурсів у нашій державі відбувається розгалужено. Інформація про стан земельних ресурсів акумулюється в різних установах, які проводять дослідження стану землекористування відповідно до своєї спрямованості, а головним недоліком цього є те, що результат не передбачає отримання інформації про земельну ділянку як природний ресурс та засіб виробництва. У масштабі країни відбувається накопичення неузгодженої, подекуди недостовірної та несумісної земельної інформації, що унеможлиблює створення ефективної інформаційної системи землекористування.

Натомість створення земельних кадастрів європейських країн містить певні законодавчі норми. У першу чергу, це було пов'язано із впровадженням Спільної аграрної політики Євросоюзу. Зокрема йшлося про необхідність субсидувати сільськогосподарське виробництво. Багато програм на підтримку сільського господарства існують у формі надання безпосередньої допомоги виробникам, розрахунок обсягів якої спирається на площу, яка обробляється. Тож іще у 80-х роках ХХ століття постало питання створення Системи інтегрованого адміністрування і контролю видачі субсидій для сільгоспвиробників (СІАК) [1].

Коли Євросоюз почав розширюватися, то, з урахуванням реалій східноєвропейських країн, які ставали членами ЄС, чинності набула Постанова Ради Європи №3508/92, відповідно до статті 4 якої країни мають забезпечити: створення цифрової системи ідентифікації земельних ділянок сільськогосподарського призначення з використанням кадастрових карт та

документів, а також картографічних матеріалів, аерофото- чи супутникових знімків.

Наприклад, історія кадастру Швеції починається у 1628 р., коли було створено Національну межову службу (National Land Survey) [2]. Перед землевпорядниками стояв грандіозний виклик – здійснити зйомки усіх земель в державних кордонах та створити карти для території країни. Чинне законодавство було запроваджене у 1972 р., воно включало новий Земельний кодекс та Закон про формування об'єктів нерухомості. У цей же час розпочалося переведення реєстрів прав на землю та нерухомість у цифрову форму

Сучасне законодавство Швеції є логічним і послідовним. Закони створюють «ігрове поле» для кадастрового землевпорядника. Шведський кадастровий землевпорядник виконує унікальну роль. Він уповноважений ухвалювати правові, технічні та економічні рішення. За своїм правовим значенням рішення землевпорядника є рішенням суду першої інстанції. Тому всі кадастрові землевпорядники є службовцями муніципалітету або держави. Оригінали документів зберігаються у місцевому кадастровому офісі та мають цифрову форму і завдяки цьому є доступними в мережі Інтернету.

Отже, одна організація і одна особа є відповідальними за весь процес в цілому, у тому числі за реєстрацію у Реєстрі нерухомості. Це робить кадастровий процес зрозумілим для зацікавленої сторони і виключає потребу у залученні додаткових експертів (юристів) та інших консультантів.

З початку 2013 року в Україні існує Національна кадастрова система – автоматизована система, в якій передбачено ведення земельного кадастру відповідно до Закону «Про Державний земельний кадастр» [3]. На законодавчому рівні визначено, що Державний земельний кадастр – єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами. Призначенням державного земельного кадастру є забезпечення необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, заінтересованих підприємств, установ і організацій, а також громадян з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель у складі природних ресурсів, контролю за використанням і охороною земель, економічного та екологічного обґрунтування бізнес-планів та проектів землеустрою [4].

З початку 2020 року передбачаються значні зміни у землевпорядкуванні та зокрема більшість цих змін безпосередньо пов'язано із інформаційним забезпеченням.

На сьогодні основним завданням Держгеокадастру, як центрального органу виконавчої влади, є наповнити Державний земельний кадастр інформацією, запроваджуючи найсучасніші підходи до роботи з просторовою інформацією [5]. І як наголошують в Держгеокадастрі найближчим часом буде

переведено землевпорядну документацію в електронну форму. Сервіси Держгеокадастру будуть відповідно технічно забезпечені, щоб подавати документацію на експертизу, на екстериторіальність, на реєстрацію, на погодження виключно в електронній версії. Також, на Публічній кадастровій карті можна буде побачити, на підставі якої документації сформована земельна ділянка, чи має вона певні обмеження і який реєстратор зареєстрував земельну ділянку.

Строком на 2020-2021 рр. передбачається реалізувати пілотний проект, відповідно до якого сертифіковані інженери-землевпорядники повинні отримати можливість самостійно вносити відомості до Державного земельного кадастру, без Державного реєстратора. Це дозволить пришвидшити бізнес-процеси, бо виконавець до кінця відповідатиме за свою роботу а також такий процес дозволить уникати корупції.

Конституційною більшістю у Верховній Раді був підтриманий у першому читанні законопроект про національну інфраструктуру геопросторових даних. Цей законопроект передбачає створення єдиного національного геопорталу, на якому органи влади зможуть оприлюднювати відомості, постійно поновлюючи систему.

Заплановано зміни і у сфері планування та використання території. Це передбачає створення єдиної документації, яка буде одночасно землевпорядною і містобудівною.

Отже, реалізовуючи всі заплановані заходи щодо наповнення даних Державного земельного кадастру можна значно покращити стан інформаційного забезпечення, що сприятиме прийняттю правильних, неупереджених управлінських рішень в сфері регулювання земельних відносин.

Література:

1. Юрчук Н.П., Бахарєва Я.В. Інформаційне забезпечення управління земельними ресурсами сільськогосподарського призначення. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 11. С.80-91.
2. Управління земельними ресурсами: навч. посібник / І.В. Кошкалда, А.В. Корецький, О.А. Домбровська та ін. / за ред проф. І.В. Кошкалди; Харк. нац. аграр. ун-т. Харків: ФОП Панов А.М., 2018. 368 с.
3. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Земельний кодекс України: Кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
5. Яким буде землеустрій України у 2020 році? *Землевпорядний вісник*. 2020. № 1. С. 2-11.

*Красноруцький О.О.,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка,
м. Харків, Україна*

*Красноруцький Д.О.,
здобувач вищої освіти,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка
м. Харків, Україна*

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Зростання суб'єктів вітчизняної економіки, набуття процесами відтворення розширеного характеру, а також досягнення цілей сталого розвитку неможливе без формування та успішної реалізації інвестиційного потенціалу, в основі якого поряд з продукуванням бізнес-ідей і інвестиційних проектів лежить ідентифікація та ефективне використання джерел інвестиційних ресурсів. Нажаль протягом всього періоду становлення вітчизняної економічної системи банківські кредити не виступали в якості основного джерела інвестиційних ресурсів, що є притаманним розвинутих зарубіжним економікам. Вказане обумовлює необхідність розробки дієвих механізмів активізації процесів банківського кредитування інвестиційних проектів підприємств, об'єднань та інших суб'єктів економічних відносин.

Аналіз динаміки залучення інвестицій за галузями свідчить про поступове підвищення їх рівня у промисловості в дослідженому періоді 2015-2019 рр. та уповільненні темпів зростання їх обсягів в 2019 році в сферах сільськогосподарського виробництва, транспорту та торгівлі. Така тенденція є позитивною, з огляду на те, що саме в промисловості створюються найбільші обсяги доданої вартості, що створює підґрунтя для забезпечення стабільного економічного зростання.

Слід зазначити, що співставлення загального обсягу інвестицій з обсягами кредитів для підприємств свідчить про все ще незначну їх частку. При цьому доступна статистична інформація демонструє лише загальний обсяг кредитів, які надаються підприємствам та населенню банківськими установами, без їх деталізації за цільовою спрямованістю кредитів, тобто інформація, яка оприлюднюється Національним банком України та Державною службою статистики, дає недостатньо повне уявлення про стан кредитування інвестиційних проектів підприємств та об'єднань. Втім, навіть за такої обмеженої інформації можна зробити висновок, що сума довгострокових та короткострокових кредитів, які надаються підприємствам, є втричі меншою за

обсяг інвестицій, які залучаються. При цьому вказана тенденція та співвідношення не змінювалися протягом 2015-2019 рр. на дивлячись на зрушення в регуляторній політиці держави.

Відповідно, з одного боку, банківські установи вважають кредитування інвестиційних проектів вітчизняних підприємств надто ризикованим та уникають такого розміщення кредитних ресурсів з огляду на раціональне дотримання власної економічної безпеки та фінансової стійкості, з іншого боку, за вказаних умов підвищений на фоні зазначеної обставини рівень відсоткової ставки за довгостроковими кредитами змушує підприємства не розглядати банківський кредит в якості значимого, надійного та ефективного джерела інвестиційних ресурсів, а орієнтуватися на залучення прямих (реальних) інвестицій. Останнє ускладнюється тією обставиною, що доктрина економічної політики держави протягом всього періоду її існування орієнтувала суб'єктів вітчизняного бізнесу на залучення зарубіжних інвестицій. Безумовно, такий шлях за певних умов є виправданим, втім, досягти адекватного викликам сьогодення зростання національної економіки неможливо за рахунок використання лише джерел інвестиційних ресурсів з-за кордону, адже в такому випадку дохід від здійснення таких інвестицій не буде лишатися в країні, а національна економічна система не здатна буде відтворювати саму себе, що унеможливує стабілізацію її розвитку та дотримання безпечного стану діяльності її суб'єктів.

Додатково переконує в коректності виявлених тенденцій вивчення співвідношення довгострокових та короткострокових кредитів, які надаються банківськими установами вітчизняним підприємствам. Обсяг довгострокових кредитів є вдвічі меншим за обсяг короткострокових, а також складав близько 10 % протягом дослідженого періоду від обсягу залучених інвестицій. Безумовно, можливо допустити ситуацію, що через високу прибутковість окремих галузевих та товарних напрямів спеціалізації підприємств промисловості, сільськогосподарського виробництва, транспорту та торгівлі частина короткострокових кредитів використовувалась суб'єктами економічних відносин для реалізації інвестиційних проектів, втім, охарактеризувати проілюстровану ситуацію, як сприятливу для розвитку інвестиційного потенціалу останніх неможливо.

Додатковим обмеженням активізації використання банківського кредитування в якості джерела розвитку інвестиційного потенціалу підприємств є несприйняття суб'єктами інвестиційної діяльності банківських установ в якості потенційних інвесторів, низький рівень залучення фінансових інвестицій у порівнянні з реальними, невідпрацьованість механізмів та інструментарію венчурного інвестування тощо. Ключовим проблемним питанням в цьому контексті є недосконалість прийомів та підходів до визначення вартості того чи іншого бізнесу, які застосовуються банківськими установами, інституційними інвесторами та, безпосередньо, менеджментом підприємств, які є суб'єктами інвестиційної діяльності. Справа в тому, що досить нечасто навіть в світовій практиці банк виступає в якості прямого

інвестора в тому чи іншому проекті, переважна більшість банківських установ може виступати інституційним (фінансовим) інвестором або здійснювати пільгове кредитування інвестиційних фондів. Така діяльність передбачає участь інституційного інвестора, який здійснює фінансові інвестиції, в капіталі суб'єкта інвестування. В свою чергу, така участь в капіталі здійснюється не стільки з метою отримання прибутку на розміщений капітал, скільки в подальшому продажі налагодженого бізнесу або його частини після реалізації інвестиційного проекту. При цьому очікування банківської установи, інституційного інвестора та підприємства-реципієнта інвестицій щодо вартості бізнесу та ціни продажу є суттєво відмінними.

При цьому слід зауважити, що підвищений рівень процентних ставок по довгостроковим кредитам комерційних банків залишається навіть за умови зниження облікової ставки НБУ. Тобто регулятор створює умови до заохочення комерційних банків щодо активізації кредитування інвестиційних проектів, втім суттєвих зрушень в політиці комерційних банків в частині зміни пріоритетів кредитної політики, нажаль, не відбувається.

Реалізація такої політики комерційних банків, яка не є орієнтованою на розвиток довгострокового кредитування інвестиційних проектів, обумовлює низькі темпи формування та реалізації інвестиційного потенціалу суб'єктів реального сектору економіки. Відповідно, коливання обсягів реального ВВП практично не залежать від результатів інвестиційної діяльності, навіть за умови урахування часових лагів, пов'язаних з термінами реалізації та окупності тих чи інших інвестиційних проектів. Вказана ситуація потребує виправлення, адже економічне зростання, в будь-якому разі, передбачає створення нових суб'єктів-учасників економічних процесів та розширення можливостей існуючих щодо виробництва продукції та отримання доходів. Ці процеси неможливі без інвестування. Відповідно, активізація інвестиційної діяльності повинна мати тісний зв'язок з отриманням економічних результатів, чого, як можна побачити за макроекономічними показниками, не відбувається. Безумовне, вказане може бути пов'язано з певними невідповідностями в зборі, обробці та формуванні масивів статистичних даних.

Виправлення розглянутої ситуації має полягати в створенні більш дієвих стимулів для комерційних банків щодо активізації процесів кредитування інвестиційних проектів підприємств. Такі стимули мають забезпечувати, з одного боку, адекватний завданням підтримання стабільності та розвитку банківських установ рівень безпечності діяльності та фінансово-економічної стабільності, що може бути досягнуто за рахунок гарантій з боку регулятора за умови досягнення комерційним банком певних значень частки довгострокових кредитів в структурі кредитного портфелю, а з іншого боку рівень ефективності розміщення коштів в кредитуванні інвестиційних проектів не нижчий за надання короткострокових кредитів для фінансування поточних потреб підприємств.

Дослідження показали, що стан кредитування інвестиційних проектів підприємств комерційними банками лишається на вкрай низькому рівні, що не

дозволяє зростати та ефективно мобілізуватися інвестиційному потенціалу підприємств ключових для розвитку вітчизняної економіки галузей. При цьому кредити комерційних банків майже не сприймаються потенційними їх суб'єктами-реципієнтами в якості значимого джерела фінансування інвестиційних проектів, що суттєво уповільнює процеси економічного зростання та стабілізації розвитку. Водночас, вжиття системних заходів в напрямках забезпечення адекватного завданням підтримання стабільності та розвитку банківських установ рівень безпечності діяльності та фінансово-економічної стабільності, а також рівень ефективності розміщення коштів в кредитуванні інвестиційних проектів має дозволити активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність та забезпечити сталий розвиток суб'єктів економічних відносин.

Література:

1. Белинська Я.В., Калита Т.А. Переваги кредитування інвестиційно-інноваційної діяльності на засадах державно-приватного партнерства в умовах глобалізації в Україні. Економіка та держава. 2018. № 8. С. 4-8.
2. Грицай Т. Л. Інвестиційне кредитування, його сутність та значення в суспільних формах господарювання. Інвестиції : практика та досвід. 2011. № 14. С. 7-10.

*Криніна А.Д., Уткіна М.А.
студенти ННІ бізнесу і менеджменту
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
м. Харків, Україна*

ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СКЛАДАННЯ ТА ПОДАННЯ В УКРАЇНІ

Станом на травень-червень 2020 року вже минуло два звітних періоди щодо подання та оприлюднення Звіту про управління підприємствами в Україні. Цей період можна вважати достатнім для комплексної оцінки існуючих проблем в нормативно-правовому забезпеченні та на практиці щодо складання, подання та оприлюднення Звіту про управління та розробки відповідних пропозицій з покращення даного процесу.

Варто зазначити, що Звіт про управління було запроваджено в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка передбачала імплементацію вимог Директиви 2013/34/ЄС у вітчизняне законодавство з бухгалтерського обліку. Звіт про управління зобов'язані складати великі та середні підприємства, це норма регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [1]. При цьому середні підприємства можуть включати до звіту лише фінансову інформацію, а великі підприємства також зобов'язані деталізувати і нефінансову інформацію.

Погляд державного регулятора щодо структури та сутнісних аспектів фінансової та нефінансової інформації в Звіті про управління можна знайти в Наказі Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління» [2].

Ми погоджуємося з думкою І.В. Жиглей та Д.М. Захарова, що запровадження Звіту про управління має відіграти важливу роль для підвищення рівня інформаційної відкритості. Зміни в законодавстві стосовно нефінансової звітності позитивно вплинуть на якість звітування, зменшення бар'єрів у сприйнятті інформації про діяльність підприємств для максимально широкого кола заінтересованих осіб. Для підприємств формування нефінансової звітності позитивно впливатиме на вирішення проблеми асиметрії інформації [3]. Втім, набуття такої ролі можливе за умов оптимізації процесів складання, подання та оприлюднення Звіту про управління. Наразі, треба відмітити існування ряду недоліків, які не були враховані в діючому законодавстві з бухгалтерського обліку та виникли в процесі практичної діяльності вітчизняних підприємств.

В першу чергу, необхідно звернути увагу на відсутність єдиної позиції в нормативно-правових актах щодо суб'єктів, які складають Звіт про управління. Так, в одинадцятій статті Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [1] визначено, що від подачі даного звіту звільняються мікропідприємства та малі підприємства, в той же час у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності» [4], визначено, що звільнені також і бюджетні установи. Така ситуація залишає можливість державі вимагати складання Звіту про управління і від бюджетних установ, адже в Україні закон має вищу ніж постанови виконавчої влади.

Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [1] передбачає складання Звіту про управління, а Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» [5] вимагає складати Звіт керівництва як складову частину річної та проміжної інформації про емітента. По суті йдеться про один і той самий звіт, який повинен відображати думку керівництва про стан і розвиток підприємства, але ми бачимо неузгодженість в термінології на законодавчому рівні.

Однією з практичних проблем є відсутність запропонованої структури Звіту про управління в формі затвердженого типового бланку, що полегшило би його формування для середніх підприємств, які не мають достатнього фінансування своєї адміністративної діяльності та облікових кадрів відповідної кваліфікації. Також, жоден, діючий на сьогодні, нормативно-правовий акт не встановлює вичерпного переліку інформації, яку необхідно розкрити у вітчизняному Звіті про управління. Практика великих та успішних фірм, зокрема агрохолдингів, показує, що у них не виникає проблем зі складанням даного звіту, втім фірми з невеликими обліковими та фінансовими структурними підрозділами такі проблеми мають.

Також треба звернути увагу, що однією з проблем, яка вносить неоднозначність з приводу складання та подання Звіту про управління є

маніпуляції фірм, які пропонують складання цього звіту на комерційній основі, щодо розширення кола суб'єктів, яким він подається. Зокрема, вони в перелік користувачів включають податкові органи. Втім, податкові органи відмовилася від цього звіту, так як він не є складовою фінансової звітності. Про це йде мова у роз'ясненні Державної фіскальної служби України [6], а також у індивідуальних податкових консультаціях з цього приводу.

В рамках існуючих законодавчих вимог щодо обов'язковості аудиторської перевірки бухгалтерського обліку та звітності вітчизняних підприємств потребує пророблення методика аудиту Звіту про управління, так як цей документ має свої особливості для кожного суб'єкта господарювання. Вважаємо, що основою для розробки даних процедур повинен стати передовий міжнародний досвід, адже Звіти керівництва (аналог нашого Звіту про управління) в таких країнах як США, Канада, Велика Британія вже існують досить тривалий період часу.

Отже, можемо констатувати, що Звіт про управління вітчизняні великі та середні суб'єкти господарювання складають вже два роки, і за цей час чітко проглядається ряд проблем, які потребують швидкого вирішення. Необхідно внести правки в законодавчі акти, які б забезпечили однозначне трактування їх норм, а також на методичному рівні запропонувати більш чіткі процедури складання Звіту про управління. Зокрема, активнішу роботу доцільно проводити незалежним організаціям бухгалтерів та аудиторів щодо уніфікованих методики формування Звіту про управління з акцентом на галузеві специфіка суб'єктів господарювання.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
2. Методичні рекомендації зі складання звіту про управління: Наказ Міністерства фінансів України від 7.12.2018. № 982. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18>.
3. Жиглей І.В., Захаров Д.М. Звіт з управління – складова фінансової, нефінансової чи інтегрованої звітності? *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2019. Вип. 1 (42). С. 18-24.
4. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 р. № 419. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF>.
5. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
6. Лист ДФС України від 19.02.2019 р. № 5491/7/99-99-15-02-01-17. URL: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/listi-dps/73214.html>.

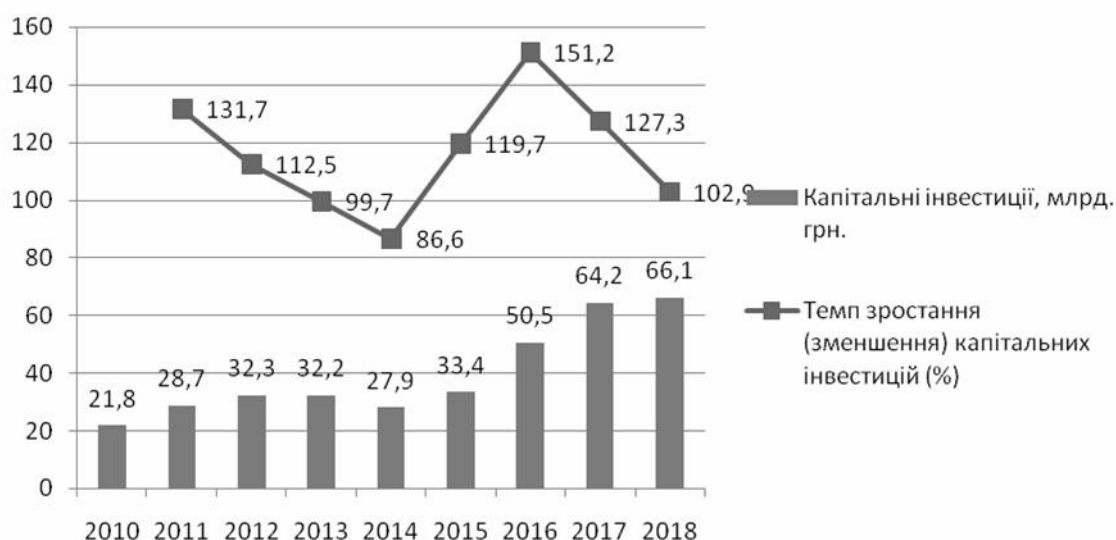
*Лупенко Ю.О.,
д.е.н., професор, академік НААН України
директор ННЦ ІАЕ НААН України
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Належне інвестиційне забезпечення сьогодні постає однією з найважливіших передумов ефективного розвитку сільського господарства та підвищення рівня конкурентоспроможності національного аграрного сектору.

Інвестиційні ресурси є основою модернізації матеріально-технічної бази сільського господарства, інноваційного розвитку аграрного бізнесу та соціально-економічного розвитку сільських територій.

Результати досліджень ННЦ «Інститут аграрної економіки» показали, що останніми роками спостерігається тенденція зростання розміру капітальних інвестицій у сільськогосподарське виробництво (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій у сільське господарство України

При цьому, основними джерелами фінансування інвестицій у сільському господарстві слугують власні кошти (87,3 %) та кредити банків (11,5 %). У структурі внесення капітальних інвестицій у сільське господарство переважає рослинницька галузь, майже 86 % інвестицій спрямовується саме сюди, і лише 11 % – у тваринництво.

Окрім того, останніми роками спостерігається значне зменшення обсягів інвестування соціальної сфери села. Середньорічний темп приросту капітальних інвестицій у соціальну сферу села за 2010-2017 рр. знаходився на рівні 2,9 %. Якщо у 2011-2013 рр. обсяги інвестицій у соціальну сферу села та сільськогосподарське виробництво були майже однаковими, то у 2018 р. це

співвідношення становило 1:3, тобто обсяги капітальних інвестицій у соціальну сферу села в 3 рази менші, ніж у сільськогосподарське виробництво.

Нестабільною тенденцією визначається й обсяг прямих іноземних інвестицій у економіку вітчизняного аграрного сектору. Темп зменшення прямих іноземних інвестицій у 2018 р. в порівнянні з попереднім роком склав 1,4 %, загальна величина інвестицій у сільське господарство станом на кінець 2018 р. склала 560,9 % (1,7 % у структурі прямого іноземного інвестування за видами економічної діяльності в Україні).

Поряд з оцінкою обсягів та динаміки інвестиційних ресурсів, які надходять до сільського господарства, виключне значення має індикативна оцінка рівня ефективності економічного і соціального інвестування та інвестиційної активності. За дослідженнями ННЦ ІАЕ, найвищим рейтингом інвестиційної активності та ефективності сільськогосподарського виробництва у регіональному розрізі визначається Вінницька область, Київська та Черкаська області, найнижчим – Донецька область. Найвищим рівнем освоєння капітальних інвестицій, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, визначаються Київська, Вінницька, Полтавська, Чернігівська та Черкаська області. За перше півріччя 2019 р. у регіонах країни у сфері АПК реалізовано 444 інвестиційних проектів загальною вартістю понад 40,6 млрд. грн.

У 2018 р. найбільшим попитом серед проектів розвитку АПК у інвесторів користувались проекти, пов'язані із вирощуванням ВРХ (21,6 %), традиційно актуальними постають проекти у галузі обробки та зберігання зернових і технічних культур – 12,6 % всіх освоєних інвестиційних ресурсів, та у галузі свинарства – 10,4 % [2].

Найбільша кількість інвестиційних проектів за загальною вартістю залучених коштів було реалізовано в межах до 10 млн. грн. (49,3 %), в межах 10-50 млн. грн. – 31,1 %, частка крупних інвестиційних проектів вартістю понад мільйон грн. склала 1,8 %. Найбільшим за вартістю залучених коштів на даному етапі є проект з будівництва тваринницького комплексу «Вінницький бройлер» у Вінницькій області загальною вартістю 9,6 млрд. грн.

Виконання інвестиційних програм розвитку сільського господарства та сільських територій неможливе без належного, повного та своєчасного забезпечення управлінських процесів відповідними інформаційними потоками. В основу складання і реалізації інвестиційних програм покладається система індикаторів, інформація про рівень яких є неодмінною умовою фінансового забезпечення заходів інвестиційного характеру. Інвестиційним менеджерам та структурам інституціонального управління необхідна інформація у сфері фінансового, техніко-технологічного, організаційно-управлінського та економічного забезпечення. Не менш важливою у сучасних умовах є інформація відносно факторів зовнішнього економічного середовища розвитку бізнес-суб'єкта та умов, за яких реалізується інвестиційний проект.

Інформаційне забезпечення реалізації інвестиційних проектів в АПК має ґрунтуватись на системі індикаторів у розрізі таких складових: 1) національні

стратегії розвитку та стратегії розвитку вітчизняного агропромислового комплексу; 2) оцінка макромаркетингового середовища реалізації проекту; 3) оцінка ресурсної бази інвестиційного проекту; 4) фінансове забезпечення реалізації проекту; 5) оцінка системи реальних та потенційних ризиків.

Виключне значення при реалізації інвестиційних проектів у АПК має розвиток сільських територій. В контексті формування прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення з боку Міністерства аграрної політики та продовольства України розпочато робота над створенням прозорої системи аукціонів, унеможливлення рейдерства, передачі землі громадам, дерегуляції землеустрою, створення прозорої систем електронних аукціонів, удосконалення переважного права орендаря та запровадження моніторингу та антимонопольного контролю. Крім того, законопроектом 2178-10 передбачається створення Фонду розвитку сільських територій, кошти до якого поповнюватимуться від продажу землі.

Не зважаючи на стабільну позитивну тенденцію покращення результатів розвитку аграрної галузі, в порівнянні з такими країнами як Польща, Німеччина та Франція, Україна демонструє меншу додану вартість на гектар ріллі, а аграрний експорт має переважно сировинну орієнтацію. Ключ до зростання - інтеграція в глобальну економіку зі збільшенням продукції з високою доданою вартістю. Україна має потужний ресурсний потенціал та всі можливості реалізувати реформи для розвитку АПК: земельні і трудові ресурси, налагоджені ринки для експорту продукції. Передумовою вирішення цих стратегічних завдань має стати нарощування обсягів залучених інвестицій та реалізації інвестиційних проектів розвитку аграрного виробництва і сільських територій.

Сьогодні Україна тісно співпрацює з міжнародними організаціями та країнами світу з питань підтримки розвитку сільського господарства та розвитку сільських територій. В рамках співробітництва з країнами Європейського Союзу реалізуються спільні проекти Підтримки впровадження сільськогосподарської та продовольчої політики в Україні, Підтримки прозорого управління земельними ресурсами в Україні, проекту ЄС «Вдосконалення системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні» та ряд інших, сприяння розвитку професійної освіти в аграрних навчальних закладах, подальшого розвитку системи агропромислової кооперації. Спільною метою цих програм підтримки є покращення ділового середовища та ефективності врядування в аграрному секторі; збільшення обсягу інвестицій, зростання обсягів сільськогосподарського виробництва, підвищення продуктивності, рівня зайнятості і доходів у сільськогосподарському секторі, поліпшення добробуту сільських громад і вразливих категорій виробників.

Найважливішими напрямками покращення інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору економіки сьогодні залишаються: перехід до політики розвитку сільського господарства за аналогією країн ОЕСР, зокрема ЄС; формування кредитного забезпечення інвестицій у сільському господарстві на рівні третини їхньої потреби; розширення можливостей регіонів щодо

формування місцевих джерел інвестицій та управління ними; надання інвестиційної підтримки суб'єктам малого агробізнесу; організаційне забезпечення покращення інвестиційного консалтингу та практики розроблення інвестиційних проектів і бізнес-планів; запровадження державних і регіональних програм підтримки інноваційного розвитку.

Література:

1. Лупенко Ю.О., Захарчук О.В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2018. № 11. С. 9-17.
2. Рейтинг регіонів за обсягом освоєних капітальних інвестицій в АПК у 2019р. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://agro.me.gov.ua>.

Людвенко Д.В.,

к.е.н., доцент, докторант

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА АГРАРНОЇ СФЕРИ

Сталий розвиток аграрної сфери – це процес покращення рівня аграрного виробництва паралельно зі збереженням навколишнього середовища, природних ресурсів, землі та екологічної безпеки населення. Він надає можливість сільськогосподарським підприємствам мати стабільний базис для подальшого розвитку. Щодо впровадження принципів сталого розвитку в діяльність підприємства, основними аргументами, які характеризують позитивні зміни у підприємствах, є такі (сформовано на основі опитування більш ніж 1000 керівників підприємств, які представляють більше 100 країн світу з понад 25 галузей): впровадження положень сталого розвитку покращило економічний стан підприємства (89 % респондентів); цілі сталого розвитку стали основою при побудові стратегічних планів розвитку підприємства (87 % респондентів); демонстрація своєї причетності до вирішення соціальних питань створює додаткові вигоди та вирізняє підприємство серед конкурентів (80 % респондентів) [1].

Поняття сталого розвитку аграрного сектору в цілому нерозривно пов'язано із зростанням таких чинників, як: збалансоване використання природних ресурсів, виробництво екологічно якісних продуктів харчування, раціональне використання економічних та інтелектуальних ресурсів, підвищення якості життя сільського населення.

Основним завданням для управління сталим розвитком аграрної сфери є раціональне використання землі та інших природних ресурсів. Концепція сталого розвитку передбачає певні обмеження в експлуатації природних ресурсів, але ці обмеження не є абсолютними, вони відносні і пов'язані із

сучасним рівнем техніки і соціальної організації, а також із здатністю біосфери справлятися з наслідкам антропогенної діяльності.

Стале використання природних ресурсів пов'язують із трьома основними напрямками: збереження їх продуктивності, поступове підвищення економічної ефективності використання, вирішення соціальних проблем відповідних територій. Власне через це розв'язання існуючих проблем у природокористуванні має супроводжуватися прийняттям екологічно та соціально орієнтованих рішень.

Одним із напрямів управління сталим розвитком сільськогосподарських підприємств є упередження негативних наслідків антропогенного впливу на природні ресурси та створення безпечного для населення і природи навколишнього середовища. Також особливу увагу необхідно акцентувати на посиленні міжнародного співробітництва у сфері ліквідації існуючих транскордонних екологічних впливів на природні ресурси та погоджувати глобальні заходи на принципах сталого їх використання.

Серед основних напрямків розвитку міжнародного співробітництва слід виділити: збереження природних систем, які не використовуються в господарській діяльності і сприяють підтримці екологічної рівноваги; раціональне використання природних ресурсів; створення ефективної системи міжнародної екологічної відповідальності, у тому числі відповідальності за руйнування навколишнього середовища внаслідок воєнних дій [2]. Ці напрями можливо реалізувати за допомогою фінансової і технічної підтримки країн, що розвиваються; впровадження ресурсозберігаючих і енергозберігаючих технологій; структурної перебудови національних економік у напрямі екологізації виробництва; створення механізму міжнародної відповідальності у галузі охорони навколишнього природного середовища; вдосконалення екологічного оподаткування тощо.

Європейські компанії (як корпорації, так і середні та малі підприємства) намагаються впроваджувати основні положення сталого розвитку, обираючи одну або декілька його цілей, шляхом: створення нових робочих місць, наданням споживачам доступних та якісних продуктів і послуг, створення програм навчання та розвитку громад, переробки та утилізації відходів власного виробництва тощо. А також, залучають до участі в ініціативах агенцій ООН та інші міжнародні організації, які спрямовані на покращення життя населення, збереження довкілля та турботу про майбутні покоління. Таким чином, значне розповсюдження у практичній діяльності концепції сталого розвитку в світі, вказують на усвідомлення виробниками своєї відповідальності за майбутні свої покоління.

Отже, два вектори розвитку – екологічний та економічний – поєднуються в процесі сталого розвитку шляхом мінімізації витрат ресурсного потенціалу задля гарантування матеріального добробуту суспільства та зменшення техногенного навантаження на природне середовище. Тому зрівноважений екологічно-економічний розвиток аграрного сектора вимагає комплексності у вирішенні питань взаємодії природи та суб'єктів господарювання. Суть такої комплексності полягає в поєднанні зусиль користувачів ресурсів і політики країни для

забезпечення продовольчої безпеки щодо якості та кількості продовольства, охорони та відновлення природних ресурсів, а також управління використанням наявних ресурсів із метою мінімізації негативного впливу на довкілля.

Управління сталим розвитком сільськогосподарських підприємств потребує комплексного та системного підходу, який тісно пов'язаний з іншими напрямками управління підприємством, та має бути забезпечене інформацією з системи бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік на сьогодні має оперативно реагувати на запити екологічно свідомого управлінського персоналу підприємства, що породжує зміни у його методології та окреслює шляхи подальшого розвитку.

Література:

1. The UN Global Compact – Accenture Strategy CEO Study 2016. URL: <https://www.accenture.com/us-en/insight-un-global-compact-ceo-study>
2. Андусевич Н. Оцінка виконання Плану дій Україна-ЄС: довкілля та сталий розвиток. Львів, 2009. 104 с.

Орел В.М.,
*д. е. н., професор,
професор кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
м. Харків, Україна*

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА АПК

Глобалізація господарської діяльності АПК при досконалої конкуренції, рівність умов позитивно впливає на розвиток економіки окремих країн і всього світу. Вважається, що завдяки цьому процесу досягається економія на масштабі виробництва, більш ефективно розміщуються фактори виробництва в світі. Глобалізація посилює нерівномірність і нестійкість національного і світового економічного розвитку. Це пов'язано з поділом національно-господарських комплексів. В результаті руйнуються перш єдині внутрішні національні ринки, що призводить до збільшення частки населення, зайнятого в неефективних з точки зору глобального ринку секторах економіки.

Конкурентне середовище, яке являє собою сукупність факторів, процесів, відносин і умов, що впливають на суперництво незалежних господарюючих суб'єктів. Наслідки конкурентної боротьби носять конструктивний і деструктивний характер, що обумовлюється прагненням до перерозподілу економічної влади в свою користь, як внутрішній двигун конкурентної боротьби, що визначає необхідність упорядкування середовища її прояви. Формування конкурентного середовища здійснюється при дотриманні

економічних, технологічних і соціальних передумов. Економічні передумови висловлюють динаміку і структуру сукупного попиту, розосередження ринкової влади, видове різноманіття підприємств, розвиток коопераційних зв'язків та інтеграції. Технологічні передумови визначають доступність технологій і інформаційне забезпечення, дозволяючи створювати безліч паралельних виробництв, відкривають нові ринкові ніші, сприяючи зміцненню конкурентоспроможності знову формуються підприємницьких структур АПК. Глобалізація відноситься до процесу інтеграції між суспільства і економіки. Явище охоплює потік товарів, послуг, праці, фінансів, інформації та ідей, які прямують через національні кордони. Частота і інтенсивність потоків відносяться до вгору або вниз глобалізації як тенденції. Більш складне визначення може підкреслити, що сучасна глобалізація являє собою складний і суперечливий процес, в якому удосконалення технології в поєднанні з дерегуляцією ринків і відкритих кордонів, щоб привести до значним розширенням потоків людей, гроші, товари, послуги та інформація. Цей процес об'єднує людей, ділові кола, неурядові організації та народи в більші мережі. Глобалізація сприяє зближенню, гармонізації, ефективності, зростання, і, можливо, демократизації та гомогенізації. Глобалізація також має темну сторону. Вона виробляє економічні та соціальні вивихи і викликає стурбованість громадськості з приводу безпеки праці; розподіл економічних вигод. Багато з них також турбуватися про зростаючу концентрацію економічної могутності; завдати шкоди навколишньому середовищу; небезпека для громадського здоров'я та безпеки; розпад культур корінних народів; і втрата суверенітету, підзвітності та прозорості в управлінні державою. У поясненні появи глобалізації, це майже банально помітити, що основні сили техніки і економіки перетворили традиційну національно-державну систему і пресують колись грізні бар'єри часу і простору.

Тим самим негативним зовнішнім ефектом глобалізації є неефективність макроекономічних реформ в рамках національних економіки АПК, і це є на сьогоднішній день центральною проблемою для політики багатьох слаборозвинених країн. Цільові функції будь-якої ефективної політики є стимулювання економічного зростання, створення умов для розвитку соціальних відносин, збільшення зайнятості, розвиток технологій, підвищення рівня життя населення та ін. Проблема полягає в зниженні негативних впливів на суспільний розвиток глобальних ексцесів, а вирішити її можна за допомогою введення інституційного планування. Зокрема, мова йде про перегляд системи міжнародного порядку. Протягом довгого часу західні країни активно використовують неоліберальні підходи в управлінні. Дана політика виступає в якості причин глобальних ексцесів і проектування режиму структурної залежності [3]. Програми перегляду системи міжнародного порядку направлені, перш за все, на зменшення розриву між економічно розвиненими і країнами, що розвиваються. Традиційні програми перегляду стосуються в основному наступних напрямків: перерозподілом ресурсів між країнами, що розвиваються в агропромисловому комплексі; розробка внутрішньої політики країн, що

розвиваються; методи регулювання діяльності слаборозвинених країн в сільському господарстві. Для розвинених країн пропонувалося зняти митні бар'єри для товарів з країн, що розвиваються. Але ця вимога розвинені країни не приймають. Хоча поряд з цим вимогою є і інші форми економічного зростання країн, що розвиваються - інвестиції в людський капітал АПК, в інфраструктуру, вибудовування державної політики, що створює умови для розвитку інновацій, впровадження нових технологій в сільському господарстві. Природно, даний підхід є дорогим і за часом довгостроковим вкладенням у розвиток країн та їх господарство, що розвиваються, але реальним і простим в сенсі надання допомоги цим країнам з боку заходу. Необхідно на міжнародному рівні управляти таким чином, щоб розкрити наявні позитивні моменти і знизити негативні ефекти. Загальновизнаним є відсутність альтернатив глобалізації для людства в цілому. Об'єктивну основу цього процесу становить інтернаціоналізація економіки, що оптимізує використання ресурсів у планетарному масштабі та підвищує ефективність господарювання АПК на базі потужного ефекту взаємопроникнення і взаємодії національних господарських комплексів. Глобалізація породжує нову реальність економічного життя, яка виявляється в переплетенні національних господарств на ринковій основі, взаємодії нових суб'єктів, що конкурують на глобальних ринках, розвитку нетрадиційних механізмів і форм співробітництва, які отримують відповідне інституційне оформлення. Загальновизнано, що сучасна парадигма міжнародного економічного розвитку формується на основі постіндустріальних цінностей, відповідно до яких конкурентоспроможність країни визначається її динамічними перевагами - пріоритетом знань, інновацій та інформації, а не тільки статичними чинниками, пов'язаними з забезпеченістю матеріальними та трудовими ресурсами господарств. У цих умовах держава, яка бажає залишатися на узбіччі цивілізаційних перетворень, має активно включатися в сучасні інтеграційні процеси, реалізуючи інноваційну модель розвитку, залучаючи в економіку інвестиції глобальних суб'єктів і формуючи ефективні механізми її захисту від можливих ризиків і потрясінь. Національна конкурентоспроможність - обумовлене економічними, соціальними і політичними факторами стійке становище країни на внутрішньому і зовнішньому ринках АПК, в світовій господарській системі, в глобальних політико-економічних процесах; здатність підтримувати стійкі темпи зростання реальних доходів на душу населення [4].

Література:

1. Воронін В. М., Вороніна Т. В. Глобалізація - як вища форма інтернаціоналізації. *Фінанси і кредит*. 2005. №11. С.21.
2. Дерябіна М. А., Колчин С. В. Конкурентоспроможність економіки в умовах глобалізації. *Влада* №3. 3-П: «Парад». 2005. С.58.
3. Синьов В.М. Глобалізація як нова стадія розвитку світової економіки. *Вісник РЕА*. 2005. №1.
4. Смітєнка Б.М. Глобалізація в оцінках західних економістів. *Фінанси і кредит*. 2005. №11. С. 9

Півень А. В.,
*к.е.н., старший викладач кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені П. Василенка
м. Харків, Україна*

Чирка В. О.,
*здобувач вищої освіти за спеціальності «Публічне управління та
адміністрування»,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені П. Василенка
м. Харків, Україна*

Козак В. О.,
*здобувач вищої освіти за спеціальності «Облік і оподаткування»,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені П. Василенка
м. Харків, Україна*

АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАЗНАЧЕЙСТВА

Різноманітність та складність виконуваних органами казначейства задач визначили його орієнтацію на використання у своїй діяльності сучасних автоматизованих інформаційних технологій.

Використання автоматизованих систем забезпечує створення єдиного інформаційного простору, що охоплює всі ділянки та всіх учасників бюджетної сфери. Ядром побудови єдиного інформаційного простору бюджетної сфери є повна автоматизація процесу касового виконання бюджету, що забезпечує оптимізацію комплексного бюджетного обліку, фінансового контролю і ефективне управління державними фінансовими ресурсами.

Основним призначенням автоматизованої інформаційної системи (АІС) казначейства є узгодження та забезпечення взаємодії казначейських органів усіх рівнів між собою та з іншими учасниками бюджетного процесу, їх оперативне інформаційне забезпечення, автоматизація основних процесів, організація систем зв'язку та передачі даних [1].

Структура інформаційно-обчислювальної системи органів Державного казначейства залежить від низки факторів: характеру виконуваних функцій та завдань, що вирішуються; нормативно-інструктивної бази; внутрішньої організаційної структури тощо.

Певною мірою на організацію АІС Державного казначейства та його територіальних органів, а також на технологію обробки даних спричиняє структура казначейської системи, яка включає три ієрархічні рівні: перший рівень представлений центральним апаратом Державного казначейства; на другому рівні розміщені Головні управління Державного казначейства в АРК,

областях, містах Києві та Севастополі; на третьому рівні знаходяться управління (відділення) Державного казначейства у містах та районах.

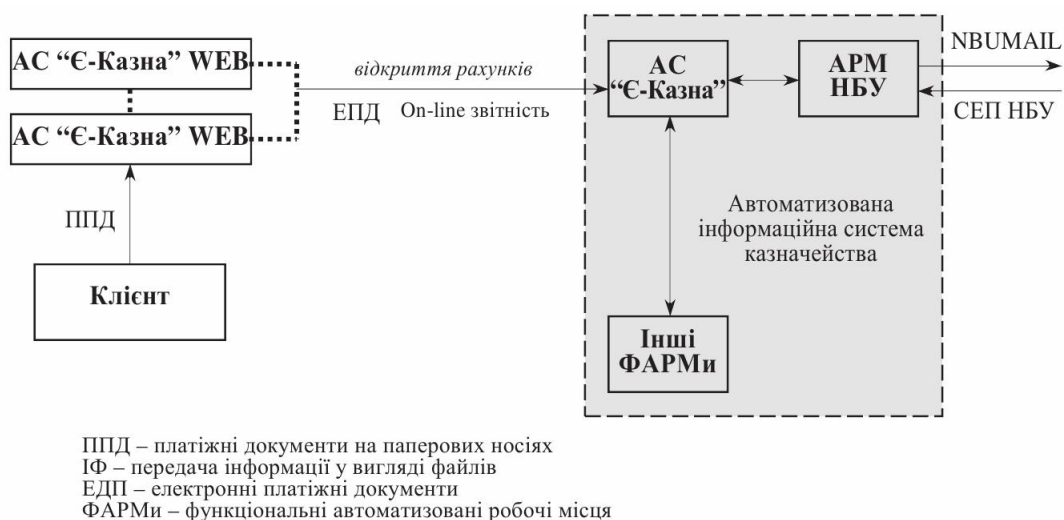
Відповідно, АІС казначейства має ієрархічну організацію, за якої централізована обробка інформації та єдине управління ресурсами системи на верхньому рівні поєднується з відповідною обробкою даних на нижніх ланках. Таку організацію називають централізованою мережею.

У процесі касового виконання бюджетів усіх рівнів в АІС органів казначейства відображаються реальні грошові потоки про надходження доходів і здійснення видатків. Інформація про рух грошових коштів подається до відповідних органів казначейства, а також до інших учасників бюджетного процесу [1].

Наочно загальну структуру автоматизованої системи казначейства з урахуванням усіх її складових та налагоджених зв'язків між ними наведено на рис. 1.

Разом з тим, формується інформація про, так звані, не грошові потоки, такі як: доведення планових показників, взяття зобов'язань, формування та подання звітів про стан виконання бюджетів, які існують тільки у вигляді відповідних звітних даних і відповідної нормативно-довідкової інформації.

Тому, в автоматизованих інформаційних системах казначейства окремо формується інформація, пов'язана з рухом грошових і не грошових потоків. Відображення в інформаційній системі казначейства зазначених інформаційних потоків, їх автоматизована обробка є вирішальним фактором підвищення оперативності, аналітичності та достовірності інформації про стан і рух бюджетних коштів.

Рис. 1. Загальна структура автоматизованої інформаційної системи територіального органу казначейства

Комплексна автоматизована системи казначейства для забезпечення обслуговування державного та місцевих бюджетів у внутрішній платіжній системі казначейства та взаємодії з банківською платіжною системою через систему електронних платежів використовує широкий набір програмно-

технічних засобів, кожний з яких забезпечує виконання окремих функціональних задач: АС «Є-Казна», система ІОС «Казначейство», АС «Єдина мережа».

АС «Є-Казна» введено в промислову експлуатацію у 2014 році з метою забезпечення впровадження єдиної платформи системи обслуговування бюджетних коштів в органах казначейства.

Система ІОС «Казначейство» - забезпечує формування звітності, мережі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, розписів бюджету, реєстрів бюджетних зобов'язань, кошторисів бюджетних установ.

АС «Єдина мережа» - база даних якої знаходиться в центральному апараті Казначейства і дозволяє централізовано обслуговувати мережу розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Для обміну повідомленнями і розподілу ресурсів по каналах передачі даних операційні системи окремих автоматизованих робочих місць об'єднуються у мережну систему.

Технічною основою реалізації комплексної автоматизованої інформаційної системи є багатомашинна обчислювальна мережа конкретної топології, яку за необхідності можна підключити до зовнішніх мереж. За територіальної розкиданості мережі, наявності великої кількості користувачів у мережі та різноманітних функцій, що виконуються мережею, доцільно поділити мережу на окремі частини. Кожна частина виконує однорідні функції і має свій сервер. Користувач може мати доступ до будь-якого сервера. З'єднувальною ланкою, яка об'єднує кілька мереж в єдину мережу, є локальна мережа організацій.

Локальна обчислювальна мережа у системі казначейства – це набір апаратних засобів і алгоритмів, які забезпечують з'єднання комп'ютерів, розташованих на порівняно невеликій території, і дозволяють їм спільно користуватися загальною дисковою пам'яттю, периферійними пристроями, обмінюватися даними.

Створення локальної обчислювальної мережі у системі казначейства дозволяє: об'єднати автономно розподілені процеси обробки даних і сформувати інформаційні ресурси в єдину структуру; мінімізувати фінансові витрати на обробку інформації та оптимізувати функціонування програмних комплексів тощо. Саме в умовах локальних обчислювальних мереж найефективніше здійснюються інформаційні зв'язки між користувачами.

Локальні мережі можуть бути побудовані за різними топологіями. Залежно від конфігурації, розрізняють такі базові мережеві топології: зіркоподібна мережа, кільцева, мережа із шинною топологією, деревоподібна мережа.

Мережна технологія обробки інформації виявилась надзвичайно ефективною, оскільки надає користувачам необхідний сервіс для колективного розв'язання поставлених завдань, суттєво збільшує ступінь використання наявних у мережі інформаційних, обчислювальних і комунікаційних ресурсів, забезпечує до них доступ віддалених користувачів.

У системі казначейства велику ефективність автоматизованої інформаційної системи забезпечує зосередження інформаційного навантаження на серверах. Сервер являє собою комп'ютер з мережною операційною системою

(наприклад, Windows 2000 Server). Сервер служить основним засобом задоволення мережних запитів користувачів.

Сервер спроектований як багатофункціональна операційна система і розрахований на динамічну зміну навантаження на різні надані ресурси. Система є адаптивною, її поведінка визначається набором стратегічних параметрів, що визначають швидкість і граничні значення ресурсів, що розподіляються, і тактичних параметрів, що впливають на швидкість і діапазон відпрацювання сплесків навантаження. Разом з тим концентрація системи навколо єдиного сервера не завжди ефективна. Це пояснюється тим, що існують певні обмеження щодо кількості клієнтів, підключених до серверів.

Тому, зосереджувати весь спектр різнохарактерних функціональних задач на одному комп'ютері з обмеженим підключенням до серверів не є доцільним. Оптимальною вважається ієрархічна модель, побудована відповідно до організаційної структури установи (органу), в основу якої покладено вимоги щодо скорочення експлуатаційних ресурсів при збільшенні масштабності системи і розширення кола її функціональних обов'язків: центральний сервер, локальні сервери та станції-клієнти.

Література:

1. Стоян В.І., Даневич О.С., Мац М.Й. Казначейська система : підручник Київ: Центр учбової літератури, 2014. 868 с.

2. Сушко Н. Повноваження казначейських органів в контексті реалізації положень Бюджетного кодексу. *Казна України*. 2011. № 1. С. 21-23.

3. Шаповал О.О. Електронне врядування в роботі органів казначейства. Матеріали Всеукраїнської науково – практичної конференції «Державне управління та державна служба» (Харків, 16 жовтня 2014 р.). Харків : ТОВ «Константа», 2014. С. 152-156.

Півень А.В.,

*к.е.н., старший викладач кафедри
організації виробництва, бізнесу та менеджменту,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені П. Василенка
м. Харків, Україна*

Рудас Р.С.,

*здобувач вищої освіти за спеціальності «Публічне управління та
адміністрування»,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені П. Василенка
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ ЗАХОДІВ З ПОЛІПШЕННЯ СТАНУ РИНКУ ПРАЦІ

Перехід України до новітньої моделі розвитку, в якій джерелом

економічного зростання мають стати єдиний освітній простір, наукові знання, технологічні інновації та інформація, потребує кардинального перегляду методів та механізмів регулювання ринку праці з метою забезпечення необхідного перерозподілу зайнятості за видами діяльності та секторами економіки. У період реструктуризації економіки вагомим значенням набуває не тільки кваліфікація та якість підготовки робітничих кадрів, а вміння орієнтуватися в потребах ринку праці та бути конкурентоспроможними й затребуваними на ринку праці.

У соціальній державі ринок праці є одним із основних узагальнюючих показників успішності її економічної політики. Він функціонує на основі загальних принципів, що властиві ринковій економіці, у той же час він має певну специфіку, яка вирізняє його серед інших ресурсних ринків. Ринок праці є не тільки одним із способів залучення працівників до трудової діяльності, механізмом руху робочої сили, обміну інформацією, узгодження попиту і пропозиції, а й засобом формування та задоволення окремих суспільних потреб, стимулювання зростання якості робочої сили, водночас соціальної диференціації працівників. Іншими словами, ринок праці виступає регулятором соціально-економічного становища працівника на виробництві та у суспільстві. Основною умовою формування оптимального ринку праці є створення збалансованих потоків попиту та пропозицій робітничих кадрів.

Як показав аналіз, для ринку праці Харківського регіону характерні дисбаланс між попитом та пропозицією на ринку, невідповідність компетенцій, що формуються у випускників навчальних закладів вимогам, що існують на робочих місцях.

Для створення якісного механізму державного регулювання регіонального ринку праці за необхідним є проведення наукового аналізу регіону за вищезазначеними питаннями. Підходи до діагностики регіональних ринків праці, як і соціально-економічного розвитку регіонів загалом, можуть бути різними в залежності від особливостей регіону. Такі методики, наприклад, були розроблені науковцем З. Герасимчук [1, 2].

Науковий аналіз вимагає впорядкування та класифікації впливу значної кількості факторів на кон'юнктуру

Ринку праці та передбачає використання спеціальних інформаційно – аналітичних технологій, що дають можливість:

1) оцінити (описати, ідентифікувати, типологізувати) регіональну ситуацію на ринку праці;

2) виявити ключові проблеми, кризогенні для нормального розвитку соціально – трудових відносин; встановити їх внутрішні і зовнішні причини; дати їм кількісну і якісну оцінку; 3) визначити стан поточного ринку праці; 4) спрогнозувати розвиток регіонального ринку праці та трансформацію окремих пов'язаних з ним регіональних систем. Регіональна діагностика ринку праці не є аналізом лише кон'юнктури ринку праці: її завдання полягає в одержанні агрегованого висновку про стан ринку праці в цілому.

З метою підвищення ефективності регіонального ринку праці є доцільним: запровадження інституту прогнозування розвитку попиту на робочу силу в

професійно – кваліфікаційному розрізі; мотивація молоді до вибору професій, затребуваних у реальному секторі економіки даного регіону; створення нових робочих місць в галузях, що здатні дати максимальний конкурентний ефект та в галузях, потребуючих регіонального вирівнювання та подолання депресивності територій; професійна орієнтація населення старшого віку на продовження активного трудового життя, набуття нових компетенцій, які потрібні на сучасному ринку праці; професійна орієнтація, підвищення кваліфікації та перепідготовка відповідно досучасних потреб ринку праці жінок, які тривалий час знаходилися у декретній відпустці по догляду за дитиною; опанування гнучких форм професійного навчання всіх рівнів, що забезпечить можливість оперативного реагування на зміни в професійному попиті на ринку праці.

Особливого значення набуває прогнозування професійно-кваліфікаційного попиту на робочу силу як на державному, так і на регіональному рівнях із необхідним урахуванням безперервного підвищення кваліфікації і перепідготовки трудового потенціалу.

Такі прогнози в Україні нездійснюються зовсім з початку 1990 р. Деякі вчені вважають, що це природно в ринкових умовах, де механізм «невидимої руки ринку» все відрегулює якнайкраще без будь-якого втручання. Більше того, зараз немає навіть державної статистичної звітності про професійну відповідність попиту і пропозиції на повному ринку праці. Єдине джерело – статистичні дані Державної служби зайнятості щодо професій, які мають незайняті громадяни, та кількості вакансій у професійному аспекті. Ці дані є дуже недосконалими, оскільки охоплюють тільки зареєстровану частину ринку праці.

Прогнозування такої потреби можливо на основі взаємопов'язаних прогнозів чисельності і зайнятості населення, а також демографічних, економічних, технічних, соціальних прогнозів тощо (рис. 1). При цьому слід враховувати основні тенденції розвитку в соціально-економічному житті суспільства, які також зумовлюють глибокі зміни у процесі формування потреби в кадрах. Це, по – перше, зміни у сфері галузевої структури зайнятості: зменшення чисельності працівників промисловості, сільськогосподарства, будівництва, транспорту і зв'язку; по – друге, розвиток наукомістких виробництв, інфраструктури фінансового ринку, пожвавлення інвестиційного клімату тощо; по – третє, вдосконалення управління та організації діяльності всіх галузей економіки.

Використовуючи дані прогнозу, можна відстежити структурні зрушення у складі робочої сили за професіями внаслідок міжгалузевого розподілу зайнятих і забезпечити напрямки розвитку системи професійної освіти, враховуючи реальний попит галузей економіки на кваліфіковані кадри.

Прогноз професійно-кваліфікаційної структури робочої сили та додаткової потреби в кадрах має служити орієнтиром для визначення необхідних масштабів їх підготовки. Їх обсяги адекватні попиту підприємств, організацій та економіки в цілому на робочу силу відповідної професійно-кваліфікаційної структури. Цей попит має дві складові. Перша – впровадження нових робочих

місць (включаючи появу нових підприємств та організацій) за рахунок розширення сфери і масштабів діяльності, зміни її профілю та модернізації виробництва. Друга – це відшкодування втрат робочої сили, непов'язаної з ліквідуванням робочих місць [76].

Рис. 1. Структурна схема прогнозу професійно – кваліфікаційної структури робочої сили та додаткової потреби в кадрах

Проблема невідповідності попиту і пропозицій на ринках праці ускладнюється регіональними диспропорціями в системі ПТО, недостатньою професійною орієнтацією молоді та значною кількістю навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Ця ситуація призвела до збільшення кількості фахівців із вищою освітою порівняно з обсягом робітничих професій майже в двічі. Ринок робочої сили перенасичений бухгалтерами, юристами, економістами, педагогами.

Таким чином, головною метою регулювання регіонального ринку праці є реалістичне прогнозування його стану, виявлення залежностей між економічними, соціально-економічними показниками та станом зайнятості. Ситуація в галузі зайнятості населення в умовах ринкової економіки об'єктивно зумовлює, як показує і досвід інших країн, необхідність посилення державної політики, що включає заходи з регулювання зайнятості, в тому числі в регіональному розрізі. Це передбачає розробку регіональних програм зайнятості, які передбачають заходи соціального захисту населення. Регіональні програми, на нашу думку, повинні виходити з загальнодержавної концепції регулювання ринку праці як фундаменту розробки основних

напрямів такого регулювання. Ці програми, насамперед у частині створення та збереження робочих місць, повинні враховувати прогноз соціально-економічного та демографічного розвитку регіону в цілому. Істотне значення в цьому зв'язку набуває зіставлення соціальних кадастрів, що містять основні показники соціально-економічного становища регіону, оскільки регіональні програми зайнятості повинні відображати такі основні сторони соціально-економічної політики, як стан виробничого та професійного потенціалу регіону, його перспекти розвитку.

Література:

1. Колот А.М. Соціально-трудова відносина: теорія і практика регулювання: монографія. К.: КНЕУ, 2003. 230 с.
2. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком України: монографія. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ „Магістр”, 2006. 220 с.

Раділова (Браткова) О.І.

*студентка інженерно-економічного факультету
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Найда І.С.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний розвиток сільськогосподарських підприємств сьогодні не можливий без впровадження та використання інновацій. Адже сучасні технології та інноваційні рішення сприяють нарощенню обсягів виробництва, підвищенню якості продукції та рівня продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, скороченню витрат та зниженню собівартості продукції.

Дослідженням питань щодо визначення сутності й змісту інновацій, їх класифікації, особливостей впровадження в практику діяльності сільськогосподарських підприємств займаються провідні вітчизняні та іноземні науковці, серед яких суттєвий внесок зробили В.Г. Андрійчук, В.О. Василенко, С.М. Ілляшенко, М.Ф. Кропивко, М.Й. Малік, Л.І. Михайлова, П.Т. Саблук, М.П. Сахацький та інші.

Термін «інновація» походить від латинського «novatio», що в перекладі означає новизна, нововведення.

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» інновації — новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого,

адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

Інновація в сільському господарстві передбачає впровадження заходів з використання новітніх досягнень науки та техніки. Зокрема, це удосконалення старих або створення нових знарядь праці, вирощування високопродуктивних сортів рослин та порід тварин, впровадження ресурсозберігаючих технологій та багато іншого. У табл. 1 узагальнено існуючі підходи різних вчених до терміну «інновація» у сільському господарстві.

Таким чином, інновації в сільському господарстві можна визначити як зміни, що вносяться підприємством з метою підвищення конкурентоспроможності продукції на ринку.

Впровадження інновацій у сільському господарстві слід розглядати як послідовність 4 етапів: розробка новацій, їх апробація та перевірка, відтворення та впровадження у виробництво. Основною метою впровадження інновацій в діяльність сільськогосподарських підприємств – це забезпечення економічної ефективності та екологічності сільськогосподарського виробництва.

Таблиця 1

Розкриття сутності поняття «інновація» у сільському господарстві

Автор	Визначення
Височан О.С.	дослідження та розробка нових сортів рослин, порід та видів тварин, птиці, та вдосконалених харчових продуктів, матеріалів, нового обладнання, нових технологій у рослинництві, тваринництві та переробці, нових форм організації та управління різними секторами економіки, нові підходи до соціальних послуг, що дозволяють підвищити ефективність виробництва [2, с. 102].
Долгошея Н.О.	різновид інновації, реалізація якого в аграрному секторі забезпечить зростання ефективності сільськогосподарської діяльності та забезпечить стабільне розширене відтворення виробництва в агропромисловому комплексі [3, с. 193].
Кот О. В.	систематичне впровадження результатів досліджень у сільськогосподарський сектор, що призводить до позитивних якісних та кількісних змін у характеристиці взаємозв'язку біосфери та техносфери, а також покращення стану навколишнього середовища [4, с. 30].
Муляр О.Д.	розроблення новації у галузі сільського господарства (сортів рослин, порід тварин, засобів захисту рослин або тварин), упровадження нової техніки, технології вирощування та утримання тощо, що сприяє отриманню економічного, соціального, екологічного ефектів [5].
Целін Д.С.	результат діяльності, котрий прямо або опосередковано забезпечить збільшення ефективності агропромислового виробництва та якісних характеристик продукції [6, с. 8].
Янковська О. І.	кінцевий результат інновацій у сільському господарстві (сортів рослин, породи тварин, засоби захисту рослин або тварин, технології вирощування тощо), який призводить до економічних, соціальних, екологічних та інших позитивних наслідків [7, с. 55].

Джерело: узагальнено на основі [2,3,4,5,6,7]

Височан О.С. зазначає, що інновації у діяльності сільськогосподарських підприємств реалізуються в основному у трьох напрямках:

1) у сфері людського фактору - підготовка фахівців, здатних до використання нових технологій та обладнання; підвищення їх кваліфікації та перепідготовка;

2) у сфері біологічного фактору - розвиток інновацій, які підвищують продуктивність худоби, родючість сільськогосподарських угідь та урожайність сільськогосподарських культур;

3) у сфері техногенного чинника - забезпечують вдосконалення техніко-технологічного потенціалу сільськогосподарського підприємства [2].

Однак, більш ширше розглядає впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств Кот О.В., наводячи їх класифікацію за предметом та сферою застосування [4, с. 35]. Відповідно вчений виділяє наступні типи інновацій: біологічні (нові сорти та гібриди сільськогосподарських рослин; нові породи тварин і птиці); технічні (використання нових видів техніки та обладнання); технологічні (нові технології обробки сільськогосподарських культур та вирощування тварин; ресурсозберігаючі технології виробництва й зберігання сільськогосподарської продукції); хімічні (нові засоби захисту рослин та добрива); економічні (нові форми організації, планування і управління), маркетингові (вихід на нові сегменти ринку, удосконалення якості продукції та розширення асортименту; нові канали збуту продукції), соціальні (забезпечення сприятливих умов для життя, праці та відпочинку сільського населення).

Впровадження інновацій пов'язане з особливостями сільського господарства в Україні, а саме:

1) суттєвими відмінностями регіонів країни за природно-кліматичними умовами;

2) багатогранністю сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки;

3) розпорошеністю сільськогосподарського виробництва на великій площі;

4) залежністю технологій, що застосовуються в сільському господарстві, від природних умов, транспортної інфраструктури;

5) великими відмінностями в періодах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції;

б) відокремленням сільськогосподарських товаровиробників від наукових установ, які займаються виробництвом науково-технічної продукції;

7) відсутністю організаційно-економічного механізму для передачі наукових досягнень сільськогосподарським товаровиробникам [8, с. 62].

Таким чином, ефективне впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств сьогодні потребує удосконалення державного регулювання цін на продукцію, розробки комплексних програм стимулювання інновацій на сільгоспідприємствах, розробки стратегій максимізації їх інноваційного потенціалу тощо.

Література:

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від від 04.07.2002 р. № 40. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15> (дата звернення 18.05.2020 р.).
2. Височан О. С. Наукові підходи до визначення понять «інновації» та «інноваційна діяльність» у сільському господарстві. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. С. 101–104.
3. Долгошея Н.О. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки. *Вісник ЖДТУ*. 2011. №1 (55). С. 192–195.
4. Кот О.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення. *Проблеми науки*. 2008. №9. С. 30–37.
5. Муляр О.Д. Еволюція теорії інновацій та її розвиток в аграрній сфері виробництва. URL: [file:///C:/Users/USER/Downloads/Vzhnau_2011_2\(2\)__9.pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/Vzhnau_2011_2(2)__9.pdf) (дата звернення 18.05.2020 р.).
6. Целин Д.С. Организационно-экономический механизм модернизации производственно-хозяйственной системы регионального АПК. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Ростовский государственный экономический университет. Майкоп. 2008. 23 с.
7. Янковська О. І. Інноваційний процес у сільському господарстві: *Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету*. 2009. №2. С. 54–58.
8. Кириченко В.В., Тимчук В.М. Ринкові моделі реалізації селекційних інновацій. *Вісник аграрної науки*. 2008. №8. С. 62-64.

Сколотій Л.О.,

*к.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва,
Харків, Україна*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

В сучасних умовах у період глобальних змін в різних сферах діяльності суспільства питання дебіторської заборгованості є досить актуальним, адже фінансовий стан підприємства значною мірою залежить саме від наявності та ефективного управління цим видом заборгованості. Нестабільна суспільна ситуація в країні впливає на ускладнення і погіршення відносин між суб'єктами господарювання. До важливих питань обліку розрахунків з дебіторами можна віднести наступні: збільшення обсягу неплатежів; невизначеність обліку простроченої та безнадійної заборгованості; аналіз взаєморозрахунків з покупцями і

замовниками підприємств та багато інших. Розв'язання цих проблем потребує комплексного підходу, інтеграції облікової та управлінської системи.

Згідно П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» під дебіторською заборгованістю розуміють «суму заборгованості дебіторів підприємства на певну дату» [1]. П(С)БО №13 «Фінансові інструменти» - визначає дебіторську заборгованість як один із видів фінансових активів і визначається як контракт, що надає право отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства [2].

На думку М.Д. Білика, дебіторська заборгованість – це кошти в незакінчених розрахунках, або дебіторська заборгованість, яка становить заборгованість інших підприємств, організацій і окремих осіб даному підприємству [3].

Ф.Ф. Бутинець називає дебіторську заборгованість «боргом на користь підприємства» та «частиною господарських засобів підприємства, що вибула зі складу даного підприємства і знаходяться у фактичному розпорядженні іншого підприємства і, виконують там роль капіталу» [4].

Для України характерним є існування чітких норм ведення бухгалтерського обліку, які суворо регламентовані, недотримання яких зумовлює різні типи відповідальності (адміністративну, кримінальну тощо), а в міжнародній системі обліку навпаки зазначаються лише базові фундаментальні концепції ведення фінансового обліку. Тому компанії, що ведуть бухгалтерський облік за міжнародними стандартами мають право самостійно обирати форми фінансової звітності, методи відображення в них інформації про певні об'єкти обліку, а також при встановленні відповідного рівня суттєвості, відображати у звітності лише всі суттєві дані бухгалтерського обліку. Отже, потрібно прискорювати приведення національних та міжнародних стандартів в єдину налагоджену систему, що стимулюватиме зростання зовнішньоекономічної діяльності.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю на сучасному етапі є актуальною проблемою для багатьох вітчизняних підприємств, адже збільшення або зменшення дебіторської заборгованості здійснює великий вплив на фінансовий стан підприємства, рівень ризикованості. Її величина залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями, періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської роботи і претензійної роботи на підприємстві. При цьому слід пам'ятати, що політика управління дебіторською заборгованістю є одночасно складовою не лише фінансової, а й маркетингової стратегії підприємства. Адже шляхом пом'якшення умов розрахунків з покупцями продукції можна розширити обсяги її реалізації і тим самим збільшити доходи і прибутки від основної діяльності.

Здійснюючи фінансово-господарську діяльність, підприємство проводить різного роду розрахунки. Здебільшого це розрахунки зі своїми контрагентами, бюджетом, податковими органами, органами соціального страхування та ін. Досліджуючи проблеми бухгалтерського обліку з покупцями і замовниками, у першу чергу необхідно зосередити увагу на наближенні та відповідності П(С)БО і МСФЗ, підвищення та удосконалення рівня

комп'ютеризації бухгалтерського обліку. В той же час проблемними залишаються питання щодо особливостей обліку розрахунків з покупцями і замовниками, що виникають в практиці функціонуючих підприємств [5].

Основна мета управління дебіторською заборгованістю полягає в мінімізації її обсягу та строків інкасації боргу. В процесі управління вирішуються такі завдання: визначення обсягу інвестицій у дебіторську заборгованість за комерційним і споживчим кредитом; формування принципів та умов кредитної політики щодо покупців продукції; визначення кола потенційних дебіторів; забезпечення інкасації дебіторської заборгованості; прискорення платежів за допомогою сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.

Одним з ефективних інструментів управління дебіторською заборгованістю є належно організована система бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками. Істотним недоліком сучасної системи організації обліку дебіторської заборгованості є її відірваність від потреб системи управління. Інтеграція цих двох систем дозволить вжити ряд заходів уже на етапі планування дебіторської заборгованості. Заходи по організації обліку та управління дебіторською заборгованістю можна поділити на превентивні, поточні та заключні.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю має великий вплив на ліквідність, а, отже, і на зміцнення фінансового становища підприємства в цілому. Тому саме ефективне управління дебіторською заборгованістю відноситься до необхідних умов успішної діяльності, оскільки воно створює передумови для швидкого зростання бізнесу і збільшення фінансових можливостей підприємства [6].

Неефективність управління дебіторською заборгованістю може бути зумовлена як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками – низькою платоспроможністю або недобросовісністю покупців, інфляцією, недостатнім рівнем професіоналізму фінансового менеджера, недостатнім рівнем контролю за дебіторською заборгованістю. Функції з управління дебіторською заборгованістю, як правило, покладаються на фінансового менеджера, а інформаційне забезпечення формує і подає бухгалтерія.

Для забезпечення стійкого фінансового стану підприємство повинне вибудувати ефективну систему контролю руху і своєчасного стягнення дебіторської заборгованості. Для цього підприємству необхідно не лише формувати бюджет і вести реєстр «старіння» дебіторської заборгованості, своєчасно вживати заходи щодо її інкасації, а й здійснювати систематичний аналіз цього активу. Аналіз дебіторської заборгованості за термінами її виникнення дозволяє оцінити ефективність і збалансованість політики товарного кредиту і надання знижок покупцям; визначає сфери, в яких необхідно докласти додаткових зусиль для повернення боргів; дає базу для створення резерву сумнівних боргів; дозволяє спрогнозувати надходження коштів [7].

Дослідження показують що ефективність і обґрунтованість управлінських рішень щодо управління дебіторською заборгованістю в значній мірі залежать від змісту і структури даних бухгалтерського обліку, включаючи звітність. В

умовах впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку обліково-аналітична інформація на всіх рівнях управління є надійним джерелом формування даних про стан підприємства. Щоб мати належне інформаційне забезпечення системи управління підприємством засобами обліку і аналізу доцільно сформулювати комплекс завдань для досягнення ефективного обліково-аналітичного забезпечення реалізації управлінської функції: розробити критерії та порядок оцінки якості інформації, яка створюється у системі бухгалтерського обліку та економічного аналізу; розробити методику оцінки якості облікового циклу та процесу аналітичної обробки облікової інформації; встановити порядок генерування необхідної управлінню кількості даних у системі обліку та порядок подальшої трансформації облікових даних у аналітичну інформацію.

Виходячи з вищенаведеного можна зробити висновок, що обліково-аналітичне забезпечення і організація управління дебіторською заборгованістю безпосередньо впливають на прибутковість підприємства і визначають дисконтну і кредитну політику для покупців, шляхи прискорення повернення боргів і зменшення безнадійної заборгованості, а також вибір умов продажу, що забезпечують гарантоване надходження коштів і є однією з проблем підприємства.

Література:

1. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 року № 237. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021475.html>. (Дата звернення 30.04.2020р.).
2. П(С)БО №13 «Фінансові інструменти». Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.01 р. № 559. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021479.html>. (Дата звернення 30.04.2020р.).
3. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю. *Фінанси України*. 2008. № 12. С. 24-37.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: *підручник* / за ред. Ф. Ф. Бутинець. – 6-е вид., перероб. і доп. Житомир: ПП «Рута». 2005. 756 с.
5. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, роботи і послуги. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. № 11. С. 31-37.
6. Ганусич В. О. Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний аспекти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 1(1). С. 441-445.
7. Пасінович І.І. Актуальні проблеми аналізу і управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Економіка. Управління. Інновації*. Випуск № 2 (10). 2013. С. 83-94.

Скопенко Н.С.

*д.е.н., професор кафедри економіки праці та менеджменту
Національний університет харчових технологій,
м. Київ, Україна*

Мостенська Т.Г.

*к.е.н., доцент кафедри аграрного менеджменту
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ERP-СИСТЕМ ПРИ УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Підвищення дієвості та ефективності систем управління підприємством неможливо без застосування сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій для управління бізнес-процесами.

В сучасних умовах господарювання удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління підприємством має два вектори розвитку: 1) удосконалення засобів пошуку, збору, збереження та розповсюдження інформації (комп'ютеризація системи бухгалтерського обліку та звітності); 2) покращання процесу сприйняття, обробки та створення інформації, що сприяє підвищенню інтелектуального потенціалу суспільства, включаючи створення штучного інтелекту (комп'ютеризація, інтелектуалізація економічного аналізу та управління підприємством) [1].

Автоматизація та сучасне інформаційно-аналітичне забезпечення управління підприємством та окремими бізнес-процесами дозволяє прискорити досягнення заздалегідь сформульованих бізнес-результатів: підвищення ефективності управління підприємством; забезпечення надійного обліку, контролю надходження та прозорості витрачання грошових коштів і матеріальних ресурсів; організація ефективного планування та прогнозування; оперативний звіт за аналізом діяльності всіх підрозділів підприємства; підвищення ефективності обміну даних як між підрозділами підприємства, так і між окремими бізнес-процесами.

Цим вимогам відповідають ERP-системи, метою впровадження яких є організація внутрішніх та зовнішніх інформаційних потоків. ERP-системи (Enterprise Resource Planning – управління ресурсами підприємства) дозволяють здійснювати планування та керування усіма ресурсами підприємства від постачання до реалізації готової продукції, вони поєднують у собі функції обліку, управління, контролю й аналізу одночасно, сприяють реалізації кращих світових практик ведення бізнесу.

Значна вартість ERP-систем обумовлена тим, що проекти їх впровадження передбачають перегляд бізнес-процесів компанії, розробку нової моделі, налаштування базової версії системи під конкретне підприємство, навчання співробітників.

Проте після впровадження ERP-систем компанія скорочує загальні витрати за рахунок більш ефективного використання ресурсів. Досвід підприємств, що успішно використовують інформаційні системи, показує, що завдяки їх впровадженню скорочуються складські запаси підприємства (в середньому на 21,5%), підвищується продуктивність праці (на 17,5%), збільшується кількість виконаних замовлень (на 14,5%) [2].

Суб'єкти господарювання орієнтуються на більш економічні та ефективні у впровадженні ERP-системи, крім того, відбувається зростання попиту щодо автоматизації абсолютно конкретних бізнес-процесів, а не діяльності компанії в цілому. Користувач потребує інструменту, що швидко розв'язує функціональні завдання обліку та аналізу, має зручний та зрозумілий інтерфейс, забезпечує підтримку, доступні навчальні матеріали. Саме тому, вибір альтернативного програмного продукту ґрунтується на системному підході та забезпечується раціональністю управлінського рішення.

На вітчизняному ринку представлена значна кількість закордонних та вітчизняних систем класу ERP [3].

Найбільш поширені зарубіжні ERP-системи: SAP (розробка німецької компанії SAP SE); Oracle (розробник – американська корпорація Oracle Corporation), Microsoft Dynamics (компанія Microsoft), Infor (американська компанія Infor); IFS (шведська компанія IFS); HansaWorld (шведська компанія HansaWorld); Epicor (американська компанія Epicor); 1C:ERP (розробник російська компанія 1C).

Значна вартість закордонних ERP-систем та заборона використання російських програмних продуктів у відповідності до Указу Президента України [4], збільшує інтерес до вітчизняного інформаційного забезпечення управління підприємствами та окремими бізнес-процесами.

Вітчизняні ERP-системи характеризуються наступним:

- програмне забезпечення IT-Enterprise – розробник IT-Enterprise. Гнучкість ERP-системи IT-Enterprise дозволяє застосовувати її у будь-якій галузі, налаштовувати під будь-які потреби. Рішеннями компанії IT-Enterprise користуються найбільші підприємства України як в приватному секторі, так і в державному секторі [5];

- «Універсал» – розробник СофтПро. Комплекс Універсал7 – це ERP-платформа, що масштабується та налаштовується для побудови інформаційних систем, працюючих у самих різних галузях. Понад 300 компаній різних галузей в Україні використовують програмний комплекс Універсал [6];

- програмне забезпечення BSI – розробник «Бізнес Сервіс». Клієнтами є підприємства оптової та роздрібної торгівлі, виробничі та підприємства з виробництва харчових продуктів, фінансові установи [7];

- програмний продукт ISpro – розробник компанія «Інтелект-Сервіс». Програма автоматизації процесів роботи підприємства ISpro являє собою набір взаємопов'язаних модулів (підсистем), котрі мають певну самостійність, що дозволяє збирати програмний комплекс виключно під потреби замовника. На

сьогодні клієнтами системи ISpro є більше 6500 підприємств, організацій та установ України різних площин діяльності [8];

– UnityBase – розробник компанія Intecracy Base. UnityBase – платформа для швидкого створення високопродуктивних web-орієнтованих корпоративних систем для великих організацій зі складною ієрархічною структурою та філіями. UnityBase враховує новітні методики організації та управління ІТ-активами. На платформі вже реалізовано понад 500 проектів у державному та приватному секторах [9];

– Галактика ERP – розробник компанія Галактика. Система складається з різних програмних модулів, кожний з яких відповідає за автоматизацію конкретних профільних завдань. Модулі можна підбирати індивідуально, залежно від потреб і технічних можливостей підприємства. Система Галактика ERP підтримує ведення обліку в 4-х контекстах: бухгалтерський (згідно НСБО), податковий, управлінський та згідно з МСФЗ. Понад 200 вітчизняних підприємств різних галузей впровадили цю систему [10];

– Парус-Підприємство 8 – розробник група компаній Парус. Система призначена для використання на великих підприємствах різної галузевої спрямованості, в корпоративних структурах (холдингах). Система створена на базі СУБД ORACLE в архітектурі «клієнт-сервер» з використанням сучасних технологій обробки інформації та підготовки документів MS Office і Seagate Crystal Reports, має модульну структуру. Кожен із модулів може працювати як у взаємодії з іншими модулями системи, так і автономно. Завдяки такому принципу побудови системи, існує можливість поступового нарощування її можливостей у міру розширення автоматизації управління підприємством [11];

– DeloPro – розробник компанія КСИКОМ СЕРВІС. Система DeloPro 5.0 – комплексне ERP-рішення, в основу якого покладено сучасні концепції ведення бізнесу – CRM (управління взаєминами з контрагентами), SCM (управління ланцюгами поставок), DCM (управління ланцюгами попиту), HRM (управління персоналом), BPM (управління бізнес-процесами) і електронна комерція (B2B). Система реалізована на базі WEB-технологій [12].

Вважаємо необхідним зазначити переваги вітчизняних ERP-систем: системи розроблені з урахуванням потреб і специфіки роботи вітчизняних підприємств, побудовані на законодавчому полі України; враховано світовий досвід створення та експлуатації великих систем управління; при конкуруючій із закордонними продуктами функціональності, вартість українських ERP-систем у кілька разів нижча; більшість ПП відносяться до класу «бізнес-конструкторів», котрі можна налаштувати під будь-яку сферу діяльності і, в тому числі, впроваджувати на диверсифікованих підприємствах, в корпораціях і холдингах, що поєднують різні види бізнесу; використовується як процесний, так і функціональний підходи до управління підприємством.

Отже, впроваджуючи ERP-системи, підприємства одержують певні переваги, що пов'язані з обліком, контролем, аналізом і управлінням бізнес-процесами та підприємством у цілому (оптимізація бізнес-процесів, стабільність та уніфікація всіх процесів управління підприємством тощо).

Література:

1. Бутко А.Д. Теорія економічного аналізу : підручник / А.Д. Бутко. К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2005. 411 с.
2. Обзор рынка автоматизированных систем бухгалтерского учета. URL: https://stimul.kiev.ua/articles.htm?a=obzor_rynka_avtomatizirovannykh_sistem_bukhgalterskogo_ucheta
3. Топ 10 ERP систем для Украины. URL: <https://www.livebusiness.com.ua/tools/erp/>
4. Указ Президента України №133/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» від 15 травня 2017 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1332017-21850>
5. IT-Enterprise. Офіційний сайт. URL: <https://www.it.ua/about-company>
6. СофтПро. Офіційний сайт. URL: <https://www.wgsoftpro.com/2017/main.php#features7-21>
7. Бізнес Сервіс. Офіційний сайт. URL: <http://bsi-erp.com/o-kompanii>
8. Інтелект-Сервіс. Офіційний сайт. URL: <https://ispro.ua/uk/clients>
9. Integracy Base. Офіційний сайт. URL: <https://inbase.com.ua/ua/about.html>
10. Галактика. Офіційний сайт. URL: <http://galaktika.ua/blog/upravlinnya-pidpriyemstvom-erp.html?lang=uk>
11. Парус. Офіційний сайт. URL: <http://www.parus.ua/ua/139/>
12. КСИКОМ СЕРВІС. Офіційний сайт. URL: <https://www.delopro.com.ua/products/index.php>

Слуцький Є.В.,
к.е.н., викладач кафедри Тилового(Логістичного) забезпечення
Військова Академія
м. Одеса, Україна
Нагорнюк В.Ф.,
к.в.н., викладач кафедри Тилового(Логістичного) забезпечення
Військова Академія
м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВА ЛОГІСТИКА

Сучасна доктрина розбудови Збройних Сил України спрямована на реорганізацію та перехід від тилового забезпечення, разом із усіма функціональними органами, до військового логістичного забезпечення війська, що робить актуальним інформаційне наповнення цієї військово-економічної категорії. Про те єдиної думки стосовно визначення поняття «військова логістика» досі не існує.

Дослідженням логістичних аспектів забезпечення війська займалися такі науковці: Кивлюк В.С. [1], Андрущенко А.І. [2], Гаврилюк І.Ю. [3], Колодійчук В. А. [4], Маслій О.М. [5], Чернописька Н. В. [6], Саган В. [7] та інші.

В сучасному трактуванні під військовою логістикою розуміється чітке й ефективне управління армійською системою з метою досягнення успіху у військовій кампанії[2, С. 31]. Не можемо з цим погодитись, оскільки Збройні Сили більшості країн мають оборонний характер та функціонують в умовах мирного часу.

Військова логістика – це сукупність засобів, необхідних для доставки людей, техніки і боєприпасів до місця бойових дій, а також планування і організація заходів щодо підготовки і здійснення пов'язаних з цим процесів [7, С. 213-214]. На наш погляд, це визначення точніше відображає зміст категорії, але автор уходить від ефективності проведених процедур, що є основним завданням логістики як цивільної так і військової.

Колодійчук В. А. [4] розділяє послідовний розвиток логістики від військової до економічної. Не можемо з ним погодитись оскільки розвиток логістики від військового напрямку до економічного відбувався не послідовно, а паралельно. Слід додати, що розвиток логістики продовжується, а фокус здебільшого числа дослідників спрямований на підвищення показників ефективності конкретної системи.

Погоджуємось, що організаційно-управлінська діяльність у системі логістики Збройних Сил України має не суто військову, а військово-господарську, військово-економічну спрямованість[5]. Що також підтверджує необхідність визначення ключових показників ефективності військової логістики на прикладі конкретної системи.

З проведеного дослідження можна зробити наступний висновок. Військова логістика – це сукупність заходів направлених на ефективне забезпечення для функціонування збройних сил в умовах воєнного, мирного та перехідного періоду. Перспективним для подальшого дослідження є визначення показників ефективності військової логістики, їх кореляція та визначення оптимальної шкали кожного показника.

Література:

1. Кивлюк В. С. Вироблення єдиних поглядів щодо створення сучасної державної системи логістики Збройних Сил України. Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2015. С. 100-109.

2. Андрущенко А. І. Соціальна логістика як механізм оптимізації управління соціальною сферою: теоретико-методологічний аспект аналізу. Міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. №8 (2019). С. 30-34.

3. Гаврилюк І. Ю. Концептуальні основи управління потоками в системі логістичного забезпечення збройних сил України. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони № 1 (34)/2019. С. 37-44.

4. Колодійчук В. А. Еволюція управління логістичною діяльністю. Підприємництво та інновації. Випуск 3, 2017. С. 25-30.

5. Маслій О. М. Суть, принципи та функції військово-економічної логістики. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_2_16.

6. Чернописька Н. В., О. В. Брень, Данильців О. І. Зародження військової логістики в Україні. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2015. № 833. С. 109-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPL_2015_833_18.

7. Саган В. Аналіз особливостей логістичного забезпечення провідних держав світу. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України № 1(71) / 2017. С. 211-225.

Столярчук Н.М.,

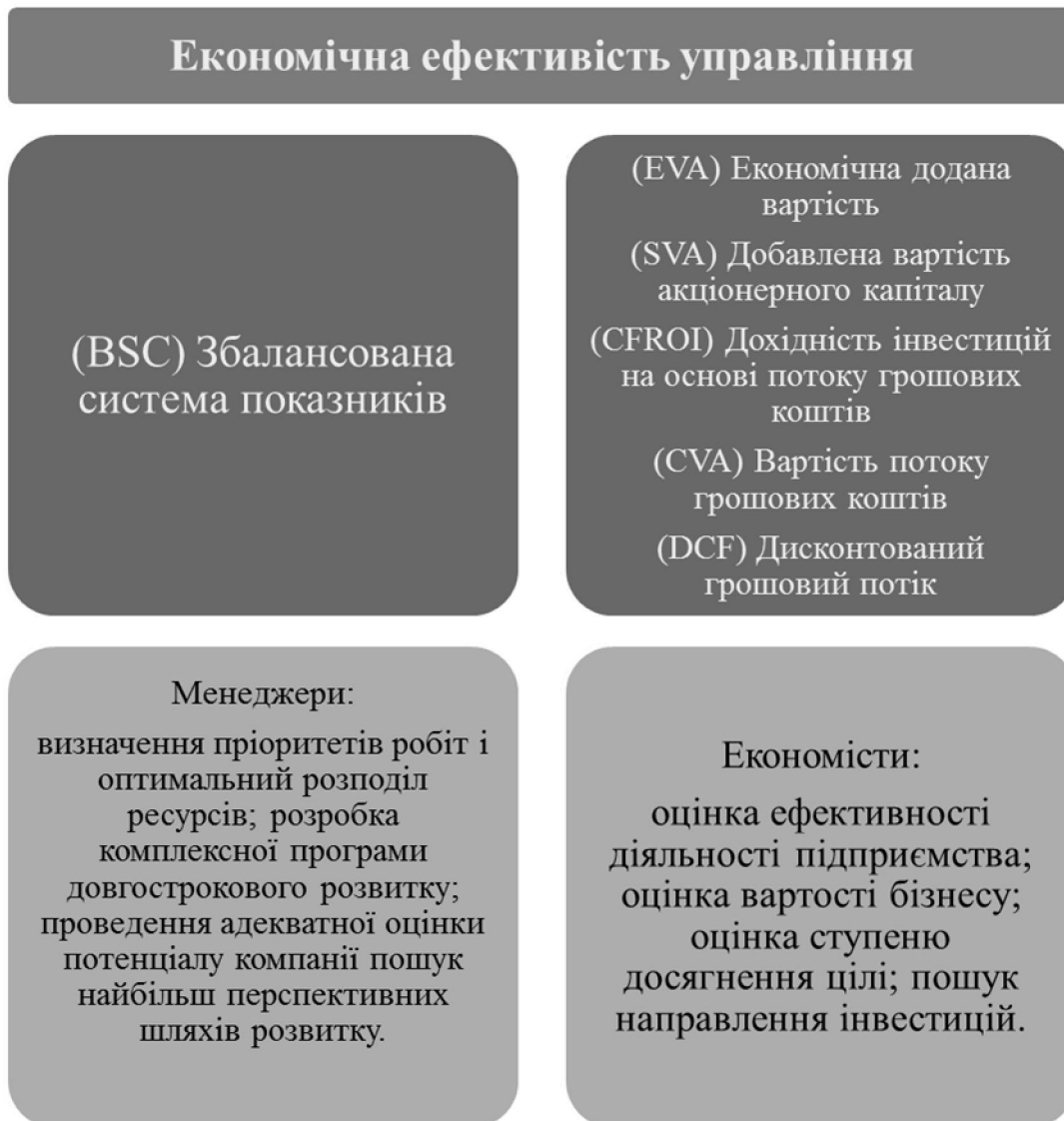
*к.е.н., старший науковий співробітник відділу
організації наукових досліджень та інноваційного розвитку
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

ПОКАЗНИКИ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Результативність виробництва, управління, ефективність трудових ресурсів на підприємстві характеризується економічною та соціальною ефективністю. Економічна ефективність є відношенням отриманого результату до затрат. Соціальна ефективність виражає ступінь задоволення попиту на товари, послуги.

При всіх складнощах оцінки ефективності управління в більшій мірі розроблені теоретико-методологічні та методичні прийоми оцінки ефективності окремих заходів, ніж управління в цілому. До недавнього часу для характеристики економічної ефективності управління на державному рівні серед інших використовувався узагальнюючий показник – національний дохід (новостворена вартість) за конкретний період часу, на рівні галузі – показник продуктивності праці, на рівні підприємства – прибуток і грошовий потік. Відносні показники економічної ефективності діяльності – рентабельність, оборотність, ефективність інвестицій, фондомісткість, фондівіддача, продуктивність праці, співвідношення зростання заробітної плати і продуктивності праці та інші.

Існують різні методи оцінки ефективності підприємства. З 30-70 рр. використовувалася модель «факторний аналіз прибутку». Метод заснований на факторному аналізі співвідношень, що утворюють рентабельність власного капіталу (ROE), яка може бути розкладена на рентабельність обороту, оборотність активів і показник, що характеризує структуру капіталу, при цьому кожен з факторів є змістовним економічним показником.

Рис. 1. Класифікація методів оцінки економічної ефективності на підприємстві, заснованих на вартості

Джерело: побудовано автором на основі узагальнення досліджень.

У 90 рр. почала використовуватися нова концепція управління спрямована на максимізацію власного капіталу, відома як «менеджмент спрямований на управління вартістю». Управління «створенням вартості» ((BSC) – концепція), має на меті концентрацію прийняття рішень на ключових факторах вартості. З безлічі альтернативних цільових функцій в рамках цієї концепції вибирається максимізація вартості компанії. При цьому вартість визначається капіталізацією майбутніх грошових потоків і створюється, якщо віддача від інвестованого капіталу перевищує витрати на його залучення.

Як показано на рисунку, можна виділити дві групи методів. Перша група – збалансована система показників (BSC), орієнтований для використання менеджерами. Друга група – показники з орієнтацією на вартість, переважно економічна. За допомогою системи збалансованих показників можна провести адекватну оцінку потенціалу компанії, визначити перспективні шляхи розвитку,

пріоритети роботи і оптимальний розподіл ресурсів, провести комплексний аналіз розвитку підприємства. За допомогою показників з орієнтацією на вартість (економічна додана вартість, поточна грошовий потік, додана вартість потоку грошових коштів) можливо, оцінити ефективність роботи підприємства в цілому, знайти найбільш ефективний напрямок інвестицій.

Міжнародна практика обґрунтування інвестиційних проектів використовує кілька показників, що дозволяють підготувати рішення про доцільність вкладення коштів. Ці показники можна об'єднати в наступні групи (табл. 1):

Таблиця 1

Основні показники ефективності інвестиційних проектів

Абсолютні показники		Відносні показники	
Метод приведеної вартості	Метод аннуїтету	Метод рентабельності	Тимчасові показники
Способи, засновані на застосуванні концепції дисконтування			
Інтегральний економічний ефект (чиста поточна вартість NPV)	Дисконтований річний економічний ефект (AN PV)	Внутрішня норма дохідності (IRR). Індекс дохідності інвестицій	Строк окупності інвестицій з урахуванням дисконтування
Спрощені способи			
	Приблизний аннуїтет	Показники простої рентабельності. Індекс дохідності інвестицій	Приблизний (простий) строк окупності інвестицій

Джерело. Побудовано автором за [1].

Прості методи оцінки інвестицій використовувалися ще до того, як стали застосовувати дисконтування грошових потоків для точної оцінки прийнятності інвестицій. Ці методи і зараз застосовуються при розробці та аналізі інвестиційних проектів. Вони відкривають можливість отримання додаткової інформації при оцінці, що дозволяє знижувати ризик невдалого вкладення грошових коштів.

Література:

1. Суркин П.Н. Развитие инструментария оценки инвестиционной привлекательности: автореф. дисс. /П.Н. Суркин. Йошкар-Ола, 2012. 20 с.

*Стоянова О.М.,
аспірант інженерно-економічного факультету
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних ринкових умовах аграрне виробництво залишається однією із стратегічно найважливіших галузей національної економіки країни, що зумовлює пошук принципово нових підходів до вирішення питань ефективності господарської діяльності аграрних підприємств. Значну увагу при цьому приділяють раціональному формуванню та ефективному використанню

ресурсного потенціалу суб'єктів господарювання, чільне місце у складі якого займають оборотні активи.

У свою чергу, оборотні активи є чинником забезпечення безперервності виробничого та збутового процесів, тому їх структура, розміщення на різних стадіях кругообігу капітал, джерела формування та рівень забезпеченості ними прямо впливають на ділову активність і фінансовий стан аграрних підприємств. Все це неможливо здійснити без розробленої методики проведення аналізу.

Аналіз, як і будь-яка сфера економічної діяльності, пройшовши ряд етапів у своєму становленні на аграрних підприємствах України, все ж має ряд проблем і недоліків. Ці проблеми стосуються двох аспектів. Першим виступає недосконала нині власне методика аналізу, яка не зовсім відповідає галузевим особливостям та скопійована з досвіду зарубіжних країн. Другим з ключових аспектів проблеми аналізу господарської діяльності є власне стан об'єктів аналізу та розробка конкретних пропозицій щодо удосконалення функціонування таких об'єктів, в нашому випадку такими об'єктами виступають оборотні активи.

Як і будь-яка сфера господарського життя аграрного підприємства, аналіз оборотних активів має свою специфіку та свої проблеми. Особливої уваги заслуговує питання встановлення на кожен звітний період оптимального складу та структури обігових коштів та раціонального співвідношення між оборотними фондами та фондами обігу [3, с. 35].

Основна мета аналізу оборотних активів – вчасне виявлення й усунення недоліків керування оборотним капіталом і знаходження резервів підвищення інтенсивності та ефективності його використання.

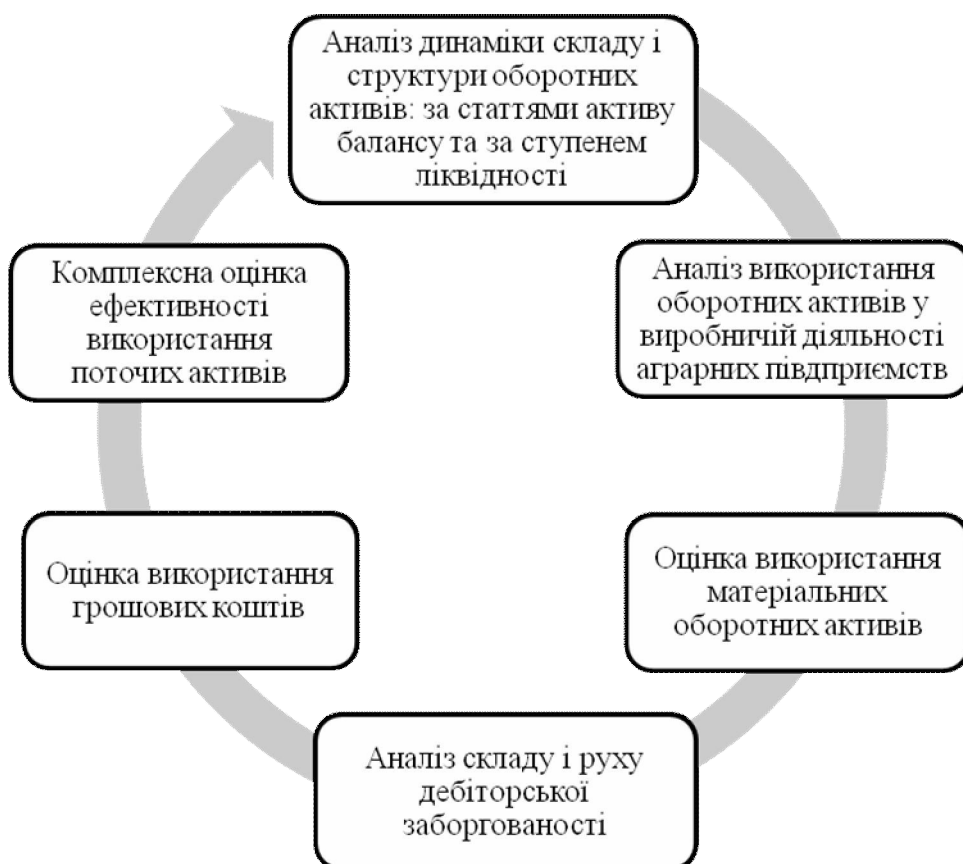
Проводячи аналіз структури оборотних активів, необхідно мати на увазі, що стабільність фінансового стану аграрних підприємств великою мірою залежить від оптимального розташування засобів за стадіями процесу кругообігу: постачання, виробництво і збут готової продукції. Обсяги вкладення капіталу в кожен етап кругообігу залежать від галузевих і технологічних особливостей аграрних підприємств. Так, для аграрних підприємств із нетривалим циклом виробництва потрібне значне вкладення капіталу у виробничі запаси, а для аграрних підприємств із тривалим циклом виробництва – у незавершене виробництво тощо.

В економічній літературі виділено такі завдання аналізу, стану і використання оборотних активів:

- вивчення динаміки складу і структури оборотних активів;
- виявлення ступеня забезпеченості аграрного підприємства матеріальними ресурсами, відповідності запасів матеріальних цінностей встановленим нормативам;
- аналіз дебіторської заборгованості і грошових коштів;
- визначення основних показників ефективності використання оборотних активів, впливу факторів на зміну показників їх використання;
- виявлення резервів підвищення віддачі оборотних активів.

Сьогодні існує досить велика кількість методик і підходів до аналізу стану і використання оборотних активів аграрних підприємств. Так, в методиці Савицької Г.В. [4, с. 174] розглянута система показників, необхідна для дослідження ефективності використання оборотних активів, висвітлено напрямки факторного аналізу. Колчина Н.В. [1, с. 345] і Шишкєдова М.М. [6, с. 42-46] основний упор в аналізі роблять на оцінку ефективності використання оборотних коштів. Методика Маркар'ян Е.А. [2, с. 174], Шеремета А.Д. та Іонової А.Ф. [5, с. 268] містить сучасний підхід до аналізу оборотних активів в частині оцінки груп вкладень коштів в оборотний капітал в залежності від ступеня ризику.

Тому аналіз методичної та наукової літератури дозволив виділити такі напрями проведення аналізу оборотних активів, що зображено на рис. 1. Аналіз оборотних активів логічно проводити у певній послідовності (рис. 2).

Рис. 1 Напрями проведення аналізу оборотних активів аграрних підприємств.

Як видно з рис. 2, на першому етапі необхідно виділити основні цілі, які необхідно досягнути під час проведення аналізу. Головними цілями є: виокремлення резервів росту ефективності використання оборотних активів; визначення стану застосування оборотних активів в діяльності аграрного підприємства, для розрахунку рівня інвестиційної привабливості, фінансового стану; формулювання висновків щодо доцільного використання майна підприємства аграрної сфери.

Рис. 2 Послідовність проведення аналізу оборотних активів аграрних підприємств.

На другому етапі, слід виділити, що у процесі аналізу потрібно використовувати як формалізовані так і неформалізовані методи. Формалізовані методи включають: факторний аналіз, статистичний аналіз, математичний аналіз, економіко-математичне моделювання, фінансово-економічний аналіз. До неформалізованих методів відносять методи, що побудовані на логічному мисленні та творчому підході. До них включають такі: соціологічний, моніторинг, морфологічний, логічне моделювання, фундаментальний.

На третьому етапі аналізу оборотних активів обираються джерела отримання даних. Головним та найважливішим джерелом інформації є фінансова звітність, яка складається з: балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про рух грошових коштів, Звіту про власний капітал і Приміток до річної фінансової звітності (форми №1 - 5), а також, первинних та зведених бухгалтерських документів, що мають у собі відображення операцій із надходження та використання запасів, списання та погашення дебіторської заборгованості, стан, витрачання грошових коштів тощо.

Наступним і досить важливим етапом в проведенні аналізу є дослідження структури оборотних активів у динаміці, що показує дані про частку абсолютно ліквідних, неліквідних та швидко ліквідних активів в складі оборотного капіталу. Цей етап пов'язаний із п'ятим та шостим етапом на яких відбувається аналіз змін в складі оборотних активів за їх видами в порівнянні за двома періодами (звітним та минулим) та розрахунок показників ефективності

використання оборотних активів на основі даних отриманих на попередніх етапах.

У підсумку проведення аналізу оборотних активів можна сформулювати комплекс пропозицій для підприємства аграрної сфери, котрі будуть корисними при покращенні майнового стану та спричинять динамічний зріст позитивного результату і рентабельності.

Література:

1. Колчина Н.В. Фінанси підприємства: учбовий посібник / Н.В. Колчина. 2-ге вид. перероб. і доп. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. 447 с.
2. Маркар'ян Е.А. фінансовий аналіз: учбовий посібник. 3-тє вид. перероб. і доп. / Е.А. Маркар'ян, Г.П. Нерасименко, С.Е. Маркар'ян. М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2011. 224 с.
3. Мулик Т.О., Єскель Г.В., Панадій О.П. Напрямки удосконалення аналізу оборотних активів на сільськогосподарських підприємствах. Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. 2017. Вип. 25 (1). С. 34-37.
4. Савицька Г.В. Аналіз господарської діяльності підприємства. Підручник / Г.В. Савицька. М.: ИНФРА, 2012. 512 с.
5. Шеремет А.Д. Фінанси підприємств: менеджмент та аналіз: учбовий посібник / А.Д. Шеремет, А.Ф. Іонова. М.: ИНФРА, 2012. 479 с.
6. Шишкєдова М.М. Методика фінансового аналізу підприємств. *Економічний аналіз: теорія і практика*. 2010. №5. С. 42-46.

Ткаченко С.А.,

*д.е.н., доцент, ректор Вищого навчального закладу
Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»
м. Миколаїв, Україна*

Потишняк О.М.,

*д.е.н., професор, професор кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту
Харківського національного технічного університету сільського
господарства ім. Петра Василенка
м. Харків, Україна*

ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЇ КОНСТРУКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І ОЦІНКИ, РЕГУЛЮВАННЯ ЯКІСТЮ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Перед кожним сучасним виробничим процесом стоїть проблема значного підвищення якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції, яка випускається. Актуальність даної проблематики впливає із рішень уряду, наступних указівок президента. Завдання поліпшення якості товарів-виробів назване у числі провідних, спрямованих на підвищення рівня господарювання, прискорення науково-технічного прогресу (НТП), більш повне використання

виробничого потенціалу, усіх матеріальних, трудових й фінансових ресурсів, ін.

Теорія і практика системи управління сучасним виробництвом покликані забезпечити пошук найбільш досконалих елементів методу планомірного економічного аналізу та оцінки і регулювання якісними характеристиками та технічними параметрами готової продукції, яка випускається із метою підвищення економічної ефективності сучасного процесу виробництва, більш повного задоволення матеріальних і духовних потреб українського суспільства.

У дослідженні робиться спроба цільового формування напрямків розвитку удосконалення системи вимірювання, планомірного економічного аналізу та оцінки і управління якістю готової продукції для пошуку шляхів підвищення якості готової продукції, яка випускається, скорочення трудових витрат на контроль за якістю готової продукції. Підвищення якості готової продукції розглядається як кумулятивний елемент методу взаємопов'язаних чинників (факторів) впливу, які визначають інтенсифікацію нового процесу виробництва.

Основу використовуваних у подальших перспективних дослідженнях математико-статистичних елементів методу вирішення завдань системи адміністрування якістю складатимуть елементи методу теорії ймовірностей, математичної статистики, багатовимірного статистичного аналізу, дослідження операцій, теорії часових рядів та ідентифікації складних організаційних систем управління, досить легко реалізованих при функціонально розвинутій обробці інформації (даних). Застосування таких елементів методу дозволяє виявити взаємозв'язок між показниками якості готової продукції і такими, які визначають їх чинниками впливу (риси сировини та матеріалів, обладнання, праці і інші), прийняти економічно ефективні рішення із управління якістю, оцінити якість готової продукції за мінімальною кількістю властивостей, що надає можливість скоротити трудові витрати на контроль якості готової продукції, урахувати динаміку зміни якості при вирішенні проблем (завдань) прогнозування та планування, встановити взаємозв'язки рівня якості готової продукції із економічно продуктивними показниками, за якими здійснюється оцінка діяльності підприємства промисловості й виробничого об'єднання тощо.

Відмінною особливістю подальших перспективних робочих досліджень від науково-практичних робіт, присвячених елементам методу оцінки якості готової продукції, виступає розроблена методологія вимірювання якості готової продукції інтегрованим показником. При визначенні зазначеного показника виникає необхідність урахування одиничних властивостей продукту різного ступеня важливості. Для вирішення такого названого завдання у дослідженнях повинні знаходити пропозиції стосовно формування найбільш економічно ефективних (продуктивних) елементів методу розрахунку коефіцієнтів вагомості одиничних властивостей якості, їх прагматичне використання й тощо.

Такий підхід до оцінки рівня якості готової продукції дозволяє повніше використовувати можливості статистичного апарату, і спрямований на цільове удосконалення елементів методу управління якістю на виробництві для повного досягнення найбільшої продуктивності функціонування кожного із виробництв.

У подальших прогресивних робочих дослідженнях повинні знаходити

широке використання факторних та канонічних елементів методу комплексного економічного аналізу й оцінки. Застосування даних елементів методу дозволяє виявити приховані, але об'єктивно існуючі узагальнені якісні властивості продукту і оцінити за інтегрованим показником його властивий (якісний) рівень. Урахування динаміки рівня якості, як одиничних властивостей продукту, так й узагальнюючого індексу здійснюється елементами методу теорії часових рядів, які дозволяють виявити тенденції у зміні рівня якості та прогнозувати досягнення завідомо необхідного рівня на встановлений (завданий) період тощо.

Особлива увага у робочих дослідженнях повинна бути приділена питанням встановлення взаємозв'язків якісних властивостей продукту і факторів впливу, таких, які його формують, а також розроблення спроб виявлення впливу якості готової продукції на економічні показники діяльності підприємства (установи). Реалізується таке назване завдання економіко-математичним моделюванням досліджуваного явища із використанням статистичних інформаційних даних відносно функціонування процесу виробництва у минулі (визначені) періоди, ін.

Конкретне застосування деяких описаних елементів методу знайшло своє втілення у розробці моделей та алгоритмів вирішення окремих завдань системи квестури (управління) якістю у функціонально розвинутій підсистемі (функції) регулювання якістю судового машинобудівного підприємства й об'єднання [1].

Автори вважають своїм приємним обов'язком висловити повагу і подяку доктору економічних наук, професору Володимиру Дмитровичу Пантелеєву, обговорення із яким основних напрямків розвитку подальших перспективних робіт привнесло значну корисність. Щиру подяку автори висловлюють членам Комітету інтелектуальної власності студентів, співробітників та випускників Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка» «Миколаїв Політех Патент» за цілісний ряд цінних пропозицій, спрямованих на найважливіше поліпшення подальших досліджень.

Література:

1. Ткаченко, С. А. Інтегрована економічна діагностика у функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю підприємств та виробничих об'єднань: монографія. Х.: ХНТУСГ, 2017. 356 с.

*Хвостікова А.І.,
аспірант кафедри митної справи та оподаткування,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Розвиток сучасних міжнародних торгівельно-економічних відносин характеризується посиленням науково-технічної кооперації та активізацією

технологічного обміну. В цьому контексті важливого значення набуває формування інституційного середовища, що сприятиме не тільки розвитку національної конкурентоспроможності, але й поліпшенню економіко-політичних позицій країн-учасниць у глобальному економічному просторі. Детальний аналіз вихідних положень та висновків інституційної теорії показує, що використання в розвитку міжнародних торговельних зв'язків концепцій інститутів, норм і правил здатне обґрунтувати напрями найбільш раціонального використання фінансових ресурсів для модернізації виробництва і стійкого економічного розвитку. Отже питання дослідження інституційних засад розвитку міжнародних торговельно-економічних зв'язків України в аграрному секторі є своєчасними та актуальними.

Уряд України з метою розширення торгово-економічних відносин з країнами Євросоюзу і розробки раціональної зовнішньоторговельної політики, сформував інституційні засади здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Основні принципи і порядок здійснення зовнішньоекономічної діяльності визначені в ряді Законів, указів Президента і рішень Уряду країни [6]. Досліджуючи зазначені елементи та актуальні наукові напрацювання, було визначено, що інституційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності включає такі елементи, як: суб'єкти, що регулюють ЗЕД; законодавче забезпечення (нормативно-правова база здійснення ЗЕД; міжнародні та державні стратегічні та програмні документи, угоди про транскордонне та міжнародне співробітництво); безпосередні учасники ЗЕД; інфраструктурне забезпечення ЗЕД.

Необхідно визнати, що структура інституційного середовища визначається різноманіттям типів інститутів, що визначають умови функціонування та розвитку суб'єктів господарювання. Провідна роль у впорядкуванні міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами належить глобальним інституціям та національним системам регулювання. Але, сучасна глобальна торговельна політика на ринку сільськогосподарських товарів формується на глобальному рівні не тільки у межах Світової організації торгівлі (яка до того ж не належить до добровільних організацій), але й Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO) та чисельних міжнародних товарних угод країн імпортерів та експортерів ринку.

Окрім цього, не слід й чітко розмежовувати політику протекціонізму та лібералізації, адже технологією досягнення цілей сталого розвитку спроможна стати політика збалансованого поєднання протекціонізму та лібералізації. Саме політиці обґрунтованого протекціонізму під силу як реалізувати національні економічні інтереси держав, так і сприяти консенсусу між ними на світовому ринку. Тому, потребує виділення й найбільш дієвий за впливом на стан міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами, національний рівень регулювання, який є фундатором тарифних та не тарифних інструментів, чисельність яких невпинно збільшується.

Значний вплив здійснює на стан ринку й корпоративний рівень (ТНК). Тому, в умовах глобалізації світового господарства, в якому провідну роль

починають грати міжнародні транснаціональні корпорації, інституційна модель держави знаходиться під впливом зовнішніх факторів. Це змушує національні економіки інтегруватися в систему формальних інститутів – міжнародних економічних відносин, в тому числі ратифікувати на своїх територіях конвенції міжнародних правових норм і правил [3].

Отже, з огляду на важливість структуризації інституційного забезпечення розвитку міжнародних торгівельно-економічних зв'язків будову інституційного середовища розвитку міжнародних торгівельно-економічних зв'язків в аграрному секторі запропоновано розглядати на трьох рівнях: глобальному, національному та корпоративному.

На глобальному рівні діє достатня кількість міжнародних інститутів. Так, СОТ була створена з метою зняття обмежень в міжнародній торгівлі і регулювання торгово-політичних відносин держав-членів. Комітет з питань сільського господарства і агрокультури, який діє при СОТ, розглядає питання, що пов'язані з виконанням зобов'язань щодо внутрішньої підтримки сільського господарства, експортних субсидій, тарифних та інших квот, спеціальних сільськогосподарських захисних заходів тощо.

Слід зазначити, що членство України в СОТ стало суттєвим стимулом реформування національного торговельного режиму, дозволило розширити ринки експорту сільськогосподарської продукції. З іншого боку, лібералізація імпорتنих тарифів істотно позначилася на збільшенні імпорту в Україну окремих груп сільськогосподарських товарів.

В рамках СОТ до основних багатосторонніх документів, що регулюють питання з розвитку міжнародних торгівельно-економічних відносин в аграрному секторі, можна віднести: Угоду про сільське господарство (АА – Agreement on Agriculture), Угоду про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи (ТРИМС – Agreement on Trade-Related Investment Measures), Угода про Субсидії та компенсаційні заходи (АССМ – Agreement on Subsidies and Countervailing Measures), Угода про технічні бар'єри в торгівлі (ТВТА – The Technical Barrier to Trade Agreement), Угода про процедури ліцензування імпорту (АІЛП – The Agreement on Import Licensing Procedures). Також слід зазначити, що в Україні підписані Торговельні угоди СОТ з обмеженим колом учасників – це Міжнародна угода про торгівлю молочними продуктами та Міжнародна угода про торгівлю яловичиною [7].

Необхідно акцентувати увагу, що Угода про сільське господарство стосується вирішення 3-х ключових питань: доступ на ринок (використання імпорتنих бар'єрів тарифного характеру для здійснення аграрного протекціонізму); державна підтримка сільського господарства (субсидії та інші програми, що спрямовані на збільшення або гарантування доходів фермерських господарств); експортні субсидії.

Слід зазначити, що угода ТРИМС, яка була підписана в рамках Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) за результатами Уругвайського раунду переговорів, забороняє державам-членам встановлювати обмежувальні заходи, що негативно впливають на іноземні інвестиції виробничого сектору. Що

стосується угоди ASCM, то там прописуються обмеження для країн-членів СОТ «застосовувати певні види заходів для залучення інвестицій або впливати на діяльність іноземних інвесторів».

До найбільш відомих міжнародних організацій при ООН, що займаються питаннями розвитку міжнародних торгівельно-економічних відносин, відносять FAO (Продовольча і сільськогосподарська організація ООН), UNCTAD (Конференція ООН з торгівлі та розвитку), UNIDO Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку.

Так, FAO виступає в якості нейтрального форуму для вироблення політичних рішень і розвиває партнерські відносини з усіма зацікавленими в питаннях продовольства і сільського господарства сторонами з метою створення світу вільного від голоду. UNCTAD розглядає окремі економічні аспекти розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами, а UNIDO займається питаннями допомоги країнам, що розвиваються, щодо використання міжнародної торгівлі для цілей економічного зростання.

Таким чином, міжнародні торгово-економічні відносини на сьогоднішній день існують завдяки загальній спрямованості країн на створення і підтримання різних інститутів, які формують торгово-економічні зв'язки між країнами. Такі інститути формують сприятливі умови для торгівлі між країнами, адже саме інститути виступають в ролі посередника укладання угод між країнами, проводять дослідження та узагальнюють статистичні дані у вигляді звітів, якими можуть користуватися всі країни. Міжнародні торгово-економічні організації можуть впливати на очікування країн у співпраці та на поведінку сторін. Багатосторонні інститути можуть також сприяти мирним відносинам між її учасницями, створюючи сприятливі умови взаємовигідного співробітництва в вигляді торгівлі країн. Такі міжнародні відносини загалом спрямовані на зміцнення ефективного розвитку економіки України, покращення соціально-економічних умов її функціонування, підвищення зайнятості населення.

Література:

1. Аузан А. Институциональная экономика : новая институциональная экономическая теория. Москва: ИНФРА-М, 2006. 416 с.
2. Мандибура В. Институційна архітектоніка власності та закономірності її функціонування. Институційна архітектоніка та механізми економічного розвитку: Матеріали наукового симпозіуму. Харків: ХНУ, 2005. С.110-116.
3. Національна економіка / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович. Київ: Знання, 2011. 463 с.
4. Норт Д. Институты и экономический рост: историческое введение. *THESIS*. Т. 1. Вып. 2. 1993. С. 69-91.
5. Ходжсон Дж. Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории. Москва: Дело, 2003. С. 23.
6. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

7. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/ua>

*Шестаковська Т.Л.,
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

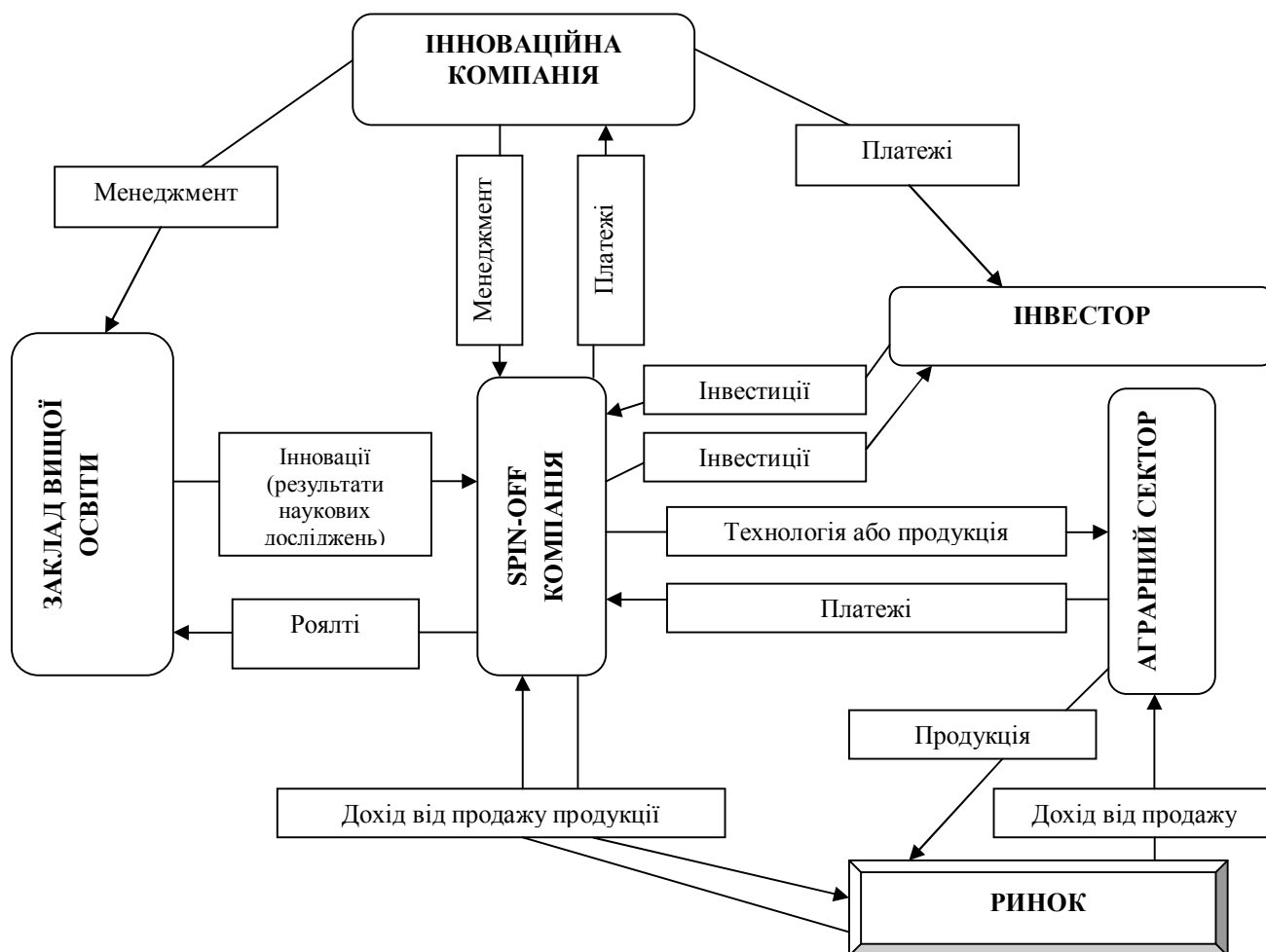
На сучасному етапі розвитку національної економіки важливого значення набуває проблема активізації інноваційної діяльності аграрного сектора, спрямованої на відновлення матеріально-ресурсного потенціалу, підвищення ефективності агропромислового виробництва. В цих умовах особливого значення набуває не тільки збільшення інвестицій в основний капітал аграрних підприємств, а й обґрунтоване визначення напрямів їх раціонального використання. Останнє стримується дефіцитом фахівців з досвідом організації інноваційного процесу. Інноваційний розвиток містить у собі такі послідовні етапи: виявлення проблеми та виникнення нової технічної ідеї для її задоволення; проведення досліджень і розробок та оформлення винаходу; інвестування виробництва, освоєння та використання; розповсюдження результатів НТП тощо. При цьому із загальної кількості запропонованих інноваційних ідей згідно з вітчизняною практикою близько 80% відхиляються на стадії трансформації новації в інновацію [1-2]. Тому при управлінні інноваційним розвитком аграрного сектора економіки бажано мати узгоджену систему інформаційного забезпечення комерціалізації інновацій, яка б допомагала розробляти і реалізувати досконалі інноваційні проекти, враховуючи потреби як самого суб'єкта господарювання, так і систем більш високих рівнів ієрархії.

У світі апробовані різні моделі інформаційного забезпечення комерціалізації інновацій, наприклад, які функціонують через створені start-up компанії, офіси, відділи чи лабораторії з трансферу технологій і комерціалізації, а також через розширення співпраці в рамках державно-приватного партнерства. Світовий досвід інформаційного забезпечення комерціалізації інновацій в аграрному секторі намагаються імплементувати у вітчизняну практику. Однак, переважно це здійснюється несистематично, непослідовно, несинхронізовано, що обмежує можливості досягнення запланованих ефектів.

Одним із ефективних моделей інформаційного забезпечення комерціалізації інновацій можуть стати створювані на базі закладів освіти та науки спін-офф компанії, головне завдання яких полягає в доведенні інновацій

до стану, придатного для використання в аграрному секторі, наприклад, в технології, з подальшою передачею її бізнесу.

Схематичне представлення моделі інформаційного забезпечення комерціалізації через створення спін-офф компанії за участю закладів вищої освіти відображено на рис. 1. За цією схемою заклад вищої освіти самостійно або із залученням партнера – інноваційної компанії, що спеціалізується на наданні послуг з інноваційного менеджменту, заснують спін-офф компанію. Організаційно-правовою формою такої компанії може бути господарське товариство, наприклад, товариство з обмеженою відповідальністю. Однією з умов створення господарського товариства є формування його учасниками статутного капіталу.

Рис. 1. Схематична інтерпретація моделі інформаційного забезпечення комерціалізації інновацій в аграрному секторі через спін-офф компанію*

Джерело: розроблено автором на основі [1]

Законодавство України дозволяє вносити в статутний капітал відчужувані права, що мають грошову оцінку. Це означає, що з цією метою можна використовувати майнові права на об'єкти комерціалізації, створені в результаті наукових досліджень. Така можливість ґрунтується на нормі Закону

України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (ст.11 ч.1), згідно з якою майнові права на об'єкти інтелектуальної власності, створені за державні гроші, належать розробнику, тобто науковій організації, що отримала державне замовлення на виконання наукових досліджень [3].

Важливою складовою формування інформаційного суспільства в Україні є використання можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для того, щоб продукувати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, сприяючи сталому розвитку країни. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в умовах інтенсивного розвитку ринкових відносин є одним з найбільш важливих елементів ефективного регулювання інноваціями аграрного сектору.

Функціонуючі в Україні автоматизовані інформаційні системи комерціалізації інновацій призначені для вирішення проблем місцевого, регіонального, галузевого, національного або міжнародного значення. Так Українська інтегрована система трансферу технологій призначена для накопичення та забезпечення оперативного обміну інформацією між розробниками і споживачами інноваційної продукції [4].

Головною метою функціонування каналів трансферу є створення умов для просування інформаційних технологій, високотехнологічної продукції і послуг на внутрішній та міжнародні ринки, скорочення витрат на пошук замовників й партнерів, забезпечення юридичної чистоти відповідних угод та правової охорони результатів наукових досліджень.

Метою функціонування такої системи є: - забезпечення відкритості доступу до інформації щодо результатів наукових досліджень та інших об'єктів комерціалізації, які мають комерційну цінність; - автоматизація проведення процедур розміщення інформації про результати наукових досліджень, створення відкритих каталогів, конкурсів, систем запитів; - створення прозорого процесу взаємодії брокерів і потенційних покупців; - розвиток інформаційних ресурсів і послуг, які сприяють об'єктивному сприйняттю України в світовому співтоваристві, зміцненню довіри в різних сферах міжнародного співробітництва.

При створенні Української інтегрованої системи трансферу технологій реалізовані базові принципи побудови Європейської мережі підтримки підприємництва та інновацій (Enterprise Europe Network – EEN), російської мережі трансферу технологій (Russian Technology Transfer Network – RTTN) та досвід створення таких мереж в Білорусі і Україні. Основні цілі, завдання, структура та організація діяльності такої системи пов'язані із здійсненням функцій і завдань в сфері комерціалізації результатів наукових досліджень, які викладені в Положенні роботи Української інтегрованої системи трансферу технологій.

Для забезпечення ефективності комерціалізації інновацій в аграрному секторі пропонуємо створити відповідні центри комерціалізації. Під центрами комерціалізації інновацій запропоновано розуміти організацію або

структурний підрозділ діяльність якого орієнтована на отримання доходу від використання інновацій, які реалізуються в аграрному секторі.

Література:

1. Якубек П., Шестаковська Т.Л. Комерціалізація результатів наукових досліджень як напрям інноваційного розвитку вищої освіти в умовах інформаційної економіки. *Вісник Хмельницького національного університету: економічні науки*. 2018. № 3. Том 3. С. 130-136.

2. Боголіб Т.М. Комерціалізація наукових розробок університетів. *Економіка України*. 2014. №1(618). С.33-50.

3. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. №143-V. [із змінами та доповненнями]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/143-16/page>

4. Chishti S., Barberis J. *The FINTECH Book: The Financial Technology Handbook for Investors, Entrepreneurs and Visionaries*, John Wiley & Sons. 2016. 312 p.

Niu L.

Ph.D., student

Sumy National Agrarian University

Sumy, Ukraine

FOREIGN EXPERIENCE AND REFERENCE OF FAMILY FARM FINANCIAL SUPPORT

Foreign family farms have experienced hundreds of years of development, and many developed countries have established a relatively complete financial service system for family farms. However, China's family farms started late, the relevant policies and regulations are not perfect, the implementation of family farms in China has no experience for reference, is still in the exploratory stage. Based on China's development situation, we should find out some measures to solve the financing difficulties of developing family farms in China. This paper mainly takes the United States, France and Japan as examples to analyze the financing environment and achievements in order to establish a better financing environment for family farms in China.

Family farm financing development experience represented by the United States: the United States established and improved agricultural laws and regulations, and the United States passed the agricultural credit law. This Law provides financial allocation for the benefit groups and protects the interests of all parties. Agricultural management has a great risk, which increases the burden of farmers. In 1840, the agricultural insurance law of the United States was established to introduce the commercial agricultural insurance system by using the market competition mechanism and establish the risk protection mechanism related to natural disasters [1].

Establish a sound credit protection mechanism for family farms, and establish a farm owner's home Authority, which covers every state for the new family farm operators. Generally, credit services are in the form of loans and guarantees. Common loans are divided into direct loans and emergency loans in response to economic situations. Through the farmer's Home Management Bureau to provide guarantees for farmers and loans to banks and other financial institutions, the establishment of this protection mechanism effectively solves the financing difficulties of new entrants. The establishment of market-oriented credit organization system for mutual assistance and cooperation can not solve the financing difficulties of family farms without the guidance of government policy banks, but also the use of market means to solve the financing problems in the operation process of family farms. The development of agriculture should also participate in the competition, which is bound to be inseparable from the regulatory role of the market. Through the establishment of a credit system of mutual assistance and cooperation, relevant bonds and loans are issued to provide financial support for farmers.

The experience of financing and development of family farms represented by France: compared with the United States, the area of family farms in France is smaller, and they also have distinct characteristics in the development process, mainly including flowers, fruits and livestock. Financial support is indispensable in specialized production and service[2]. In the 19th century, France established agricultural credit law for family farms. With the development and expansion of family farms, farmers' spontaneous mutual Treasury has been established in various regions, which effectively solves the problem of capital turnover in the process of coordinated development of local treasury. A relatively perfect agricultural insurance system, which is mainly set up for the relevant natural disasters, to effectively protect the rights and interests of farmers.

Under the guidance of the government, the policy financial institutions in France have gradually established the agricultural policy banking financial system, mainly referring to the agricultural credit bank group. There are national agricultural credit banks, regional mutual credit banks promoted by regional governments, and local mutual credit banks developed according to local characteristics. These three levels of credit banks have national, regional and local coffers to adapt to their development. The national credit bank is the largest financial institution supporting the development of family farms in France. It enjoys state subsidies and is one of the most important supports for French agricultural development.

Japan's family farm financing development experience: Japan's land area is relatively small, the land available for farming is relatively small, and the cultivated land is relatively scattered, but Japan's agriculture is very developed, family farms are mainly small family farms. In order to develop its agricultural economy, the Japanese government has formulated a series of laws and regulations to guarantee the demand of agricultural financing. The establishment of these laws and regulations adapts to the development needs of family farms and achieves rapid integrated development [3]. Japan has established three levels of financial security system from the central government to the local government. The lowest level is the grass-roots credit

cooperation organization, then the middle-level Credit Union, and the highest level is the central treasury of agriculture and forestry under the leadership of the central government. Specifically, the central level of the agricultural and forestry Treasury mainly serves for the family farms of the type of agriculture, forestry and fishery to provide loans. Because of the nature of such family farms, the loan term is relatively long, the loan amount is relatively large, and the interest rate given by the central treasury is relatively low, so as to promote the production enthusiasm of farmers.

The Enlightenment of foreign family farm financing experience to our country: pay attention to the construction of laws and regulations. From the development of family farms in the above three countries, we can find a common feature, that is, pay attention to the construction of relevant laws and regulations, protect the development of family farms through legal forms, and establish corresponding agricultural rules and regulations. Agricultural insurance mechanism and agricultural guarantee mechanism. China should also learn from its management, improve the relevant agricultural laws and land laws and regulations, and eliminate the obstacles in the development of family farms.

Promote the diversified development of financial service system, such as policy financial institutions supported by the government, market-oriented commercial financial institutions, cooperative mutual financial institutions among farmers, etc. the diversification of financial service system ensures the elimination of the dilemma of farmer financing. The innovative development aims at the service system of family farm financing, adheres to the guidance of the government, gives full play to the regulatory role of the market, promotes the innovative service system of commercial financial institutions and non-commercial financial institutions, and improves their own service level.

Establish a unified insurance supervision system, and establish a unified specialized agricultural insurance supervision and management organization under the leadership of authoritative departments and with the participation of major relevant government departments in combination with China's actual situation. At the same time, we should develop multi-level agricultural insurance products for family farms, and design insurance products that are suitable for new agricultural operators such as family farms, especially for income.

Scientific tutor: Ph.D. Nazarenko O. V.

References:

1. Zhang Xiuqing. American agricultural insurance and futures market. *China finance*. 2015. No. 13. P. 74-76.
2. Deng man. Foreign experience of pricing agricultural insurance in China and Countermeasures for improvement. *Reform and strategy*. 2017. No. 6. P. 199-202.
3. Meng Yang. A comparative analysis of the development of agricultural products market between China and the United States. *World agriculture*. 2016. No. 7. P. 165-169.

Rudenko S.V.

*PhD, Associate Professor of Department of Accounting and Audit
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture
Kharkiv, Ukraine*

Nakisko O.V.

*PhD, Associate Professor of Department of Accounting and Audit
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture
Kharkiv, Ukraine*

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Modern economics has a number of conceptual approaches to the interpretation of the nature, structure, evaluation and mechanisms of development, and thus to the management of economic potential. Consideration of this issue from the standpoint of the agrarian economy is even more difficult due to the well-known features of the agricultural sector. In particular, the role of land is important in the structure of economic potential – the basic resource component used by agricultural enterprises as a means of production. Based on this, the priority is to determine the essence of economic potential, which would be the basis for the development of principles of accounting and analytical management of this specific object.

We have determined that the economic potential is an orderly set or system of opportunities to increase the economic efficiency of the enterprise, strengthen its competitive position and competitiveness of its products, stabilize development and ensure economic growth [1, P. 5]. Considering the potential of the enterprise through the prism of the dynamics of opportunities to improve economic efficiency allows us to identify its role and importance as an object of reproduction and management, in particular, and the object of accounting and analysis.

It should be noted that complex and well-established procedures for accounting and assessment of opportunities (potentials) of agricultural enterprises have not yet been developed, and the principles of accounting for this specific object of observation have not been formed. To solve this problem, you must first consider that the economic potential is the object of management accounting of the enterprise. After all, the set of laws and other regulations that are the basis of financial and tax accounting, there are no points that would establish mandatory requirements for accounting for economic or any other potential of enterprises.

It is important to refer to the principles of management accounting, which are aimed at identifying reserves of production and sales activities, which in turn, correlate with the above outlines of the economic potential of economic entities.

We consider management accounting as a process of information preparation, not as a comprehensive management system. Undoubtedly, management accounting includes evaluation, but we believe that it should be aimed at the cost indicators of individual resource elements of economic potential. The assessment of economic

potential, given the complexity of the object, should be carried out in the field of analysis and economic diagnostics. Diagnosis is considered by us as a tool for determining the company's ability to realize the potential, the assessment of which is carried out by means of accounting and analysis.

The position outlined above in the context of the research carried out requires a description of the links between management accounting, analysis and economic diagnostics, as well as their functional separation.

Management accounting through internal reporting should form information on the following: (a) the state of the enterprise's resources (in particular, there should be an assessment of land resources, which is currently not represented by financial means in the balance sheet); (b) the production process (including indicators that would indirectly record compliance with agricultural technologies through the use of the analytical component of accounting); (c) the results of sales activities (in particular, require the introduction of indicators that would expand the reflection of these results, for example, the value added value created by the agricultural enterprise).

Based on this information, the analysis should provide an assessment of economic potential, in particular by calculating an integrated indicator. The integrated indicator should be based on the interpretation of relative indicators, which are an intermediate result of management accounting.

Diagnosis should identify deviations and imbalances in the development and mobilization of economic potential, as well as prepare formalized management decisions and procedures to avoid or correct these imbalances.

The proposed approach to the separation of accounting, analysis and economic diagnostics together with the application of a typology of formalized solutions and procedures significantly simplifies the process of managing the development of economic potential of agricultural enterprises and orients its management to increase competitiveness and economic efficiency.

References:

1. Krasnorutskyi O.O., Rudenko S.V. Functional and instrumental conceptions in studies of economic potential management mechanisms of agricultural enterprises. *Actual problems of innovative economy*. № 2, 2016. pp. 5-10.
2. Krasnorutskyi O.O., Rudenko S.V. Methodological foundations of economic estimation of agricultural enterprises production capacity. *Scientific bulletin of Polissia*. № 2. 2016. pp. 140-145.
3. Rudenko S.V. The production potential of the agricultural enterprises: economic nature and role in shaping the economic potential. *Visnyk KhNTUSH*. Issue 172, 2016. pp. 175-181.

Zhou Y.,
student
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine

THE IMPORTANCE OF FINANCIAL DIAGNOSTICS IN THE MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

Financial diagnosis is a guide to conduct a comprehensive investigation and analysis of the financial operation status of enterprises, through a series of methods, to find out the problems in the financial management of enterprises, find and study the existing problems, put forward suggestions and solutions to improve management and improve efficiency, and help enterprises to implement [1].

Financial diagnosis is an advanced and scientific method to improve the financial management of enterprises.

According to the classification of diagnosis objects, it can be divided into internal diagnosis and external diagnosis. Internal diagnosis, also known as self-diagnosis, refers to the enterprise's self-diagnosis of its own financial activities. Self-diagnosis can quickly find and solve problems through knowledge of the situation and familiarity with the business, which is also conducive to the confidentiality of the enterprise [2].

The contents of enterprise financial diagnosis mainly include: *comprehensive diagnosis of financial status* (the comprehensive diagnosis and analysis of the financial condition of enterprises include liquidity analysis, asset management efficiency analysis, capital structure analysis, profitability analysis and comprehensive financial index analysis); *financing management and diagnosis* (the analysis of the structure, effect and working process of enterprise financing includes the diagnosis of financing environment, the diagnosis of financing principle and execution and the diagnosis of capital structure); *diagnosis of investment management* (from the perspective of finance, the investment direction and investment effect of enterprises are evaluated, and the investment projects of enterprises are evaluated); *working capital management diagnosis* (through the analysis of the current assets, current liabilities and their relationships, it is concluded that the ability of enterprises to resist financial risks enhances the profitability of enterprises); *cost management diagnosis* (through the analysis of the current situation of enterprise cost management, further improve the cost management, so as to reduce the cost and improve the economic benefits).

Combined with other relevant information, enterprises can make diagnostic analysis on financial status and operating results. Traditional financial diagnosis of enterprises mostly adopts statistical or financial methods, and analysis and evaluation can only get a small amount of financial information, but for many years difficult financial data and a large amount of industry information.

However, the traditional diagnostic methods are limited to one-sidedness, which are easily affected by the choice of accounting policies, resulting in their poor

practicability. Enterprise financial diagnosis is the objective requirement and the development of market economy.

With the further development of China's market economy, financial diagnosis will play an increasingly prominent and obvious role in enterprise financial management [3].

References.

1. Zhang Yanyan. (2013), "The importance of enterprise financial diagnosis". *Journal of China foreign capital*, vol. 6, p. 77.
2. Zhao Liandeng. (2014), "Research on the application of data mining in financial diagnosis". *Journal of finance and accounting*, vol. 13, pp. 108-110.
3. Liu Xianglei and Wang Jianmei. (2019), "Practice of enterprise financial diagnosis and countermeasures of strengthening financial management". *Journal of China collective economy*, vol. 35, pp. 124-125.

СЕКЦІЯ 5 ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМА-ЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННІ ТА КОНТРОЛІ

Жидовська Н.М.

*к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний аграрний університет
м. Львів, Україна*

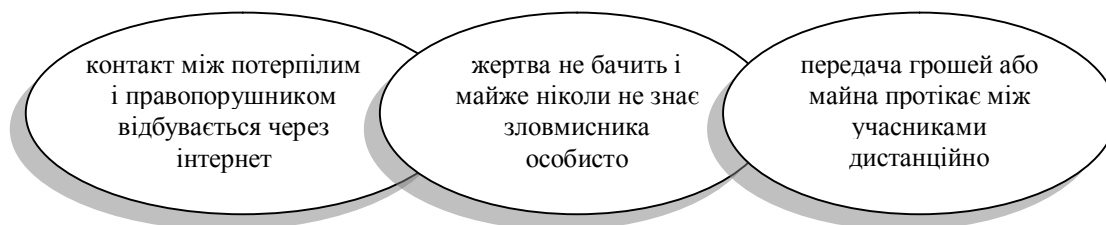
ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-ШАХРАЙСТВА ПІД ЧАС КАРАНТИНУ

Питанням боротьби зі злочинами проти власності вчені завжди приділяли велику увагу, про що свідчить ряд наукових праць, присвячених даній проблемі. Але, якщо такі злочини, як крадіжка, грабіж, розбій достатньо глибоко і ґрунтовно вивчалися і були висвітлені в літературі та фундаментально досліджувалися в наукових працях, то цього не можна сказати про завдання майнової шкоди шляхом обману чи зловживання довірою, відповідальність за які встановлена в ст. 190 КК України «Шахрайство» [4].

Шахрайство в інтернеті набуває все більших масштабів. Щоб викачати гроші з користувачів, злочинці вигадують все нові схеми. Практично повна безкарність, анонімність шахраїв, велика кількість довірливих людей - все це підживлює цей своєрідний «бізнес». Фахівці з безпеки в основному зосереджені на виявленні та виправленні вразливостей у програмному забезпеченні, у той час як кінцеві користувачі залишаються найслабшою ланкою оборони.

Визначення інтернет-шахрайства на законодавчому рівні включено в термін «шахрайство» (ст. 190 Кримінального Кодексу України) – заволодіння чужим майном за допомогою введення в оману або зловживання довірою іншої людини.[3]

Основні відмінності шахрайства в інтернеті подано на рисунку 1.

Рис.1. Основні відмінності інтернет-шахрайства.

Для більшості законослухняних громадян України карантин – це вимушена необхідність залишатися вдома та віддалено працювати. Однак саме зараз, коли соціальна активність зведена до мінімуму, і населення багато часу

проводить в інтернеті, потрібно бути особливо пильними, оскільки під час пандемії активізувалися різноманітні шахраї, які прагнуть збагатитися у кризовій ситуації, використовуючи тему коронавірусу. [1]

Під час пандемії коронавірусу кіберзлочинці активізували та оновили різноманітні схеми шахрайств. Про це свідчить той факт, що за час карантину рівень шахрайства в інтернеті зріс на 15%. Найчастіше спекулюють на товарах індивідуального захисту, розповсюджують фейки, здійснюють СМС-розсилку та телефонують, щоб виманити персональні дані та кошти у потенційної жертви.

Основні види кіберзагроз під час карантину, що підстерігають пересічного громадянина подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні види інтернет-шахрайства під час карантину

№ п.п.	Вид шахрайства	Коротка характеристика
1	Шахрайство під маскою благодійності	Використання шахраями теми благодійності, створення фейкових благодійних організацій та фондів боротьби з коронавірусом.
2	Компенсації постраждалим від корона вірусу	Створення шахрайських сайтів-клонів Порталу охорони здоров'я громадян СНД, які пропонують отримати виплату у зв'язку з коронавірусом.
3	Коронавірусний куш або заробіток на пандемії	Пропозиція шахраїв щодо заробітку на коронавірусі, шляхом туманного натяку на свій конкретний сайт, де міститься інформація про заробіток пов'язаний з ліками проти коронавірусу, які наразі знаходяться на стадії розробки.
4	Zoomдемія	Використання шахраями платформи Zoom, яка має свої вразливості та проблеми, пов'язані з шифруванням і конфіденційністю, як наслідок відбувається зливання відеозаписів Zoom в мережу тощо.
5	Шахрайський вайбер-бот	Розсилання шахрайським Viber-ботом повідомлення від імені Приватбанку про державну допомогу у зв'язку з поширенням COVID-19, пропонуючи отримати гроші на картку, вказавши її номер, термін дії, тризначний код безпеки з її звороту та банківський SMS-код підтвердження операції.
6.	Фішингові сайти оплати комунальних послуг	Створення шахрайських (фішингових) сайтів для оплати комунальних послуг, які «працюють» під виглядом платіжних онлайнсервісів, а насправді – викрадають гроші або карткові реквізити.

Як бачимо, інтернет-шахрайство є достатньо розповсюдженим під час карантину і набирає швидких обертів. Для того, щоб вберегтися від подібних кіберзагроз необхідно дотримуватися наступних заходів: [5]

1. Перевірка перед переказом коштів на благодійні фонди, наступної інформації: наявність благодійної організації у державних реєстрах; наявність сайту та акаунтів благодійної організації в соціальних мережах с актуальною інформацією; фізичну присутність та реальну адресу організації (щонайменше

на ресурсі інтернет-карт); інформацію про врядування благодійного фонду (засновників, членів Наглядової ради, членів Правління та дирекцію); наявність та актуальність звітності на сайті фонду.

2. Перевірка інформації в Інтернет про організації, сайти, державні програми та нормативні документи щодо виплати будь-яких компенсацій онлайн.

3. Перевірка в інтернеті репутації про проекти, курси, сайти, організаторів щодо додаткового заробітку під час пандемії.

4. Вчасне оновлення платформи Zoom, якщо ви є її користувачем; при участі у події з незнайомими людьми остерігайтесь завантажувати незрозумілу інформацію та переходити за посиланнями, які вимагають пароль від вашого облікового запису, пошти, соціальної мережі тощо.

5. Ігнорування рекламних повідомлень, в яких обіцяють грошову винагороду в обмін на особисті дані, інформацію про рахунки та карткові реквізити, оскільки банки ніколи не переказують кошти в умовах надзвичайних ситуацій.

6. Здійснення оплати комунальних послуг онлайн через перевірені особисто платіжні онлайн-сервіси.

Якщо ж ви попри все стали жертвою шахраїв в інтернеті, то в будь-якому випадку необхідно звертатися до поліції із заявою про шахрайство, навіть якщо жоден банк від вас цього не вимагає. При цьому необхідно приготувати якомога більшу кількість доказів факту шахрайства: [2]

- роздруківки оголошення шахрая з пропозицією замовленого товару;
- листування з шахраєм в месенджерах;
- роздруківки платіжних документів, що підтверджують здійснення вами платежів;
- аудіо- чи відеозаписи спілкування з шахраєм тощо.

Доцільно зауважити, що перед зверненням в поліцію, варто все ж звернутися до адвоката за допомогою в складанні заяви та отримати рекомендації щодо форми та кількості додавання наявних у вас матеріалів у якості доказів.

Література:

1. Інтернет-шахрайство: як уникнути і що робити, якщо стали жертвою. URL:<https://www.volynnews.com/news/all/internet-shakhraystvo-iaak-unyknuty-i-shcho-robyty-iaakshcho-staly-zhertvoiu/>

2. «Карантинні» шахраї: як не потрапити в пастку через онлайн-платежі. URL:<https://mind.ua/openmind/20210435-karantinni-shahrayi-yak-ne-potrapiti-v-pastku-cherez-onlajn-platezhi>

3. Кримінальний Кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 (із змінами та доповненнями).

4. Шапочка С. В. Шахрайство – корисливий злочин проти власності: історія та сьогодення. // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2004. № 9. URL: https://www.ukrgasbank.com/press_center/announcement/12377

*Космачевська Е.В.,
студентка факультету економіки, бізнесу і контролю
Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна*

*Маркова Т.Д.,
к.е.н, доцент кафедри обліку та аудиту
Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність звернення до зазначеного питання зумовлюється тим, що наявність своєчасної, повної і достовірної обліково-аналітичної інформації є необхідною умовою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства і його стійкого розвитку в умовах мінливого ринку або нових можливостей. Обліково-аналітичний процес потребує точних, правдивих фінансово-економічних розрахунків об'єктів бізнесу, є передумовою розробки прогнозних програм, виявлення стратегічних пріоритетів підприємницької діяльності, враховуючи нові виклики та посилення міжнародних вимог до регулятивних механізмів економіки України. В такому випадку не обійтись без використання і впровадження передових інноваційних інформаційних технологій та програмного забезпечення для розрахунків фінансово-економічного характеру. Таким чином, комп'ютерно-комунікаційна техніка виступає одним з основних інструментів для фахівців з обліку й аналізу у вирішенні питань з пошуку, збору, аналізу, зберігання, передачі та обробки відібраних даних пов'язаних з підготовкою та наданням інформації різним групам користувачів.

Зазначимо, що сучасні інформаційні системи і технології вже не повільно впроваджуються, а є частиною життєдіяльності всіх сфер суспільства та всіх галузей економіки країни. Впродовж останнього десятиріччя інформаційні технології все більше і більше проникали в сфері бізнесу: це системи автоматизованого проектування і програми фінансового, податкового та управлінського обліку, це впровадження штрихкодування і системи планування виробництва. На сьогоднішній день вже і не знайдеш підприємство, яке не використало б сучасні технології хоча б для ведення бухгалтерського обліку. Неможливо уявити діяльність суб'єкта господарювання без розрахункового рахунку в банку, без програми «клієнт-банк», без електронної пошти, комп'ютерної системи та пакету бухгалтерських облікових програм.

Так, наші статистичні дослідження (табл. 1) щодо кількості підприємств переробної промисловості, які використовували комп'ютер упродовж 2017-2018 років в Україні свідчать, що 95% підприємств використовували у своїй діяльності ЕОМ. Крім того, у 2018 році на 10% або на 999 підприємств більше використовували ЕОМ ніж у 2017 році. Проте, слід відмітити, що середня кількість працівників, які використовували комп'ютер зменшилась на 22,03%

або 100784 осіб. Частка підприємств переробної промисловості у загальній кількості по Україні підприємств, які використовували комп'ютери протягом 2017-2018 років становить 25%.

Таблиця 1

Кількість підприємств переробної промисловості, які використовували комп'ютери упродовж двох років, та середня кількість працівників, які використовували комп'ютер

Показники	Роки		Відхилення	
	2017	2018	Абсолютне	%
1.Кількість підприємств, які використовували комп'ютери, одиниць	10090	11089	999	9,90
2.Середня кількість працівників, які використовували комп'ютер, осіб	457403	356619	-100784	-22,03
3.Частка підприємств, які використовували комп'ютери, у % до загальної кількості підприємств, які взяли участь в обстеженні	95,5	95,7	0,20	x
4.Частка середньої кількості працівників, які використовували комп'ютер, у % до середньої кількості працівників підприємств	35,2	26,8	-8,40	x

Джерело: розраховано авторами на підставі джерел [1]

Використання персональних комп'ютерів для автоматизації бухгалтерського обліку є важливою складовою частиною системи інформаційного забезпечення всієї діяльності підприємства. Сам по собі бухгалтерський облік складається з безлічі рутинних операцій, пов'язаних з багаторазовим виконанням тих самих арифметичних дій, підготовкою різноманітних за формою звітних і платіжних документів і перенесенням даних з одних документів до інших. Незважаючи на простоту автоматизації бухгалтерської діяльності, далеко не так просто отримати рішення, яке б задовольнило усіх користувачів. Крім того, певні труднощі представляють постійні зміни вимог до бухгалтерського обліку, що збільшує потребу у гнучких програмних комплексах, здатних аналізувати ситуацію, контролювати та планувати виробничі процеси, швидко адаптуватися до нових умов тощо [2]. Сьогодні в Україні активно відбувається процес формування актуального напрямку наукових досліджень з проблем експлуатації обчислювальної техніки в ході проектування і впровадження функції обліково-аналітичного забезпечення [3].

Слід відмітити, що глобальна інформаційна мережа Internet, яка об'єднує велику кількість регіональних мереж і водночас мільйони комп'ютерів у всіх кінцях планети з метою обміну даними та доступу до інформаційних і технологічних ресурсів є вельми популярна у використанні в Україні (як й у світі) за різними напрямками (табл. 2).

За розрахунковими даними табл. 2 мережа Інтернет в Україні на підприємствах переробної промислової використовується найбільш для надсилання чи отримання повідомлень електронною поштою – до 99%, здійснення банківських операцій – до 97%, для отримання інформації про

товари та послуги – до 91%, для отримання інформації від органів державної влади – до 81%.

Автоматизувати процеси подання актуальної інформації вирішується шляхом створення автоматизованих систем оброблення облікової інформації. Роботи зі створення таких систем ведуться вже давно і нині на ринку програмних продуктів України представлено продукцію більше 200 фірм – розробників автоматизованих систем обліку. Оскільки інформаційні потреби малої торговельної фірми або виробничого підприємства суттєво відрізняються від потреб в інформації великого або середнього підприємства, то й автоматизовані системи оброблення облікових даних їм потрібні різні.

Таблиця 2

Напрями використання мережі Інтернет підприємствами переробної промисловості

Показники	Роки		Відхилення	
	2017	2018	Абсолютне	%
Кількість підприємств, які мали доступ до мережі Інтернет, од.	9917	10878	961	9,69
з них використовували мережу Інтернет для:				
– надсилання чи отримання повідомлень електронною поштою	9792	10769	977	9,98
– у % до загальної кількості	98,74	99,00	0,26	x
– здійснення телефонних дзвінків за допомогою Інтернет/VoIP-зв'язку або відео-конференцій	3215	3598	383	11,91
– у % до загальної кількості	32,42	33,08	0,66	x
– отримання інформації про товари та послуги	9012	10004	992	11,01
– у % до загальної кількості	90,87	91,97	1,09	x
– користування миттєвим обміном повідомленнями та електронною дошкою оголошень	4927	5510	583	11,83
– у % до загальної кількості	49,68	50,65	0,97	x
– отримання інформації від органів державної влади	7958	8879	921	11,57
– у % до загальної кількості	80,25	81,62	1,38	x
– здійснення різноманітних операцій з органами державної влади (за винятком отримання інформації)	5049	5669	620	12,28
– у % до загальної кількості	50,91	52,11	1,20	x
– здійснення банківських операцій	9604	10591	987	10,28
– у % до загальної кількості	96,84	97,36	0,52	x
– доступ до інших фінансових послуг	3952	4481	529	13,39
– у % до загальної кількості	39,85	41,19	1,34	x

Джерело: розраховано авторами на підставі джерел [1]

Український ринок програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку наповнений значною кількістю продуктів, зокрема «М.Е.Дос», «1С:Бухгалтерія для України», «Парус-Бухгалтерія», «Діловод»,

«SAP», «IT-Enterprise: Бухгалтерія», «ІС-ПРО» та інші. Не зважаючи на однакове призначення, наведені програми мають безліч особливостей, що тільки ускладнює процедуру їх вибору підприємствами.

Стрімкий розвиток широкосмугового доступу в Інтернет стало одним з поштовхів становлення хмарних сервісів як інструменту ІТ-аутсорсингу. «Хмара» є новою бізнес-моделлю для надання та отримання інформаційних послуг [4]. На сьогоднішній день існує безліч визначень «хмарних обчислень». Найчастіше вони розходяться в своєму значенні та акцентах. Так, за нашими розрахунками на підприємствах переробної промисловості послуги хмарних обчислень використовується для фінансових або бухгалтерських прикладних програм – до 58%, для електронної пошти – до 55%, для офісного програмного забезпечення – до 43%. Крім того, зазначимо, що кількість підприємств, що купували послуги хмарних обчислень упродовж 2018 року збільшились на майже 21% порівняно з 2017 роком.

Таким чином, для адаптації та прийняття вимог нової економіки глобального ринку використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємстві є необхідністю, яка має переваги, серед яких є забезпечення оперативності, доступності інформації та зниження трудомісткості її обробки.

Література:

1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємстві. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 28.04.2020).

2. Ілляшенко К.В. Інформаційні системи управління в обліку й аналізі аграрних підприємств. *Вісник ЧДТУ*. 2013. №4(70). С. 440-445.

3. Ткаченко С.А. Організація обчислювального процесу в ході проектування і впровадження функції обліково-аналітичного забезпечення у функціонально розвинутих системах управління спеціального призначення промислових підприємств та виробничих об'єднань. *Економіка розвитку*. 2013. №4. С. 89-95.

4. Перспективи розвитку ринку хмарних обчислень в Україні: переваги та ризики: *Аналітична записка*. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1191/> (дата звернення 29.04.2020).

Крижанівська К.В.,
студентка факультету економіки, бізнесу і контролю
Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасна світова теорія і практика ведення бізнесу в різних країнах показує, що на сьогоднішній день найефективніша організація управління бухгалтерського обліку на різних підприємствах не може здійснюватися без

застосування сучасних та передових інформаційних технологій. Водночас їхнє ефективне використання надзвичайно важливе, у випадку їх непрофесійного використання це призводить до значних втрат під час підприємницької діяльності. Звертаючи увагу на найбільші світові компанії, які досягли значного розвитку за останнє десятиліття можна побачити, що усі вони використовували передові інформаційні технології. До окремих аспектів, що викликають гострі дискусії належать питання про визначення місця і ролі використання інформаційних технологій та ефективного їх застосування у підприємствах під час здійснення бухгалтерського обліку. Це приводить до висновку про надзвичайну актуальність та необхідності дослідження даного напрямку бухгалтерського обліку.

Кожне підприємство у своїй діяльності намагається досягти найефективнішого результату у будь-якому аспекті. Водночас із стрімким розвитком підприємницької діяльності та швидким зростанням масштабів їх функціонування призводить до збільшення навантаження на працівників під час збору, накопичення, узагальнення та обробки необхідної інформації. В сучасних реаліях без використання комп'ютерних технологій та новітнього програмного забезпечення не може існувати жодне підприємство, яке б у своїй діяльності досягло значних успіхів. Перед керівництвом будь-якого підприємства стоїть ряд найважливіших завдань, а саме : зайняття лідируючих положень та ринку, підвищення ефективності роботи персоналу, створення найоптимальнішої структури управління під час господарської діяльності. Бухгалтерський облік – це одне з основних аспектів діяльності підприємства. Тому особливо важливо застосовувати пакетні програми для обліку на підприємстві, що у свою чергу підвищує оперативність обробки даних, надзвичайно спрощує роботу бухгалтера та суттєво зменшує можливість виникнення механічної помилки [1, с. 5]. На даний час надзвичайно актуальною виступає проблема оцінки можливостей та запровадження новітніх інформаційних систем бухгалтерського обліку, тому що при їх впровадженні праця бухгалтера стає більш творчою, що спрямовується на вдосконалення обліку.

Для підвищення продуктивності праці бухгалтерів за часту застосовується комп'ютерна техніка. Комп'ютерні системи в бухгалтерському обліку використовуються для прискорення процесу обробки інформації та суттєво покращує його організацію. Це все зумовлено тим, що комп'ютерний спосіб обробки інформації формується при чіткому описі облікових процесів у вигляді алгоритмів, що призводить до впровадження порядку виконання обов'язків працівників бухгалтерської служби. Стратегічно важливо для будь-якого підприємства є впровадження інформаційних систем, що дозволяє переходити на нові методи управління і ведення бухгалтерського обліку.

Зазначимо декілька ключових показників позитивного впровадження інформаційної системи на підприємстві [2, с. 6], якими може бути :

- систематизація бухгалтерського обліку;
- зниження кількості механічних помилок;

- упорядкування інформації, що надходить з даних бухгалтерського обліку;
- модернізація бухгалтерського обліку;
- мінімізація витрат;
- підвищення оперативного обліку.

На сьогоднішній день розвиток економіки базується на технологіях, одним з аспектів яких є інноваційні інформаційні технології. Однак, незважаючи на суттєву користь, існує проблематика, щодо автоматизації діяльності підприємств та їх облікових підрозділів.

До основних проблем належить часта реформація законодавчої бази, що визначає правила обліку, звітність та оподаткування. Вирішити дану проблематику можливо за допомогою застосування новітніх інформаційних систем, які дозволяють більш гнучко відображати зміни зовнішніх умов. Відсутність високо кваліфікованих кадрів є важливою проблемою, оскільки складно забезпечити наявність на підприємстві кваліфікованих фахівців відповідальних за підтримку та подальший розвиток автоматизованої системи бухгалтерського обліку.

Впроваджуючи нові інформативні системи, завжди потрібно оцінювати ризик відставання від конкурентів через їх моральне зношування та певний час адаптації. Після того як ми пройшли всі етапи постачання й установки програмного забезпечення необхідно узгодити ступінь потреби в адаптації типової конфігурації програмного забезпечення та особливості ведення обліку на підприємстві.

Інтеграція світової економіки – один із найважливіших процесів сучасності. Цей факт робить автоматизацію бухгалтерського обліку вимого часу й запорукою успішного переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності [3, с. 1]. Без цього стає неможливий перехід на міжнародний ринок і залучення іноземних інвестицій та збільшення прибутку. У разі якщо підприємство виходить на зовнішній ринок, необхідне дотримуватись установлених міжнародних стандартів. Тоді цю проблему легко вирішують автоматизовані системи, які дозволяють при одноразовому внесенні всіх первинних даних розрахувати в короткі терміни безліч показників і подати їх у різних формах звітності.

Отже, перспектива впровадження автоматизованих інформаційних систем бухгалтерського обліку невід’ємно пов’язані з переходом на міжнародні стандарти, що є на сьогодні економічно необхідним. Ясність та прозорість фінансової звітності є необхідною умовою розвитку окремих підприємств і економіки і цілому. Тому можна стверджувати, що перспективи автоматизації ведення бухгалтерського обліку однозначні – вони є необхідною умовою розвитку. Це все допоможе забезпечити ефективність обліку і подальший розвиток підприємства в умовах сьогодення. Однак не слід забувати про те, що автоматизація є складним і трудомістким процесом і для її успішної реалізації необхідно заздалегідь продумати вирішення хоча б основних проблем, що пов’язані з нею.

Література :

1. Науковий блог. URL: <https://naub.oa.edu.ua/page/451/?p=compare> (дата звернення: 11.05.2020)
2. Бухгалтер 911 URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-311038.html> (дата звернення: 12.05.2020)
3. Сучасні проблеми організації бухгалтерського обліку. URL: https://studopedia.ru/18_12909_printsipi-organizatsii-buhgalterskogo-obliku.html (дата звернення: 13.05.2020)

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ КАФЕДРИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ	3
СЕКЦІЯ 1. ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ОБЛІКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
Бруханський Р.Ф. ПОСЛІДОВНІСТЬ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	4
Варгатюк М.О. ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	8
Виборна В.Д., Крисанов Д.Ф. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В АГРОСФЕРІ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА	10
Волчек Р.М. ОЦІНКА ВАРТОСТІ РЕЗЕРВУ НА РЕКУЛЬТИВАЦІЮ ЗЕМЕЛІ	15
Горшкова Ю.А. ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ТА ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА	19
Євсєєва А. М., Найда А. В. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА БІОЛОГІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В РОСЛИННИЦТВІ	21
Коваленко А.О., Найда А.В. ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ	25
Ковальчук М.С., Прокопишин О.С. ОБЛІК ЗЕМЛІ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ: ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ	29
Корж В.Ю. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	32

Малиновська Т.О., Дяченко О.П. ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	35
Маренич Т.Г. ВИЗНАЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ	39
Момчев О.М., Стоянова-Коваль С.С. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ	43
Палаш А.В., Шевчук С.А. ВИЗНАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ОБ'ЄКТОМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	46
Попова Л.М., Крюкова І.О. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ	48
Стоянова-Коваль С.С. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПРИ ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ АГРАРНОЇ СФЕРИ	51
Ступницька М.І., Маркова Т.Д. СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО АНАЛІЗ В УМОВАХ МІНЛИВОГО РИНКУ	54
Тарасенко Т.В., Рагуліна І.І. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	58
Фашук Ю.О. ІНТЕРПРИТАЦІЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ	60
Федерка Т.М., Крюкова І.О. ОБЛІК ПРАЦІ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	63
Фещук М.М., Цимбалістий О.Я. НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ	67

Царук В.Ю. ФОРМУВАННЯ НАБОРУ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ	70
Цимбалістий О.Я., Фещук М.М. ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАННЯ КРИПТОАКТИВІВ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	73
Ціцька Н.Є., Мирончук З.П. НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	76
Шевчук С.А., Палаш А.В., СПЕЦИФІКА ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИВІДЕНДНОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	79
СЕКЦІЯ 2. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	
Волкова О.Г. ФІСКАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ МІСЦЕВИХ ЗБОРІВ В УКРАЇНІ	83
Зайцев Ю.О. ПОДАТКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ	86
Крюкова І.О. ПОДАТКОВІ ПОТОКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ	89
Макуха С.М. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ УМОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ ТА ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ	93
Малецька О.І., Мирончук З.П. ОСНОВНІ ВИМОГИ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ПРИНЦИПУ «ВИТЯГНУТОЇ РУКИ» В УКРАЇНІ	96

Насібова О.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІЛЬГИ	99
Орел А.М. НАЦІОНАЛЬНА ТЕНДЕНЦІЯ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ	102
Приймакова Ю.А. ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ	105
Сколотій І.В. ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	108
Степаненко С. В., Руденко С. В. НАПРЯМКИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	111
Цуркан О.В., Крюкова І.О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	115
СЕКЦІЯ 3. РОЗВИТОК ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ АУДИТУ І КОНТРОЛЮ	
Андрушко Р.П., Кулина С.Б. ДОЦІЛЬНІСТЬ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК	119
Булдакова І. Д., Коцюрубенко Г. М. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	122
Гнатишин Л. Б. АУДИТ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ	125
Петренко О. П., Зайцев В.М. КОНТРОЛІНГ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ	128

Халімон П.В. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	132
Яковенко А.О. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	135
Rahulina I.I. TAX COMPLIANCE CONTROL AT THE ENTERPRISE	138
СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ	
Власенко Т. А., Шульга А. О., Опочанова Ю. І., СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ПУБЛІЧНИХ УСТАНОВАХ	140
Галицький О.М. АКТУАЛЬНІСТЬ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	143
Гоголь М.М. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	146
Гривко С.Д. ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	148
Даниліна С.О. ВТРАТИ СВІТОВИХ ЕКОНОМІК ВІД ПАНДЕМІЇ	151
Демків Х.С., Гамкало О.Б. БЕНЧМАРКІНГ ЯК УПРАВЛІНСЬКА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА РИНКУ АНТИКВАРІАТУ	155
Драбчук Н.Ю., Баланюк І.Ф. НОРМАТИВНА ГРОШОВА ОЦІНКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ У ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	159

Желяскова Н.О., Замлинський В.А. РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ПОБУДОВІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ	161
Іванів С.І., Шеленко Д.І. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОРЕНДОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	165
Іванюк Т.Л., Леськів І.Ю. ПРАВОВА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	167
Ігнатенко М.М. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	169
Казарян О.Г. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ СЕКТОРОМ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	172
Калина Т.Є., Константинова О.В., Шушулков С.Д. ФІНАСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ	176
Калина Т.Є., Шушулков С.Д. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	179
Коваленко В.В., Койчева Д.С. ОСОБЛИВОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКОГО КОРПОРАТИВНОГО КРЕДИТУ УКРАЇНИ НА РІЗНИХ ФАЗАХ КРЕДИТНОГО ЦИКЛУ	182
Кошкалда І.В. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ	185
Красноруцький О.О., Красноруцький Д.О. РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	189

Криніна А.Д., Уткіна М.А. ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СКЛАДАННЯ ТА ПОДАННЯ В УКРАЇНІ	192
Лупенко Ю.О. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	195
Людвенко Д.В. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА АГРАРНОЇ СФЕРИ	198
Орел В.М. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА АПК	200
Півень А.В., Чирка В.О., Козак В.О. АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАЗНАЧЕЙСТВА	203
Півень А. В., Рудас Р. С. ФОРМУВАННЯ ЗАХОДІВ З ПОЛІПШЕННЯ СТАНУ РИНКУ ПРАЦІ	206
Раділова (Браткова) О.І., Найда І.С. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	210
Сколотій Л.О. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ	213
Скопенко Н.С., Мостенська Т.Г. ВИКОРИСТАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ERP-СИСТЕМ ПРИ УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВ	217
Слуцький Є.В., Нагорнюк В.Ф. РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВА ЛОГІСТИКА	220
Столярчук Н.М. ПОКАЗНИКИ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	222
Стоянова О.М. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	224

Ткаченко С.А., Потишняк О.М. ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЇ КОНСТРУКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І ОЦІНКИ, РЕГУЛЮВАННЯ ЯКІСТЮ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ	228
Хвостікова А.І. ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	230
Шестаковська Т.Л. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	234
Niu L. FOREIGN EXPERIENCE AND REFERENCE OF FAMILY FARM FINANCIAL SUPPORT	237
Rudenko S.V., Nakisko O.V. ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES	240
Zhou Y. THE IMPORTANCE OF FINANCIAL DIAGNOSTICS IN THE MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE	242
СЕКЦІЯ 5. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННІ ТА КОНТРОЛІ	
Жидовська Н.М. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-ШАХРАЙСТВА ПІД ЧАС КАРАНТИНУ	244
Космачевська Е.В., Маркова Т.Д. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	247
Крижанівська К.В. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	250

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**НАЦІОНАЛЬНІ І СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ
РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА
КОНТРОЛЮ**

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

21 травня 2020 р.

(присвяченої 60-річчю кафедри обліку і оподаткування

Одеського державного аграрного університету)

Відповідальний за випуск
д.е.н., професор Крюкова І.О.

Комп'ютерний набір і верстка
к.е.н., доцент Найда А.В.

Підписано до друку 25.06.2020. Формат 60*84/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 15,86

Тираж 100 прим. Замовлення №

Надруковано з готового оригінал-макету в друкарні «ВМВ-Принт»,

Україна, 65053, Одеса, пр-т. Добровольського, 82-а

Тел.: (048) 751-14-87, тел./факс (048) 751-15-80

www.vmv.odessa.ua